6
41-f
50

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
27 A
53

6 - 41 - f 50

E
VI
21

Digitized by Google

Digitized by Google

Ernestus Ziribu

Anno Domini

Sodalis Beatæ Mariæ

Virginis.

1614

Digitized by Google

Digitized by Google

THESAVRVS

CONSCRIBENDARVM EPISTOLARVM NOVVS ET VTILISSIMVS,

EX VARIIS OPTIMISQVE AVCTORIBVS DESVMPTVS.

PRÆCEPTIS QVIDEM PAVCIS comprehenſus, exemplis verò plurimis, è M. T. Ciceronis libris, illuſtratus, & nunc primum editus:

OPERA
IOANNIS BVCHLERI
A GLADBACH.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Conuentus Capucinorum Romæ

DVACI,

Ex Officina BALTAZARIS BELLERI, ſub Circino aureo. AN. 1613.

Digitized by Google

LIBRI LECTORISQVE ΔΙΑΛΟΓΙΣΜΟΣ

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE

HIs quibus audito noſtro vix nomine verbis
Ora ſoluturus, Lector amice, ſcio.
Has videor voces iam nunc audire, quis vſus,
Vtilitaſve tui ſerò adeuntis erit?
Tene putas quidquam Cicerone decentius ipſe
Poſſe adferre? erras, ſi potuiſſe putes.
Exſtat Epiſtolicus multis Theſaurus ab annis,
Illius ex ſolis conditus arte libris:
Hunc colit, hũc ſequitur linguæ ſtudioſa Latinæ
Turba, ſtylo poſſit ſplendor vt eſſe ſuo.
Haud equidem inuideo, libet inuidiſſe nec vlli:
Immò ſuus per me non minuetur honos.
Materia ſiquidem multum dictamus vterque,
Diuerſaq; ſumus conditione ſati.
Ille Phraſes certis diſtinctas claſibus offert,
Collectas varijs ex Cicerone locis:
At nuſquam pueros, quanam ratione decenter
Haſce queant ſcriptis inſeruiſſe, docet.
Ipſe ego trado vias (abſit iactantia verbis)
Littera quis fieri debeat omne genus.
Inſuper exemplis, Cicero quæ prodidit vnus,
Præceptis facio robur ineſſe ſuum.
Poſſideoq; phraſes quas non ſibi poſſidet ille,
Suauibus oppoſitas ſemper epiſtolijs.
Quod ſi fortè mihi non credis, vtramq; reuolue,
Certior hinc factus, poſtea crede tibi.

AD

Digitized by Google

AD POLITIORVM LITERARVM STVDIOSOS IOANnis VVilhelmi Blittersdorff Epigramma

PVelle vis aptè, politè, ſplendidè,
Vis expeditè Epiſtolas contexere?
Vis Tulliano more quiduis eloqui?
Age, eruditum, perpolitum, candidum
Hunc codicem fac compares, fac lectites,
Fac in tuis ſequare ſcriptionibus,
Scribeſq; mox aptè, politè, candidè:
Omninò eodem quo eloquentiæ parens
Cicero in Epiſtolis ſuis modo vtitur:
Quem traditę præceptiones hoc libro
Planiſſimè, breuiſſimeq; perdocent.
Non audiendos Artis hoſtes noueris,
Qui quæq; liberè locari qualibet
In ſcriptione poſſe ridiculè autumant.
Hæc dux habetur omnium certiſſima:
Hæc adiuuat naturam, eamq; corrigit:
Hæc ipſa veterum ſcripta, & eloquentium
Intelligere, nos & docet imitarier:
Fit lectio quorum duorum gratia.

IOAN-

Digitized by Google

IOANNIS SYBRICH PRÆTORIS IN ERCKLENS ad auctorem Elegia.

Qui rudis informat ſermonibus ora iuuētæ
Parte colitq́ hominem qui meliore ſui,
Ille profectò facit quod vitæ poſtulat vſus,
Non minus, ac populos qui ditione regit:
Nullus enim teneris benè ni ſit doctus ab annis
Vnquam poſt vitæ iura decenter aget.
Hinc Buchlere tibi multum Reſpublica debet,
Qui viua & muta plurima voce doces.
Dum præcepta tuis puerili accommoda menti
Grammatices ſcholijs carminibuſq́ facis.
Dum Germanorum Latiæ Prouerbia linguæ
Das, hominumq́ manus illa ſubire ſinis,
Dum Gnomas edis veterum, dum Ænigmata, votis
Dumq́ doces pueros ſollicitare Deum.
Quis triplices Phraſeôn diuerſo tempore neſcit
Theſauros, prælo quos tua Muſa dedit?
Carminis & formas ſcripſiſſe, Poëtica nec non
Dogmata, te iuuenum quem latuiſſe putem?
Quos non exercent pueros, hinc nomen adepti,
Sex mira facti dexteritate libri?
Noſſe venuſtatis Canones, Ciceronis opeſq́
Barbariæ obſtantes, vult ſtudioſa cohors.

Litterulaſq; breues veteri pro more Laconum,
Scit tibi collectas omnis vbiq; ſchola.
Dictorum vt laudes taceã, celebrandus at hic eſt
Qui ſit vt abſenti littera aranda docet.
Seu Methodum, ſeu ſpecto Phraſin, ſe plurimus offert.
Vndiq; cumprimis dignus honore, decor.
Quid multis? non eſt breuior nec longior æquo,
Laus eſt in rebus poſſe tenere modum.
Macte animi Buchlere, tuo prodeſſe labore
Perge, quod vt poſſis, viue valeq; diu.

QVID

Digitized by Google

QVID SIT EPISTOLA, ET *vnde dicta, deq́; alijs eiuſdem nominibus.*

EPISTOLA eſt abſentium quaſi mutuus ſermo. Græcũ vocabulũ eſt ἐπιστολὴ, ἀπὸ τοῦ ἐπιστέλλειν, quod latinis, Mittere, valet, quia ad abſentes mittitur.

Priſci eandem etiam Litteras, Tabulas Tabellas, Codicillos appellauere. Litteras quidem (in carmine etiam Litteram) ob excellentiã, & quòd hoc ſcriptionis genus creberrimi inter litteras omnes vſus ſit.

Tabulas, Tabellas, Codicillos verò à materia : ante enim chartæ & membranarũ vſum, ex caudicibus, hoc eſt, arborum trũcis efformabantur tabulę cera illitę, in quibus pungendo (vnde Pugillarium nomen) ſtylo impreſſo, epiſtolarum colloquia ſcribebantur. Hinc Tabellarius etiã nunc, qui eas perfert, quẽ Græci ἀπὸ τῶν γραμμάτων, id eſt à litteris γραμματοφόρον nuncupant.

CVR INVENTA SIT EPISTOla, & quod ſit eius proprium.

INuẽta eſt Epiſtola (vt Cic. li. 2. ad Fam. Epiſtola 4. inquit) vt certiores facere-

mus abſentes, ſi quid eſſet, quod eos ſcire, aut noſtra, aut ipſorum intereſſet. Eius proprium (vt idem ad Q. Frat. lib. 1. ſcriptũ reliquit) eſt, vt is ad quem ſcribitur, de ijs rebus, quas ignorat, certior fiat.

DE EPISTOLARVM DECORO.

EPiſtolã ſcripturus diligenter tria hæc potiſſimum conſideret. Quis ſit ipſe qui ſcribit, cui ſcribat, & quibus de rebus ſcribat.

DE REBVS EPISTOLOGRAPHO NECESSARIJS.

NOn ſecus in Epiſtola, atque in oratione Rhetorica, primum per Inuentionem excogitandum eſt, quid ſit ſcribendum: Deinde curandum, vt inuenta ritè congruenterque diſponantur: Poſtremò quonam modo diſpoſita ſint aptis verbis & Sententijs eloquenda, elaborandum eſt. Memoria & Pronuntiatio, quæ oratori maximè neceſſariæ ſunt, huic non ſunt admodum expetendæ. Ea enim quæ Epiſtolis mandamus Memoria & Actione nõ egent.

DE INVENTIONE.

INuentio Epiſtolę, eſt earum rerum quas ſcribere volumus excogitatio: quam nobis ferè ſuggerunt quotidiana vitæ negotia & neceſſitates, & hinc inde oblatæ variæ ſcribendi occaſiones.

DE

DE DISPOSITIONE.

DIſpoſitio, eſt rerum inuentarum in ordinem diſtributio: in qua conſiderandum, quid initio, quid medio, quid cõgruentius in fine collocetur. In adoleſcentibus literarum cupidis, vt non ſolùm fertur, ſed laudatur etiam elegantium verborum ſtudio quæſitus ſplendor, ſic in iiſdem commẽdatur, Diſpoſitionis ſtudioſa quædam diligentia. Sed adultioribus vertuntur hæc vitio, niſi fortaſſis in epiſtolis, quæ de Reipub. negotijs conſcribuntur, vel mittuntur ad Reges & Principes, quas paulò comptiores eſſe decet, & grauiores cæteris; vt character argumento, quod tractatur, & ipſi perſonæ cui ſcribitur, congruat.

DE ELOCVTIONE.

ELocutio eſt qua res inuentas, & ſuo quaſq; loco diſpoſitas, Latinè, planè, & ornatè efferimus.

Elocutio partim in ſingulis ſpectatur verbis, partim in coniunctis ſeu ſententijs; non ſecus quam fit in ipſis ædificijs, in quibus nunc ſingulæ partes ſeparatim probantur, nunc verò in vnum coniunctæ.

Harum partium vt Inuentio eſt maximè neceſſaria (ſcribere enim quidquam niſi prius inueneris non potes) ita Elocutio difficillima, nobis præſertim qui hanc linguam non quaſi patriam habemus, ſed vt peregrinam diſcimus. Hanc tamen, & reliquas

reliquas duas, tribus illis rebus quas Cic. tradit aſſequi licebit. Arte nimirum, Imitatione, & Exercitatione.

DE ARTE.

ARs eſt, quæ dat (vt inquit Cicero) rationes certas, & præcepta faciendi aliquid quæ habent ordinem, & quaſdam errare in faciendo non patientes vias.

Duabus de cauſis Artis præcepta nobis neceſſaria ſunt. Primùm, vt de eloquentiũ virorum ſcriptis, quæ nobis proponimus ad imitandum, poſſimus facilius iudicare.

Deindè, vt rectè viam nobis commonſtrent, & naturam ipſam, ſi non ſit optima, adiuuent, aut quoad eius fieri poſſit, corrigant.

Sed obſeruatione hic opus eſt, vt nimirum in ſcriptis noſtris ſic artem celemus, vt eius nihil, aut quàm minimum Epiſtola præ ſe ferat.

DE IMITATIONE.

IMitatio (quam Græci μίμησιν vocãt) eſt ſtudioſa quædam mentis applicatio, vt eius quam ſimillimi poſſimus euadere, quem inter optimos cæteris antecellere cognoſcimus.

Vt igitur opifices diſcipulis non modò præcipiunt, quo pacto inſtrumenta verſare debeant, ſed etiam ſeipſos laborantes intueri & conſiderare iubent: Sic in Epiſtolis

lis eleganter ſcribendis, non ſufficit ipſius artis præceptiones memoria tenere, ſed ad Artem accedere oportet diligentiſſimam ſcriptoris alicuius docti, quique in ſcribendis epiſtolis excellat, Imitationem, cui quo quis in conſcribendo ſimilior extiterit, & perfectior erit & laude dignior.

Hunc verò præ cæteris eximium ſcribendarum Epiſtolarum artificem M. eſſe Ciceronem, fatentur omnes eruditi, etiam illi qui feliciſſima ipſius ætate floruerunt.

DE EXERCITATIONE.

QVotidiana ſcribēdi Exercitatio, ſeu frequens Stylus, doctiſſimorum virorum calculis perhibetur eſſe optimus dicendiq; magiſter, qui nobis ſermonis opulentiam parit & copiam, & mirabilem adfert ſcribendi dicendique promptitudinem, vt ſibi primas non immeritò in hac facultate vendicet.

Nec ſtudium, quantumuis vehemens, ad veram ac ſolidam Eruditionem parandam multum contulerit, niſi ex arte fiat vſus, & in opus vertantur verba.

Sicut enim pingere volentibus, (inquit Rochus Peruſinus) nihil prodeſt laudatiſſimorum pictorum pulcerrima conſiderare opera, niſi ipſi quoque arrepto penicillo pingere aliquid inſtituant: Ita ſanè præcepta didiciſſe omnia, adhæc M. Tulij, Plinij Secundi, aut P. Manutij, aliorumq; proba-

tiſſimorum artificum Epiſtolas ſuſcipere & admirari, momentum non multum attulerit, niſi tu quoq; ſumpto in manus calamo, te quotidiè ſcribendo diligenter exerceas.

Nemo vnquam Orator, inquit optimus & præſtantiſſimus ille dicēdi magiſter Cicero, nemo egregius ſcriptor ſine multa exercitatione euaſit.

Vnde Hortenſius nec vnquam præterire diem patiebatur, quo ſe non aut domi, aut in foro dicendo exerceret, ſæpè vtrumque eodem die faciebat.

Et ipſe rurſus Eloquentiæ princeps Cicero aiebat ſe timere, ſi non frequenter declamaret, ne quod adeptus erat in arte oratoria facultatis exareſceret.

Quem locum adducens P. Manutius Epiſtol. 1. Lib. 1, ad Paulum ſcribens Contarenum: Attende, inquit, mi Paule, & tuam cauſſam, à qua mea diſiuncta non eſt, ſi placet, mecum conſidera. Ille ſibi homo Romanus orationis inopiam metuebat, cùm tamen omnibus in hoc genere diuitijs abundaret. Nos, quibus Latina lingua peregrina eſt, qui in optima ſcribendi aut dicendi ratione rudes & infantes pœnè ſumus de ſumma Eloquentia ſine ſtudio cogitabimus? & vnam omnium difficillimam rem ludibundi conſequemur? Vides me ipſum, qui quid ſim, ego quidem non ſtatuo,

ſed

ſed ſunt quibus non eſſe nihil videar, nullum pænè diem intermittere, quin aliquid Latine ſcribam, cùm tamen ex quo lapidem hunc voluo, annus viceſimus abierit.

Præclare. 1. de Officijs Cicero, nec Medicos, nec Imperatores, nec Oratores, nec vllos alios, quamuis artis præcepta perceperint, quidquam laude dignum ſine vſu & Exercitatione conſequi potuiſſe.

Quia igitur nullo in ſtudio, ne dum in Oratorio, nuda ars ſufficit, (nihil quippè natura cito magnum fieri voluit, ſed pulcerrimo cuique operi difficultatem propoſuit, quæ labore & exercitatione vinceretur) in hoc certe, quæ bona pars, & riuus quidam dici poteſt doctrinæ Oratoriȩ, plus etiam aſſiduitas Exercitationis, quàm ars efficiet. Quare ſcribendum eſt in ſingulos dies, vt Apelles quotidie lineam ducebat, & ſcribendum eſt bene: bene autem ſcribendo etiam fiet vt cito ſcribatur.

Nec magni refert, quàm multas chartas impleueris, ſed quàm diligens, quàm accuratus fueris. In quo vno profecto ſunt omnia, & prora & puppis, quod aiunt.

DE EPISTOLARVM GEneribus.

IAm, quo melius & facilius epiſtolarum artem percipere poſſimus, ad ipſarum Genera deſcendere operæprecium erit. His enim cum ſuis formis cognitis, ipſarumq;

rumq; artificio perſpecto, breui temporis curriculo, non modò ſcholaſticas, quas appellant, vmbratileſque epiſtolas, à præceptore dictatas, optimè nobis conficere licebit: verum etiam noſtro Marte, vel meditati, vel ex improuiſo per fertiles & amœnos epiſtolarum campos, mira quadã animi noſtri delectatione vagabimur, non ſine maxima omnium admiratione. Nam licet, ex doctiſſimorum ſententia nullam artem ex intimis Rhetoricorum præceptis exprompτam amet epiſtola: quoddam tamen artificium, non ſolùm ex natura natum, ſed ex ipſa etiam Rhetorica excerptũ, in Ciceronis, Plinij, aliorumq; clariſſimorum virorum epiſtolis obſeruatum, non aſpernari videtur

TRIA ESSE GENERA EPISTOlarum, ad quæ cætera reuocentur.

TRia ſunt Genera epiſtolarum: Deliberatiuum, Iudiciale, Demonſtratiuum. Ad hæc tanquam ad fontes pleræque litterarum formæ referuntur.

Deliberatiuo genere. Suademus. Diſſuademus, Hortamur, Dehortamur, Conſolamur, Petimus, Commendamus, Conciliamus, Officium deſerimus, Cõmunicamus, Diſputamus, Mandamus, & ſi quid eſt aliud, quod ad deliberationẽ referri poſſit.

Iudiciali Accuſamus, Expoſtulamus, Excuſamus. Querimur, Minamur, aut aliud

liud quiduis facimus, quod in hoc genus cadere poteſt.

Demõſtratiuo genere cætera omnia cõplectimur, quæ ad genus Deliberatiuum, vel Iudiciale deflecti commodè non poſſunt. Varia horum generum, eaque lepidiſſima exempla ſuppeditabit Theſaurus noſter Laconicarum epiſtolarum bipartitus.

DE DELIBERATIVI GENEris Epiſtolis.

DEliberatiuũ genus cauſſæ apud Rheres dicitur, quod in conſilio dando poſitum eſt, idque Suaſionem & Diſſuaſionem complectitur.

Cum igitur in Suaſoria epiſtola, Diſſuaſoria, Cohortatoria, Dehortatoria, Conſolatoria, Petitoria, Commendatitia, Conciliatoria, Officioſa, Communicatoria, Mandatoria, Diſputatoria, ſuadendo vel diſſuadendo ſemper conſilium detur, conſequens eſt, vt vnaquæq; harum formarum ad illud ſit reuocanda.

DE SVASORIA EPISTOLA.

SVaſoria epiſtola eſt, qua in rebus dubijs, atque incertis amico cõſilium damus, eidemq; vt aliquid ſuſcipiat vel agat ſuademus.

In Suaſione hæc ferè obſeruari debent.

Principio, vel à laude & commendatione eius ad quem litteras damus, vel vere-

cunda & modeſta noſtra extenuatione, vel declaratione promptæ benequé de amico merendi voluntatis captanda eſt beneuolentia, quod etiam in reliquis Epiſtolarum formis, quotieſcumqué id res poſtulabit, ſeruandum erit.

Exordium tamẽ & beneuolentiæ captatio his fermè de cauſis omitti poſſunt.

1. Cùm amicitia mutua nullum Exordium poſtulat.

2. Cùm eadem de re ſæpiùs antea ſcripſimus.

3. Cùm temporis breuitas nil niſi rei expoſitionem recipit.

4. Deinde, Narratio ſubijcienda, quæ cõſilij expoſitionem habet, adiecta etiam, prout res exigere videbitur, Diuiſione.

Tertio loco Confutatio erit, qua id ſtatim in principio refellamus, quod vehementer nobis aduerſari videatur: vel, ſi commodius id futurũ putes, Confirmationi erit ſubiungenda: vel certè, vt quidquid inciderit, ita illud confutari oportebit.

Quartum locum Confirmatio habebit: Hæc Suaſionis rationes atq; argumẽta cõplectitur, ſumpta, vel ab Honeſto: vel Vtili: Vel Neceſſario: vel Iucundo: vel Deſiderio & voluntate cognatorum atque amicorum: vel Metu damni alicuius aut periculi: vel circumſtantijs perſonarum, tẽporis, loci: vel Exemplo & auctoritate aliorũ.

Con-

Concluſio poſtrema eſt pars, quæ abſoluitur aut Petitione: aut conſiliorum, officiorumve noſtrorum Pollicitatione: aut Suaſionis repetitione: aut Cauſis inſtitutæ ſcriptionis: aut Præciſione: aut voto, vt Dij approbent ac fortunent ab amico agenda.

Exemplum Suaſionis obſeruatum in Epiſt. 18. lib. 2. ad Fam. Qua Thermo, in Helleſponto Proprætori ſuadet Cicero, vt Prouinciæ Quæſtorẽ potius præficiat quã Legatos, quod poſtea fecit.

Exordium illius Epiſtolæ conſtat laude atq; commendatione Thermi, & ſignificatione promptæ de eodem benè merendi voluntatis. Narratio ipſam ſuaſionem & expoſitionem conſilij continet. Confirmatio eiuſdem rationes atque argumenta ab Honeſto & Vtili ſumpta complectitur. Concluſio inſtitutæ ſuaſionis cauſis, voto, atque rationum repetitione abſoluitur.

Officium meum erga Rhodonem, ceteraque mea ſtudia, quæ tibi ac tuis præſtiti, tibi homini gratiſsimo grata eſſe vehemẽter gaudeo: mihiq; ſcito in dies maiori curæ eſſe dignitatem tuam: quæ quidem à te ipſo integritate & clementia tua ſic amplificata eſt, vt nihil addi poſſe videatur, ſed mihi magis magiſque quotidiè de rationibus tuis cogitanti, placet illud meũ conſiliũ, quod initio Ariſtoni noſtro, vt ad

ad me venit oſtendi: graueis te ſuſce turum inimicitias, ſi adoleſcens potens & nobilis à te ignominia affectus eſſet, & hercle ſine dubio erit ignominia: habes enim neminem honoris gradu ſuperiorem. Ille autem, vt omittam nobilitatē, hoc ipſo vincit viros optimos, homineſq; innocentiſſimos, legatos tuos, quòd & quæſtor eſt, & quæſtor tuus. Nocere tibi iratum neminem poſſe perſpicio, ſed tamen treis fratres ſummo loco natos, promptos, non indiſertos, te nolo habere iratos, præſertim iure, quos video deinceps tribunos pl. per triennium fore; tempora autem reip. qualia futura ſint, quis ſcit; mihi quidem turbulenta videntur fore. Cur ego te velim incidere in terrores tribunitios, præſertim cùm ſine cuiuſquam reprehenſione legatis quæſtorem poſſis anteferre? Qui ſi dignum ſe maioribus ſuis præbuerit, vt ſpero & opto, tua laus ex aliqua parte fuerit: ſin quid offenderit, ſibi totum nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar, quòd in Ciliciā proficiſcebar, exiſtimaui me ad te ſcribere oportere, tu, quod egeris, id velim dij approbent, ſed ſi me audies, vitabis inimicitias & poſteritatis otio conſules. Vale.

SVADENDI FORMAE.

QVanquam te pro animi tui altitudine non arbitror monitis meis & præceptis egere, vt tamen me quoque de dignitate tua cogitare intelligeres, putaui

hæc

hæc pauca ad te ſcribi oportere. Quod certè amore impulſus feci, non quo prudétiam tibi oſtentarem meam, quod eſſe arrogantis videri poſſit, ſed potius vt meæ erga te obſeruantiæ ac voluntatis ſignificationem aliquam facerem. Nam & dignitati tuę quã honeſtiſſimis optimarum artium ſtudiis paraſti, mirabiliter faueo: & nullũ meũ in te officiũ præteriri ſine graui culpæ reprehẽſione poſſe mihi perſuadeo. Quare pro ea, quæ tecũ mihi conſtituta eſt officij ac vitæ conſuetudine tibi ſuadeo, & etiam adhortor, vt in eam curam ac cogitationem magnis conatibus incumbas, quæ tibi ſummã ingenij famam & nominis gloriam adferat. Neque committas in hac optimorum hominum de te expectatione, in optima ętate, in ſumma occaſione, vt propter pigritiam ipſe tibi defuiſſe, aut propter deſperationẽ, gloriæ tuæ curſũ impediuiſſe videaris. Nõ enim conuenit, neq; iam integrum erit, qui ingenij moderatione ac induſtria certorũ hominum inuidiam fregeris, in ipſo nunc honoris decurſu, vel labori ſuccumbere, vel laudi.

Quod Alexander Rex inuictiſſimus ſibi permiſit, qui cum munera ſua ſperni à Zenocrate Philoſopho intelligeret, reſpõdiſſe fertur, Zenocrati quidem Regis Alexandri munificentia opus non eſſe, ſibi tamen propè eſſe neceſſarium, vt liberalis

in

in Zenocratem videatur. Idem mihi vel ad gratiam, vel ad huius temeritatis veniam profuturum puto: vt, quanquam nullis meis conſilijs egeatis, ego tamen officij mei putem, quę ad dignitatem Reipub. pertinebunt vos commonefacere.

Tibi ſuadeo, atque etiam rogo.

Tibi imprimis ſuadeo, atque hoc meo etiam iure præcipio, vt, &c.

Hoc tibi agendum cenſeo, ſi meo conſilio parêre volueris, vt, &c,

Tibi vero cùm meo in te amore, tum tua cauſſa impulſus ſuadeo, & ſi pateris, præcipio, &c.

Auctor tibi ſum, vt facias. Me ſuaſore hoc ages.

Hoc conſilium de mea ſententia capies.

Meo ſuaſu in literarum ſtudia incúbes.

Vide, videto, videbis, Etiam atque etiam cogita, Meditare atque cogita.

Contende, quæſo, atque labora, vt, &c.

In hanc curam incumbe, vt, &c.

Tota mente incumbe in hanc curam & cogitationem.

Dabis iſtud amori noſtro, vt in eam opinionem ſententiamque te adduci ſinas, quæ cum tuis vtilitatibus eſt coniuncta. Tibi omnino ſuadeo, atque etiam rogo, vt quæ ingenio ſtudioque tibi peperiſti, ea in vſum Reip. referas. Et ſi conſilium facilius capere, quàm alijs dare poſſum, vereorq;

reorque tibi hominis ſumma prudentia, ſummo ingenio predito quidquam aut ſuadere aut diſſuadere, ne cũ amori in te meo ſim obſecutus, tuo videar iudicio diffidere: malo tamen pueriliter curioſus videri, quàm vlla in officiorum parte negligens: quò facilius qui curſus rerum, qui exitus futurus ſit, ex me quoque ſcire poſſis.

Tu ſi conſilio meo parêre volueris, in earum rerum cogitationem incumbes, quæ ad gloriam, ampliſſimamque gratiæ, dignitatis, ſplendoris excellentiam pertinere videbuntur.

Tibi verò cum meo in te amore, tum cauſſa tua impulſus ſuadeo, & ſi pateris præcipio, *ne vllius vel iniuria*, vel gratia animum tuum ab optimarum rerum ſtudio inflectas.

Si ad aliorum conſilia rationes tuas conformare velis, hoc tibi agendum cenſeo, vt omnia quæ dignitatis, quæ laudis, quę glorię pleniſſima ſunt, tibi in hoc vitæ curriculo non ſolum imitanda, ſed & percipiẽda proponas.

Non dubito quin ipſe ad omnem animi prudentiã cum natura, tum ſtudio ſatis ſis informatus: tibi tamen ſuadeo; vel etiam moneo, ne leuem hanc iniuriam animi offenſione potius, quàm naturæ moderatione ac æquitate definire velis.

Ego quanquam non modo nil mihi aſſumam,

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE

ſumam, in quo diſſentire tu à me poſſis, ſed etiam ſi à te mihi quidquam concedatur, planè remittam, hoc tamen tibi ſuadere audeo, &c.

In hoc ætatis tuæ flexu, iſtud tibi agendum cenſeo, vt animum tuum conformes excellentiſſimorum hominum cogitatione, quos neque communium temporum tempeſtas, neque honoris ſtudium, neque dignitatis ambitio vnquam potuit de inſtituto vitæ ſuæ curſu ad deſidiam, ad deſperationem, ad animi dimiſſionem dimouere.

Cum omnia conſecutus ſis virtute duce, & comite fortuna, quæ laudem, dignitatemque merentur, planè ſuadeo in eam cogitationem incumbas, vt reliquam vitę dignitatem ex optimo Reip. ſtatu acquiras, ſicq; exiſtimes, eum magnum & præcellentem honorem videri, qui non propter ſpem futuri beneficij, ſed propter magna in Rempublicam merita claris viris defertur atque datur; tanquam perpetuum virtutis præmium.

Sic tibi perſuade tantam eſſe apud omnes bonos tui caritatem, vt nullum genus ampliſſimæ dignitatis excogitari poſſit, quod tibi non paratum ſit.

Tu velim ſic exiſtimes, tibique perſuadeas, omne perfugium bonorum in te eſſe poſitum, eoque nullam dimicationem

pro

pro publica omnium ſalute eſſe dimittendam.

DE DISSVASORIA EPIſtola.

DIſſuadendi eadem ratio erit quæ Suadendi: ſed argumenta in Diſſuaſione contrarijs ex locis ducenda erunt: vt à Turpi, Inutili, Periculoſo, &c. Omnia denique rei, quæ diſſuadebitur, incommoda hic colligemus. Collocatio ſit talis:

Primo Exordium ponatur loco: conſtās, aut noſtræ pro amico curæ atque ſolicitudinis declaratione: Aut eius ad quem ſcribimus laude: aut ſcribendi occaſione: Aut reprehenſione & obiurgatione molli.

Pars altera propoſitio eſt, quæ Diſſuaſionem & obteſtationem contineat.

In tertia parte per Confirmationem argumenta diſſuadentia adhibeantur, petita vel à Damno: vel inutili: vel turpi: vel Circumſtātijs Perſonæ, Loci, Temporis: vel à Cura amicorum: vel à Iudicio aliorū: vel ab exemplis.

In concluſione ſit, Aut admonitio & obteſtatio amici: Aut modeſta officij pollicitatio: Aut cauſſæ inſtitutæ Diſſuaſionis indicatio: aut ſententiæ & præcipuorum argumentorum repetitio: aut lōgioris Diſſuaſionis præciſio.

Exemplum Diſſuaſionis, obſeruatum in 8. epiſt. lib. 16. ad Fam. qua Cicero Tironi Liberto

Liberto ſuo ſuadet, ne ſe nauigationi & viæ per hyemem, niſi exploratè, & benè firmum committat. Exordium, curæ & ſolicitudinis declarationem habet. Propoſitio ſeu narratio, ipſam Diſſuaſionem cum obteſtatione continet. Confirmatio, à Dãno & incommodo, temporiſque circumſtantijs argumenta deducta, complectitur. Concluſio conſtat admonitione & obteſtatione

Magna nobis eſt ſolicitudini valetudo tua: nam tametſi qui veniunt: ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ nuntiant, tamen in magna conſolatione ingens ineſt ſolicitudo ſi diutius à nobis abfuturus eſt, is cuius vſum & ſuauitatem deſiderando ſentimus. Attamen quanquam videre te tota cogitatione cupio, tamen te penitus rogo, ne te tam longæ nauigationi & viæ per hiemem, niſi bene firmum, committas: neve nauiges, niſi exploratè. Vix in ipſis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur, nedum in mari & via ſit, facilè abeſſe ab iniuria tẽporis. ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον, *inquit Euripides: cui tu quantum credas, neſcio: ego certè ſingulos eius verſus, ſingula teſtimonia puto. Effice, ſi me diligis, vt valeas, & vt ad nos firmus ac valens quam primum, venias. Ama nos, & Vale. tibi ſalutem plurimam dicit.*

DISSVA-

Digitized by Google

DISSVADENDI FORMÆ.

CAue, Cauendum eſt tibi.

Vide, Attende, quàm diligenter potes, ne, quos tibi continentia terminos perſcripſit, eos tranſeas, tranſgrediare, tranſilias:

Cauendum tibi cenſeo, ne improborum in te odia ſemel exſtincta incendas, ſed potius omnes animi benignitate, omni officio in gratia retineas.

Cùm omnes beneuolentiæ comparandæ cauſſa benefici eſſe debeamus, facis inciuiliter, qui nulla opera, nullis cōmoditatibus laboranti amico opitulari velis.

Si prudentis eſt hominis in loco & tempore ad aliorum ſe voluntates conformare, vide an liberaliter agas, qui ab optimi & fideliſſimi hominis gratia nulla iuſta odij cauſſa impulſus deflectas.

Imprudenter tu quidem & inciuiliter agis, ſi in amicitia colenda eam habeas rationem, vt vtilitatem potius, quàm officij ſpectare videaris, & proinde in retinenda amicitia ſemel conſtituta ſis negligentior.

Enitendum tibi puto, vt quas ſuſceperis inimicitias, eas deponas, in optimorum ac principum virorum familiaritatem te dedas. Nam qui ex graui & longa miſeria emergere volunt, eos venire in clariſſimorum hominum conſuetudinē oportet.

Nihil minus eſt hominis, quam in amore vinci, vel non reſpondere ijs, à quibus prouoceris.

Seiunge te, quæſo, aliquando ab ijs, cũ quibus te non tuum iudicium, ſed temporum vincula coniunxerunt.

RATIO RESPONDENDI LITTERIS Suaſorijs, vel Diſſuaſorijs.

CVM amici conſilio acquieſcimus Principio vel amicum ſuadentem laudabimus: vel dolorem perceptum ex amici literis ſignificabimus.

Deindè ſententiam & voluntatem noſtram declarabimus. Tertiò rationes & cauſſas, cur amici conſilio obtemperare velimus, afferemus.

Denique vel gratias agemus: vel gratum animũ pollicebimur vel petemus vt deinceps nos noſtraq; ſibi cõmendata habeat.

Exemplum reſponſionis aliorum Suaſioni approbatæ, obſeruatum lib. 11. Epiſt. 29. ad Fam. cuius exordium Oppij commendatione conſtat. Confirmatio commemorationem & amplificationem officiorum Oppij continet. Concluſio petitione atque pollicitatione abſoluitur.

DVbitanti mihi (quod ſcit Atticus noſter) de hoc toto conſilio profectionis, quòd in vtramq; partem in mentẽ multa veniebant magnum pondus acceſſit ad tollendam dubitationem, iudicium & conſilium tuum: nam & ſcripſiſti

ſcripſiſti apertè quid tibi videretur, & Atticus ad me ſermonem tuum pertulit. Semper iudicaui, in te & in capiendo conſilio prudentiam sũmam eſſe, & in dando fidem: maximeq; ſum expertus, cùm initio ciuilis belli per literas te cõſuluiſſem, quid mihi faciendum eſſe cenſeres, eundumne ad Pompeium, an manendum in Italia: ſuaſiſti vt conſulerem dignitati meæ. Ex quo quid ſentires intellexi: ſumq; admiratus & fidem tuam, & in conſilio dando religionem, quòd, cum al:ud male amiciſſimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & ſemper me à te diligi ſenſi: & cùm abeſſem, atque in magnis periculis eſſem: & me abſentem, & meos præſenteis à te cultos & defenſos eſſe memini & poſt meum reditum quam familiariter mecum vixeris, quæq; ego de te & ſenſerim & prædicarim, omnes, qui ſolent hæc animaduertere, teſtes habemus. Grauiſſimum verò iudicium de mea fide & de conſtantia feciſti, cùm poſt mortem Cæſaris totum te ad amicitiam meam contuliſti. Quod tuum iudicium niſi mea ſumma beneuolentia erga te, omnibuſque meritiis comprobaro, ipſe me hominem non putabo Tu, mi Oppi, conſeruabis amorem tuum (etſi more magis hoc quidem ſcribo, quàm quod te admonendum putem) meaque omnia tuebere: quæ tibi ne ignota eſſent, Attico mandaui. A me autem, cùm paullũ otij

nacti erimus, vberiores literas expectato. Da operam vt valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes.

QVód ſi verò datum improbare conſiliũ ſit animus, Primum amici ſtudium, fidem, & beneuolentiam laudabimus.

Deinde modeſtè, nos amici conſilijs acquieſcere non poſſe oſtendemus.

Tum rationes afferemus, quibus adducti amici conſilio parere non poſſimus: quòd ſcilicet, vel parum honeſtum, vel detrimentoſum, vel periculoſum, vel difficile ac moleſtum: obſtent tempora: impediant perſonæ: ſint circumſtantiæ quæ diuerſum ſuadeant.

Denique in cæteris rebus noſtram obedientiam pollicebimur.

Exemplum reſponſionis aliorum Suaſioni improbatæ obſeruatum lib. 5. epiſt. 15. ad Fam. Cuius Exordium commendatione beneuolentiæ Luceij conſtat.

Propoſitio cur conſilijs acquieſcere nõ poſſit, declarat.

Confirmatio rationes affert cur illud facere nequeat.

Concluſio cum conſilij & ſententiæ repetitione pollicitationem adhibet.

OMnis amor tuus ex omnibus partibus ſe oſtendit in his literis, quas à te proximè accepi, non ille quidem mihi ignotus, ſed tamen gratus & optatus: dicerem iucũdus, niſi id

id verbum in omne tẽpus perdidiſſẽ, neq; ob eã vnam cauſam, quam tu ſuſpicaris, & in qua me leniſſimis & amantiſſimis verbis vtens, re grauiter accuſas: ſed quod, illius tanti vulneris quæ remedia eſſe debebant, ea nulla ſunt. Quid enim? ad amicoſne confugiam? quàm multi ſunt? habuimus enim ferè communeis: quorum alij occiderũt, alij neſcio quo pacto obduruerunt. Tecum viuere poſſem equidem, & maximè vellẽ: vetuſtas, amor, cõſuetudo, ſtudia paria: quod vinculum, quæ res deeſt noſtræ coniunctioni? poſſumuſne igitur eſſe vnà? poſſumus, nec me hercule intelligo quid impediat: ſed certè adhuc nõ fuimus, cùm eſſemus vicini in Tuſculano, in Puteolano: nam quid dicam in vrbe? in qua, cũ forum commune ſit, vicinitas non requiritur. Sed caſu neſcio quo in ea tempora noſtra ætas incidit, vt cùm maximè, florere nos oporteret, tum viuere etiam puderet. Quod enim mihi poterat eſſe perfugiũm ſpoliato & domeſticis, & forenſibus ornamẽtis, atq; ſolatijs? Litteræ, credo: quibus vtor aſſiduè: quid enim aliud facere poſſum? ſed neſcio quomodo ipſæ illæ excludere me à portu & perfugio videntur: & quaſi exprobrare, quòd in ea vita maneam, in qua nihil inſit, niſi propagatio miſerrimi temporis. Hic tu ea me abeſſe vrbe miraris in qua domus nihil delectare poſſit, ſummum ſit odium temporum, hominum, fori, curiæ? Itaque ſic literis vtor in quibus conſumo omne tempus non vt ab his medicinam perpe-

perpetuam, ſed vt exiguam doloris obliuionem petam. Quod ſi id egiſſemus ego atque tu (quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus) omne tempus vna fuiſſemus: neque me valetudo tua offenderet, neque te mœror meus. quod quantum fieri poterit, conſequamur. Quid enim eſt vtrique noſtrûm aptius? Propediem te igitur videbo. Vale.

DE HORTATORIA ET DEHORtatoria epiſtola.

HOrtatorium genus cum ſuo contrario dehortatorio coniunctũ eſt. Hoc ſimul & Monitorium proximum Suaſorio ſibi locum vendicat, quo amicum monemus, atq; ſtimulis excitamus, & quaſi calcaribus, ſeu animi motibus impellimus vt vel quod optimũ eſſe factu videtur, cupidè amplectatur: vel contrà quod Turpe, Inutile, Inhoneſtum, auerſetur ac fugiat.

Aliud Suadere, aliud Hortari eſt.

Suadendo conſilium damus, vt velis rẽ aliquam difficilem & periculoſam aggredi: Exhortando impellimus, vt hoc etiam audeas.

Suademus errantibus, aut in capeſſendis conſilijs hæſitantibus: Exhortamur ceſſantes, aut iam etiam currentes.

Exhortatio atque Suaſoriæ epiſtolę pars erit, nempè Epilogus, qui affectibus conſtat, non argumentis.

Affectus autem qui in hoc epiſtolarum genere

genere requiruntur, potiſſimum ſunt octo.
1. Plurimum ad promouendos animos valet Spes egregiorum præmiorum, honoris, gloriæ, honeſtarum voluptatum, opũ, alicuius emolumenti.
2. Alter huic contrarius, eſt Metus ſeu reformidatio incommodorum, periculorum, egeſtatis, dolorum, turpitudinis, ignominiæ. Spei quidem in adhortando propriæ ſunt partes, Metus in deterrendo.
3. A Laude bifariam exhortabimur, vt tum rem ipſam laudemus, tum hominem. Iuuentus, & Senectus decrepita, laude lætatur apertiore, matura & virilis ætas tectius laudari debet.
4. Vehementer etiam commouebimus, ſi Amorem eorum, quorum gratia res geritur, commemoratione renouabimus.
5. Rurſus, ſi Odium & atrocitatem in eos, contra quos dimicatio ſuſcipitur, quã grauiſſimè exaggerabimus: atque hinc amicorum gratiam, hinc inimicorum atrocitatẽ cornibus aduerſis conferimus.
6. Iiſdem fermè ratione efficitur Commiſeratio. Si amicorum ſolicitudinẽ, inopiam, luctum, ſqualorem: è regione verò, inimicorum potentiam, ferociam, audaciam, inſolentiam adducemus, & Proſopopœię interdum locus eſſe poterit.
7. Vehemens exhortandi ratio petitur ab Æmulatione. Nihil enim eſt quod

ſumam, in quo diſſentire tu à me poſſis, ſed etiam ſi à te mihi quidquam concedatur, planè remittam, hoc tamen tibi ſuadere audeo, &c.

In hoc ætatis tuæ flexu, iſtud tibi agendum cenſeo, vt animum tuum conformes excellentiſſimorum hominum cogitatione, quos neque communium temporum tempeſtas, neque honoris ſtudium, neque dignitatis ambitio vnquam potuit de inſtituto vitæ ſuæ curſu ad deſidiam, ad deſperationem, ad animi dimiſſionem dimouere.

Cum omnia conſecutus ſis virtute duce, & comite fortuna, quæ laudem, dignitatemque merentur, planè ſuadeo in eam cogitationem incumbas, vt reliquam vitę dignitatem ex optimo Reip. ſtatu acquiras, ſicq; exiſtimes, eum magnum & præcellentem honorem videri, qui non propter ſpem futuri beneficij, ſed propter magna in Rempublicam merita claris viris defertur atque datur; tanquam perpetuum virtutis præmium.

Sic tibi perſuade tantam eſſe apud omnes bonos tui caritatem, vt nullum genus ampliſſimæ dignitatis excogitari poſſit, quod tibi non paratum ſit.

Tu velim ſic exiſtimes, tibique perſuadeas, omne perfugium bonorum in te eſſe poſitum, eoque nullam dimicationem

pro

Digitized by Google

pro publica omnium ſalute eſſe dimittendam.

DE DISSVASORIA EPIſtola.

DIſſuadendi eadem ratio erit quæ Suadendi: ſed argumenta in Diſſuaſione contrarijs ex locis ducenda erunt: vt à Turpi, Inutili, Periculoſo, &c. Omnia denique rei, quæ diſſuadebitur, incommoda hic colligemus. Collocatio ſit talis:

Primo Exordium ponatur loco: conſtãs, aut noſtræ pro amico curæ atque ſolicitudinis declaratione: Aut eius ad quem ſcribimus laude: aut ſcribendi occaſione: Aut reprehenſione & obiurgatione molli.

Pars altera propoſitio eſt, quæ Diſſuaſionem & obteſtationem contineat.

In tertia parte per Confirmationem argumenta diſſuadentia adhibeantur, petita vel à Damno: vel inutili: vel turpi: vel Circumſtãtijs Perſonæ, Loci, Temporis: vel à Cura amicorum: vel à Iudicio aliorũ: vel ab exemplis.

In concluſione ſit, Aut admonitio & obteſtatio amici: Aut modeſta officij pollicitatio: Aut cauſſæ inſtitutæ Diſſuaſionis indicatio: aut ſententiæ & præcipuorum argumentorum repetitio: aut lõgioris Diſſuaſionis præciſio.

Exemplum Diſſuaſionis, obſeruatum in 8. epiſt. lib. 16. ad Fam. qua Cicero Tironi

Liberto

Liberto ſuo ſuadet, ne ſe nauigationi & viæ per hyemem, niſi exploratè, & benè firmum committat. Exordium, curæ & ſolicitudinis declarationem habet. Propoſitio ſeu narratio, ipſam Diſſuaſionem cum obteſtatione continet. Confirmatio, à Dãno & incommodo, temporiſque circumſtantijs argumenta deducta, complectitur. Concluſio conſtat admonitione & obteſtatione

MAgnæ nobis eſt ſolicitudini valetudo tua: nam tametſi qui veniunt: ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ *nuntiant, tamen in magna conſolatione ingens ineſt ſolicitudo ſi diutius à nobis abfuturus eſt, is cuius vſum & ſuauitatem deſiderando ſentimus. Attamen quanquam videre te tota cogitatione cupio, tamen te penitus rogo, ne te tam longæ nauigationi & viæ per hiemem, niſi bene firmum, committas: neve nauiges, niſi exploratè. Vix inipſis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur, nedum in mari & via ſit, facilè abeſſe ab iniuria tẽporis.* ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον, *inquit Euripides: cui tu quantum credas, neſcio: ego certè ſingulos eius verſus, ſingula teſtimonia puto. Effice, ſi me diligis, vt valeas, & vt ad nos firmus ac valens quam primum, venias. Ama nos, & Vale. tibi ſalutem plurimam dicit.*

DISSVA-

DISSVADENDI FORMÆ.

Caue, Cauendum eſt tibi.

Vide, Attende, quàm diligenter potes, ne, quos tibi continentia terminos perſcripſit, eos tranſeas, tranſgrediare, tranſilias:

Cauendum tibi cenſeo, ne improborum in te odia ſemel exſtincta incendas, ſed potius omnes animi benignitate, omni officio in gratia retineas.

Cùm omnes beneuolentiæ comparandæ cauſſa benefici eſſe debeamus, facis inciuiliter, qui nulla opera, nullis cõmoditatibus laboranti amico opitulari velis.

Si prudentis eſt hominis in loco & tempore ad aliorum ſe voluntates conformare, vide an liberaliter agas, qui ab optimi & fideliſſimi hominis gratia nulla iuſta odij cauſſa impulſus deflectas.

Imprudenter tu quidem & inciuiliter agis, ſi in amicitia colenda eam habeas rationem, vt vtilitatem potius, quàm officij ſpectare videaris, & proinde in retinenda amicitia ſemel conſtituta ſis negligentior.

Enitendum tibi puto, vt quas ſuſceperis inimicitias, eas deponas, in optimorum ac principum virorum familiaritatem te dedas. Nam qui ex graui & longa miſeria emergere volunt, eos venire in clariſſimorum hominum conſuetudinẽ oportet.

Nihil minus eſt hominis, quam in amore vinci, vel non reſpondere ijs, à quibus prouoceris.

Seiunge te, quæſo, aliquando ab ijs, cũ quibus te non tuum iudicium, ſed temporum vincula coniunxerunt.

RATIO RESPONDENDI LITTERIS Suaſorijs, vel Diſſuaſorijs.

CVM amici conſilio acquieſcimus Principio vel amicum ſuadentem laudabimus: vel dolorem perceptum ex amici literis ſignificabimus.

Deindè ſententiam & voluntatem noſtram declarabimus. Tertiò rationes & cauſſas, cur amici conſilio obtemperare velimus, afferemus.

Denique vel gratias agemus: vel gratum animũ pollicebimur vel petemus vt deinceps nos noſtraq; ſibi cõmendata habeat.

Exemplum reſponſionis aliorum Suaſioni approbatæ, obſeruatum lib. 11. Epiſt. 29. ad Fam. cuius exordium Oppij commendatione conſtat. Confirmatio commemorationem & amplificationem officiorum Oppij continet. Concluſio petitione atque pollicitatione abſoluitur.

DVbitanti mihi (quod ſcit Atticus noſter) de hoc toto conſilio profectionis, quòd in vtramq; partem in mentẽ multa veniebant magnum pondus acceſſit ad tollendam dubitationem, iudicium & conſilium tuum: nam & ſcripſiſti

ſcripſiſti apertè quid tibi videretur, & Atticus ad me ſermonem tuum pertulit. Semper iudicaui, in te & in capiendo conſilio prudentiam ſũmam eſſe, & in dando fidem: maximeq; ſum expertus, cùm initio ciuilis belli per literas te cõſuluiſſem, quid mihi faciendum eſſe cenſeres, eundumne ad Pompeium, an manendum in Italia: ſuaſiſti vt conſulerem dignitati meæ. Ex quo quid ſentires intellexi: ſumq; admiratus & fidem tuam, & in conſilio dando religionem, quòd, cum aliud male amiciſſimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & ſemper me à te diligi ſenſi: & cùm abeſſem, atque in magnis periculis eſſem: & me abſentem, & meos præſenteis à te cultos & defenſos eſſe memini & poſt meum reditum quam familiariter mecum vixeris, quæq; ego de te & ſenſerim & prædicarim, omnes, qui ſolent hæc animaduertere, teſtes habemus. Grauiſſimum verò iudicium de mea fide & de conſtantia feciſti, cùm poſt mortem Cæſaris totum te ad amicitiam meam contuliſti. Quod tuum iudicium niſi mea ſumma beneuolentia erga te, omnibuſquè meritiis comprobaro, ipſe me hominem non putabo Tu, mi Oppi, conſeruabis amorem tuum (etſi more magis hoc quidem ſcribo, quàm quod te admonendum putem) meaque omnia tuebere: quæ tibi ne ignota eſſent, Attico mandaui. A me autem, cùm paullũ otij

nacti erimus, vberiores literas expectato. Da operam vt valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes.

QVod ſi verò datum improbare conſiliū ſit animus, Primum amici ſtudium, fidem, & beneuolentiam laudabimus.

Deinde modeſtè, nos amici conſilijs acquieſcere non poſſe oſtendemus.

Tum rationes afferemus, quibus adducti amici conſilio parere non poſſimus: quòd ſcilicet, vel parum honeſtum, vel detrimentoſum, vel periculoſum, vel difficile ac moleſtum: obſtent tempora: impediant perſonæ: ſint circumſtantiæ quæ diuerſum ſuadeant.

Denique in cæteris rebus noſtram obedientiam pollicebimur.

Exemplum reſponſionis aliorum Suaſioni improbatæ obſeruatum lib. 5. epiſt. 15. ad Fam. Cuius Exordium commendatione beneuolentiæ Luceij conſtat.

Propoſitio cur conſilijs acquieſcere nō poſſit, declarat.

Confirmatio rationes affert cur illud facere nequeat.

Concluſio cum conſilij & ſententiæ repetitione pollicitationem adhibet.

OMnis amor tuus ex omnibus partibus ſe oſtendit in his literis, quas à te proximè accepi, non ille quidem mihi ignotus, ſed tamen gratus & optatus: dicerem iucūdus, niſi id

id verbum in omne tẽpus perdidiſſẽ, neq; ob eã vnam cauſam, quam tu ſuſpicaris, & in qua me leniſſimis & amantiſſimis verbis vtens, re grauiter accuſas: ſed quod, illius tanti vulneris quæ remedia eſſe debebant, ea nulla ſunt. Quid enim? ad amicoſne confugiam? quàm multi ſunt? habuimus enim ferè communeis: quorum alij occiderũt, alij neſcio quo pacto obduruerunt. Tecum viuere poſſem equidem, & maximè vellẽ: vetuſtas, amor, cõſuetudo, ſtudia paria: quod vinculum, quæ res deeſt noſtræ coniunctioni? poſſumuſne igitur eſſe vnà? poſſumus, nec me hercule intelligo quid impediat: ſed certè adhuc nõ fuimus, cùm eſſemus vicini in Tuſculano, in Puteolano: nam quid dicam in vrbe? in qua, cũ forum commune ſit, vicinitas non requiritur. Sed caſu neſcio quo in ea tempora noſtra ætas incidit, vt cùm maximè, florere nos oporteret, tum viuere etiam puderet. Quod enim mihi poterat eſſe perfugium ſpoliato & domeſticis, & forenſibus ornamẽtis, atq; ſolatijs Litteræ, credo quibus vtor aſſiduè: quid enim aliud facere poſſum? ſed neſcio quomodo ipſæ illæ excludere me à portu & perfugio videntur: & quaſi exprobrare, quòd in ea vita maneam, in qua nihil inſit, niſi propagatio miſerrimi temporis. Hic tu ea me abeſſe vrbe miraris in qua domus nihil delectare poſſit, ſummum ſit odium temporum, hominum, fori, curiæ? Itaque ſic literis vtor in quibus conſumo omne tempus non vt ab his medicinam

perpetuam, ſed vt exiguam doloris obliuionem petam. Quod ſi id egiſſemus ego atque tu (quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus) omne tempus vna fuiſſemus: neque me valetudo tua offenderet, neq; te mœror meus. quod quantum fieri poterit, conſequamur. Quid enim eſt vtriq; noſtrûm aptius? Propediem te igitur videbo. Vale.

DE HORTATORIA ET DEHORtatoria epiſtola.

Hortatorium genus cum ſuo contrario dehortatorio coniunctũ eſt. Hoc ſimul & Monitorium proximum Suaſorio ſibi locum vendicat, quo amicum monemus, atq; ſtimulis excitamus, & quaſi calcaribus, ſeu animi motibus impellimus vt vel quod optimũ eſſe factu videtur, cupidè amplectatur: vel contrà quod Turpe, Inutile, Inhoneſtum, auerſetur ac fugiat.

Aliud Suadere, aliud Hortari eſt.

Suadendo conſilium damus, vt velis rẽ aliquam difficilem & periculoſam aggredi: Exhortando impellimus, vt hoc etiam audeas.

Suademus errantibus, aut in capeſſendis conſilijs hæſitantibus: Exhortamur ceſſantes, aut iam etiam currentes.

Exhortatio atque Suaſoriæ epiſtolę pars erit, nempè Epilogus, qui affectibus conſtat, non argumentis.

Affectus autem qui in hoc epiſtolarum genere

genere requiruntur, potiſſimum ſunt *hi.*

1. Plurimum ad promouendos animos valet Spes egregiorum præmiorum, honoris, gloriæ, honeſtarum voluptatum, opū, alicuius emolumenti.

2. Alter huic contrarius, eſt Metus ſeu reformidatio incommodorum, periculorum, egeſtatis, dolorum, turpitudinis, ignominiæ. Spei quidem in adhortando propriæ ſunt partes, Metus in deterrendo.

3. A Laude bifariam exhortabimur, vt tum rem ipſam laudemus, tum hominem. Iuuentus, & Senectus decrepita, laude lætatur apertiore, matura & virilis ætas tectius laudari debet.

4. Vehementer etiam commouebimus, ſi Amorem eorum, quorum gratia res geritur, commemoratione renouabimus.

5. Rurſus, ſi Odium & atrocitatem in eos, contra quos dimicatio ſuſcipitur, quā grauiſſimè exaggerabimus: atque hinc amicorum gratiam, hinc inimicorum atrocitatē cornibus aduerſis conferimus.

6. Iiſdem fermè ratione efficitur Commiſeratio. Si amicorum ſolicitudinē, inopiam, luctum, ſqualorem: è regione verò, inimicorum potentiam, ferociam, audaciam, inſolentiam adducemus, & Proſopopœię interdum locus eſſe poterit.

7. Vehemens exhortandi ratio petitur ab Æmulatione. Nihil enim eſt quod

generoſum erectumque animarũ magis inflammet, quàm certamen cũ altero de laude, atque gloria inſtitutum. Neque quidquã turpe, aut inhoneſtum magis ducitur, quam ab æmulis vinci.

8. Ab Expectatione concitabimus, ſi oſtendemus quanta ſit omnium amicorum, & eorum maximè, quos ipſe facere magni videatur, de illius virtute exſpectatio.

E diuerſo autẽ, ſi maleuolorum Exſpectationẽ atrociter exaggerabimus, ſi quantum gaudium meorum futurum ſit, quæ ſcommata, qui riſus, quanta ferocitas, ſi res parum feliciter euenerit, deſcriptione ſub aſpectum ſubijciemus.

9. Qui hortantur, etiam exemplis corroborandi gratia vtuntur. Vnde ad Dolabellam Cicero (Epiſt. 19 lib. 14. ad Atticũ) Proponam tibi claros viros, quod facere ſolent qui hortantur: neminem habeo clariorem te ipſo, te ipſum imiteris oportet.

Sic autem oportebit exempla tractari, vt quos proponemus imitandos, eos cum laude ſtatim aliqua, & honorifica præfatione, ſed quæ ſit ad rem accommodata, nominemus, ad hunc modum: Perſpexit hoc Plato philoſophiæ parens. Vidit hoc Alexander ille Macedo, vir gloriæ natus, Diuerſum in cõtrarijs exẽplis fieri cõuenit: vt, Quę poſteritas Dioniſij ſacrilegi tyrãni nomẽ nõ execrabitur? Nobilitatus crudelitate Nero, &c.

&c Si exemplum fabuloſum fuerit, Poetæ laudem præfati, quid ſibi eruditiſſimi prudentiſſimique homines eiuſmodi figmentis voluerint probabiliter aperiemus.

10. Obſecratio extremum in hoc epiſtolarum genere locum ſibi vindicabit. Cùm enim illis exhortandi locis vſi fuerimus, eum, cui ſcribimus, per virtutem aliquam laude adiuncta amplificatam, per feliciſſimam indolem, per ingenium pulcherrimis & honeſtiſſimis rebus natum, per gloriam benè geſtis rebus partam, denique per quiduis aliud, quod rei, & perſonæ conueniat, obteſtabimur, atque obſecrabimus, vt ſe digna & velit, & audeat.

DE LENIENDA EXHORTATIONE.

SI quando metuemus, ne quid offendat vehemens & importuna cohortatio, multis rationibus eius moleſtiã leniemus, dicemuſque nos incredibili quodam amore fuiſſe inductos, vt eum hortaremur, qui non tã calcaribus, quã frenis egeat: vel certè negabimus nos oratione noſtra languentem velle accendere, ſed currentem incitare: cumque rogabimus, vt noſtræ ignoſcat importunitati: quæ non aliundè, quàm ab immodico gloriæ, ſalutis, & vtilitatis illius ſtudio proficiſcatur.

Conſueuit aliquando in hoc genere Cicero vti aliqua præmunitione: vt ad Marcellum

cellum Epiſt. 7. lib. 4. Etſi eo te adhuc conſilio vſum intelligo, vt id reprehendere nõ audeam, non quin ab eo ipſe diſſentiam, ſed quod ea te ſapientia eſſe iudicem, vt meum conſilium non anteponam tuo; tamen & amicitiæ noſtræ vetuſtas, & tua ſumma erga me beneuolentia (quæ mihi iam à pueritia tua cognita eſt) me hortata eſt, vt ea ſcriberem ad te, quæ & ſaluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena eſſe ducerem à dignitate.

Ad eundem, Cicero Epiſtolam proximã ſic exorditur: Neque monere te audeo pręſtanti prudentia virum. Et tamen aliquanto poſt ſcribit: Illud tamen vel tu me monuiſſe, vel conſuluiſſe puta, vel propter beneuolentiam tacere non potuiſſe.

Eſt vbi excuſationem poſtponat, vt epiſtola 3. lib. 10. ad Plancum: Hæc amore magis impulſus ſcribenda ad te putaui, quàm quòd arbitrarer te monitis & præceptis meis egere: ſciebam enim ex eijſdem te hęc haurire fontibus, ex quibus ipſe hauſeram. Quare modum faciam. Hoc tantùm ſignificandum putaui, vt potiùs amorem tibi oſtenderem meum, quàm oſtentarem prudentiam. Quin etiam epiſtolam 4. lib. 2. ad Curionem ita concludit: In hanc ſententiam ſcriberem plura, niſi te tua ſponte ſatis incitatum eſſe confiderem. Et quidquid attigi, non feci inflammandi

tui

tui cauſa, ſed teſtificandi amoris mei.

Illud poſtremò eſt obſeruatu dignum: Hortationem, Dehortationemque eò modeſtiorem eſſe debere, quò maior eſt, nobilior, & doctior, quem hortamur, aut dehortamur.

Nam conſiderandum hic eſt, Quis ſcribat, Cui ſcribat, & Qua de re; cùm varijs ingenijs, vt corporibus, varia adhibenda ſit medicina.

COLLOCATIO PARTIVM IN Hortatoria epiſtola.

EXordium, vel laude & commendatione eius ad quem Adhortatio ſcribitur, conſtat: vel ſtudij, curæ, officij, ſolicitudinis, beneuolentiæ declaratione, vel votó & precatione: vel querela de Reipub. miſero atque perturbato ſtatu: vel præmunitione.

Narratio altera pars eſt, rei ipſius expoſitionem, & occaſiones continens.

Propoſitio tertia pars eſt, eaque vel ſimplex & aperta, vel Inuoluta & occulta.

Propoſitio apertè facta, adhortatione conſtat ſimplici: aut petitione atque obteſtatione: aut amica reprehenſione.

Propoſitio occultè facta, inſtituitur, aut dubitatione: aut veteris amicitiæ teſtificatione: vel laude: vel exſpectatione de amico concepta.

Confirmatio affectus habet deſumptos

vel ab amore, cura, ſolicitudine noſtra; & noſtrorum: vel ab exſpectatione ſanguine iūctorum, aliorumve bonorum virorum: vel ab honeſto & laudabili: vel ab vtili: vel à facultate & occaſione præclara: vel ab anteactæ vitæ inſignibus factis: vel ab opinione, teſtimonijs, & auctoritate doctorum & prudētum, vel ab aliorum exemplis.

Concluſio abſoluitur, aut præciſione longioris adhortationis: aut petitione: aut verecunda expoſitione cauſarum inſtitutę adhortationis: aut excuſatione libertatis, & ſeueritatis in exhortando: aut officij noſtri pollicitatione: aut breui præcipuorum locorum repetitione.

Exemplum apertæ Adhortationis, obſeruatum in epiſt. 9. lib. 7. ad Fa. qua Trebatium Cicero hortatur, de rebus ſuis vt ſcribat, operamque det, ne occaſiones optimas negligat, aut præproperè domum redeat. Partes epiſtolæ illius quatuor ſunt. Exordium in quo captandæ beneuolentię ergò, & ſcribendi ſeſe in Trebatio deſiderare officium oſtēdit, & ſuum ſimul ſilentium excuſat. Propoſitio eſt hortatoria, ne ſibi ipſi Trebatius deſit. Confirmatio adhortationis rationes, à fine inſtitutæ profectionis, & turpi deſumptas complectitur. Concluſio præciſione adhortationis, & petitione, & narratiuncula de Octauio

Trebatij

Trebatij amico abſoluitur.

IAmdiu ignoro quid agas: nihil enim ſcribis neq; ego ad te his duobus menſibus ſcripſeram, quia cum Qu. fratre meo non eras; quò mitterem, aut cui darem, neſciebam. Cupio ſcire quid agas, & vbi ſis hiematurus; equidem velim cum Cæſare: ſed ad eum propter eius occupationes nihil ſum auſus ſcribere: ad Balbum tamen ſcripſi. Tu tibi deeſſe noli ſerius potius ad nos, dum plenior. Quod huc properes, nihil eſt præſertim Vacerra mortuo, ſed tibi conſilium non deeſt, quid conſtitueris, cupio ſcire. Cn. Octauius, tuus familiaris, ſummo genere natus, terræ filius, is me, quia ſcit tuum familiarem eſſe, crebrò ad cœnam inuitat: adhuc non potui perducere, ſed mihi tamē gratum eſt. Vale.

EXemplum occultæ Cohortationis, (qua, cùm ad potentiores, aut eos qui naturæ quodam vitio Cohortationes moleſtè ferunt, vtendum eſt) obſeruatum in epiſt. 3. lib. 10. ad Fam. qua Cicero Plancum hortatur, vt omnem ſuam operam & ſtudium in patriæ defenſionem conferat. Scripta eſt Epiſtola, eo tempore, quo Antonius occiſo Cæſare, Remp. diuexare cæperat. Epiſtolę partes ſunt quatuor.

Prima eſt, Exordium, quod totum ad beneuolentiam conciliandam dirigitur, habet membra duo: alterum commemora-

moratione virtutum Planci conſtat: alterum commendatione amicitiæ & familiaritatis, quam Cicero peruetuſtam cũ Planci familia habuerat.

Altera pars Propoſitio eſt, quæ ipſam adhortationem continet, non nudè, ſed amoris & neceſſitudinis teſtificatione factam.

Tertia Confirmatio, argumenta habet adhortationis ab opinione & iudicio hominum: à facultate & occaſionibus præclaris: ab vtilitate deſumpta. Quarta eſt Concluſio, quæ verecunda expoſitione cauſſarum inſtitutæ adhortationis, & officij pollicitatione abſoluitur.

CVm ipſum Furniũ per ſe vidi libentiſſimè, tũ hoc libentius, quòd illũ audiens te videbar audire: nam & in re militari virtutem, & in adminiſtranda prouincia iuſtitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam expoſuit: & præterea mihi non ignotam in conſuetudine & familiaritate ſuauitatem tuam adiunxit: præterea ſummam erga te liberalitatem, quæ omnia mihi iucunda: hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, neceſſitudinem conſtitutam habui cum domo veſtra antè aliquanto, quàm tu natus es: amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua, confirmata iam ætate familiaritatem, cùm ſtudio meo, tum iudicio tuo conſtitutam. His de cauſis mirabiliter faueo

digni-

dignitati tuæ: quam mihi tecum ſtatuo eſſe cõmunẽ. Omnia ſumma cõſecutus es virtute duce, comite fortuna: eaq; es adeptus adoleſcẽs, multis inuidentibus, quos ingenio induſtriaq; fregiſti. Nunc me amantiſſimum tui nemini concedentẽ, qui tibi vetuſtate, neceſſitudinis potior poſsit eſſe ſi audies: omnẽ tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reip. ſtatu acquires. Scis profectò (nihil n. te fugere potuit) fuiſse quoddam tempus, cũ homines exiſtimarent, te nimis ſeruire tẽporibus: quod ego quoq; exiſtimarem, ſi te ea, quæ patiebare, probaſſe etiam arbitrarer: Sed cùm intelligerem quid ſentires, prudenter te arbitrabar videre, quid poſſes, nunc alia ratio eſt omnium rerum: tuum iudicium eſt, idque liberum conſul es deſignatus optima ætate, ſumma eloquentia, maxima orbitate reip. virorum talium. Incumbe, per deos immortaleis, in eam curam & cogitationem, quæ tibi ſummam dignitatem, & gloriam afferat. Vnus autem eſt, hoc præſertim tempore; per tot annos rep. deuexata, reip. bene gerendæ curſus ad gloriam. Hæc amore magis impulſus ſcribenda ad te putaui, quàm quòd arbitrarer te monitis & præceptis meis egere, ſciebam enim ex iiſdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipſe hauſeram, quare modum faciam. Hoc tantùm ſignificandum putaui vt potius amorẽ tibi oſtenderem meũ, quam oſtentarẽ prudentiã. Interea quæ ad dignitatẽ tuã pertinere arbitrabor, ſtudioſè, diligenterq; curabo. Vale.

HOR.

HORTANDI FORMVLÆ.

Vos & hortor & moneo.

Illud te eſſe admonitum volo.

Te hortor, cum beneficijs tuis, tum amore incitatus meo, vt, &c.

Extra iocum moneo te, quod pertinere ad beatè viuendum arbitror, vt te bonis ſemper, probis ac honeſtis adiungas ſocium.

Te hortor, vt omnia gubernes, & moderere prudētia tua, ne te auferant aliorũ cõſilia. Nemo eſt, qui tibi ſapientius ſuadere poſſit te ipſo: nunquam labêre ſi te audies. Nõ ſcribo hoc temerè, cui ſcribam video.

Hortor, vt ad eas te referas artes, quibus à primis temporibus ætatis ſtudium tuum dediſti.

Te hortor, vt omni cura in Rempub. incumbas: hoc eſt animi, hoc ingenij tui, hoc eius ſpei, quàm habere debes amplificandę gloriæ & dignitatis tuæ.

Illud erat amoris mei, quem à tua pueritia ſuſceptum non ſeruaui ſolum, ſed etiam auxi, monere te atque hortari, vt in Remp. omni cogitatione curaque incumberes.

Quamobrem omnibus officijs amicitiæ diligenter à me ſanćteq; ſeruatis, ne hoc quidem permittendum eſſe duxi, te vt adhortarer, rogaremq; vt & hominem te, & virum eſſe meminiſſes, communem

incertumque caſum, quem neque vitare quiſquam noſtrûm, neque præſtare vllo pacto poteſt, ſapienter ferres, & dolori fortiter ac fortunæ reſiſteres.

Incumbe per Deos immortales in eam curam & cogitationem, quæ tibi ſummam dignitatem & gloriam afferat.

Quare contende quæſo, atque labora, & vitæ tuæ ea ratio ſit, vt omnes boni tum faueant, tum etiam à te omnem diligentiã, virtutemque & poſtulent & expectent.

Facies perpetuò, quæ feciſti, vt omnes æquitatem tuam, temperantiam, ſecuritatem, integritatemque laudent.

Illud te ad extremũ & oro, & adhortor, vt tanquã poëtę boni, & actores induſtrij ſolẽt, ſic tu in extrema parte, & cõcluſione muneris ac negotij tui diligentiſſimus ſis.

Magnopere te hortor pro tuo ſingulari perpetuoq; ſtudio in Rẽp. vt te ad nos conferas, vt communi conſilio Reip. afflictæ opem atque conſilium feramus.

Hortor verò, vt maneas in ſententia, neve cuiuſquàm vim aut minas pertimeſcas.

Ad curſum iſtum tenendum, quem à prima ætate ſuſcepiſti, adhortor.

Noli in conſeruandis bonis viris defatigari, non cupiditate præſertim, aut prauitate aliqua lapſis, ſed opinione officij ſtulta fortaſsè, non improba.

Oro obteſtorque te pro noſtra vetere coniun-

coniunctione ac neceſſitudine, proque ſumma mea in te beneuolentia, & tua in me pariter, te vt nobis, parenti, coniugi, tuiſq; omnibus, quibus es, fuiſtique ſemper cariſſimus, ſaluum conſerues, incolumitati tuæ tuorumque qui ex te pendent, conſulas: quæ didiciſti, quæque ab adoleſcentia pulcerrimè à ſapientiſſimis viris tradita memoria & ſcientia comprehendiſti, ijs hoc tempore vtare: quos coniunctos ſumma beneuolentia plurimiſque officijs amiſiſti, eorum deſiderium, ſi non ęquo animo, at forti feras..

Tu velim animo ſapienti fortique ſis, vt tua moderatio & grauitas aliorum infamet iniuriam.

Te ipſum moneo (quanquam non eges conſilio, quo vales plurimum: tamen & ſummi gubernatores in magnis tempeſtatibus à vectoribus admoneri ſolent) hunc tuum apparatum, tamque præclarum, ne ad nihilum recidere patiare.

Quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas, aut dimittas animum, neve te obrui tanquam fluctu, ſic magnitudine negotij, ſinas: contraque erigas, ac reſiſtas, ſiue etiam occurras vltro negotijs.

Etiam illud te admoneo, ne quid vllis litteris committas, quod ſi prolatum ſit, moleſte feramus: multa sűt quæ ego neſcire malo, quàm, cum aliquo periculo fieri certior,

certior. Hæc ad te ſcripſi fortaſſè pluribus quàm neceſſe fuit, vt videres tuas quoq; eſſe partes inſtituendi & monendi. Reliquũ eſt, vt antequam proficiſcare, mandata noſtra exhaurias.

Fortiſſimus quiſq; maximos labores ſuſcipiendos eſſe putet, vt aliquando in otio poſſit eſſe, præſertim cum dignitate.

Vitam ad certam rationis normam dirigito, & diligenter momenta officiorum perpendito.

Amemus patriam, pareamus ſenatui, cõſulamus bonis, præſentes fructus negligamus, poſteritati & gloriæ ſeruiamus, cogitemus quod erit rectiſſimum.

Illud te eſſe admonitum volo: primùm, qualis es talem te exiſtimes, & quantum à rerum turpitudine abes, tantum te à verborum libertate ſeiungas: deindè, vt ea in alterum ne dicas, quæ cum tibi falſa reſpõſa ſint, erubuſcas.

Quæ quidem adhortatio ne tibi inanis, aut ſine cauſa ſuſcepta videatur, illa me ratio mouet, vt te ex noſtris euentis communibus admonendum putarem, vt conſiderares in omni reliqua vita, quibus crederes, quos caueres.

Quid ſi forti atq; ſapiẽti homine dignũ, quid grauitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid ſtudia, quid artes, quibus à pueritia ſtoruiſti, à te flagitẽt, tu videbis.

Magna

Magna ſpes in te, & in tuo exercitu magna exſpectatio, cuius per Deos gratiæ gloriæq́; caue tempus amittas. Sic moneo vt filium: ſic faueo, vt mihi: ſic hortor, vt & pro patria & amiciſſimum.

Incumbe toto animo & ſtudio omni in eam rationem, qua adhuc vſus es: vt eos, quos tuę fidei poteſtatique S.P.Q.R. commiſit & credidit, diligas, & omni ratione tueare, & eſſe quàm beatiſſimos velis.

Sed præſta te eum, qui mihi à teneris (vt Græci dicunt) vnguiculis es cognitus.

Teque ad ſtudium ſummæ laudis cohortabor: eſt enim tibi grauis aduerſaria conſtituta, & parata incredibilis quædam exſpectatio, quàm tu vna in re facillime vinces, ſi hoc ſtatuęris, quarum laudum gloriam adamaris quibus artibus eæ laudes comparantur, in ijs eſſe laborandum.

Quare magnum fac animum habeas, & ſpem bonam. Ceſſator eſſe noli, & illud, γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam ſolum eſſe dictum, verum etiam, vt bona noſtra norimus.

Te adhortor, vt in eam rationem, in qua multi & honore, & gloria floruerunt, incumbas recorderis, virtuti te, non deſidiæ: dignitati, non voluptati: laudi denique, nõ otio eſſe natum.

Para te, meditare, atque cogita, vt perditiſſimis flagitijs oppreſſam Remp. in priſtinam

ſtinam vindices libertatem.

Vos adoleſcentes, qui ingenio & virtute ſummam laudem conſequi poteſtis, ad maiorum veſtrorum, quorum prudentia imperij huius ſplendor ac gloria conſtituta eſt, imitationem vos componite.

Perge nomen tuum commendare immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent ſpeciem gloriæ, collecta ex inaniſſimis ſplendoris imaginibus, contemne: breuia, fugacia, & caduca exiſtima. Verum decus in virtute poſitum eſt, quæ maximè illuſtratur magnis in Remp. meritis.

Si me audies, ſemper bonorum virorum ſtudioſus eris: Longè enim pulcrius eſt, bonos imitando bene audire, quàm malos ſequendo apud omnes, tandem male audire.

HORTANDI AD MITTENDVM literas formulæ.

ITaque tuas literas exſpecto, eaſque vt ad me ſine dubitatione ſcribas rogo.

Tu tamen, velim, ne intermittas, quoad eius facere poteris, ſcribere ad me, etiam ſi rem de qua ſcribas, non habebis: ſemper enim aliquid afferunt tuæ literæ.

Sic igitur facies, meque amabis, & ſcripto aliquo laceſſes. Ego enim reſpondere facilius poſſum, quàm prouocare. Quod ſi (vt es) ceſſabis, laceſſam: ne tua ignauia etiam inertiam afferat.

Sed

Sed tamen te rogo, ne intermittas ſcribere ad me quidquid erit, eoſque, qui mihi tam crudeliter inimici ſunt, ſi odiſſe non potes, accuſes tamen, non vt aliquid proficias, ſed vt tibi me carum eſſe ſentiant. Plura ad te ſcribam, ſi mihi ad eas litteras, quas proximè ad te dedi, ſcripſeris.

Tu ad me tamen velim quàm ſæpiſſimè ſcribas, eoque magis quod præterea nemo ſcribit, ac ſi omnes, tuas tamen maxime exſpectarem.

Tu mihi etiam ſi nihil erit quod ſcribas, tamen id ipſum ſcribas velim, dummodo ne his verbis.

Tu velim & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quam diligentiſſime certiorem.

Velim quàm ſæpiſſimè mecum per litteras colloquare, etiam ſi rem, de qua ſcribas, non habebis.

Velim diligentius omnia, quæ putaris me ſcire opus eſſe, perſcribas.

Quoties habebis cui des ad me litteras, nolim prætermittas.

Scribe ad me quid agas, & à nobis quid fieri aut curari velis.

Facito nos ſtatim quid conſtitueris, & quid agas, ſi tibi videbitur, certiores.

Cùm in primis tuas litteras deſiderē, noli cōmittere, vt excuſatione potius explicas officium ſcribēdi, quā aſſiduitate litterarū.

Tu

u velim ad nos ſępè ſcribas: ſi rem nul-
l habebis, vel quod in buccam venerit
ibito.

bſētiā noſtrā crebris litteris ſarciamus.

Crebris nos litteris appellato, quibus
nni de re me erudias.

Velim quàm ſæpiſſimè mecum per litte-
s colloquare.

Tu etiam atque etiam cures vt valeas, lit-
erasque ad me mittas, quotieſcunque ha-
ebis cui des.

*Vide plura in Exordijs epiſtolæ, qua ad ſcri-
endum prouocamus.*

NOTIO DE EPISTOLA DEHORTATORIA.

VIX vnquam alterum cohortamur, quin eadem opera dehortemur. Quo in genere cum verſabimur, exempla eorum, quibus ea res haud feliciter euenerit, congeremus. Deinde rei turpitudinem colligemus.

Dehortationis exemplum, obſeruatum in 6. epiſt. lib. 10. ad Fam. qua Cicero Plancum dehortatur, ne pacis & concordiæ inter Brutum Antoniumque componendæ auctor ſit. Partes eius ſunt quinque. Exordium beneuolentiæ, officijque declarationem habet. Narratio rei ipſius expoſitionē & occaſiones continet. Propoſitio ſimplici conſtat adhortatione. Confirmatio argumenta mouentia habet deſumpta partim ab honeſto & laudabili, partim

partim ab vtili. Concluſio mitigatione & excuſatione libertatis & ſeueritatis in adhortando abſoluitur.

QVæ locutus eſt Furnius noſter de animo tuo in rēp. ea gratiſſima fuerūt ſenatui, populoq́ꝫ Rom. probatiſſima. quæ autem recitatæ literæ ſunt in ſenatu, nequaquam conſentire cum Furnij oratione viſæ ſunt: pacis enim auctor eras, cum collega tuus vir clariſſimus à fœdiſsimis latronibus obſideretur, qui aut poſitis armis pacem petere debent: aut, ſi pugnantes eā poſtulant, victoria pax non pactione, parienda eſt. Sed de pace literæ vel Lipidi, vel tuæ quam in partem acceptæ ſint, ex viro optimo fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoſcere. Me autem impulit tui caritas, vt quanquam nec tibi ipſi conſilium deeſſet, & fratris Furnijq́ꝫ beneuolentia fideliſq́ꝫ prudentia tibi præſtò eſſet futura, vellem tamen meæ quoque auctoritatis pro plurimis noſtris neceſsitudinibus præceptum ad te aliquod peruenire. Crede igitur mihi, mi Plance, omneis, quos adhuc gradus dignitatis conſecutus ſis (es autem adeptus ampliſſimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis inſignia, niſi te cum libertate populi Rom. & cum ſenatus auctoritate coniūxeris. Seiunge te quæſo aliquando ab ijs, cum quibus te non tuum iudicium, ſed temporum vincula coniunxerunt. Complures in perturbatione reip. Conſules dicti: quorum nemo conſularis habitus, niſi qui animo extitit

extitit in remp. conſulari. Talem igitur te eſſe oportet, qui primùm te ab impiorum ciuium tui diſſimillimorum ſocietate ſeiungas, deinde te ſenatui, boniſq; omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: poſtremò vt pacem eſſe iudices non in armis poſitis, ſed in abiecto armorum, & ſeruitutis metu. Hæc ſi & ages, & ſenties, tum eris non modò conſul, & conſularis, ſed magnus etiam conſul, & conſularis: ſin aliter: tum in iſtis ampliſsimis nominibus honorum non modò dignitas nulla erit, ſed erit ſumma deformitas. Hæc impulſus beneuolentia ſcripſi paullò ſeuerius: quæ tu in experiendo ea ratione, qua te digna eſt, vera eſſe cognoſces. 13. Kal. Aprileis.

DEHORTANDI FORMVLÆ.

PER fortunas tuas, per liberos te oro atque obſecro, ne quid grauius de ſalute & incolumitate tua conſulas.

Etiam atque etiam cogita, ne te, tuoſq; omnes funditus euertas: ne te ſciens prudenſque eò demittas, vnde exitum nullum vides eſſe.

Peto à te pro tua fide ac diligentia pluribus verbis, ne per ſummam iniuriam me fortunis coneris euertere.

Rogo ad extremum, ne vſque eò meam auctoritatem deſpicias, gratiamque noſtram contēnas, neve tanta iniuria afficias.

Remitte ſpiritum aculeorum plenum, cōprime animum tuum, ſeda arrogantiam.

Hæc labes in poſterum à te dimoueatur velim.

Impudentiæ tuę fac finem aliquando.

Nolite animum meũ debilitare, tum luctu, tum etiam metu commutatæ veſtræ voluntatis erga me.

Ab hoc improbo certamine, atque iniuſta contentione te auoco.

Flecte te, & mores tuos reſpice.

Dum iſtis conſilijs verteris, crede mihi, non eris diuturnus.

Hanc quæſo pro tua ſingulari animi ſapientia reprime famam, atque effice, ne id, quod non curas, curare videaris.

Deſine bonos petulantiſſima lingua cõſectari: deſine morbo procacitatis iſto vti: denique deſine vnumquemque moribus exiſtimare tuis, his moribus tibi facere amicum non potes, videris velle inimicum habere.

Noli mihi ſoporem & languorem exprobrare.

Deos, hominesq́ue, amicitiamq́ue noſtram teſtificor, me tibi prædixiſſe, neque temere monuiſſe; ſed poſtquam Cæſarem conuenerim, ſententiamq́; eius, qualis futura eſſe parta victoria, cognorim, te certiorem feciſſe.

Vide ne te in laqueos inducas, quorum ex nullo te vnquam expedire queas.

Cauendum eſt tibi, ne quam inſignem maculam

maculam & ignominiam ſuſcipias.

Noli tam eſſe iniuſtus, vt, cùm tui fontes vel inimicis tuis pateant, noſtros riuulos etiã amicis putes clauſos eſſe oportere.

Noli hac mea lenitate noua abuti.

Caue, ne qua generi aç nomini tuo nota nefariæ turpitudinis inuratur.

Prouidete, ne rei crudelitas in me experta in vos cõualeſcat, & calamitas remorata lõgius ſerpat, atq; progrediatur, cauete.

RESPONSIO AD HORTATORIAM ET Dehortatoriam epiſtolam.

AD Hortatoriam reſcribes gratam tibi fuiſſe amici hortationẽ. Plurimũ apud te valuiſſe illius conſilia, & admonitiones: effeciſſe, vt nihil in votis habeas magis, quàm ijſdem te ſatisfacere poſſe. Ages prçterea gratias, ſemper id te in memoria habiturum commemorans.

Cùm te quis hortatus, dehortatuſve fuerit de rebus quas tua ſponte facturus eſſes, reſpondere poteris confirmari tua cõſilia, cùm ſentis prudentibus, fideliterque ſuadentibus idem videri. Si ſtatuiſti non facere, à quibus ille dehortabatur, te mirari dices, cur id dicat, aut talia de te ſuſpicetur, cum non deſint rationes, cur id de te nec dicere nec ſuſpicari deberet. Omnia tamẽ in bonam te accipere partem ſcribes.

Si quid vehementer addubitas in ea re, ad quam te hortatur, te tamen facturum dices, quia ipſe hortatur: tuæ tamen dubitationis rationes commemorabis.

Petes igitur ab amico, vt examinet ſecum omneſque, quos mouiſti in vtraque parte calculos, ponat: vt id eligat, in quo vicerit ratio, ab amico enim ratio exigetur: te excuſabit obſequium.

Cùm verò amici præceptis parere cupimus & aliqua impedimur cauſſa, quò minus ea exſequi poſſimus, tunc idoneis vtẽdum erit excuſationibus.

Quatuor potiſſimum in Reſpondendo partes ſunt.

Exordium, quod conſtabit, aut breui repetitione, & commendatione inſtitutæ ab amico exhortationis: aut reprehenſione & inſectatione maleuolorum: aut excuſatione neglecti in ſcribendo officij.

Propoſitio approbationem, vel improbationem adhortationis continet.

Confirmatio rationes & argumenta ponet, quibus ſcilicet impellamur, vt exhortationi locum relinquamus: eaq; ſumẽtur, vel ab honeſtate, vel vtilitate ipſius adhortationis: vel à rerum & temporum conditione: vel ab eius qui ad nos ſcripſit fide, prudentia, auctoritate: vel ab ingenio, moribus, conſuetudine noſtra. Si exhortationi obſequi non ſit animus, ratio-

nes

Digitized by Google

nes illius ponendæ.

Concluſio abſoluetur pollicitatione, & petitione: Pollicebimur ſiquidem monitis nos amici obtemperaturos: eundemque rogabimus, vt quoque deinceps nos ſibi commendatos habeat.

Interdum & refutationi eſt & excuſationi locus: cum maleuolorum mendacijs & calumnijs ſumus onerati.

Exemplum reſponſionis ad Hortatoriã, obſeruatum in 4. epiſt. lib. 10. ad Fam. qua Plancus Ciceroni pro adhortatione gratias agit, eidemque obtemperaturum ſe promittit. Epiſtolæ partes ſunt quatuor. Exordium commendationem inſtitutę adhortationis, & excuſationem tarditatis in reſpondendo habet. Propoſitio approbatione adhortationis, & obedientię pollicitatione conſtat. Confirmatio rationes & cauſſas complectitur, quibus adductus Plãcus Ciceroni obtẽperat, deſumptas nimirum ab vtili, & auctoritate. Concluſio officij promiſſione abſoluitur.

GRatiſſimæ mihi tuæ litteræ fuerunt, quas ex Furnij ſermone te ſcripſiſſe animaduerti. Ego autem præteriti temporis excuſationem affero, quod te profectum audieram, nec multo antè rediјſſe ſciui, quàm ex epiſtola tua cognoui: nullum enim in te officium, ne minimum quidem, ſine maxima culpa, videor poſſe præterire. In quo tuendo habeo cauſſas plu-

rimas vel paternæ neceſſitudinis, vel mea in te à pueritia obſeruãtia, vel tui erga me mutui amoris. Quare, mi Cicero, quod mea tuaq; patitur ætas, perſuade tibi te vnum eſſe, in quo ego colendo patriam mihi conſtituerim ſanctitatem. Omnia igitur tua conſilia mihi non magis prudentiæ plena, quæ ſumma eſt, videntur, quam fidelitatis, quam ego ex mea conſcientia metior. Quare ſi aut aliter ſentirem, certè admonitio tua me reprimere: aut ſi dubitarem, hortatio impellere poſſet, vt id ſequerer, quod tu optimũ putares. Nunc verò quid eſt, quod me in aliam partem trahere poſſit? quæcunq; in me bona ſunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etſi à te propter amorem carius ſunt æſtimata, tamen vel inimiciſſimi iudicio tanta ſunt, vt præter bonam famã, nihil deſiderare videantur. Quare hoc vnum tibi perſuade, quantum viribus eniti, cõſilio prouidere, auctoritate mouere potuero, hoc omne reip. ſemper futurum. Non eſt ignotus mihi ſenſus tuus: neq; ſi facultas optabilis mihi quidem, tui præſẽtis eſſet: vnquam à tuis conſilijs diſcreparem: nec nunc committam, vt vllum meum factum reprehendere iure poſſis. Sum in exſpectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in vrbe, Ianuario menſe geratur, vt ſciam. Interim maximam hic ſolicitudinem, curamq; ſuſtineo, ne inter aliena vitia hæ gentes noſtra mala ſuam putent occaſionẽ. Quod ſi proindè, vt ipſe mereor, mihi ſucceſſerit

retulerit, certè & tibi, cui maximè cupio, & omnibus viris bonis ſatisfaciam. Fac valeas, meq; mutuò diligas.

DE CONSOLATORIA EPISTOLA.

IN conſolando. Primum noſtrum dolorem ex amici infelicitate, moleſtia, rei alicuius iactura perceptum declarabimus: vel modeſtè vires atque ingenium in conſolando noſtrum extenuabimus: vel amorem, beneuolentiam, ſtudium, officium cōmemorabimus: vel occaſionem, ob quam ipſa ſuſcepta ſcriptaque ſit conſolatio, narrabimus: vel ſapientiam, grauitatem, animiq; magnitudinem amici prædicabimus: vel petemus ne propter litterarum aut raritatem, aut tarditatem, atque intermiſſam ad tempus conſolationem in miſerijs amicum neglexiſſe videamur: licet quandoque à rationibus ipſis, quibus aliquando amicus te conſolatus fuit, incipere.

Deinde adhortabimur amicum, vt omnem aduerſam fortunam fortiter ferat, &, quid ſit forti & ſapienti homine dignum, cogitet: vel meliorem fortunam præſto illi pollicebimur: vel cauſſam exponemus cur iterum ei conſolationem adhibeamus, quē antea conſolati fuimus.

Poſtea blandè & amicè rationes reddemus, quibus amicum à moleſtijs & dolore abducere conemur: eæ ſumentur vel à

voluntate Dei, cuius nutu iuſtè, clementer, & ſapienter fiunt, & gubernantur omnia, cuiuſque proprium eſt, dolorem & incommoda omnia in lætitiam vtilitatemq; conuertere: vel à communi omnium fortuna & conditione: ea enim lege nati ſumus omnes, vt nihil quod homini accidere poſſit, recuſare debeamus: vel ab aliorum exemplis, qui eaſdem calamitates ſunt experti: vel à conſcientiæ integritate culpę vacatione: vel à temporum conditione, deploratoque Reip. ſtatu: vel ab anteacta vita, moribus, ſtudijs, quibus à pueritia floruit: vel à ſtudijs, officijs, auxilijs amicorum & propinquorum: vel à teſtimonio & iudicio bonorum virorum: vel à malis & periculis impendentibus: vel à collatione eorum quæ amiſſa & retenta ſunt.

Poſtremò noſtram amico operam, ſtudiumq; pro viribus noſtris pollicebimur: vel gratia contendemus, & rogando ſi quid noſtra cauſſa & aliorum velit, vt illis ſe moleſtijs laxet: vel ad animi magnitudinē hortabimur: vel antè allatas rationes repetemus: vel cauſſas inſtitutæ adhortationis exponemus: vel excuſabimus nos, cur longiores non ſimus, ne vel diffidere prudentiæ amici videamur, vel illum obtundere.

Exemplum artificioſæ Conſolationis, obſer-

obſeruatum in 5. epiſt. lib. 4. ad Fam. qua Seruius Sulpitius orator & Iuriſconſultus eximius, tunc Achaiam Cæſaris iuſſu adminiſtrans, Ciceronem ipſum, propter filiæ Tulliæ ex partu obitum, conſolatur tanta auctoritate, prudentia, humanitate, orationiſque ſuauitate, vt nihil in eo genenere putetur exſtare perfectius. Partes illius epiſtolæ quatuor ſunt. In exordio cõmunem dolorem declarat, ſtudium, officiumque ſuum commemorat, & modeſtè ſe excuſat. In propoſitione ad animi magnitudinem hortatur. Confirmatio argumenta complectitur, ſumpta à collatione bonorum: viri fortis officio: perturbato Reipub. ſtatu: demortuæ filiæ conditione: clariſſimorum virorum exemplis: communi omnium hominum fortuna: à Ciceronis prudentia & vita anteacta. Concluſio præciſione, in qua cauſſa, cur non plura ſcribat, exponitur, & adhortatione abſoluitur.

POſteaquam mihi renuntiatum eſt de obitu Tulliæ filiæ tuæ: ſanè quàm pro eo, ac debui, grauiter, moleſteque tuli: communemque eam calamitatem exiſtimaui: qui ſi iſtic affuiſſem, neque tibi defuiſſem, coramque meum dolorem tibi declaraſſem. Etſi genus hoc conſolationis miſerum, atque acerbum eſt, propterea quia, per quos id conſieri debet, propinquos ac familiares, ipſi pari moleſtia efficiuntur, neque

ſine lacrymis multis id conari poſſunt: vt magis ipſi videantur aliorum conſolatione indigere, quam alijs poſſe ſuum officium præſtare: tamen quæ in præſentia mihi in mentem venerunt, decreui breui ad te perſcribere: non quod ea te fugere exiſtimem: ſed quod forſitan dolore impeditus, minus ea perſpicias. Quid eſt quod tantoperè te cõmoueat tuus dolor inteſtinus? cogita quemadmodum adhuc fortuna nobiſcum egerit: ea nobis erepta eſſe, quæ hominibus non minus, quàm liberi, cara eſſe debent, patriam honeſtam, dignitatem, honores omneis. Hoc vno incõmodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui nõ in illis rebus exercitatus animus callere iam debet, atque omnia minoris æſtimare? At illius vicem (credo) doles. Quoties in eam cogitationem neceſſe eſt vt tu veneris, vt & nos ſæpè incidimus, hiſce temporibus non peſſimè cum ijs eſſe actum, quibus ſine dolore licitũ eſt mortẽ cũ vita commutare? Quid autẽ fuit, quod illã hoc tempore ad viuendũ magnoperè inuitare poſſet? quæ res? quæ ſpes? quod animi ſolatiũ vt cũ aliquo adoleſcente primario cõiuncta ætatem ageret? Licitum eſt tibi (credo) pro tua dignitate ex hac iuuẽtute generum deligere, cuius fidei libros tuos, teq; tuto cõmittere putares. An vt ea liberos ex ſeſe pareret, quos cũ florẽteis videret, lætaretur? qui rem à parẽte traditã per ſe tenere poſſẽt? honores ordinatim petituri eſſẽt in rep. in amicorũ negotijs libertate ſua vterẽtur? quid horum

rum

rum fuit, quod non prius quam datum adeptum ſit? At verò malum eſt liberos amittere, Malũ, niſi hoc peius ſit, hæc ſufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem conſolationem attulit, volo tibi commemorare, ſi fortè eadẽ res tibi minuere dolorẽ poſſit. Ex Aſia rediens, cum ab Ægina Megaram verſus nauigarem, cœpi regiones circumcircà proſpicere, poſt me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, ſiniſtra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata & diruta ante oculos iacent, cœpi egomet mecum ſic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur ſi quis noſtrûm interijt, aut occiſus eſt, quorum vita breuior eſſe debet, cum vno loco tot oppidorũ cadauera proiecta iaceant. Viſne tu, te Serui cohibere, & meminiſſe, hominẽ te eſſe natũ? Crede mihi, cogitatione ea nõ mediocriter ſum confirmatus. Hoc idẽ, ſi tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò vno tẽpore tot viri clariſſimi interierũt: de imperio prætereà tãta diminutio facta eſt: omnes prouinciæ cõquaſſatæ ſunt: in vnius mulierculæ animula, ſi iactura facta eſt, tantoperè cõmoueris? quæ ſi hoc tempore non ſuum diem obijſſet paucis poſt annis tamen & moriendum fuit, quoniã homo nata fuerat. Etiam tu ab hiſce rebus animũ ac cogitationem tuam auoca: atque ea potius reminiſcere, quæ digna tua perſona ſunt: illam quamdiu opus fuerit, vixiſſe: vnà cum rep fuiſſe: te patrem ſuum prætorem, conſulem, augurẽ

Digitized by Google

vidiſſe, adoleſcentibus primarijs nuptam fuiſſe, omnibus bonis propè perfunctam eſſe: cùm reſp. occideret, vita exceſſiſſe quid eſt quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri poſſitis? Denique nolli te obliuiſci Ciceronem eſſe, & eum, qui alijs conſueueris præcipere & dare conſilium: neq; imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur ſe tenere medicinæ ſcientiam, ipſi ſe curare non poſſunt: ſed potius, quæ alijs præcipere ſoles, ea tutè tibi ſubijce, atque apud animum propone. NVLLVS dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat hoc te expectare tempus ac non ei rei ſapientia tua occurrere, tibi turpe eſt. quod ſi quis etiam infernis ſenſus eſt: qui illius amor in te fuit, pietasq; in omneis ſuos, hoc certè illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ: da cæteris amicis & familiaribus, qui tuo dolore merent: da patriæ: vt ſi qua in re opus ſit, opera & conſilio tuo vti poſſit. Denique quoniam in eam fortunam deuenimus, vt etiam huic rei nobis ſeruiendũ ſit: noli committere, vt quiſquam te putet non tam filiam, quam reip. tempora & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re ſcribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere, quare, ſi hoc vnum propoſuero, finem faciam ſcribendi. Vidimus aliquoties, ſecundũ pulcerrimè te ferre fortunam, magnamq; ex ea re laudem adipiſci fac aliquando intelligamus, aduerſam quoque te æquè ferre poſſe, neque

que

que id magis quàm debeat, tibi onus videri: ne ex omnibus virtutibus hæc vna tibi videatur deeſſe. Quòd ad me attinet, cùm te tranquilliorē animo eſſe cognoro, de ijs rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumq́ue ſe prouincia habeat, certiorem faciam. Vale.

CONSOLANDI FORMVLÆ.

Reliquum eſt, vt conſoler, & adferam rationes quibus te à moleſtijs coner abducere. At ea quidem facultas, vel tui, vel alterius conſolandi, in te ſumma eſt, ſi vnquam in vllo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquiſita quadam ratione, & doctrina proficiſcitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid ſit forti & ſapiente homine dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid acta vita tua, quid ſtudia, quid artes, quibus à pueritia floruiſti, à te flagitent, tu videbis.

Extremum illud eſt vt te horter & obſecrem, animo vt maximo ſis: nec ea ſolum memineris quæ ab alijs magnis viris accepiſti, ſed illa etiam, quæ ipſe ingenio ſtudioque peperiſti: quæ ſi colliges & ſperabis omnia optime, & quæ accident, qualiacumque erunt, ſapienter feres. Sed hæc tu melius, vel optimè omnium.

Eſt omninò difficilè, non grauiter id ferre, ſed tamen animos noſtros maximis in

rebus

rebus gerendis, & ſuſtinendis exercitatos, frangi & debilitari moleſtia non oportet. Quoniam moleſtiſſimè homines, ferre debent, quæ ipſorum culpa contracta ſunt.

Ego tibi hoc confirmo, & ſi leuis eſt cõſolatio ex miſerijs aliorum, nihilo te nunc maiore in diſcrimine eſſe, quam quemuis, aut aliorum qui diſceſſerint, aut eorum qui remanſerint. Alteri dimicant, alteri victori timent. Sed hæc conſolatio leuis, illa grauior, qua te vti ſpero, ego certe vtor. Nec enim dum ero, angar vlla re, cũ omni vacẽ culpa: & ſi non ero, ſenſu omninò carebo. Sed rurſus: γλαῦκας εἰς ἀθήνας, qui ad te hæc.

Quod reliquum eſt, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, eſt tuæ ſapientiæ, magnitudiniſque animi, quid amiſeris, obliuiſci: quid recuperaueris, cogitare. Viues cum tuis, viues nobiſcum. Plus acquiſiuiſti dignitatis, quàm amiſiſti rei familiaris, quę tamen ipſa eſſet iucundior, ſi vlla eſſet Reſpubl.

Tu fac habeas fortem animum, quem ſemper habuiſti: primum ob eas cauſſas, quas ſcripſi: deindè quod ea de Repub. ſẽper voluiſti, atq; ſenſiſti: vt non modo ſecunda ſperare debeas, ſed etiã ſi omnia aduerſa eſſent, tamen conſciẽtia & factorũ & conſiliorum tuorum quæcunq; acciderẽt, fortiſſimo

fortiſſimo & maximo animo ferre deberes.

De reliquo, vt te ſæpè per litteras hortatus ſum, ita velim tibi perſuadeas, te in hac cauſſa nihil habere, quod timẽdum ſit, præter communem caſum ciuitatis: qui & ſi eſt grauiſſimus, tamen ita viximus, & id ætatis iam ſumus, vt omnia quæ nõ noſtra culpa accident, fortiter ferre debeamus.

Sed ad hæc õnia vna conſolatio eſt, quòd ea conditione nati ſumus, vt nihil, quòd homini accidere poſſit, recuſare debeamus.

Ea ſcripſiſti; quæ luctum leuare poſſunt, & in me conſolando non mediocrem ipſe animi dolorem adhibuiſti.

Me non oratio tua ſolũ, & ſocietas pænè ægritudinis, ſed etiã auctoritas cõſolatur.

Quod ſi non poſſumus aliquid proficere ſuadendo, gratia contendimus, & rogãdo, ſi quid noſtra cauſſa vis, vt iſtis te moleſtijs laxes, & ad conuictum noſtrum redeas, & ad conſuetudinem vel noſtram communẽ, vel tuam ſolius, ac propriam. Cupio non obtundere te, ſi non delectare noſtro ſtudio: cupio deterrere, ne permaneas in incepto.

Et ſi vnus ex omnibus minimè ſum ad te conſolandum accommodatus, quod tãtum ex tuis moleſtijs cepi doloris, vt conſolatione ipſe egerem: tamen, cum longius à ſummi luctus acerbitate meus abeſſet dolor quam tuus, ſtatui noſtræ neceſſitudinis

nis eſſe, meæq; in te beuolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tam diu, ſed adhibere aliquam modicam conſolationem, quæ leuare dolorem tuum poſſet, ſi minus ſanare potuiſſet.

Eſt conſolatio peruulgata quidem illa maximè, quam ſemper in ore atque in animo habere debemus, homines nos eſſe meminerimus, ea lege natos, vt omnibus fortunæ telis propoſita ſit vita noſtra; neq; eſſe recuſandũ, quo minus ea, qua nati ſumus conditione viuamus; neve tam grauiter eos caſus feramus, quos nullo conſilio vitare poſſumus; euentiſque aliorum memoriâ repetendis, nihil accidiſſe nobis noui cogitemus.

Beatiſſimi ſunt, qui liberos non ſuſceperunt: minus autem miſeri, qui his temporibus amiſerunt.

Si tibi vnum hoc detrahi poteſt, ne quid his, quos amiſiſti, mali putes contigiſſe, permultũ erit ex mœrore tuo diminutum.

Quod allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus vetuſtate tollit, id nos præripere conſilio prudentiaque debemus.

Quamobrem & illius eximia virtus, sũmuſque in te amor, magnę tibi conſolationi eſſe debet, & nos cæterique qui te non ex fortuna, ſed ex virtute tua pendimus, ſemperq; pendemus, & maximè animi tui conſcientia, cum tibi nil merito accidiſſe repu-

teputabis: & illud adiunges, homines ſapientes turpitudine, non caſu; & delicto ſuo non aliorum iniuria commoueri.

Si tibi quid ex ijs rebus, quas tibi fortuna largita eſt, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi quàm tibi futurum.

Tu fac animo forti magnoq́; ſis, ſpereſq́; fore, vt fracto impetu leuiſſimi hominis, tuā priſtinā dignitatē & gloriā cōſequare.

Me in ſummo dolore, quem in tuis rebus capio, maximè ſcilicet ſpes cōſolatur, vt infringatur hominum improbitas conſilijs tuorum amicorum.

In multis & varijs moleſtijs, cogitationibuſque meis hæc vna conſolatio occurrebat, quòd neque tibi amicitior, quàm ego ſum, quiſquā poſſet ſuccedere: quod ſi tu quoque eandem de mea voluntate erga te ſpem habes, ea te profectò nunquam fallet.

Si videor augere dolorem tuum, quem conſolando minuere debeam, fateor me communium malorum cōſolationem nullam inuenire, præter illam, quæ tamen, ſi poſſis eam ſuſcipere, maxima eſt, quaq́ue ego quotidiè magis vtar: conſcientiam rectæ voluntatis maximam conſolationē eſſe rerum incommodarum, nec eſſe vllum magnum malum præter culpam.

Quādo preſtitimus quod debemus, moderatè quod euenit, feramus.

Hoc

Hoc mihi tamen non ſumo, vt te conſoler de communibus miſerijs, quæ ad conſolandum maioris ingenij, & ad ferendum ſingularis indigent virtutis.

Vacare culpa, magnum eſt ſolatium, preſertim tum habeam duas res quibus me ſuſtentem, optimarum artium ſcientiam, & maximarum rerum gloriam, quarum altera mihi viuo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem.

Philoſophiæ magnam gratiã habeo, quæ non modò me à ſolicitudine abducit, ſed etiam contra omnes fortunæ impetus armat: tibiq́ue idem cenſeo faciendum, nec à quo culpa abſit, quidquam in malis numerandum.

Amabo te, aduola, & omnem abſtergam dolorem.

Nunc me vna conſolatio ſuſtentat, quòd tibi à me nullum amoris, nullum ſtudij, nullum pietatis officium defuit.

Nihil eſt, quod vxoris tuæ lectiſſimę fœminæ mortem tam impotenter feras, niſi tu quidem partam felicitatem illi inuideas, & ex labore ad quietem, ex dolo ad indolentiam, ex morbo ad ſanitatem, ab exilio hoc miſero ad beatiſſimam patriã eam pertendiſſe ægrè ac moleſtè feras.

Fac iſtis te moleſtijs quæ animum tuum miſerè excruciant, quàm citiſſimè laxes, ad tuamq́ue animi alacritatem redeas: cogiteſque

teſque hanc ſapientiæ laudem maximam eſſe, ita rationes noſtras aduerſus omnem fortunam confirmatas habere, vt non aliunde, ſed ex noſtra virtute pendeamus, neque vllo vel caſu, vel acerbitate fracti firmitudinem grauitatemq́; animi abijciamus, abducamuſque ab angoribus ad ea animum, quibus publica vtilitas conſeruatur, res noſtræ ſecundæ ornantur, adiuuãtur aduerſæ.

Fac animo forti, quo in alienis eſſe rebus ſoles nunc in tuis ſis fortunis ferendis: neq; committas, vt de naturæ tuæ ſtatu declinaſſe videaris.

Hunc mœrorem; qui tibi iucunditatis ſenſum nunc omnem adimit, ex animo depone, atque abſterge: cogitaq́; quàm multa & varia mortis pericula quotidie homini impendeant, ijs tamen omnibus filium exemptum, perpetua cum dijs immortalibus felicitate perfrui.

Magno te in dolore eſſe, vel mœrore potius quem ex miſerabili fratris morte accepiſtis, triſtis mærenſque ipſe audio, ſed te & conſolor, & hortor, vt quam animi magnitudinem in aliorum negotijs ſubeũdis adferre ſoles, eam, mortalitatis humanę memor, in tuis luctibus ferendis aſſumas: feraſq;, non culpes, quę vitari non poſſunt.

Ingenij mei non eſt, vehementi aliqua & docta oratione ſtratum te, atque abiectum ſubleuare

ſubleuare: vna hæc te conſolatio ſuſtentare debet, quod nullum meum tibi amoris, nullum ſtudij, nullum pietatis officiũ deerit. Hoc ſapientiæ, hoc magnitudinis animi tui eſt, recentem ſcilicet iſtam doloris tui ægritudinem, ſi ex rerum natura non poſſis euellere, ex animo quidem certè excidere: & hũc mœrorem, quo omnes promouemur, amicorum voluntati concedere.

Dolendũ verò inſidere quorundã ingenijs hanc labẽ, vt cum ipſi nihil rectè nihil præclarè agere conẽtur, inuidere tamen alienæ virtuti velle, ac ipsũ dignitatis florẽ infringere: quorum inuidia quia te magna ex parte premit, conſolaberis teipſum excelſæ virtutis tuæ, quæ inuidia carere non poteſt, conſcientia.

Si contemnere graues animi dolores, & communem naturæ ſenſum repudiare non poteris, colligere tamen teipſum debes & ad aliquam ſaltem lenitatem moderationemque affectionem referre.

Erige animum tuum luctu dimiſſum atque oppreſſum, & in his tuis malis ab animi tui virtute & innocentia, non autem à ſtultis hominum querelis doloris tui perfugium pete.

Extremum iſtud eſt, vt meo in te ſtudio, amoriq; noſtro mutuo, obſecutus te rogem atque obteſter, animo vt magno, conſtanti, & elato

elato ſis:nec ad ea ſolum, quæ à ſummis
hiloſophis de contemnendis fugiendiſq;
ebus humanis ſcribuntur, animum refe-
is; ſed eorum quoque memineris, quæ
udij vehementia, ingenijque altitudine
 conſecutus:quæ ſi animo pertractata te-
eas, ſuperabis omnia optimè, & quæ acci-
nt, qualiacunque erunt, feres ſapienter.
oc ſi feceris, retinebis omnes nos in læ-
tia, & ingenij tui tranquillitatem ad res
æclare agendas conuertes.

Tu fac bono animo fortique ſis aduerſus
uidentis fortunæ ſæuitiam leniendam,
eq; tibi nulla in re defuturum eſſe confi-
s:quod cum facies, omnes nos ſolicitu-
ne leuaueris.

Tu fac animum fortem habeas, & in ea
æ tibi nunc ſunt aduerſa, rectè factorum
ocentiâ remiſſius, placatiuſque feras.

Hoc ſapientiæ erit tuæ, propter mag-
udinem & animi & ingenij omnia mo-
atè ferre.

Abduc à ſolicitudine animum, & te ad-
ſus omnes ſæuientis fortunæ impetus
loſophorum more arma.

Caue ita imbecillo & inhumano ſis ani-
, vt in communibus miſerijs dolore te
ue ægritudine vinci patiaris.

ſtum ego tuũ, quo mihi confectus pro-
iodum videris, mœrorem leuarem, te-
à nimio iſto luctu deterrerem, niſi
illi-

illiberale eſſe mihi perſuaderem, quod tu in communium temporum caſibus, & miſeris humanæ vitæ conditionibus tã prudenter alijs præcipere ſoles, hoc ipſum me in te viro grauiſſimo, & longo humanitatis exercendæ vſu inſtructiſſimo deſiderare: & qui mœrore debilitatos iacenteſq; aliorũ animos conſolando excitare ſoleas, meis te litteris conſolari.

Et ſi in his meis doloribus ipſe ſum cõſolandus, tamen memoria veteris noſtræ amicitiæ, tuaq; benignitate admonitus, nolui vllo vel loco, vel tempore ad conſolandum tibi deeſſe.

Videris enim iniquior in nominis tui exiſtimationẽ, fortunaſq;, quàm fortẽ deceat virũ, eſſe, cũ te perditũ toties conquueraris.

Optimi patris tui mortem, vt doleo vehemẽter, ita omnino felicem exiſtimo, qui ſic obierit, quando hac ſorte naſcimur omnes, nihilque diuturnum in rebus humanis, nedum perpetuum.

De patris obitu cõſolarer te, vir ornatiſſime, nam perſuaſum haberem ægritudinẽ iſtam, quam in alijs lenit, adimitque tẽpus ipſũ, in te ſingulari tua prudẽtia eſſe ſopitã.

Audio te morbo decubuiſſe: ſed neque morbi cauſſam, neque genus intelligo. Tu ſi potes, de his ad me ſcribito, & fac, vt ſciã quid me facere velis. Nam ſi pecunia opus eſt, ſiue domeſticorum miniſterio, vtrumque

tibi præſto erit. Quin & ipſe iſtuc ad-
ibo, ſi mea præſentia tibi vtilis eſſe po-
Vale, ac quantum potes, te ipſum cura.

CONSOLATORIAM RESPONSIO.

Vplex hic methodus obſeruanda eſt. Aut enim amicorum cõſolationi acquieſcimus: aut tantum eſſe dolorem rum oſtendimus, vt minuí nullo mo- poſſe videatur.

um amici conſolationẽ admittimus, in rdio amicũ laudabimus, gratam nobis ſe cõſolationẽ dicemus. In Propoſitio- llatam conſolationem approbabimús, btemperaturos nós promittemus.

n Confirmatione repetitionem illorum mentorum inſtituemus, quibus no- m dolorẽ mitigare amicus eſt conatus, ntũq; ex illis fructũ ceperimus, aperie-. In cõcluſione pollicebimur nos operã iros, vt, quoad eius fieri poſſit, à mole- animum abducamus.

xemplũ reſponſionis approbantis Cõ- tionem, obſeruatum in Epiſt. 13. lib. 5. am. qua Cicero ſe magnum fructum ex ris Lucci conſolatorijs cepiſſe fatetur, ſdem ſeſe acquieſcere velle pollicetur.

Vanquam ipſa conſolatio litterarũ tua- rum mihi gratiſſima eſt: declarat enim ſummam beneuolentiam pari prudentia unctam: tamen illum fructum ex ijs litte- elmaximum cepi, quod te praclarè res hu- manas

manas contemnentem, & optimè contra fortunam paratum, armatumque cognoui: Quam quidem laudem ſapientiæ ſtatuo eſſe maximam, NON *aliunde pendere, nec extrinſecus aut benè, aut malé viuendi ſuſpenſas habere rationes. Quæ cogitatio cùm mihi non omnino excidiſſet (etenim penitus inſederat) vi tamen tempeſtatum, & concurſu calamitatum erat aliquantum labefactata atque conuulſa: cui te opitulari & video, & id feciſſe etiam proximis litteris, multumque profeciſſe ſ ntio. Itaque hoc ſæpius dicendum, tibique non ſignificandum ſolùm, ſed etiam declarandum, arbitror, nihil mihi eſſe potuiſſe tuis litteris gratius. Ad conſolandum autem cum illa valent, quæ eleganter, copioſeque collegiſti: tum mihi plus quàm quod firmitudinem, grauitatemque animi perſpexi: quàm non imitari turpiſſimum exiſtimo. Itaque hoc etiam fortiorem me puto, quàm te ipſum præceptorem fortitudinis, quòd tu mihi videre ſpem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora: Caſus enim gladiatorij, ſimilitudineſque eæ, tũ rationes in ea diſputatione à te collectæ, vetabãt me reip. penitus diffidere. Itaq; alterum minus mirum, fortiorem te eſſe, cum aliquid ſperes: alterum mirum, ſpe vlla teneri. Quid eſt enim non ita affectum, vt id nõ deletum, extinctumque eſſe fateare? Circumſpice omnia membra reip. quæ notiſſima ſunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum debilitatum*

ue

it, quæ perſequerer, ſi aut melius ea viderem, m tu vides, aut commemorare poſſem ſine re: quanquam tuis monitis præceptisque omeſt abijciendus dolor. Ergo & domeſtica feius, vt cenſes: & publica paullò etiam for- fortaſſe, quàm tu ipſe, qui præcipis: te enim aliqua conſolatur, vt ſcribis: nos autem eri- etiam in omni deſperatione fortes, vt tu tu- idem & hortaris & præcipis: das enim mi- ucundas recordationes conſcientiæ noſtræ, mque earum, quas te in primis auctore geſ- us: præſtitimus enim patriæ non minus certè, m debuimus: plus profectò quàm eſt ab ani- cuiuſquam, aut conſilio hominis poſtulatum. oſces mihi de me ipſo aliquid prædicãti: qua- enim tu rerum cogitatione nos leuare ægri- ine voluiſti, earum etiam commemoratione mur. Itaque, vt mones, quantum potero, me mnibus moleſtijs & angoribus abducã: trãſ- mque animum ad ea, quibus ſecundæ res or- tur, aduerſæ adiuuantur: tecumque & ero um, quantum patietur vtriuſque ætas & tudo: & ſi eſſe vnà minus poterimus, quàm imus, animorum tamen coniunctione ijſdem ijs ita fruemur, vt nunquam non vnà eſſe amur. Vale.

Vod ſi conſolationem approbare non poterimus, Principio laudabimus animum, ſtudium, & ingenium conſo- ris, quod tanquam bonus ac peritus

medicus nullum remedij genus non admo-
uerit. Propoſitio moleſtiarum atque dolo-
ris ſignificationem continebit. Confirma-
tio corriget atque inuertet argumenta ab
amico allata, & cauſſas cur conſolationi lo-
cum relinquere nequeamus, aperiet. Con-
cluſio petitione abſoluetur, te deſiderare a-
mici præſentiam oſtendes, quam multum
mærori tuo mederi poſſe ſignificabis.

Exemplum reſponſionis non approbã-
tis Conſolationem, obſeruatum in 6. epiſt.
lib. 4. ad familiares, qua Cicero conſolato-
riæ Seruij epiſtolę reſpondet, atque ita re-
ſpondet, vt eam non inanem fuiſſe prorſus,
nec dolorem ſuſtuliſſe penitus oſtendat.

EGo verò, Serui, vellem vt ſcribis, in meo grauiſſimo caſu affuiſſes: quantum enim præſens me adiuuare potueris & conſolãdo, & propè æquè dolendo, facilèex eo intelligo, quòd litteris tuis lectis aliquantulum acquieui; nam & ea ſcripſiſti, quæ leuare luctum poſſent, & in me conſolando non mediocrem ipſe animi dolorem adhibuiſti. Seruius tamen tuus omnibus officijs, quæ illi tempori tribui potuerunt, declarauit & quanti ipſe me faceret, & quàm ſuum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cuius officia iucundiora ſcilicet, ſæpè mihi fuerunt, nunquam tamen grauiora. Me autem non oratio tua ſolùm, & ſocietas penè ægritudinis, ſed etiam auctoritas cõſolatur: turpe enim

im eſſe exiſtimo, me non ita ferre caſum
:um, vt tu taliſapientia præditus ferendum
tas. Sed opprimor interdum, & vix reſiſto do-
i, quod ea me ſolatia deficiunt, quæ cæteris,
orum mihi exempla propono, ſimili in fortu-
non defuerunt. Nam & Qu. Maximus, qui
ium conſularem, clarum virum, & magnis
busgeſtis, amiſit: & L. Paullus, qui duos ſe-
m diebus: & veſter Gallus: & M. Cato,
i ſummo ingenio, ſumma virtute filium per-
lit: ijs temporibus fuerunt, vt eorum luctum
òrum dignitas conſolaretur ea, quam ex re-
blica conſequebantur. Mihi autem amiſſis
namentis ijs, quæ ipſe commemoras, quæque
am maximis laboribus adeptus, vnum ma-
bat illud ſolatium quod ereptum eſt. Non a-
icorum negotijs, non reipublicæ procuratione
pediebantur cogitationes meæ. Nihil in foro
erelicebat, aſpicere curiã nõ poterã, exiſtima-
m, id quod erat, omnes me & induſtriæ meæ
ictus, & fortunæ perdidiſſe. Sed cùm cogita-
n, hæc mihi tecum, & cùm quibuſdam alijs
e communia: & cùm frangerem iam ipſe
e, cogerentq; illa ferre toleranter: habebam
ò confugerem, vbi conquieſcerem, cuius in
mone & ſuauitate omnes curas, doloreſque
ponerem. Nunc autem hoc tam graui vulnere
iam illa, quæ conſanuiſſe videbantur, recru-
ſcunt: Non enim, vt tum me à rep. mæſtum,
mus excipiebat, quæ leuaret: ſic nunc domo

Digitized by Google

mærens ad rempub. confugere poſſum, vt in eius bonis acquieſcam. Itaque & domo abſum, & foro, quod nec eum dolorem, quem è rep. capio, domus iam conſolari poteſt, nec domeſticum reſp. quo magis te expecto, teque videre quàm primum cupio. Maior mihi leuatio afferri nulla poteſt, quàm coniunctio conſuetudinis, ſermonumque noſtrorum, quanquam ſperabam, tuum aduentum (ſic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de cauſis te exopto quamprimum videre, tum etiam vt antè commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum ſit hoc tempus, quod eſt totum ad vnius voluntatem accommodandum & prudentis, & liberalis & (vt perſpexiſſe videor) nec à me alieni, & tibi amiciſſimi. Quod cum ita ſit, magna tamẽ eſt deliberationis, quæ ratio ſit ineunda nobis non agendi aliquid, ſed illius conceſſu & beneficio conquiſcendi. Vale.

AD CONSOLATIONEM RESPONdendi formula.

QVod me conſolaris vt firmo ſim animo, vellẽ poſſes aliquid afferre, quã-obrem id facere poſſem.

Facilè omnes cum valemus recta cõſilia ægrotis damus. Tu ſic hic ſis, aliter ſentias.

Quod me ſæpè accuſas, cur hunc meum caſum tam grauiter feram: debes ignoſcere, cum ita me afflictum videas, vt neminẽ vnquam nec videris, nec audieris. nã quod ſcribis

ibis te audire, me etiam mentis errore dolore affici: mihi verò mens integra ; atque vtinam tam in periculo fuiſſet, m ego ijs quibus meam ſalutem cariſſi- ım eſſe arbitrabar, inimiciſſimis, crude- ımiſque vſus ſum: qui vt me paulum in- nari timore viderunt, ſic impulerunt, vt ıni ſuo ſcelere, & perfidia abuterentur exitum meum.

Nolo commemorare, quibus rebus ſim ıliatus: non ſolùm quia non ignoras, ſed am ne ſcindam ipſe dolorem meũ: hoc nfirmo, neq; tantis bonis eſſe priuatum enquam, neque in tantas miſerias inci- ſe; dies autem non modò non leuat lu- ım hunc, ſed etiam auget: nam cęteri do- 'es mitigantur vetuſtate, hic non poteſt n & ſenſu præſentis miſerię, & recorda- ne præteritæ vitæ quotidiè augeri, deſi- ro enim non mea ſolùm, neq; meos, ſed ipſum: quid enim ſum? ſed non faciam, aut tuũ animum angã querelis, aut meis lneribus ſæpius manus afferam.

Solicitum eſſe te cùm de tuis, commu- ıuſque fortunis, tum maximè de me, ac dolore meo, ſentio, qui quidem dolor ʒus, non modo non minuitur, cùm ſo- ım ſibi adiũgit dolorẽ tuũ, ſed etiã auge- .omnino pro tua prudẽtia ſẽtis, qua cõ- atione leuari maximè poſſim: probas e- n meũ conſiliũ, negaſq; mihi quidquam

tali tempore potius faciendum fuiſſe, addis etiam (quod etſi mihi leuius eſt, quam tuũ iudicium, tamen non eſt leue) cæteris quoque, id eſt, qui pondus habeant, factum noſtrum probari, id ſi ita putarem, leuius dolerem, crede, inquis, mihi, credo equidem, ſed ſcio quam cupias minui dolorem meum.

Ego verò, accepto nuntio de obitu filioli mei, ita ſum perturbatus, vt me tamen hominem eſſe meminerim, & illum hanc vitam, tanquam in hoſpitiũ, ita eſſe ingreſſum, vt accitu ſummi Dei, æternum illud cæleſte domicilium petiturus, aliquãdo diſcederet, quod ſi me caſus iſte nec opinatus ita perculiſſet, vt omnino iacerem: excitarer tamen prudentia litterarum tuarum, in quibus de luctu minuendo diſputas egregiè, tuamq; declaras tum homine Chriſtiano dignam bonitatem, tum erga me beneuolentiam ſingularem. Verum ego, optime Sambuce, multis iam infortunijs hoc ſum aſſecutus, vt fortunã ipſam didicerim contemnere, quæ mihi, vt eripiat reliqua, nunquam adimet ea, quæ nec ipſa dedit, nec dare cuiquam poteſt, rectam mentem, optima ſtudia, pietatem in Deum. Præclarè actum opinor, cum filio meo, fruitur conſpectu, & cõſuetudine cęleſtiũ animorum, non angitur curis: nõ ſpe ducitur: nihil timet aduerſum. At nos, qui dicimur viuere, quibus

uibus hac falſę lucis vſura nihil eſt carius, uàm multa exercēt? quid laboramus, quid upimus quod etiam ſi contingat, animus cquieſcat? itaque verè ſapientes homines, ıon vt diu, ſed vt rectè, & cum virtute viцerent, optare ſoliti ſunt. quod equidem onor, &, vt ſpero, conſequar: nihil enim nagis cogito, nihil ſpecto, quàm vt ſeruiam udijs meis, & ita viuam, vt vitę rationem)eo ſimul & hominibus aliquando poſſim eddere.

DE PETITORIA EPISTOLA.

PEtitiones omnes aut Honeſtę ſunt, aut Mediæ. Honeſta apertè, liberè, ſine circuitione petere poſſumus: vt, Conſiium, Amicitiam, Inſtitutionem, Admoniionem. Media opus habent Inſinuatione, xcuſatione, veniæ deprecatione, vt cùm etimus Pecuniam, Fauorem, Auxilium ro nobis aut amicis. Omnes, præſertim Chriſti cultores cauere & prouidere debent, vt nec petant res turpes, nec petentibus dent rogati.

Si res erit huiuſmodi, quæ liberè peti oſſit, apertè ſuadebimus eam eſſe prçſtanlam, quæ quidem petendi ratio, præſertim i rem difficilem petemus, tractanda erit ad ıunc modum.

Primò eius, à quo rem ipſam petimus, eneuolentiam conciliabimus, à perſona pſius, facta beneficiorum eius erga nos, &

& alios mentione: à perſona noſtra, ſi quales in eum fuerimus, oſtendamus. à Perſona maiorum vtriuſque, ſi amicitiã, quæ inter eos interceſſerit, loquamur.

Altera pars breuẽ eius quod petere volumus expoſitionem complectitur, ſi quid forte narrandum contigerit, vnde ipſa petitio naſcatur: ſin minus, erit omittenda, illiuſque loco petitione vtendum.

Poſtea argumenta adhibebimus, quæ mouere amicum poſſe videntur, vt noſtris precibus locum relinquat: petita vel ab Honeſto: vel ab Vtili: vel Neceſſario: vel à Iucundo: vel à Facili: vel promiſſis factis: vel ab aliorum Exemplis.

Poſtremò ſequetur obteſtatio, & remunerationis pollicitatio, cum noſtræ facultatis extenuatione. Nonnunquam excuſatio, & indicatio cauſſæ, cur pluribus verbis quid ab amico petamus: quandoque etiam petitionis repetitio ad extremum ponitur.

Exemplum apertæ Petitionis, obſeruatum in 13. epiſt. lib. 4. ad Atticum, qua Cicero Atticum rogat, vt Varronis vti ſibi libris in bibliotheca eius liceat. Partes habet quatuor: Exordium, cauſam & occaſionem inſtitutæ ſcriptionis cõtinet. Propoſitio petitione conſtat. Confirmatio petitionis rationes ab Vtili, & Neceſſario ſumptas complectitur. Concluſio petione noua abſoluitur.

Veſtorius

*VEſtorius noſter me per literas facit certio-
rem, te Roma, ad VI. Id. Maij putare pro-
fectum eſſe, tardiùs, quàm dixerat, quòd
inus valuiſſes, ſi iam melius vales, vehemen-
r gaudeo. Velim domum ad tuos ſcribas, vt mi-
tui libri pateant, non ſecus, ac ſi ipſe adeſſes,
im cæteri, tum Varronis, eſt enim mihi vten-
um quibuſdam rebus ex ijs libris, ad eos, quos
manibus habeo, quos, vt ſpero, tibi valdè
obabo. velim, ſi quid fortè noui habes, maxi-
iè à Qu. fratre, deinde à C. Cæſare, & ſi quid
rtè de comitijs, de repub. (ſoles enim tu hæc
ſtinè odorari) conſcribas ad me. Si nil habe-
s, tamen ſcribas aliquid: nunquam enim mihi
ta epiſtola, aut intempeſtiua, aut loquax viſa
t. Maximè autem rogo, & rebus tuis, totoque
inere ex ſententia confecto, nos quamprimum
uiſas. Dionyſiũ iube ſaluere. Cura & valeas.*

EXemplum rectæ petitionis obſeruatũ in 12 Epiſt. lib. 5. ad Fam. qua Cicero petendo Lucceio Hiſtorico Romano erſuadere conatur, vt res à ſe, in cõſulatu que ad reditum ab exilio, geſtas, literis odat, commendet, & exornet. Cuius ordium excuſatione conſtat. Propoſi- o illius eſt petitionis plena & dilucida ex- oſitio. Confirmatio argumenta ab Ho- eſto, Iucundo, præſtitis antè beneficijs mpta habet. Concluſio grati animi pol- itatione, & cauſæ indicatione, cur pluri- is verbis petat, abſoluitur.

CORam me tecum eadem hæc agere ſæpè conantem deterruit pudor quidam pænè ſubruſticus, quæ nunc expromam abſens audacius: epiſtola enim non erubeſcit: ardeo cupiditate incredibili, neque, vt ego arbitror, reprehendenda, nomē vt noſtrum ſcriptis illuſtretur, & celebretur tuis. quod etſi mihi ſæpè oſtendis te eſſe facturum, tamen ignoſcas, velim huic feſtinationi meæ. Genus enim ſcriptorum tuorum etſi erat ſemper à me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam: meque ita vel cepit vel incendit, vt cuperem quàm celerrimè res noſtras monumentis commendari tuis. Non enim me ſolùm commemoratio poſteritatis ad ſpem quandam immortalitatis rapit: ſed etiam illa cu iditas, vt vel auctoritate teſtimonij tui, vel indicio beneuolentiæ, vel ſuauitate ingenij viui perfruamur. Neque tamen hæc cùm ſcribebam, eram neſciu, quantis oneribus premerere ſuſceptarum rerum, & iam inſtitutarum, ſed quia videbam, Italici belli, & ciuilis hiſtoriam iam pœnè à te eſſe perfectam, (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri) deeſſe mihi nolui, quin te admonerem, vt cogitares, coniunctène malles cum cæteris rebus noſtra cōtexere: an, vt multi Græci fecerunt, Calliſthenes Troicum bellum, Tymæus Pyrrhi: Polybius Numantinum (qui omneis à perpetuis ſuis hiſtorijs ea, quæ dixi, bella ſeparauerunt) tu quoque item ciuilem coniurationem ab hoſtilibus,

externiſq;

externiſq; bellis ſeiungeres. Equidem ad noſtrã laudem non multùm video intereſſe: ſed ad properationem meam quiddam intereſt, non te exſpectare, dum ad locum venias, ac ſtatim cauſam illam totam & tempus arripere. Et ſimul ſi vno in argumento, vnaque in perſona mens tua tota verſabitur: cerno iam animo, quanto omnia vberiora atq; ornatiora futura ſint. Neq; tamẽ ignoro quàm impudenter faciam, qui primũ tibi tãtum oneris imponam (poteſt enim mihi denegari occupatio tua) deinde etiam, vt ornes me, poſtulem. Quid ſi illa tibi non tantoperè videtur ornanda? Sed tamen, qui ſemel verecundiæ fineis tranſierit, eum bene & nauiter oportet eſſe impudentem. Itaque te planè etiam atque etiam rogo, vt & ornes ea vehementius etiã quàm fortaſſe ſentis, & in eo leges hiſtoriæ negligas: gratiamque illam, de qua ſuauiſſimè quodã in proœmio ſcripſiſti, à qua te affici non magis potuiſſe demonſtras, quàm Herculem Xenophontium illum à voluptate: ea ſi me tibi vehementius cõmendabit, ne aſpernere, amoriq; noſtro pluſculũ etiam, quàm concedit veritas, largiare. Quòd ſi te adducemus vt hoc ſuſcipias: erit (vt mihi perſuadeo) materies digna facultate & copia tua: à principio enim cõiurationis vſq; ad reditũ noſtrum videtur mihi modicũ quoddã corpus confici poſſe. In quo & illa poteris uti ciuilium cõmutationum ſcientia, vel in explicandis cauſis rerum nouarum, vel in remedijs incõmodorum,

cùm & reprehendes ea, quæ vituperanda duces: & quæ placebunt, exponendis rationibus cõprobabis: & ſi liberius, ut conſueuiſti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, inſidias, proditionem notabis. Multam etiam caſus noſtri tibi varietatem in ſcribendo ſuppeditabunt, plenã cuiuſdam voluptatis, quæ vehementer animos hominũ in legẽdo ſcripto retinere poſſit. NIHIL eſt enim aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunæq; viciſſitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo nõ fuerũt, in legendo tamen erunt iucundæ: HABET enim præteriti doloris ſecura recordatio delectationẽ: cæteris verò nulla perfunctis propria moleſtia, caſus alienos ſine ullo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt iucunda. Quem enim noſtrûm ille moriens apud Mantineam Epaminõdas non cum quadam miſeratione delectat? qui tum demum ſibi auelli iubet ſpiculum, poſteaquã ei percunctanti dictum eſt, clypeum eſſe ſaluũ: ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cuius ſtudiũ in legendo non erectũ Themiſtocli fuga, redituq; retinetur? etenim ordo ipſe annalium mediocriter nos retinet quaſi enumeratione faſtorum: At viri ſæpè excellentis ancipites, variique caſus habent admirationem, exſpectationem, lætitiam, moleſtiam, ſpem, timorem: ſi verò exitu notabili concludũtur, expletur animus iucundiſſima lectionis voluptate. Quod mihi acciderit optatius ſi in hac

ſententia

Digitized by Google

ſententia fueris, ut à continentibus tuis ſcriptis, in quibus perpetuam rerum geſtarum hiſtoriam complecteris, ſecernas hanc quaſi fabulam rerum, euentorumq́ue noſtrorum: habet enim varios actus, multaſq; actiones & conſiliorum, & temporum. Ac non vereor ne aſſentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cùm hoc demonſtrem, me à te potiſſimum ornari, celebrariq́ue velle: neq enim tu is es, qui, quid ſis, neſcias & qui non eos magis, qui te non admirentur, inuidos: quam eos qui laudent, aſſentatores arbitrere. Neq; autem ego ſum ita demens, ut me ſempiternæ gloriæ per eum commẽdari velim, qui non ipſe quoque in me commendando propriam ingenij gloriam conſequatur. Neq: enim Alexander ille gratiæ cauſſa ab Apelle potiſſimum pingi, & à Lyſippo fingi volebat ſed quod illorum artem cũ ipſis, tum etiam ſibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis ſimulacra ignotis nota faciebant: quæ vel ſi nulla ſint, nihilo ſunt tamen obſcuriores clari viri. Nec minus eſt Spartiates Ageſilaus ille perhibendus, qui neq: pictam neq; fictam imaginem ſuam paſſus eſt eſſe, quã qui in eo genere laborarunt: vnus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facilè omneis imagines omniũ, ſtatuaſq; ſuperauit. Atque hoc præſtantius mihi fuerit & ad animi lætitiam, & ad memoriæ dignitatem, ſi in tua ſcripta peruenero, quã ſi in cæterorum, quòd non ingenium mihi ſolùm ſuppe-

ſuppeditatum fuerit tuum, ſicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themiſtocli, ſed etiam auctoritas clariſſimi & ſpectatiſſimi viri, & in reip. maximis grauiſſimiſq; cauſſis cogniti, atq; in primis probati: vt mihi non ſolum præconiũ; quod cùm in Sigeum veniſſet Alexander, ab Homero Achilli tributum eſſe dixit, ſed etiam graue teſtimonium impertitũ clari hominis magniq; videatur. Placet enim Hector ille mihi Næuianus, qui nõ tantũ laudari ſe lætatur, ſed addit etiam à laudato viro, quod ſi à te non impetro, hoc eſt, ſi qua te res impedierit (neq; enim fas eſſe arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortaſſe facere, quod nonnulli ſæpè reprehẽdunt, ſcribam ipſe de me, multorum tamen exemplo & clarorum virorum. Sed quod te non fugit, hæc ſunt in hoc genere vitia: & verecundius ipſi de ſe ſcribant neceſſe eſt, ſi quid eſt laudandum: & prætereant, ſi quid fortè reprehendendum eſt. Accedit etiam, vt minor ſit fides, minor auctoritas: multi denique reprehendant, & dicant, verecundiores eſſe præcones ludorum gymnicorum, qui, cum cæteris coronas impoſuerunt victoribus, eorumq; nomina magna voce pronuntiarunt, cum ipſi ante ludorum miſſionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne ſua voce ipſi ſe victores eſſe prædicent. Hæc nos vitare cupimus, & ſi recipis cauſam noſtram, vitabimus: idq; vt facias, rogamus. Ac ne fortè mirere, cur, cùm mihi ſæpè oſten-

oſtenderis, te accuratiſsimè noſtrorum temporum conſilia, atque euentus literis mandaturum, à te id nunc tantoperè, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio ſcripſi, feſtinationis, quod alacres animo ſumus: vt & cæteri viuentibus nobis ex libris tuis nos cognoſcant, & noſmetipſi viui gloriola noſtra perfruamur. His de rebus quid acturus ſis, ſi tibi non eſt moleſtum, reſcribas mihi velim: Si enim ſuſcipis cauſſam, conficiam commentarios rerum omnium. ſin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar: tu interea non ceſsabis, & ea quæ habes inſtituta perpolies, noſq́ diliges. Vale

PETENDI FORMVLÆ.

Peto & quæſo. Peto & oro. Peto contendoque. Rogo & obſecro. Oro & obſecro. Oro obteſtorque. Obteſtor & obſecro.

Hoc à te peto & ſummè contendo.

Illud à te magnoperè peto, contendoq́;

Illud vnum à te vehementer contendo.

Hoc abs te peto, & pluribus verbis rogo

Æque à te peto, ac ſi mea negotia eſſent.

Sic à te peto, quaſi in eo mihi ſint omnia, vt, &c.

Singulari ſtudio abs te contendo: ſic vt nihil vnquam magis.

Te vehementer etiã atq; etiam rogo, magis quam à me vis, aut pateris te rogari, vt hanc

hanc cogitationē toto pectore cōplectare.

Vehementer, valdè, magnoperè, etiam atque etiam.

Maiorem in modum, ſingulari ſtudio, Quam poſſum ſtudioſiſſimè.

Valde hoc ex animo contendo.

A te etiā atq; etiā maiorē in modū peto.

Hoc à te, ſi pateris, gratia contendo, &c.

Peto à te amicitiæ noſtræ nomine, quā confido apud te plurimum poſſe.

A te etiam atq; etiam pro ſumma noſtra coniunctione, proque tua in me perpetua & magna beneuolentia maiorem in modū peto atq; contendo.

Illud te præcipuè rogo, & obteſtor, pro amore noſtro: Amoris noſtri cauſſa: pro noſtra amicitia: Amicitiæ noſtrę nomine: Pro iure noſtræ amicitiæ. Pro noſtra inueterata amicitia: Pro noſtra ſumma coniunctione: Pro noſtra ſumma neceſſitudine: Pro coniunctiſſima noſtra neceſſitudine: Pro vetere coniunctione & neceſſitudine: Pro coniunctione & beneuolentia noſtra: Pro pari inter nos & mutua beneuolentia: Pro ſumma mea in te beneuolētia: Pro tua incredibili in me beneuolentia: Pro tuo perpetuo in me ſtudio, meoq; itē in te ſingulari.

Per omnem amorem, quo me complecteris, rogo.

Ne me rogātem ſimpliciter, à te reijcias.

Noli

Noli pati meas eſſe irritas & inanes preces

Sit apud te, rogo & obteſtor, meis precibus locus.

Hoc à te ita poſtulo, peto, contendo, vt fortunas meas poſitas putem.

Quare te oro, vt quod facis, pergas. mea ſtudia tueri, iuuare, prouehere.

Quare me tibi cõmẽdo, atq; oro, vt, quod facis, me & ſtudia mea clemẽter tueri velis.

Te rogo, quanquã te rogari nõ patiaris.

Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem.

Velim exiſtimes, quòd à te peto, id eiuſmodi eſſe, vt meæ fortunæ omnes agãtur, in eo cõſiſtãt, locatæ, poſitæ, cõſtitutę ſint.

Rogo te quàm ſtudiosè poſſum, da mihi hoc, largire, ſine me hoc à te impetrare.

Hoc in me confer gratiæ, hoc impertias gratiæ.

Peto abs te pro noſtra neceſſitudine coniunctiſſima, plurimiſque officijs paribus ac mutuis, vt voluntate, auctoritate, ſtudio tuo perficias, vt M. Anneius intelligat, te & ſibi amicum eſſe, quod non dubitat; & multò amicitiorem his litteris eſſe factum,

A te hoc omni contentione peto, ſic vt, maiore cura, maiore animi labore petere non poſſim, vt ad ea, quę tua ſponte ſine cuiuſquam commendatione faceres, in hominem tantum, & talem calamitoſum,

aliquem

aliquem adferant cumulum meæ litteræ, quo ſtudioſius eum, quibuſcumque rebus poſſis, iuues.

A te peto maiorem in modum, pro amicitia noſtra, & pro tuo perpetuo in me ſtudio, vt in hac re etiam elabores.

Non audeo vehementiùs à te cõtendere; ne aut ipſe tuæ perpetuæ cõſuetudinis erga me oblitus eſſe videar, aut te oblitum putem.

A te magnoperè, pro noſtra ſumma coniunctione, tuaq; ſingulari humanitate etiã atque etiam peto, & quæſo, vt, quibuſcunque rebus potes, (potes autem plurimis) proſpicias, & conſulas rationibus meis.

Amicitiæ noſtrę fiduciâ à te peto, vt abſentem me, quibuſcunque in rebus opus fuerit, tueare, ſi nullum officium tuum apud me intermoriturum exiſtimas.

Huic ego neque tribunatum, neque pręfecturam, neque vllius beneficij certũ nomen peto: beneuolentiam tuam & liberalitatem peto: neque impedio, quo minus, ſi tibi ita placuerit, etiam hiſce eum ornes gloriæ inſignibus.

Te, mi Curio, rogo, pro tua incredibili in me beneuolentia, meaque item in te ſingulari, atque oro, ne patiare mihi quidquã ad hanc prouincialem moleſtiam temporis prorogari.

Si me amas, cura, elabora, perfice, vt

Flauius

Digitized by Google

Flauius & mihi,& tibi quàm maximas gratias agat: hoc te ita rogo, vt maiori ſtudio non poſſim.

Te tuoſque,qui tibi conſilio adſunt,oro atque obſecro, vt multis iniurijs iactatam atque agitatam æquitatem in hoc tandem loco conſiſtere & confirmari patiamini.

Non dubitaui id à te per litteras petere, quod mihi omnium eſſet maximum, maximeque neceſſarium,&c.

Quamobrem ſi me memorem, ſi gratũ, ſi bonum virum,ſi dignum deniq; tuis beneficijs iudicas,hoc à te peto,vt ſubuenias huic meæ ſolicitudini.

Si me diligis, ſi à me diligi vis,ad me litteras,vt quam primum lætitia afficiar,mittito, & reliquum quod eſt promiſſi ac muneris tui perſoluas mihi velim.

Illud quod polliceris, velim pro tua fide diligentiaque, & pro noſtra non inſtituta, ſed iam inueterata amicitia,cures,enitare, vt ſupplicatio nobis decernatur. Meque totum, & mea, & meos commendatos habebis.

Abs te, quantum tua fert voluntas, peto quæſoque,vt,&c.

A te rogo quæſoque, vt mei abſentis famam atq; fortunas, in tua fide & patrocinio eſſe patiaris.

Quare ſi me, ſicut ſoles, amas, ſuſcipe me

me totum, atque hoc quidquid eſt oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendũ ac ſuſtinendum puta.

Quod vt enitare contendaſque, vel potius vt perficias (poſſe te enim mihi perſuadeo) vehementer te etiã atq; etiã rogo.

Si de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, vt dignitatem meam tuerere: ſed profectò eſt ita, vt mihi perſuaſi, me tibi eſſe curæ.

Velim igitur, mi Brute, tibi perſuadeas, nihil me maiore ſtudio à te petere, nihil te mihi gratius facere poſſe, quã ſi õnibus tuis opibus, omni ſtudio, Lamiam in petitione iuueris, quod vt facias, vehementer te rogo.

Grata mihi eſt vehemẽter memoria noſtri tua, quam ſignificaſti litteris, quam vt conſerues, non quod de tua conſtantia dubitem, ſed quia mos eſt ita rogandi, rogo.

Peto à te maiorem in modum, quod ſine tua moleſtia fiat, vt ei de habitatione accommodes.

Ego te planè rogo atque ita, vt maiore ſtudio, iuſtiore de cauſſa, magis ex animo rogare nihil poſſim.

Peto à te hoc diligentius quã ſi mea res eſſet, quo eſt honeſtius de amicorum pecunia laborare quàm de ſua.

Peto à te tãto ſcilicet ſtudio, quãto intelligis debere me petere pro homine tã mihi

hi neceſſario & tam familiari, vt eius negotia explices, expedias &c.

Te, mi Plance, pro paterna neceſſitudine, pro noſtro amore, pro ſtudijs, & omni curſu noſtro totius vitæ ſimillimo, rogo & à te ita peto, vt maiore cura, maiore ſtudio nullo poſſim, vt hanc rem ſuſcipias, enitare, contendas, &c.

Te rogo cauſſam meam agas, meque tibi in omnes partes defendendum putes.

A te pro noſtra coniunctione peto, vt meas iniurias, quas mihi improbiſſimi hominis profuſa nequitia inuſſit, proinde doleas atq; vlciſcaris, vt tuas perſequi ſoles.

Oneris tibi imponere nec audeo quicquam, nec debeo: hoc tamen à te, ſi pateris gratia contendo, vt quidquid ſtudio, beneuolentia, auctoritate efficere poteris, totum id ad rationes meas tuendas cóferas.

Graue eſt homini prudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo ſe benè meritum putet: ne id, quod petit, exigere magis, quam rogare, & in mercedis potius, quam beneficij loco numerare videatur: Sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipſa nouitate meorum temporũ clariſſima, & maxima beneficia extiterunt, eſtq; animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere: non dubitaui id à te per litteras petere, quod mihi omnium eſſet maximum, maximeque neceſſarium. Neque enim

enim ſum veritus, ne ſuſtinere tua in me vel innumerabilia beneficia non poſſem: cùm præſertim conſiderem, nullã eſſe gratiam, quam vel non capere animus meus accipiendo, vel remunerando cumulandóque illuſtrare poſſit.

Impedior verecũdia, ne te pluribus verbis rogem.

Nullam mihi maiorem voluptatem adferre, aut, pleniore gratia tibi me obligare poteris, quàm vt meis à te rationibus proſpectum eſſe cognoſcam, quod vt facias à te maximoperè peto.

Per noſtram te amicitiam oro, ne propter falſas aliorum calumnias tui erga me amoris voluntatiſque propenſionem abijcias.

A te etiam atque etiam pro noſtra ſumma neceſſitudine, proque tua in me humanitate, meaque in te ſumma & perpetua beneuolentia, maiorem in modum peto atque contendo, vt laudi meæ atque dignitati ſeruias.

A te peto, vt meas iniurias perinde doleas, vt me exiſtimas, & dolore, & tuas vlciſci ſolere.

Peto à me maiorem in modum, vt omnibus in rebus, quãtum tua dignitas, fideſque patitur, vtilitatibus meis ſeruias.

Te autem pro mea perpetua in te obſeruantia rogo obteſtorque, vt in hac cauſſa maio-

ſa maiorem rationem voluntatis meæ habere velis, quàm vel iudicij, vel coſtantiæ tuæ.

Pro mea perpetua cupiditate veſtræ dignitatis retinendæ & augendæ, quæſo obteſtorque vos, ne in dignitate mea propugnanda plus apud vos valeat odium maleuolorum, quàm ſtudium optimorum hominum.

AD PETITORIAM RE-ſponſio.

RESpondendi modus hic duplex eſt: Aut enim petita concedimus, aut petita denegamus.

Si locum petitioni amici relinquimus, ab acceptarum litterarum lectione, & ab oblata nobis ei gratificādi facultate, Exordiri poſſumus.

Deindè ſubiungemus pollicitationem eorum quæ petit amicus.

Tum cauſas & rationes afferemus quod nimirum res illa, quæ petitur, ſit cum honeſtate, vel vtilitate coniuncta: neque vſque adeò ardua & difficilis: is qui petit de nobis vel noſtris meritus præclarè: ea pręditus virtute, pietate, doctrina, nobilitate, vt denegare ei nihil poſſimus, dicemus nos illi omnia debere.

Poſtremò, vt proſperè feliciterque omnia amico ſuccedant, precabimur: vel precabimur vt noſtra opera frequentius, & maio-

maioribus in rebus vti velit, noſq; idem factūros cum opus fuerit, oſtendemus: eaque omnia ſcribemus, quæ animi noſtri bonitatem liberalitatemque declarent, vt libentiſſimè quidquid fecimus, feciſſe videamur.

Exemplum Petitionis conceſſæ, obſeruatum in 6. Epiſt. lib. 11. ad Fam. qua Cicero Bruti epiſtolæ reſpondens, eius ſibi dignitatem non minus quàm ſuam ſibi curæ fuiſſe, ſcribit, pollicetúrque ſe omnia, quæ ad eum pertinebunt, pro virili defenſurum,

LVPVS noſter, cùm Romam ſexto die Mutina veniſſet, poſtridie me manè conuenit, tuaq́; mihi mandata diligentiſſimè expoſuit, & litteras reddidit. Quòd mihi tuam dignitatem commendas: eodem tempore exiſtimo te mihi meam dignitatem commendare, quam mehercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gratiſſimum facies, ſi exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec conſilium, nec ſtudium meum defuturum. Cùm tribuni pleb. edixiſſent, vt ſenatus adeſſet ad XII. Kalend. Ianuarias, haberentq́; in animo de præſidio conſulum deſſ. referre: quanquam ſtatueram in ſenatum ante Kal. Ianu. non venire: tamen cùm eo die ipſo edictum tuum propoſitum eſſet, nefas eſſe duxi, aut ita haberi ſenatum, vt de tuis diuinis in remp. meritis ſileretur (quod factum eſſet

eſſet, niſi ego veniſſem) aut etiam ſi quid honorificè de te diceretur, me non adeſſe. Itaque in ſenatum veni manè: quod cùm eſſet animaduerſum, frequentiſſimi ſenatores conuenerunt. Quæ de te in ſenatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoſcere. Illud tibi perſuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augēdam pertinebunt, quæ eſt per ſe ampliſſima, ſummo ſemper ſtudio ſuſcepturum & defenſurum. Quod quanquam intelligo me cum multis eſſe facturum, tamen appetam huius rei principatum. Vale.

ILlud vel maximè conuenit, vt, quando Petita concedimus, vtamur quadam verborum comitate. Hoc, vel ſimili modo.

Te idipſum quod petit amicus iam deſtinaſſe, tibiq; ſponte currenti calcaria addita fuiſſe, nihilque eſſe, quod ab amico tibi mandari, aut maius, aut gratius potuerit.

Nihil quod honeſtius à te ſuſcipi poſſit, quàm vt id agas.

Iniuriam tibi fieri putare cum rogaris, maiora illum, cui das, eſſe promeritum.

Dolere, quod tam effusè, tam ambitioſè ſis ab amico rogatus.

Plura te facturum fuiſſe dices, ſi per facultatem tuam tibi licuiſſet.

In Denegando, prætermiſſa omni verborum aſperitate, ita comiter, & aptè rationes, cur id faciamus, reddemus, vt non ſolùm nobis amicum illum conſeruemus, verum etiam amiciſsimum faciamus, atq; ita rem negabimus, vt ille per nos non ſtetiſſe, quo minus efficeretur, exiſtimet: noſtramque in eum voluntatem, beneuolentiam, fidem, diligentiamque, & præteritorum officiorum exemplo teſtabimur, & in poſterum omnibus in rebus cupidiſsimè pollicebimur.

Principium, quod ad collocationem attinet, vel ſcribendi occaſiones: vel noſtri doloris & ſtudij erga amicum ſignificationem habet.

Pars altera vel dehortatione: vel reprehenſione conſtat.

Tertia pars cauſſas & rationes continet, cur, quod petitur, impetrari non poſsit.

Poſtrema vel petitione: vel officij atque ſtudij pollicitatione plerumque abſoluitur.

Exemplum reiectæ Petitionis, obſeruatum in Epiſt. 13. lib. 9. ad Atticum, in qua Exordium repetitione litterarum Cęſaris, & promptæ voluntatis ſignificatione conſtat. Propoſitio facta eſt recuſatione eius quod petebatur. Confirmatio denegationis rationes, ab vtili, & honeſto ſumtas, continet. Conclu-

ſio

ſio petitionem & gratiarum habet actionem.

VT legi tuas litteras, quas ab Furnio noſtro acceperam, quibus mecum agebas, vt ad Vrbem eſſem, te velle vti cõſilio & dignitate mea: minus ſum admiratus. De gratia & de ope quid ſignificares, mecũ ipſe quærebam, ſpe tamen deducebar ad eam cogitationem, vt te pro tua admirabili, ac ſingulari ſapientia, de otio, de pace, de concordia ciuium agi velle arbitrarer, & ad eam rationem exiſtimabam ſatis aptam eſſe & naturam, & perſonam meam. Quod ſi ita eſt, & ſi qua de Pompeio noſtro tuendo & tibi, ac reip. reconciliando, cura te attingit: magis idoneum quàm ego ſum ad eam cauſam profectò reperies neminem: qui & illi ſemper, & ſenatui, cùm primùm potui, pacis auctor fui. Nec ſumptis armis, belli vllã partẽ attigi: iudicauiq; te eo bello violari, contra cuius honorem, populi R. beneficio conceſſũ inimici, atq; inuidi niterentur. Sed, vt eo tempore non modò ipſe auctor dignitatis tuæ fui, verùm etiã cæteris auctor ad te adiuuandum: ſic me nunc Pompeij dignitas vehementer mouet: aliquot enim ſunt anni, cũ vos duo delegi quos præcipuè colerem, & quibus eſſem, ſicut ſum, amiciſſimus. Quamobrẽ à te peto, vel potius precibus õnibus oro, & obteſtor, vt in tuis maximis curis aliquid impertias tẽporis huic quoq cogitationi, vt tuo beneficio bonus vir, gratus, pius deniq; eſſe in

maximi beneficij memoria poſſim. Quæ ſi tantùm ad meipſum pertinerent, ſperarem me à te tamen impetraturum: ſed, vt arbitror, & ad tuam fidem, & ad remp. pertinet, me & pacis vtriuſque veſtrûm, & ad ciuium concordiam, per te, quàm accommodatiſſimum conſeruari. Ego, cùm antea tibi de Lentulo gratias egiſſem, cùm ei ſaluti, qui mihi fuerat, fuiſſes, tamen eius lectis litteris, quas ad me gratiſſimo animo de tua liberalitate beneficioq́; miſit, eandem me ſalutem a te accepiſſe putaui, quam ille. In quē ſi me intelligis eſſe gratum, cura, obſecro, vt etiam in Pompeium eſſe poſſim.

AD PETITIONEM RESPONdi formula.

NEque negare audeo tibi homini eruditiſſimo, cuius ego plurimi ſemper amicitiam feci: neque, ſi pollicear, præſtare poſſum id quod à me petis: premor enim domeſticis oneribus, vt vix ſuſtineam: Peto igitur abs te, meis vt occupationibus ignoſcas, & voluntatem in te propenſam, licet abſit res, tamen ames.

Quod mecum per litteras agis, vnam ob cauſſam mallem coram egiſſes. Non enim ſolum ex oratione, ſed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (vt aiunt) meum erga te amorem perſpicere potuiſſes. Nā cū te ſemper amaui, primùm tuo ſtudio, poſt etiam beneficio prouocatus: tum his temporibus

Reſp.

Reſp. te mihi ita commendauit, vt cario-
rem habeam neminem. Litteræ vero tuæ
tum amantiſſimè, tum honorificentiſſimè
ſcriptæ, ſic me affecerunt vt non dare ti-
bi beneficium viderer ſed accipere à te ita
petente vt inimicum meum, neceſſarium
tuum, me inuito ſeruare nolles, cum id
nullo negotio facere poſſes.

Faciam quod deſideras, tam diligenter, quàm libenter.

Quod admones, gratias ago: quòd rogas, queror. Admoneri enim debeo, vt ſciam: rogari non debeo, vt faciam, quod mihi non facere turpiſſimum eſt.

Excuſarem me profectò vel fratri, hoc ſanè tempore, ſed arctior eſt amicitia noſtra, quàm vt vllam patiatur exceptionem, quoties alterius ſeria res agitur.

Amo te, quòd verecundè petis: ſed iſtã poſt hac verecundiam abijce, obſecro, ſi quid aliquando mecum ages: neſcis, apud me quo loco ſis, aut quo ego apud te eſſe cupiam: quod ſi neſcis, aut etiam, ſi dubitas, iniuriam facis vtrique noſtrûm.

DE COMMENDATITIA epiſtola.

COmmendatitia epiſtola partim Demonſtratiui generis eſt, cùm eum, quẽ commendamus, cum laude breuiter deſcribimus: partim Deliberatiui, cùm rẽ ipſam, aut honeſtam, aut vtilem, aut facilẽ

oſtendimus. Abſolutè tamen deliberationis, cùm illæ laudes ad ſuadendum referantur.

In commẽdatitio litterarum genere tres Perſonæ ſunt conſiderandæ: Noſtra: Eius qui commendatur: Eius cui ſcribimus. Rerum quoque habenda eſt ratio, vt non niſi iuſta, honeſta, neceſſaria ſuſcipiatur commendatio.

A perſona noſtra perſuadebimus, ſi amicum noſtrum oſtendemus eum quem commendamus, aliaſque cauſſas commendationis plurimas, eaſque iuſtas & magnas referemus.

Ab eius perſona, qui commendatur, ſi virum bonum & commendatione dignum confirmabimus.

A perſona eius, cui ſcribimus, ſi ejus in alios benignitatem & humanitatem leuiter attingemus: ac eum quem commendamus de ipſo quam optimè & ſentire & prędicare dicemus.

A re ducta commendatio valebit, ſi eam facilem illi potiſſimum cui hominem commendamus, monſtrabimus: ſi piam, ſi honeſtam, ſi vtilem probabimus. Tum ſi eiuſmodi erit, quæ Patrono laudi, gratiæ, auctoritati, aut emolumento aliqua ex parte futura ſit:

Obſecrationibus etiam vti licebit.

Principio, quod ad collocationem attinet,

Digitized by Google

et, cauſſas commendationis à perſonæ commendandæ patria, parentibus, familia, doctrina, virtute, nobilitate, amicitia, & id genus rebus alijs, vel ab eius cui ſcribitur perſona ſumptas ſcribemus. Vel (cū iterum & ſæpius eadem de re commendandus eſt aliquis, ne nimis importuni videamur) petemus vt id ignoſcat, addemusque nos id non facere, quod parum confidimus illius liberalitati, aut amicitiæ. Sed id omne conferemus, vel in deſiderium, quo maximo tenemur, rem gratam ac vtilem amico faciendi, vel in rem ipſam, cùm tanta res, ac etiam exiſtimatio agatur.

Deinde rem ipſam, quam pro amico petimus, exponemus.

Poſt ſequentur argumenta, petita vel ab honeſto: vel à facili: vel ab vtili: vel à beneficijs nobis noſtriſque præſtitis: vel ab exemplo noſtro & aliorum: vel à iudicio & teſtimonio magnorum virorum: vel ab amicorum precibus.

Poſtremò iam loco pollicebimur, commendatum, & nos futuros gratos, ſtudiūque noſtrum & operam mutuam, cùm offeret occaſio, deferentes: nonnunquam hic etiam ſpei præclaræ de amico conceptæ indicatio fit.

Exemplum apertæ Commendationis, obſeruatum in 2. epiſt. lib. 13. ad Fam. qua

Auianum Memmio Cicero commendat, & vt ei de habitatione accommodet, petit. Partes complectitur quatuor. Prima commendatione Auiani, quàm à familiaritate ſumit, conſtat. Altera petitionem cõtinet. Tertia, argumenta à neceſſitate, & vtilitate ſumpta, habet. Poſtrema grati animi pollicitatione abſoluitur.

CAio Auiano Euandro, qui habitat in tuo ſuo ſacrario, & ipſo multum vtor, & patrono eius M. Æmilio familiariſſimè. Peto igitur à te maiorem in modum, quod ſine tua moleſtia fiat, vt ei de habitatione accommodes: nam propter opera inſtituta multa multorum, ſubitum eſt ei demigrare Kalend. Quintilibus. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem, neque tamen dubito, quin, ſi tua nihil, aut non multum interſit, eo ſis animo, quo ego eſſem, quid tu me rogares, mihi certè gratiſſimum feceris. Vale.

EXemplum tectæ & obliquæ Commẽdationis, obſeruatum in epiſt. 6. lib. 2. ad Fam. quæ eſt ad Curionem de Conſulatus petitione perſcripta. Partes illius ſunt quatuor: In Exordio beneuolentiam Curionis ſibi conciliat, & obiectioni de feſtinatione occurrit. Deinde de ſuis & Curionis meritis & beneficijs agit, & illa quidem extenuat, hæc verò exaggerat. Narratio, rei quæ petitur, expoſitionem continet. Confirmatio, ab vtilitate & facultate

:ultate deſumpta argumenta habet. Con-
:luſio, longioris petitionis præciſione, &
ınimi grati pollicitatioue, abſoluitur.

NOndum erat auditum, te ad Italiam aduentare, cùm Sex. Villium Milonis mei familiarem cum his ad te litteris miſi: ſed tamen cùm appropinquare tuus aduentus putaretur, & te iam ex Aſia Romam verſus profectum eſſe conſtaret: magnitudo rei fecit, vt non vereremur, ne nimis citò mitteremus, cùm has quamprimum ad te perferri litteras magnoperè vellemus. Ego ſi mea in te eſſent officia ſolùm, Curio, tanta quanta magis à te ipſo prædicari, quàm à me ponderari ſolent, verecundius à te, ſi qua magna res mihi petenda eſſet, contenderem. GRAVE eſt enim homini pudenti petere aliquid magnum ab eo de quo ſe bene meritum putet: ne id, quod petat, exigere magis, quàm rogare, & in mercedis potius, quàm beneficij loco numerare videatur. Sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipſa nouitate meorum temporum clariſſima & maxima beneficia extiterunt: ESTQVE animi ingenui, cui multùm debeas, eidem plurimum velle debere: non dubitaui id à te per litteras petere, quod mihi omnium eſſet maximum, maximeq; neceſſariũ: neque enim ſum veritus, ne ſuſtinere tua in me vel innumerabilia beneficia non poſſem: cùm præſertim conſiderem, nullam eſſe gratiam tantam, quam non animus meus vel in accipiendo

capere, vel in remunerando, cumulandoque illuſtrare poſſet. Ego omnia mea ſtudia, omnem operam, curam, induſtriam, cogitationem mentem denique omnem in Milonis conſulatu fixi & locaui: ſtatuique in eo me non officij ſolum fructum, ſed etiam pietatis laudem debere quærere. Neque verò cuiquam ſalutem ac fortunas ſuas tantæ curæ fuiſſe vnquam puto, quantæ mihi ſit honos eius, in quo omnia mea poſita eſſe decreui. Huic te vnum tanto adiumento eſſe, ſi volueris, poſſe intelligo, ut nihil ſit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia: bonorum ſtudium conciliatum ex tribunatu, propter noſtram (vt ſpero te intelligere) cauſam vulgi ac multitudinis, propter magnificentiam munerum, liberalitatemque naturæ: iuuentutis & gratioſorum in ſuffragijs, propter ipſius excellentem in eo genere vel gratiam, vel diligentiam: noſtram ſuffragationem ſi minus potentem, at probatam tamen, & iuſtam, & debitam, & propterea fortaſſè etiam gratioſam. Dux nobis & auctor opus eſt. & eorum ventorum, quos propoſui, moderator quidam, & quaſi gubernator. Qui ſi ex omnibus vnus optandus eſſet, quem tecum conferre poſſemus, non haberemus. Quãobrem, ſi me memorem, ſi gratum, ſi bonum virum vel ex hoc ipſo quod tam vehementer de Milone laborem, exiſtimare potes: ſi dignum deniq; tuis beneficijs iudicas: hoc à te peto, vt ſubuenias huic meæ ſolicitudini, vt huic

meæ

meæ laudi, vel (vt verius dicam) propè ſaluti tuum ſtudium dices. De ipſo T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, conſtantiæ, beneuolentiæ erga te, ſi complecti hominem volueris, habiturum eſſe neminem. Mihi verò tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, vt eundem te facilè agnoſcã fuiſſe in laude mea, qui fueris in ſalute. Ego ni te videre ſcirem, cùm hæc ad te ſcriberem, quantum officij ſuſtinerem, quantoperè mihi eſſet in hac petitione Milonis omni non modò contentione, ſed etiam dimicatione elàborandum: plura ſcriberẽ. Nunc tibi omnẽ rem atque cauſam, meq; totum commendo atque trado. Vnum hoc ſic habeto: ſi à te hanc rem impetraro, me penè plus tibi, quã ipſi Miloni debiturũ: nõ enim mihi tã mea ſalus cara fuit, in qua præcipuè ſũ ab illo adiutus, quã pietas erit in referenda gratia iucunda. Ea autẽ vnius tui ſtudio me aſſequi poſſe confido. Vale.

COMMENDANDI ALIOS *formulæ.*

HVnc tibi commendo ea commendatione, quæ poteſt eſſe diligentiſſima.

Hunc tibi commendo non minore ſtudio quàm ſi rem meam commendarem.

Eum tibi ita commendo, vt homines grati & memores, bene de ſe meritos commendare ſolent.

Vehementer te rogo, vt eum auctoritate

tua quæ plurimum valet, conſentum velis, & cures, vt intelligat hanc meam commendationem maximo ſibi apud te & adiumento, & ornamento fuiſſe.

Ita peto, vt maiore ſtudio, magiſve ex animo petere non poſſim, vt ei omnibus in rebus, quantũ tua fides patietur, cõmodes.

Omnium tuorum officiorũ, quę & multa, & magna ſunt, mihi gratiſſimum fuerit, ſi Henricum Meyerum noſtrum ita tractâris, vt ſciat, vt ſentiat, vt intelligat, & ſe à me, & me à te amari.

Te, mi Retzer, etiam atque etiam rogo; vt omnia Franciſci Vogelij Septemuiri Erklenſis negotia, mea putes eſſe, cureſq; vt intelligat hanc meam commendationem maximo ſibi vſui fuiſſe: hoc mihi gratius facere nihil poteris.

Commendo tibi eum nõ vulgariter: ſed ita prorſus, vt quos diligentiſſimè valdeque ex animo ſoleo.

Pergratum mihi feceris, ſi intellexero has litteras tantum quantum ſcribens confidebam, apud te pondus habuiſſe.

Gratiſſimum mihi feceris, ſi eũ ita tractaris, vt merito tuo mihi gratias agere poſſit.

Totum denique hominem tibi ita trado de manu (vt aiunt) in manum tuam iſtam, & victoria & fide præſtantem.

Furnium noſtrum tãti à te fieri, quantũ ipſius humanitas & dignitas poſtulat, nec

miror

Digitized by Google

miror,& gaudeo:teq; hoc exiſtimare volo, quidquid in eum iudicij officijque contuleris, id ita me accipere, vt in me ipſum te putem contuliſſe.

Eſt ita tẽperatis moderatiſq; moribus, vt ſumma ſeueritas ſumma cum humanitate iungatur. Cuius tibi negotia ita commendo, vt maiore ſtudio, magiſque ex animo commendare non poſſim. Pergratum mihi feceris, ſi dederis operam, vt is intelligat meas apud te litteras maximũ pondus habuiſſe.

Tantum velim exiſtimes, ſi Lamiam defenderis, gratius mihi futurum, quàm ſi ea tua liberalitas pertinuiſſet ad rem familiarem meam. Cura vt intelligat, hanc commendationem maximo ſibi vſui fuiſſe. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

Aulum Fuſium vnum ex meis intimis obſeruantiſſimum ſtudioſiſſimũque noſtri, eruditum hominem & ſumma humanitate tuaque amicitia digniſſimum, velim ita tractes, vt mihi coràm recepiſti.

Tam mihi gratum id erit, quàm quod gratiſſimum. Ipſum præterea ſummo officio & ſumma obſeruantia tibi in perpetuũ deuinxeris.

Tuæ fidei, iuſtitiæ, bonitatique cõmendo, & pro noſtra ſumma neceſſitudine, parique inter nos & mutua beneuolentia hoc abs te peto &c.

Te

Te maiorem in modum rogo, vt Curtij rem meam putes eſſe, quidquid mea cauſſa faceres, vt id Curtij cauſſa cum feceris, meum exiſtimes. Quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato.

Vehementer te rogo, vt cures, vt ex hac commendatione mihi Cuſpius, quàm maximas, quàm primum, quàm ſæpiſſime gratias agat.

Hoc mihi cum gratiſſimum feceris, tum viros optimus, homines honeſtiſſimos, eoſdemq; gratiſſimos, & tua neceſſitudine digniſſimos, ſummo beneficio in perpetuum tibi, tuiſque deuinxeris.

Id cùm mihi gratiſſimum feceris, tum illud tibi expertus promitto & ſpondeo, te ſocios Bithyniæ, ſi his commodâris memores eſſe & gratos cogniturum.

Cura igitur, ſi me tanti facis, quanti & Varro exiſtimat, & ipſe ſentio, vt quã primum intelligam, hanc meam commendationem, tantum illi vtilitatis attuliſſe quãtum & ipſe ſperârit, nec ego dubitârim.

Gratiſſimum mihi feceris, ſi Manlium quàm maximè quibuſcunque rebus honeſte ac pro tua dignitate poteris, iuueris atq; ornaueris. Ex ipſius præterea gratiſſimis & humaniſſimis moribus confirmo tibi, eum te, quem ſoles fructum à bonorũ virorum officijs expectare, eſſe capturum.

Pergratum mihi feceris, ſi eũ, quod ſine mole-

moleſtia tua fiat, qua in re opus ei fuerit, iuueris; id & mihi vehemẽter gratum erit, & poſtea tibi iucundum.

Hominẽ enim ſumma probitate, ſumma humanitate, ſũmaq; obſeruãtia cognoſces.

Sic velim exiſtimes, non minus me de illius re laborare, quàm ipſum de ſua. Sed tum illum ſtudeo quàm facillimè ad ſuum peruenire, tum illud laboro, vt non minimum hac mea commendatione ſe conſecutum arbitretur.

Hanc rem, mi Plance, ſi effeceris, meam de tua erga me beneuolentia ſpem confirmaueris, ipſumque Capitonem gratiſſimũ, officioſiſſimum, optimum virum, ad tuam neceſſitudinem tuo ſummo beneficio adiunxeris.

Hunc in tuam fidem ita recipias, vt ipſe intelligat, nullam rem ſibi maiori vſui aut ornamento, quàm meam commẽdationem eſſe potuiſſe.

Aulo Trebonio multos annos familiariter vtor. Is cùm antea ſemper & ſuo ſplendore, & noſtra cæterorumque commendane gratiſſimus fuit, tum hoc tempore propter tuum in me amorem, noſtramq; neceſſitudinẽ, vehemẽter cõfidit his meis litteris, ſe apud te gratioſum fore: quæ ne ſpes eũ fallat, vehementer te rogo, omnibuſque rebus eũ ita tractes, vt intelligat hanc meã commendationem non vulgarem fuiſſe.

Lentulum

Lentulum noſtrum eximia ſpe, ſummæ virtutis adoleſcentem, cæteris rebus quibus ſtuduiſti ſemper ipſe, tum in primis imitatione tui fac erudias, nulla enim hac præſtantior diciplina: quem nos & quia tuus & quia dignus te filius, & quia nos diligit, ſemperque dilexit, in primis amamus carumq; habemus.

De ipſo T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, cõſtantiæ, beneuolentiæ erga te, ſi complecti hominem volueris, habiturum eſſe neminem.

Pomponium ita tibi cõmendo vt quanquam ipſius cauſſa confidit te facturum eſſe omnia, tamen abs te hoc petam, vt ſi quid in te reſidet amoris erga me, id omne in Pomponij negotio oſtendas. Hoc mihi gratius facere nihil poteris.

Omnia eius negotia tibi commendo: inprimiſq; ipſum virum optimum, mihique familiariſſimum, his ſtudijs litterarum doctrinæque præditum, quibus ego maximè delector: & in meis intimis maximeq; neceſſarijs ſcias eſſe: itaque tractes, vt intelligat meam commendationem ſibi magno adiuemento fuiſſe.

Quanquam à te quidem cumulatè ſatis fit & mihi & meis omnibus, tamen velim exiſtimes, hanc familiam, & hos quos tibi commendo, maximè nobis coniunctos vetuſtate, officijs, & beneuolentia: Quamobrem

obrem abs te maiorem in modum peto, vt his omnibus in rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, quantumque tũa dignitas fideſque patietur, commodes. Id ſi feceris, erit mihi vehementiſſimè gratum.

Hæc ego omnia collegi, vt intelligeres, non vulgarem, eſſe hanc meam commendationem: peto igitur abs te, vt omnibus rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, ei commodes, habeas in numero tuorum, perficiaſque vt intelligat, has litteras meas ſibi magno vſui fuiſſe: erit id mihi maiorem in modum gratum.

Commendo tibi maiorem in modum adoleſcentes, omnibus optimis artibus ornatos, meos perneceſſarios, tua amicitia digniſſimos. Si vlla apud te mea commẽdatio valuit, quod ſcio multas plurimum valuiſſe, hæc vt valeat rogo: quod ſi eos honorificè liberaliterque tractâris, & tibi gratiſſimos optimoſque adoleſcentes adiunxeris, & mihi gratiſſimum feceris.

Itaque eum tibi commendo maiorem in modum, hominem domi ſplendidum, gratioſum extra domum: quem fac vt tua liberalitate tibi obliges: gratum hominem & obſeruantem cognoſces.

Aſclaponem tibi commendo & à te peto, vt des operam, vt intelligat me diligenter ſcripſiſſe de ſe meamque commendationem vſui magno ſibi fuiſſe: erit id mihi vehe-

vehementer gratum.

Gratiſſimum mihi feceris, ſi huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui plurimum tribuiſti.

Quare à te maiorem in modum peto, vt hunc, quem tibi commendo, tuis officijs ac liberalitate complectare. Scriberem ad te qualis vir eſſet, vt ſuperioribus feceram, niſi eum iam per ſe ipſum ſatis tibi eſſe notum arbitrarer.

Mitto ad te Trebatium, atque ita commendo, vt initio mea ſponte, poſt autem inuitatu tuo mittendum duxerim. Hunc mi Cæſar, ſic velim omni comitate complectare, vt omnia; quæ per me poſſis adduci, vt in meos conferre velis, in vnum hunc conferas: de quo tibi hoc ſpondeo (quomodo homines non ineptè loquuntur) probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem eſſe neminem.

Hoſce igitur ambos ſic tibi commendo, vt maiori cura, ſtudio, ſolicitudine animi commendare non poſſim, volo ipſorum cauſſa, meque in eo vehementer & amicitia mouet, & humanitas.

T. Pinarium, familiariſſimum meum, tanto tibi ſtudio commendo, vt maiore non poſſim: cui cùm propter omnes virtutes, tum etiam propter ſtudia communia ſum amiciſſimus.

Nihil

Nihil eſt ex rebus omnibus, quod gratius mihi eſſe poſſit, quam vt huius dignitatem ſic tuearis, vt beneficij memoria ſempiterna tibi ſe obſtrictum eſſe cognoſcat. Eſt enim hic vir cùm in primis inter ſuos nobilis, & honeſtus; tum verò propter ſingularem in omnes beneuolentiam, beneficio tuo digniſſimus.

Hircius noſter, qui ad te venit, vir eſt ſummo ingenio, prudẽtia, integritate, virtute ſingulari: vt eius tibi negotia commendarem, fecit illius in me maxima & opportuna beneuolentia.

Quare velim quidquid in te eſt ſtudij, laboris, conſilij, ingenij quidquid auctoritate, fide, conſtantia poteris, id vniuerſum ad illius negotia, qui iſtic plurima & magnis implicata controuerſijs habet, illi polliceari & deferas. Amicitiæ noſtræ fiducia peto à te, vt nullum ſtudij, officijque munus in hoc viro augendo prætermittas: quòd eò ſtudioſius facies, quo mihi es carior.

Gratiſſimum mihi feceris, ſi viri huius dignitati ſuffrageris, atque omnia, quæ ad illum nouo honoris ſplendore augendum illuſtrandumque pertinebunt, ſummo ſtudio ſuſcipias, & defendas.

Hic cum intelligeret in aliqua me gratia atque auctoritate apud te eſſe, voluit meis quoque litteris tibi fieri commendatior.

Quare,

Digitized by Google

Quare, vt eum tuis opibus, ſtudijs atq; au-ctoritate, qua apud omnes plurimum vales; augeas atque ornes, maiorem in modum à te peto atque gratia contendo: hoc tuum officium ita gratum mihi erit, vt maius à te mihi beneficium dari poſſe non ſperem.

Hunc tibi ſic commendo, vt quidquid in te amoris erga me tui reſidet ac beneuolentiæ, id totum in illum, cuius glorię ac fortunis mirabiliter faueo, conferas: quod te facturum & mea & illius cauſſa confido.

Qui litteras tibi meas adfert, eum ſic velim omnibus officijs tuis iuues, vt nullum tempus neq; diurnum, neque nocturnum de eius dignitate cogitandi, faciendique quod agendum ſit, dimittas: idque non modo recuſes, ſed appetas etiam atque deposcas: deſque omnino operam, vt nemini in illius cauſa ſuſcipienda & defendenda ſtudio cupiditateque conceſſiſſe videaris.

Gratiſſimum mihi feceris, ſi libertum meum omnibus rebus integrum incolumemque eſſe volueris: Cuius ſtudia, rem domeſticam, fortunas tuæ fidei, iuſtitiæ, bonitatique commendo.

A te maiorem in modum peto, atque contendo, vt quantum te facere poſſe, & mea cauſſa libenter facturum arbitror, tãtum ſtudij, diligentiæ, præſidij conferas ad Lælium orandum, vt ex mea commenda-

tione

tione quã maximas mihi gratias agere poſſit: hoc cum mihi gratiſſimum feceris tum verò honeſtiſſimum virum & tua neceſsitudine digniſsimum ſummo beneficio in perpetuum tibi tuiſque deuinxeris.

Lipſium tibi commendo, maioremque in modum à te peto, vt rem vtilitatemq; eius per te quam maximè defenſam & auctam eſſe velis: vt quantum ipſe ſperauit vtilitatis, tantum illi hæc mea commendatio attuliſſe videatur.

Vehementer mihi gratum feceris, ſi Lipſium amicitia, beneuolentia, humanitate tua, quæ ſingularis eſt, comprehenderis: atque ad id, quod tua de cauſſa libenter facturum exiſtimo, addas cumulum commẽdationis meæ; quidquid enim ei commendaueris, erit mihi maiorem in modum gratum.

Quanquam non libenter incredibili tua humanitate ad amicorum fortunas augendas abutor, hunc tamen iuſtiſsimis de cauſis vel dignitatis, quam ampliſsimam conſecutus eſt, vel humanitatis vel illius in me beneficij tibi commendo, petoque à te maiorem in modum, vt res eius omnes ſic ornes, vt gratias vtrique habere velit immortales.

Dabis hoc amori noſtro, vel voluntati meæ, vt Matthiſium qui cum conſtituta amicitia ad ſummam beneuolentiam peruenit,

nit, quam diligentiſſimè tuearis ac propugnes: proque eo ornando nullos nec labores, nec contentiones, nec ſolicitudines ſubterfugias: quod & mea in illum beneuolentia, & hominis ornatiſſimi ſplendor à te impetrare debet.

Qui hanc ſuam cauſſam ad te refert, magna amicitia mihi eſt coniunctus & valdè carus: eum tibi commendo, ſicut tua fides & meus pudor poſtulat: tantum vt faciles aditus ad te habeat, quæ poſtulabit æqua, vt iubente te, impetret, ſentiatque meam ſibi amicitiam in primis prodeſſe.

Communem noſtrum amicum, qui has litteras adfert, tibi maiorem in modum commendo: magnoque opere à te peto, cures, vt is intelligat meam commendationem maximo ſibi apud te adiumēto & ornamento fuiſſe.

Velim honoris mei cauſſa, quibus rebus honeſtè, & pro tua dignitate poteris, quam honorificentiſſimè & quàm liberaliſſime hunc tractes. Id mihi ſic erit gratum, vt gratius nihil eſſe poſſit.

Huic perſuaſum eſt, & te apud principē, & me apud te plurimum valere: & de te quidem haud fallitur, de me ne fallatur, nō tam promeritus ſum, quam cupio.

Scio non ſine cauſſa dictum Horatio: Quem cui commendes etiam atque etiam aſpice. Sed huius hominis integritas ſic mihi

mihi multis argumentis eſt explorata, vt non dubitem illum tibi vel capitis mei periculo commendare Quem ſi complecteris, gratias agam, quod mihi credideris.

Hunc, qui noſtras tibi reddit litteras, & probum & doctum hominem, tuo non dedignaberis hoſpitio: Facies enim quæ decent te, & quæ mihi gratiſſima ſunt futura.

COMMENDANDI SEIPSVM FORMVLÆ.

TE etiam atque etiam oro, vt me totum tuendum ſuſcipias, vt ſi ij ſalui erunt, quibuſcum ſum, vnà cum ijs poſſim incolumis eſſe, ſalutemque meam beneuolentiæ tuæ, acceptam referre.

Quare vt alia, ſic me vel maximæ tuæ amicitiæ beneuolentiæque, conſilio & poteſtati permitto.

Nunc tibi omnẽ rem atq; cauſſam, meq; totum commendo atque trado.

Me totum, & mea, meoſque commendatos habebis.

Sum commiſſus veſtræ fidei, permiſſus veſtræ poteſtati.

Me tibi dedo, addico, adſtringo: omniũ neruorum ac laborum meorum tu potiſſimum fructus vberes diuturnoſque capies.

Tuæ auctoritati ſum totus deditus.

Ego in tua me poteſtate, tutela, ac fide pono atque permitto.

Omnia mea iura, commoda, auxilia, fortunas, famam denique in tuo arbitrio, in

tua

tua auctoritate, in tua ſententia colloco.

Tibi negotia mea, opes, fortunaſq; omnes commendo, tibi committo exiſtimationem ac ſpem reliquæ vitæ.

Summa à te gratia cõtendo, vt omnibus in rebus cauſſæ meæ defenſionem ſuſcipere velis.

A te peto, vt voluntatem tuam ad ſtudia mea prouehenda deferas: & quæcunque meæ dignitati vtilitatique conducere arbitraberis, tanto facias ſtudio, quanto in rebus meis te fuiſſe, & eſſe cognoui: quę ad te pertinebunt, diligenter curabo.

Tibi velim puerſuadeas nihil me diligẽtiore cura, ſtudio maiore, animo cupidiore à te petere, nihil te mihi vel gratius, vel honorificentius facere poſſe, quàm ſi opibus tuis atque ſuffragationibus in conſulatus petitione me iuueris: quod vt ſtudio tibi eſſe velit, pro mea perpetua in te beneuolentia, rogo.

Quæ in prouincia habeo negotia, ſummo tibi ſtudio commendo: tibique perſuadeas velim, omne meum perfugium in his afflictæ fortunæ reliquijs, in tuo poſitum eſſe præſidio.

Non dubito, quin ſine hac admonitione mea, quæ naturæ eſt facilitas, ſtudioſè omnia ſis facturus: ſi tamen leuis admonitio à me tanquam currenti calcar adhiberi debeat, ſic velim exiſtimes, gratius te mihi

facere

facere non poſſe, quàm vt rationes meas omnes tuearis.

Cùm in tua prudentia ac fide maxima Reip. ſpes ſit, fac quæſo, vt ad omnia ſumma contendas, & cum meam, tum eorum propugnes fortunam, quibus auctoribus ad hoc ſummum honoris faſtigium es euectus.

Magnoperè à te peto, vt ad illam voluntatem, quàm in me amicam & beneuolam conferre cõſueuiſti, quàm maximus nũc in hoc negotio ſuſcipiendo cumulus accedat.

AD COMMENDATITIAM Reſponſio.

QVi eruditè ad aliorum Commẽdationes reſpondere volũt, rationem primùm eorum habeant neceſſe eſt, qui alios commendant, & qui commendãtur: Pro perſonarum enim diuerſitate diuerſus quoque reſpõdendi modus adhibendus eſt.

Si amicus fuerit, & dignè, atq; vt mereatur, commendatus, gratam nobis fuiſſe Commendationem dicemus, in qua præſertim de homine agatur, qui multos iam annos cum ſuis, vel ab ineunte ętate in noſtro ſit ære, multumque á nobis diligatur, non ſolùm propter veterem amicitiam ac amorem noſtrum, nec non obſeruantiam in nos atq; noſtros: ſed propter ſummam etiam eius humanitatem, doctrinam, bonos mores, cæteraſque virtutes.

Quamobrem reſcribemus, nõ poſſe nos ei non amicos eſſe, neq; ſolùm amici commendatione, quæ apud nos valeat, valueritq; ſemper plurimum, ſed noſtro etiam iudicio ac voluntate.

Ergo ſummo nos ſtudio, & cura, omnia pro amico vel feciſſe, vel facturos dicemus, nihilq; nobis laborioſum ac moleſtum videri poſſe, ſed omnia cùm facilia, tum honeſta.

Quod tamen admonemur, agemus gratias: quod rogamur, queremur. Admoneri enim debemus, non rogari vt faciamus, quod nobis non facere turpiſſimum eſt.

Si nulla tibi cum commendato erit neceſſitudo, ita tamen hominem commendatum habebis, (cum amicus ſit amici) vt tuam operam, conſilium ac fauorem, nulla vnquam in re deſideret.

Deindè & res ipſæ cuiuſmodi ſint vidẽdum. Sunt enim quædam honeſtæ, vtiles, faciles, in quibus nõ gratificari amico turpe eſt. Sunt aliæ inhoneſtæ, inutiles, difficiles, periculoſæ, in quibus ſine reprehenſione commendatio reijci poteſt.

Inhoneſta commendatio non eſt inhoneſtè, ac inſolenter reijcienda: ſemper enim amico aliqua ex parte acquieſcendum videtur.

Sic igitur reſpondere poterimus: Ia diu nos deſideraſſe aliquam nobis dari occaſionem

caſionem noſtri in eum animi oſtendendi, & ideo dolore ſcribemus, non poſſe nos, ſalua exiſtimatione noſtra, illius morem gerere voluntati.

Beneficium tamen in aliud tempus magis idoneum nos differre dicemus: quæ res & ampliorem illi vtilitatem conſiliatura, & noſtram beneuolentiam clarius teſtatura, nobiſque ipſis maiori gloriæ futura ſit. Non minus enim beneficium dare videtur, qui honeſtè negat quod negandum iudicat, quàm qui æqua concedit.

Quandoq; ea qua decet modeſtia mirari nos dicemus, amicum noſtrum, tanta cum doctrina tum virtute præditum, tales recipere cauſſas. Hominem eſſe crudelem, ingratum, indignum omni cõmendatione, omnia tamen nos cupere quę amicus velit.

Qui commendationem admittit, Exorditur aut à laude amici, aut à pollicitatione: aut à litterarum acceptarum, & commendationis inſtitutæ breui repetitione: aut à narratione eorũ quæ iam egerit.

Deindè animi promti, ſtudij atq; officij promiſſionem faciet.

Pòſt rationes ponet, cur commendatum ſibi amicum velit, ſumtas vel à perſona cõmendantis vel commendati.

Poſtremò repetitio breuis antè factæ promiſſionis inſtitui poteſt.

Exemplum reſponſionis ad Commẽdatitiam, obſeruatum in Epiſt. 11. lib. 5. ad Fam. qua Vatinij commendationi Cicero reſpondet, in Exordio laude Vatinij, atque breui commendationis repetione poſita, omnia ſua ſtudia atque officia eiuſdem vxori commendatę defert: ratione denique, à commendantis petita perſona, & honeſta, & laborioſa minus ſibi fore pollicetur ea, quæ in amici rebus acturus ſit.

GRata tibi mea eſſe officia non miror: cognoui enim te gratiſſimum omnium: idque nunquam deſtiti prædicare: nec enim tu mihi gratiam modò habuiſti, verùm etiam cumulatiſſimè retuliſti, quamobrem reliquis tuis rebus omnibus, pari me ſtudio erga te, & eadem voluntate cognoſces. Quòd mihi feminam primariam Pompeiam, vxorem tuam commendas: cum Sura noſtro ſtatim tuis litteris lectis locutus ſum, vt ei meis verbis diceret, vt quidquid opus eſſet, mihi denũtiaret: me omnia, quæ ea vellet, ſummo ſtudio curaque facturum: itaq; faciam: eamq; ſi opus eſſe videbitur, ipſe conueniam. Tu tamen ei velim ſcribas, vt nullam rem neque tam magnam, neque tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. Omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laborioſa mihi, & honeſta videbuntur. De Dionyſio, ſi me amas, confice, quamcumque ei fidem dederis, præſtabo. Si verò improbus fuerit, vt eſt,

duces

duces eum captiuum in triumpho, Dalmatis dij male faciant, qui tibi moleſti ſunt, ſed, vt ſcribis, breui capientur, & illuſtrabunt res tuas geſtas: ſemper enim habiti ſunt bellicoſi. Vale.

QVod ſi denegare aliquid amico cogimur, in Exordio libenter nos amico gratificari velle dolore etiam ex animo ſignificabimus, quod facere illud nequeamus.

Deindè recenſebimus cauſſas, cur commendationi locum relinquere non poſſimus, eaſdemque ſumemus, vel à rei difficultate: vel periculo: vel noſtrarum virium tenuitate: vel à cõditione temporum, perſonarum, locorum.

Poſtremò veniam præcabimur, noſtrũque officium atque ſtudium alijs in rebus pollicebimur. Exemplum reiectę Commẽdationis obſeruatum in Epiſt. 2. li. 10. ad Familiares: qua Cicero Planco reſpondet, cur pro honore ſuo in ſenatu non ſteterit, rationeſque ſumit à conditione temporũ, & Reip. ſtatu miſerabili, à periculis impendentibus, & aduerſariorũ crudelitate.

MEum ſtudium honori tuo pro neceſſitudine noſtra non defuiſſet, ſi aut tutò in ſenatum, aut honeſtè venire potuiſſem. Sed nec ſine periculo quiſquam liberè de rep. ſentiens verſari poteſt in ſumma impunitate gladiorum:

nec noſtræ dignitatis videtur eſſe, ibi ſententiam de rep. dicere, vbi me & melius, & proprius audiāt armati, quā ſenatores. Quapropter in priuatis rebus nullū neque officiū, neq; ſtudiū meū deſiderabis: ne in publicis quidem, ſiquid erit, in quo me intereſſe neceſſe ſit, vnquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In ijs autē rebus, quæ nihilominus ego vt abſim, cōfici poſſunt, peto à te vt mei rationem habere velis & ſalutis, & dignitatis meæ. Vale.

AD COMMENDATIONEM reſpondendi formula.

NVmerium Numeſtium libenter accepi in amicitiam: & hominem grauem & prudentem, & dignum tua commēdatione cognoui.

Cratoni re, & verbis oſtendi, quid tua commendatio ponderis haberet. Itaque in intimis eſt meis, cum antea notus non fuiſſet.

Quid ego audio? Vis tibi ignoſci, quòd me tuis cōmendatitijs litteris oneras. Immo ſic interpretor, ingens beneficium abs te datum, qui tali viro me conciliaris.

Quid poſſim tu videris. Quis ſit exitus rei futurus, fortunæ in manu eſt. Illud efficiam, vt Antonius intelligat noſtram amicitiam haud quaquam vulgarem eſſe.

Et tu diligenter commendas hominem, & ille mihi viſus eſt dignus, cui tantoperè faueas. Sed tēporū iniquitas in cauſſa fuit, quo

quo minus licuerit illi tantũ præſtare quãtum volebamus.

Qui mihi tuas attulit litteras, ei ego meã omnem operam, ſi qua in re vellet vti, atq; omnino quidquid valeo, tua cauſa detuli, viſus eſt meam amicitiam plurimi facere, & à me, præter eam, nihil expetere, quod illi facillimum fuit impetrare: nam cum omnibus natura pateo, tum vero qui à te diliguntur, amore meo nunquam excludentur.

Germano tuo cupio mehercule ſatisfacere: ſed aduerſantur multa, maximè peregrinitas, haud ſatis apta noſtris moribus, & ignoratio ſermonis Italici, meum tamen illi ſtudium nullo loco deerit, ſi monuerit: ſin ipſe aliquid videro, in quo liceat eius rationibus conſulere, aggrediar, &, quantum in me erit, perficiam.

DE EPISTOLA CONCILIATORIA.

Conciliatoria Epiſtola eſt, qua nos in beneuolentiam alicuius inſinuamus.

Hoc epiſtolarum genus commendatitio non diſſimile eſt.

In huius tractatione Exordiri licebit à prædicatione vel ſpe egregia humanitatis, beneuolentiæ, auxilij eius ad quem litteras damus.

Deindè petemus, vt nos in ſuorum amicorum numerum aſſcribat.

Poſt argumenta adhibebimus, quæ ad nos amandos atq; promouendos amicum impellere poſſe videntur. Qua in re aſſentationis ſpeciem, & bonorum prudentûq; offenſionem ſummo ſtudio fugiemus. Nimijs euehere laudibus, cuius conciliare nobis beneuolentiam volumus, moleſtum ac ingratum eſt: Multa magnaque de nobis ipſis polliceri ſtultum & inuidioſum.

Si quid in nobis erit, quod illum ad amorem mutuum prouocare poſſit, id ſine arrogantia ſubindicabimus: vt ſunt obſeruantia, amor, admiratio doctorum & magnorum virorum: ſtudium & diligentia in capeſcendis artibus & diſciplinis: honeſtæ laudis & gloriæ cupiditas. Præterea quàm ſit hoc nobis honeſtum ac neceſſarium, ei verò ad quem ſcribimus, laudabile, vel etiam vtile futurum demonſtrabimus ab exordio. Poſtremò totos in eo nos fore pollicebimur, vt magnorum virorum non indigni fauore videamur, obſeruantia, memoria, fides in nobis, & gratitudo debita vnquam deſideretur. Vel petemus vt flagranti noſtro amori ignoſcere, commendatoſque ſibi nos habere amicus dignetur.

Exemplum Conciliatoriæ epiſtolæ, obſeruatum in Epiſt. 9. lib. ad Fam. qua Vatinius Ciceronem aduerſus maleuorum inuidiam

uidiam ſibi defenſorem parere ſtudet. Partes Epiſtolæ illius ſunt quatuor. Principio cauſſas Vatinius recenſet, quibus adductus Ciceronis ſibi conciliare beneuolentiam conetur. In Propoſitione rogat, vt ſeſe commendatum ſibi hærere velit. In Confirmatione petitionis cauſſas & rationes ponit. Concluſio gratitudinis pollicitatione abſoluitur.

S.V.B.E.E.V. Si tuam conſuetudinem in patrociniȷs tuendis ſeruas, P. Vatinius cliens aduenit, qui pro ſe cauſſam dicier vult. Non, puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepiſti. Ego autem quem potius adoptem, aut inuocem, quàm illum, quo defendente vincere didici? an verear, ne qui potentiſſimorum hominum conſpirationem neglexerit pro mea ſalute, is pro honore meo, puſillorum ac maleuolorũ obtrectationes & inuidias nõ proſternat atque obterat? Quare ſi me, ſicut ſoles, amas, ſuſcipe me totum: atque hoc quidquid eſt oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum ac ſuſtinendum puta. ſcis, meam fortunam neſcio quomodo facilè obtrectatores inuenire, non meo quidem mehercule merito: ſed quanti id refert, ſi tamen fato neſcio quo accidit? Si quis fortè fuerit, qui noſtræ dignitati obeſſe velit: peto à te, vt tuam conſuetudinem & liberalitatem in me abſente defendendo mihi praſtes, litteras ad ſenatum de rebus noſtris geſtis quo exemplo miſeram,

infrà tibi perſcripſi. Dicitur mihi tuus ſeruus anagnoſtes fugitiuus cum Vardæis eſſet: de quo tu mihi nihil mandaſti, ego tamen, terra, marique vt conquireretur, præmandaui: & profectò tibi illum reperiam, niſi in Dalmatiam aufugerit, & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale ad. III. Id. Quinctileis ex caſtris, Narona.

CONCILIATORIÆ EPISTOLÆ *exordia.*

LItteræ Q. Fratris, & T. Pōponij neceſſarij mei tantum mihi ſpei dederant, vt in te non minus auxilij, quàm in tuo collega mihi conſtitutum fuerit. Itaque ad te litteras ſtatim miſi: per quas, vt fortuna poſtulat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petij.

Niſi certò cognoſcerem tuam erga me ſummam, verùm etiam in omnes, tametſi alienos bonarum litterarum ſtudioſos, nō vulgarem beneuolentiam, vererer profectò, vir humaniſſime, ſtudiorum tuorum tranquillitatem temerè appellare.

Cum ſciam quam non illibenter ab amicis te ſolicitari patiaris, audacter te paucula ſolicitaturus accedo.

Singularis tua humanitas mihi hāc fiduciam miniſtrat, vt tametſi nihil promeritus, audeam tamen tuum officium liberè requirere.

Cum & mihi conſcius eſſem quanti te facerem,

facerem, & tuam erga me beneuolentiam expertus eſſem, non dubitaui meis te litteris interpellare.

Quod meis te litteris appellare ſim auſus, vir optime, non tam impudentiæ meæ, quam tuæ, quam ab omnibus prædicari audio, beneuolentiæ aſſcribere debes.

Cum ex tui ſtudioſiſſimis eum te eſſe intellexiſſem, qui non ſolum oblatas amicitias diligenter coleres, verum tua ſponte ſoleas etiam alios prouocare, tuam amicitiam vehementer ardere cœpi.

Non reperio, vir humaniſſime, qua verborum forma tibi explicem, quantum tibi debere velim: quandò tu vir iſta auctoritate & præſtantia, tam honorifice de me ſentias & loquaris.

Miram ſanè rem, & tibi, vt opinor, auditu iucũdiſſimam, non potui non ad te perſcribere.

Amor inter nos mutuus, meaque de tua virtute opinio facit, vt, &c.

Deerat omninò quod ſcriberem, & inani te epiſtola interpellare nolebã, mihi tamen illud eſt grauiſſimũ, vt exiſtimes nullis adhuc meis litteris meum in te animum atque amorem ſatis eſſe teſtatum: tantus enim eſt, vt de illo magis ipſe ex te & tui ingenij dexteritate, quàm ex oratione & infantia mea iudicare te velim.

Cum neque haberẽ quod tua magnoperè in-

rè intereſſet à me ſcribi, & te ſcirem ſummis occupationibus aſſiduè diſtrictum, tamen faciēdum mihi putaui, vt aliquid omninò ad te litterarum darem: ad meum enim officium valdè pertinet, te de nobis optimè meritum intelligere, & quo te ſtudio colam, & qua tuorum in me meritorũ memoriam religione conſeruem, quod, vt ſpero, conſequar litterarum bono: Nam vt remunerari vnquam poſſim, ſperare vix audeo.

Nihil eſt, mihi crede, virtute formoſius, nihil pulcrius, nihil amabilius. Sēper te propter ſummum ingeniũ, ſuauiſſimos mores, ſingularem probitatē & conſtantiā amaui, ad quē amorē hoc tēpore tantũ acceſſit, vt mirarer locũ fuiſſe augendi in eo, quod mihi iampridem cumulatum etiā videbatur.

Summa eius erga me officia exſtiterunt his noſtris temporibus, ex quibus facillimè bonam beneuolentiam hominum & fidem perſpicere potui.

Te mei amantiſſimum cognoui in omni varietate rerum mearum, tum patris tui pluribus beneficijs, vel defenſus triſtibus temporibus, vel ornatus ſecundis: quare neceſſe eſt vt & ſim totus veſter, & eſſe debeam; cùm præſertim matris tuæ grauiſſimæ, atque optimę fœminę, maiora erga ſalutem dignitatemque meam ſtudia, quam tant à muliere poſtulanda, perſpexerim.

Tuam

Tuam erga me ſingularem beneuolentiã vel in labore meo, vel in honore perſpexi; totamque domum veſtram vel ſalutis vel dignitatis meæ ſtudioſiſſimam, cupidiſſimamque cognoui.

Quantę tibi curæ fuerim, & quàm idem exſtiteris in me ornando & amplificando, qui fueris ſemper cum parentibus tuis, & cum tota domo, etſi res ipſa loquebatur; cognoui tamen ex meorum omnium litteris: itaque nihil eſt tantum, quod ego non tua cauſſa debeam, facturuſque ſim cũ ſtudioſè, tum libenter.

Studium tuũ curaque tua de ſalute mea, nulla me noua voluptate affecit: non ſolùm enim vſitatum, ſed etiam quotidianũ eſt, aliquid audire de te, quod pro noſtra dignitate fideliter atque honorificè dixeris, aut feceris.

OFFERENDI SEIPSVM FORMVLæ, quarum creberrimus in Conciliatorijs epiſtolis vſus eſt.

EGo omne ſtudium atque ingeniũ conferam ad gloriam laudemque tuam celebrandam.

Ego meam operam tibi nunquam defuturam eſſe, profiteor

Omnes vigilias, curas, cogitationes in tua ſalute figam, defigam.

Cõſilio, quãtũ potero, labore, plus pæne quàm potero excubabo vigilaboq; pro te.

Me

Me tibi in omnibus rebus affixum habebis, neq; à me vlla res, quæ ad te pertineat, negligetur.

Tu velim tibi ita perſuadeas, nullā rem eſſe minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior ſit, quàm meæ res omnes.

Quantum litteris, quantum ſtudijs, veteribus noſtris delectationibus conſequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui ſemper hæc amaſti, libentiſſimè conferemus.

Ego omnia ſtudia, omnem operam, curam, induſtriam, cogitationem, mentem deniq; omnem in te fixi & locaui.

Ego, vt me tibi amiciſſimū eſſe, & æqui & iniqui intelligant, curabo.

Me tibi non amicum modò, verùm etiā amiciſſimum eſſe exiſtimes velim: profectò omnibus meis officijs efficiam, vt ita eſſe verè poſſis iudicare.

Ego quæ pertinere ad te intelligam, ſtudioſiſſimè omnium diligentiſſimeq; curabo, tuorumq; triſtiſſimo meo tempore meritorum erga me memoriam conſeruabo.

De mea in te volūtate ſic velim iudices, me quibuſcunque rebus opus eſſe intelligam, opera, conſilio, ſtudio rei, famæ, ſaluti tuæ præſtò futurum.

Ego quæ ad te & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſè libenterque curabo: quæ cùm faciam, beneuolentiam tuam erga

erga me imitabor, merita non aſſequar.

Polliceor tibi ſtudium quidem meum & operam, ſine vlla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiā autem & auctoritatem cum exceptione hac, quantum valeam quantumq; poſſim.

Nullum officiū erga te hominis amātiſſimi, diligentiſſimi, fideliſſimi prætermittā.

Ego, vt debeo, ad tuas me rationes adiungam, ad tuam me voluntatē cōfirmabo.

Amplectar adeo libenter tuam familiaritatem: nam ante hunc diem non ſum in tuā me conſuetudinem, quam meus mihi pudor clauſit, auſus inſinuare.

Qua in re ſi tuam mihi declares beneuolentiam, incredibilem tibi amorem, omniaq; ſumma & ſingularia ſtudia libenter debebo & præſtabo.

Hoc tibi viciſſim polliceor, ſemperque pręſtabo ſi quid ingenio, labore, diligentia poſſum, totū me illud ad amplitudinē tuā conuerſurū: neq; vllā rem, quæ quidē ad te pertinet, & à me confici poſſit, futurā vnquam, in qua non ego vel vitæ periculo faciam omnia, quæ te velle arbitrabor. In retinenda amicitia noſtra atque colenda ſic contendam atque elaborabo, vt omnibus ampliſſimis rebus dignus videaris.

Ego quid poſſim neſcio, illud tamen tibi polliceor, me quæcunque ſaluti dignitatique tuæ cōducere arbitrabor, tāto ſtudio

Digitized by Google

eſſe facturum, quanto ſemper tu & ſtudio & officio in meis rebus eris.

Velim tibi perſuadeas, me nullo loco, tempore, aut caſu tuæ gloriæ defuturum.

Quod meum eſt, illud libenter & ſtudioſè faciam: ac tibi tuiſque omnia mea officia, ſtudia, curas, cogitationes polliceor, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt.

Velim tibi perſuaſum eſſe, te mihi cariſſimum fore, in cuius ſalute non detrecto omnem meum laborem, omnem operam, curam & ſtudium conſumere.

Vide officioſæ epiſtolæ formulas.

DE EPISTOLA OFFICIOSA.

Epiſtolæ Officioſę ſunt, quibus amicis, etiamſi nihil petant, operam noſtram vltro deferimus.

Harum Exordium conſtat vel ſignificatione lætitiæ ac voluptatis ex amici beneuolentia perceptæ: vel excuſatione ſimultatum ſuperioris temporis: vel occaſione ſcribendi: vel certè commemoratione amoris, beneuolentiæ, meritorum.

Deinde nihil tam promptum & paratum eſſe ſcribemus, quàm omnem noſtram curam, operam, diligentiam, auctoritatem, gratiã, & facultates, ad omnia, quæ ad amici voluntatem, commodum, & dignitatem pertinere cognoſcemus.

Ideo

Ideo rogabimus, vt noſtra, quantulacũ-que ſit opera, alijſque rebus, & ipſe, & ſui in omnibus vtantur negotijs: nos in omnibus paratiſſimos fore.

Addemus etiam (ſi ad rem facere videbitur) nos ſemper deſideraſſe tempus dari, quo & ipſe, & alij cognoſcerent, quanti à nobis fiat: vel doluiſſe nunquam datam nobis fuiſſe occaſionem præſtandi officij iam diu debiti.

Poſt rationes & cauſſas afferemus, cur amico benè velimus.

Denique nihil nos prætermiſſuros pollicebimur, quod ad vtilitatem honeſtatẽque eius ſpectauerit: ſi quid prætermiſſum fuerit, & crebritate & magnitudine officiorum, nos reſarcituros pollicebimur: vel petemus vt ad nos ſępè ſcribat, & tantum, quid fieri velit, ſignificet: vel etiam mutuo in amore reſpondeat.

Exemplum Officioſæ epiſtolæ, obſeruatum in Epiſt. 8. lib. 5. ad Fam. qua Craſſo Cicero ſcribit, quænam abſenti præſtet, eidemque omnia ſua ſtudia atq; officia defert. Partes illius ſunt quatuor. Exordium partim commemoratione officiorum, partim excuſatione & tranſlatione culpæ in temporis iniquitatem, & homines maleuolos conſtat. Propoſitio officiorum & ſtudiorum pollicitationem habet. Confirmatio cauſſas & rationes ponit, quibus ſcilicet

ſcilicet adductus Cicero non poſſit non benè & velle, & facere Craſſo. Concluſio petitione abſoluitur: Rogat enim Craſſum Cicero vt omnibus in negotijs ſuis liberè ſua opera vtatur.

QVantum meum ſtudium exſtiterit dignitatis tuæ vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito quin ad te omnes tui perſcripſerint: non enim fuit aut mediocre, aut obſcurum, aut eiuſmodi, quod ſilentio poſſet præteriri. Nam & cum conſulibus, & cum multis conſularibus tanta contẽtione decertaui, quãta nũquam antea vlla in cauſſa: ſuſcepiq; mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamẽtis tuis: veteriq; noſtræ neceſſitudini iãdiu debitũ, ſed multa varietate temporum interruptũ officium cumulatè reddidi. Neq; mehercule vnquã mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: ſed quædam peſtes hominum laude aliena dolentium, & te nonnunquam à me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. Sed exſtitit tempus optatum mihi magis, quàm ſperatum, vt florentiſſimis tuis rebus, mea perſpici poſſet & memoria noſtræ voluntatis, & amicitiæ fides: ſum enim conſecutus, non modò vt domus tua tota, ſed vt cuncta ciuitas me tibi amiciſſimum eſſe cognoſceret. Itaque & præſtantiſſima omnium feminarum vxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia tui Craſſi meis conſilijs, monitis, ſtudijs, actionibuſq; nituntur: & ſe-

natus,

natus, populusq; Rom. intelligit, tibi abſenti nihil eſſe tam promptum, aut tam paratum, quàm in omnibus rebus, quæ ad te pertineant, operam, curam diligentiam, auctoritatem meã. Quæ ſint acta, quæque agantur, domeſticorum tibi litteris declarari puto. De me ſic exiſtimes, ac tibi perſuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuitò ad tuam amplitudinem meis officijs amplectendam incidiſſe: ſed vt primum forum attigerim, ſpectaſſe ſemper, vt tibi, poſſem quàm maximè eſſe coniunctus. Quo quidem ex tempore memoria teneo, neque tibi meam obſeruantiã, neque mihi tuam ſummam beneuolentiam ac liberalitatem defuiſſe. Si qua interciderunt non tam re, quàm ſuſpicione violata, ea cùm fuerint & falſa, & inania, ſint euulſa ex õni memoria, vitaq; noſtra. Is enim tu vir es, & eum me eſſe cupio, vt, quoniam in eadem reip. tempora incidimus, coniunctionem, amicitiamq; noſtram vtriq; noſtrum laudi ſperem fore. Quamobrem tu quãtum tuo iudicio tribuẽdum nobis eſſe putes, ſtatues ipſe, &, vt ſpero, ſtatues ex noſtra dignitate. Ego verò tibi profiteor, atque polliceor eximium, & ſingulare meum ſtudium in omni genere officij, quod ad honeſtatem & gloriam tuam ſpectet, in quo etiamſi multi mecum contendent, tamen cum reliquis omnibus, tum Craſſis tuis iudicibus, omnes facilè ſuperabo: quos quidem ego ambos unicè diligo,

ſed

ſed in Marcio beneuolentia impari: hoc magis ſum Publio deditus, quòd me quanquam à pueritia ſua ſemper, tamen hoc tempore maximè, ſicut alterum parentem & obſeruat, & diligit. Has litteras velim exiſtimes fœderis habituras eſſe vim, non epiſtolæ: meq; ea, quæ tibi promitto ac recipio, ſanctiſſimè eſſe obſeruaturum, diligentiſſimeq; facturum. Quæ à me ſuſcepta defenſio eſt, te abſente, dignitatis tuæ, in ea iam ego non ſolum amicitiæ noſtræ, ſed etiam conſtãtiæ meæ cauſſa permanebo. Quamobrem ſatis eſſe hoc tempore arbitratus ſum hoc ad te ſcribere: me, ſi quid ipſe intelligerem, aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea ſponte id eſſe facturũ: ſin quidpiam aut à te eſſem admonitus, aut à tuis: effecturum, vt intelligeres, nihil neque te ſcripſiſſe, neque quenquam tuorum ad me fruſtra detuliſſe. Quamobrem velim ita & ipſe ad me ſcribas de omnibus minimis, maximis, mediocribuſq; rebus, vt ad hominem amiciſſimum: & tuis præcipias, vt opera, conſilio, auctoritate, gratia mea ſic vtantur in omnibus publicis, priuatis, forenſibus, domeſticis, tuis, amicorum, hoſpitum, clientum tuorum negotijs, vt, quoad eius fieri poſſit, præſentiæ tuæ deſiderium meo labore minuatur. Vale.

Digitized by Google

DEFERENDI ALICVI SVVM *Officium, formulæ.*

TVum negotium agam, ſicut debeo diligenter.

Omni mea cura atque opera prouidebo.

Omni ope atque opera enitar.

Summo ſtudio diligentiaque curabo.

Defero tibi officium meum, promptamque omnem voluntatem meam.

Si quid eſt, in quo tibi poſſim gratificari, nihil ſum recuſaturus.

Non ſum defuturus officio meo, ſicubi queam tibi eſſe commodo.

Quæ te velle arbitrabor, facturus ſum omnia cùm ſtudioſè, tum libenter.

Si quid erit, in quo queã tibi gratũ facere, facito periculũ, an ex animo te diligam.

Animum ad quiduis obſequij promptiſſimum polliceor in omnibus, in quibus deſiderabis amici officium.

Illud caue dubites. Tu velim certò confidas.

Tu velim ita tibi perſuadeas. De me ſic velim iudices, me tibi ſemper præſto futurum, me tibi nulla re vnquam defuturum.

De me ſic velim iudices, quantum ego poſſim, me tibi, ſaluti tuæ, liberiſque tuis ſummo cum ſtudio ſemper præſto futurum

Singula perſequi non eſt neceſſe: vniuerſum ſtudium meum, & beneuolentiam ad te defero.

Mea

Mea in te omnia ſumma neceſſitudinis officia conſtabunt.

Me tibi non amicum modò, verùm etiã amiciſſimum, exiſtimes velim: profectò omnibus meis officijs efficiam, vt ita eſſe, verè poſſis iudicare.

De me tibi ſic promitto, atque cõfirmo, me pro tua dignitate, rogando deprecatoris, &c. ſuſcepturum officia atque partes. Omnia volo à me & poſtules & exſpectes: vincam meis officijs cogitationes tuas.

Reliquum eſt, vt tibi me in omni re cum præbeam præſtẽque, vt ad omnia, quæ tui velint, ita ſim præſto, vt me nõ ſolùm omnia debere tua cauſſa, ſed etiam quæ non poſsim, putent.

Tu verò vt intelligas, homini amiciſsimo te tribuiſſe officium, re tibi præſtabo.

Ego, quæ pertinere ad te intelligam, ſtudioſiſsimè omnium diligentiſsimeq; curabo, tuorumq; triſtiſsimo meo tẽpore meritorum erga me memoriam conſeruabo.

Ego te mihi ſemper amicum eſſe volui, me vt tibi amiciſsimum eſſe intelligeres, laboraui. Maneo in volũtate, & quoad voles tu, permanebo, citiuſq; amore tui fratrẽ tuum odiſſe deſinã, quàm illius odio quidquam de noſtra beneuolentia detraham.

Ego tibi profiteor, atque polliceor eximium & ſingulare meum ſtudium in omni genere officij.

Has

Has litteras velim exiſtimes fœderis habituras eſſe vim, non epiſtolæ, meq; ea quę tibi promitto ac recipio, ſanctiſsime obſeruaturum, diligentiſsimeque facturum.

Hoc exiſtima, neminem te tui amantiorem habere.

Tu ei velim ſcribas, vt nullam rem neq; tam magnam neque tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis aut parum me digna videatur.

Omne meum conſilium, operam, ſtudiũ, certè velim exiſtimes tibi tuiſq; liberis eſſe debitum.

Quare velim ita ſtatutum habeas, me tui memoriam cum ſumma beneuolentia tenere, tuaſque omnes res non minori mihi curæ quàm meas eſſe.

Studium, officium operam, & laborem meum, & pollicitus ſum & detuli.

A me tibi liberiſque tuis omnia paratiſſima eſſe confidas, velim: Id enim & vetuſtas noſtri amoris, & mea conſuętudo in meos, & tua multa erga me officia poſtulãt.

Quæ mihi venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea ſponte faciam; ſi quid ignorabo, de eo admonitus omnium ſtudia vincam.

Me ſcito omnem meum laborẽ, omnem operam, & ſtudium in tua ſalute cõſumere.

Ego quid poſſim neſcio vel potius me parum poſſe ſentio. Illud tamen tibi polliceor

ceor, me quæcunq; ſaluti dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto ſtudio eſſe facturum, quanto ſemper tu & ſtudio & officio in meis rebus fuiſti.

Quare de omnibus rebus, fac vt quàm primùm ſciam: aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero.

Quod quando vterque noſtrûm conſecutus eſt, reliquum eſt, vt officijs certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te.

Tuæ dignitati ita fauemus, vt omne noſtrum conſilium, ſtudium, officium, operam, laborem, diligentiam, ad amplitudinem tuam conferamus.

Ita facillimè & Reip. quæ mihi cariſſima eſt, & amicitiæ noſtræ quàm ſanctiſſimè nobis colendam puto, me intelligo ſatisfacturum.

Quapropter in priuatis rebus nullum neque officium neque ſtudium meum deſiderabis.

Interea, quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, ſtudiosè, diligenterque curabo.

Nullum in te officium ne minimum quidem, ſine maxima culpa videor poſſe præterire.

Quare, mi Cicero, perſuade tibi te vnũ eſſe, in quo ego colendo patriam mihi conſtituerim ſanctitatem.

Me

Me tuorum conſiliorum adiutorem, dignitatis fautorem omnibus in rebus tibi amiciſſimum fideliſſimumque cognoſces.

Faciam illud, quod meum eſt, vt omnia tibi mea officia, ſtudia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad laudem tuam & gloriam pertinebunt.

Exploratum habeto, tuis laudibus nullo loco nec conſilium, nec ſtudium meum defuturum eſſe.

Illud tibi perſuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quę eſt per ſe ampliſſima, ſummo ſemper ſtudio ſuſcepturum & defenſurum, quod quanquam intelligo me cum multis eſſe facturum, tamen appetam huius rei principatum.

Quod tuum iudicium niſi mea ſumma beneuolentia erga te omnibusque meritis comprobaro, ipſe me hominem non putabo.

Interim velim ſic tibi perſuadeas, mihi cùm Reip. quàm ſemper cariſſimam, tum amoris noſtri cauſſa, maximæ curæ eſſe tuam dignitatem.

Nullum officium, nullum certamen, in quo illis prodeſſe potero, intermittam.

Te ita exiſtimare volo, quibuſcunque officijs atticum obſtrinxeris, iiſdem me tibi obligatum fore.

Nihil eſt tantum, quod ego nõ tua cauſſa debeam, facturuſque ſim non ſtudioſè ac libenter.

Quod ſi à te erit impetratum, ſic velim exiſtimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, vt tuo ſummo beneficio me affectum iudicem. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, ſtudioſè diligenterq; curabo, &c.

Quod ſi feceris, me, quem voluntate & paterna neceſſitudine coniunctum ſemper habuiſti, maximo beneficio deuinctum habebis; idque vt facias te vehementer etiam atque etiam rogo.

Noſtram fidem omnes, & amorem tui abſentis præſentes tui cognoſcent.

Vt quàm rectiſſimè agantur; omni mea cura, opera, diligentia, & gratia prouidebo.

A me autem omnia ſumma in te ſtudia, officiaq; exſpecta: nõ fallam opinionẽ tuã.

Quæ ad me de tuis rebus domeſticis ſcribis, quæq; mihi commendas, ea tantæ mihi curæ ſunt, vt me nolim admoneri, rogari verò ſine dolore magno vix poſſim.

Ego & memoria noſtræ veteris amicitię, & virtute atque filij tui obſeruantia monitus, nullo loco deero, neque ad conſolandum neque ad leuandum fortunam tuam. Tu ſi quid ad me fortè ſcripſeris, perficiam, ne te fruſtra ſcripſiſſe arbitrere.

Meus

Meus animus erit in te liberosque tuos ſemper, quem tu eſſe vis, & qui eſſe debet.

RESPONSIO AD OFFICIOSAM Epiſtolam.

RESponſurus ad Officioſam, non perceptam modò amici voluntatem, humanitatem, & beneuolentiam, officijque pollicitationem laudabis, verùm etiam cũ gratiarum actione roges amicum oportet, vt deinceps quoq; benè in te animatus eſſe velit.

Principio vel amici amorem, ſtudium, beneuolentiam laudabis: vel gratias, pro benè in te affecta voluntate ages: vel breuiter, quod & alijs epiſtolarum Reſponſionibus commune eſt, te amici litteras recepiſſe, legiſſe, gratas fuiſſe commemorabis.

Deinde præſtita beneficia recēſebis, petesq; vt in te amando & promouendo, cōſtantiam amicus tueri velit. Polliceberis etiam operam tuam, certandumq; eſſe officijs dices, quibus æquo animo vel vincas illum, vel vincaris ab illo. Tuam ſpem ſignificabis in illo vno, vel in illo maximè poſt Deum ipſum, à quo bona omnia primò emanant, poſitam eſſe.

Tandem tantam humanitatem & beneuolentiam, tot tantáque officia nullam vnquam obſcuraturam obliuionem polliceberis.

Exemplum reſponſionis ad Officioſam,

 obſer-

obſeruatum in Epiſt. 11. libr. 10. ad Fam. qua Ciceroni primum Plancus gratias agit. Deinde in ſe collata beneficia enumerat. Tum eundem rogat, vt deinceps in Senatu ſe defendere velit. Poſtremò ſuam in defendenda Repub. fidem, in amicitia grati animi memoriam promittit. Quibus omnibus affabrè expreſſis, quæ in bello contra Antonium gerendo propoſita habebat conſilia, indicat.

IMmortaleis ago tibi gratias, agamq́ dum viuam: nam relaturum me affirmare non poſſum, tantis enim officijs nõ videor mihi reſpondere poſſe, niſi fortè (vt grauiſſimè diſertiſſimeq́ ſcripſiſti) ita ſenſurus es, & tum me referre gratiam putes, cùm memoria tenebo. Si de filij tui dignitate eßet actum, amabilius certè nihil facere potuiſſes. Prima tua ſententia infinitis cum muneribus, poſteriores ad tempus, arbitriumq́ amicorum meorum compoſita, oratio aſſidua & perpetua de me, iurgia cum obtrectatoribus propter me, notiſſima mihi ſunt. Quare non mediocris adhibenda mihi eſt cura, vt rep. me ciuem dignum tuis laudibus praſtem, in amicitia tua memorem atque gratum. Quod reliquum eſt, tuum munus tuère: & me, ſi, quẽ eſſe voluiſti, eum exitu, rebusq́ cognoſcis, defẽde ac ſuſcipe. Cùm Rodanũ copias traieciſſem, fratrẽq́ cum tribus millibus equitum pramiſiſſem, ipſe iter ad Mutinam dirigerem: in itinere de pra-

lio facto, Brutoq́ & Mutina obſidione liberatis audiui. Animaduerti, nullũ alium receptũ Antonium, reliquiasq́, quæ cum eo eſſēt, habere niſi in his partibus: duasq́ ei ſpes eſſe propoſitas, vnam Lepidi, ipſius alteram exercitus. Quod quædam pars exercitus non minus furioſa eſt, quàm qui cum Antonio fuerunt, equitatum reuocaui. ipſe in Allobrogibus conſtiti, vt proindè ad omnia paratus eſſem: ac res me moneret. Si nudus huc ſe Antonius conferet, facilè mihi videor per me ſuſtinere poſſe, remq́ publicam ex veſtra ſentētia adminiſtrare, quãuis ab exercitu Lepidi recipiatur. ſi verò copiarum aliquid ſecũ adducet, & ſi decima legio veterana, quæ eſt noſtra opera reuocata, cũ reliquis eſt, ad eũdem furorē redierit: tamen ne quid detrimenti fiat, dabitur opera à me: idq́ me præſtaturũ ſpero dum iſtinc copiæ traijciantur, coniunctæq́ nobiſcum facilius perditos opprimant. Hæc tibi ſpõdeo, mi Cicero neque animum, neq́ diligentiam mihi defuturam. Cupio mehercules nullam reſiduam ſolicitudinem eſſe. ſed ſi fuerit, nec animo, nec beneuolentia, nec patiētia cuiuſquã pro vobis cedam. Do quidem ego operam, ut etiam Lepidum ad huius rei ſocietatē incitē: omniaq́ ei obſequia polliceor, ſi modo remp. reſpicere volet. Vtor in hac re adiutoribus, interpretibusque fratre meo, & Laterenſe, & Furnio noſtro. Non me impedient priuatæ offenſiones, quo minus pro reip ſalute etiam cum inimiciſſimo

 mo

mo conſentiam quod ſi nihil profecero, nihilominus maximo ſum animo, & maiore fortaſſe cũ mea gloria vobis ſatisfaciam. Fac valeas, meque mutuò diligas

AD OFFICIOSAM RESPONDENdi formulæ.

QVod grata tibi mea officia ſcribis eſſe, facis tu quidem vehementia amoris, vt etiam grata ſint ea, quæ prætermitti ſine nefario ſcelere non poſſunt.

Magnum eſt hoc, Sauli clariſſimè, humanitatis, & amoris in me tui argumentum, quod, cùm in iſtis locis nũc ſis, vbi multam diei partem cum ſingulari viro, Cardinale Polo, grauiſſimis, ſanctiſſimiſque ſermonibus traducas, non modò tamen de me cogites, quo ego vno contẽtus eſſe poteram, verùm etiam id ipſum mihi declarandum litteris exiſtimes.

Debeo tibi, mi Corrade, tot iam nominibus, prorſus vt non videam, qui ſoluendo eſſe poſſint. Scripſiſti ad me ſæpè: tantũ ne? ſunt alia: humaniſſimè, elegantiſſimè: laudes in me contuliſti eas, quas ſi agnoſcã, ipſe me nimiũ videar amare, tibi tamen habeo gratias de iſta tam liberali, tamq; erga me prolixa voluntate, eamque, ſi gratus, id eſt, vir bonus eſſe volo, vt certè volo, puto mihi eſſe inter ſumma beneficia collocandam.

Profectò nihil eſt vberius amore in me tuo:

tuo: nec amori cecidit ingenium: itaq; meæ cauſſa & vis omnia, & idem facile præſtas, quod cum ita ſit, nimis tamen facerem impudenter, atq; adeo neque ipſe te amarem, nec amore tuo dignus eſſem, ſi plus tibi oneris imponerem, quàm occupationes patiantur tuæ.

DE COMMVNICATORIA Epiſtola.

COmmunicatoriam illã appellare poſſumus epiſtolam, qua noſtra cũ amico communicamus cõſilia, eundẽq; rogamus, vt quid faciendum, omittendumve nobis ille cenſeat, indicet. Hoc epiſtolarũ genus quàm proximè ad Petitorium accedere videtur.

Principio ſtudium & cupiditatem noſtram communicandi cum amico, ob ſingularem eius doctrinam, prudentiam, experientiamque ſignificare poſſumus, vel certè cauſam noſtræ ſcriptionis aperiemus.

Deindè rem ipſam quæ in conſultationem venit proponemus.

Pòſt cauſſas & rationes illas, quę dubios nos reddunt enumerabimus.

Poſtremò petemus, vt pro ſua erga nos beneuolentia, vel nos conueniat, vel ſaltem per litteras ſignificet quid ſẽtiat, quid agendum, aut omittendum arbitretur: pollicebimur etiam nos in ſententiam ſuam,

mo conſentiam quodſi nihil profecero, nihilominus maximo ſum animo, & maiore fortaſſe cũ mea gloria vobis ſatisfaciam. Fac valeas, meque mutuò diligas

AD OFFICIOSAM RESPONDENdi formula.

QVod grata tibi mea officia ſcribis eſſe, facis tu quidem vehementia amoris, vt etiam grata ſint ea, quæ prætermitti ſine nefario ſcelere non poſſunt.

Magnum eſt hoc, Sauli clariſſimè, humanitatis, & amoris in me tui argumentum, quod, cum in iſtis locis nũc ſis, vbi multam diei partem cum ſingulari viro, Cardinale Polo, grauiſſimis, ſanctiſſimiſque ſermonibus traducas, non modò tamen de me cogites, quo ego vno contẽtus eſſe poteram, verùm etiam id ipſum mihi declarandum litteris exiſtimes.

Debeo tibi, mi Corrade, tot iam nominibus, prorſus vt non videam, qui ſoluendo eſſe poſſint. Scripſiſti ad me ſæpè: tantũ ne? ſunt alia: humaniſſimè, elegantiſſimè: laudes in me contuliſti eas, quas ſi agnoſcã, ipſe me nimiũ videar amare, tibi tamen habeo gratias de iſta tam liberali, tamq; erga me prolixa voluntate, eamque, ſi gratus, id eſt, vir bonus eſſe volo, vt certè volo, puto mihi eſſe inter ſumma beneficia collocandam.

Profectò nihil eſt vberius amore in me

tuo:nec amori cecidit ingenium: itaq; mea cauſſa & vis omnia, & idem facile præſtas, quod cum ita ſit, nimis tamen facerem impudenter, atq; adeo neque ipſe te amarem, neç amore tuo dignus eſſem, ſi plus tibi oneris imponerem, quàm occupationes patiantur tuæ.

DE COMMVNICATORIA *Epiſtola.*

COmmunicatoriam illã appellare poſſumus epiſtolam, qua noſtra cũ amico communicamus cõſilia, eundẽq; rogamus, vt quid faciendum, omittendumve nobis ille cenſeat, indicet. Hoc epiſtolarũ genus quàm proximè ad Petitorium accedere videtur.

Principio ſtudium & cupiditatem noſtram communicandi cum amico, ob ſingularem eius doctrinam, prudentiam, experientiamque ſignificare poſſumus, vel certè cauſam noſtræ ſcriptionis aperiemus.

Deindè rem ipſam quæ in conſultationem venit proponemus.

Pòſt cauſſas & rationes illas, quę dubios nos reddunt enumerabimus.

Poſtremò petemus, vt pro ſua erga nos beneuolentia, vel nos conueniat, vel ſaltem per litteras ſignificet quid sẽtiat, quid agendum, aut omittendum arbitretur: pollicebimur etiam nos in ſententiam ſuam,

Digitized by Google

quanta ei fides ſit habenda: &, ſi maximè exploratum ſit, eum nobis amicum fore, ſitne viri fortis & boni ciuis, eſſe in ea vrbe, in qua cum sũmis honoribus, imperijſque vſus ſit, res maximas geſſerit, ſacerdotio ſit ampliſsimo præditus, non futurus ſit ſui iuris, ſubeundumq; periculum ſit cum aliquo forte dedecore, ſi quando Pompeius remp. recuperarit. In hac parte hæc ſunt. Vide nunc quæ ſint in altera. Nihil actum eſt à Pompeio noſtro ſapienter, nihil fortiter: adde etiam, niſi contra conſilium, auctoritatemque meam. Omitto illa vetera, quod iſtum in remp. ille aluit, auxit, armauit, ille legibus per vim, & cõtra auſpicia ferendis auctor: ille Galliæ vlterioris adiunctor: ille genere: ille in adoptando P. Clodio augur: ille reſtituendi mei, quam retinendi ſtudioſior: ille prouinciæ propagator: ille abſentis in omnibus adiutor: idem etiam tertio conſulatu, poſtquàm eſſe defenſor reip. cœpit: contendit, vt X. tribuni pleb ferrent, vt abſentis ratio haberetur: quod idem ipſe ſanxit lege quadam ſua, Marcóque Marcello COS. finienti prouincias Gallias Kalend Martijs reſtitit. Sed, vt hæc omittam, quid fœdius quid perturbatius hoc ab vrbe diſceſſu, ſiue potiùs turpiſſima fuga? Quæ conditio non accipienda fuit potiùs quàm relinquenda patria? Malæ conditiones erant, fateor, ſed nunquid hoc peius? Ac recuperabit remp. Quando? aut quid ad eam ſpem eſt parati? non ager Picenus amiſſus? non

Patefactum iter ad vrbem? non pecunia omnis & publica, & priuata aduerſario tradita? Denique nulla cauſſa, nullæ vires, nulla ſedes, quò concurrant, qui remp. defenſam velint, Apulia delecta eſt, inaniſſima pars Italiæ, & ab impetu huius belli remotiſſima: fuga & maritima opportunitas viſa, quari deſperatione. Inuitè cepi Capuam: non quò minus illud defugerem, ſed ſine cauſa in qua nullus eſſet ordinum, nullus apertius priuatorum dolor: bonorum autem eſſet aliquis, ſed hebes vt ſolet: &, vt ipſe ſenſiſſem: multitudo, & infimus quiſque propenſus in alteram partem: multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipſi, me nihil ſuſcepturum ſine præſidio, & ſine pecunia, itaque habui nihil omninò negotij, quòd ab initio vidi, nihil quari præter fugam. Eum ſi nunc ſequor, quonam? cum illo non: ad quem cum eſſem profecturus, cognoui in his locis eſſe Cæſarem, vt tutò Luceriam venire non poſſem. Infero mari nobis, incerto curſu, hieme maxima, nauigandum eſt. Age iam, cum fratre, an ſine? cum filio? an quomodo? In vtraque enim re ſumma difficultas erit, ſummus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos abſenteis, fortunaſque noſtras? acrior, quàm in cæterorum, quòd putabit fortaſſe in nobis violandis aliquid ſe habere populare. Age, iam, has compedes, faſceis, inquam, hos laureatos, efferre ex Italia quàm moleſtum eſt? Qui autem locus erit, nobis

tutus,

Digitized by Google

tutus, vt iam placatis vtamur fluctibus, antè, quam ad illum venerimus? Quà autem, aut quò, nihil ſcimus At, ſi reſtitero, & fuerit nobis in hac parte locus: idem fecero, quod in Cinnæ dominatione L. Philipphus, quod L. Flaccus, quod Qu. Mucius, quoquo modo ea res huic quidem cecidit: qui tamen ita dicere ſolebat, ſe id fore videre, quod factum eſt: ſed hoc male, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. Alter Thraſibulus, & fortaſſe meliùs: ſed eſt certa quædam illa Mucij ratio, atque ſententia: eſt illa etiam Philippi, & cùm ſit neceſſe ſeruire tempori, & non amittere tempus, cùm ſit datum, ſed in hoc habent tamen ijdem faſces moleſtiam. ſit enim nobis amicus, quod incertum eſt ſed ſit: deferet triumphum, non accipere ne periculoſum ſit: an accipere, inuidioſum ad bonos? O rem, inquis, difficilem, & inexplicabilem. Atqui explicanda eſt, qui enim fieri poteſt? Ac, ne me exiſtimaris, ad manendum eſſe propenſiorem, quòd plura in eam partem verba fecerim: poteſt fieri, quod ſit in multis quæſtionibus, vt res verboſior hæc fuerit, illa verior. Quamobrem, vt maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des conſilium velim. Nauis & in Caieta eſt parata nobis, & Brunduſij. Sed ecce nuntij ſcribente me hæc ipſa noctu in Caleno, ecce litteræ, Cæſarem ad Corfinium, Domitium Corfinij cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. Non puto etiam hic Cn. noſtrum

mihi tuum conſilium plane volo, vt penitus intelligam.

Quoniam iuſtas cauſſas affers, quod te hoc tempore videre non poſſim: quæſo, quid ſit mihi faciendum.

Hæc ad te ſcribo, non vt queas tu demere ſolicitudinem, ſed vt cognoſcam, ecquid tu ad ea afferas, quæ me conficiunt.

Prorſus nihil abeſt, quin ſim miſerrimus. Sed ad primum reuertor, quid putes faciendum, occultè ne aliquò propius veniendum, an mare tranſeundum: nam hic manere diutiùs non poteſt.

Conſiderandum vobis etiam atque etiã animæ meæ diligenter puto, quid faciatis, Romæné ſitis, an mecum aliquo tuto loco. Id non ſolùm meum conſilium eſt, ſed etiam veſtrum.

Magnoperè te hortor, pro tuo ſingulari perpetuoque ſtudio in Remp. vt te ad nos conferas, vt communi conſilio Reip. afflictæ opem atque auxilium feramus.

Teſtatum apud animum tuum relinquã, quid ſenſerim: vt, ſi quando (quod nolim) diſplicere tibi tuũ conſilium cæperit, poſſis meum recordari.

Sed tamen ſi ſciam, quid tu cõſtitueris, meum conſilium accommodabo potiſſimũ ad tuum: quare exſpecto tuas litteras.

Quare velim, pro tua erga me perpetua beneuolentia, ſcribas ad me, quid videas, quid

Digitized by Google

quid ſentias, quid exſpectandnm, quid agẽdum nobis exiſtimes. Magni erunt mihi tuæ litteræ.

Atque vtinam primis illis, quas Luceria miſeras, paruiſſem: ſine vlla enim moleſtia dignitatem meam retinuiſſem.

Nemo eſt omnium, qui cum potius mihi, quàm tecum communicandum putem: nec enim clariſſimorum virorum, quorum ſimiles eſſe debemus, exempla, neque doctiſſimorum, quos ſemper coluiſti, præcepta te fugiunt.

Quamobrem quidquid habes ad conſulendum, collige, & illa ſcribe, non ex doctrina, neque ex libris (nam id quidem domi eſt) ſed neſcio quomodo imbecillior eſt medicina, quam morbus, hæc potius conquire.

Ego tuum conſilium propter ſingulare animi tui de virtute iudicium, audire deſidero.

Freti tua humanitate quod veriſſimum nobis videbitur de eo, quod ad nos ſcripſiſti, tibi conſilium dabimus: quod ſi non fuerit prudens, at certè ab optimo animo proficiſcetur.

Tibi autem id conſilij do, quod mihimet ipſi, vt vitemus oculos hominum, ſi lingua minus facilè poſſumus.

RES-

RESPONSIO AD COMMVNICAtoriam epiſtolam.

HIc primum vidēdum cuiuſmodi ſit id quod in conſultationem cadit. Deinde conſiderandum, ſententiamve noſtram cum amico communicare, an ſuſpēdere velimus. Vel enim quæritur ab amico ſimpliciter, placeatne hoc vel illud fieri, aut non fieri: vel propoſitis duobus, & comparatione facta, vtrum horum placeat fieri, & quæ electio inſtituenda.

In Reſponſione qua ſententiam noſtram explicamus, probamus aliquid, aut improbamus, Exordiri licebit à commendatione & laude amoris, beneuolentiæ, humanitatis eius qui nos conſulit: vel à repetione acceptarum litterarum.

Deinde ſequetur appprobatio vel improbatio eius ſententiæ, in quam inclinare magis amicus noſter videtur.

Tum argumenta ponentur quæ nos cōmouent, vt probandum, faciendum, eligendum aliquid eſſe ſtatuamus: quia honeſtum, quia vtile, quia iucundum, quia neceſſarium, quia ſine labore & moleſtia fieri poſſit: cum perſona ſufficiat, conueniat locus, tempus ſit accommodatum, modus ſeſe offerat agendi expeditus. Aut improbandum, omittendum, fugien-

magnoperè eſſe lætatum: & his proximis litteris magnum cepi fructum & iudicij, & officij tui: iudicij quod intelligo, te, id quod omnes fortes ac boni viri facere debent, nihil putare vtile eſſe, niſi quod rectum honeſtumque ſit: officij, quòd te mecum quodcunque cepiſſem conſilij, pollice-ris fore: quo neque mihi gratius, neque, vt ego arbitror, tibi honeſtius eſſe quidquam poteſt. Mihi conſilium captum iamdiu eſt: de quo ad te, non quo celandus eſſes, nihil ſcripſi antea, ſed quia communicatio conſilij tali tempore qua-ſi quædam admonitio videtur eſſe officij, vel potius efflagitatio ad coeundam ſocietatem vel periculi, vel laboris. Cùm verò ea tua ſit volun-tas, humanitas, beneuolentia erga me: libenter amplector talem animum, ſed ita, (non enim di-mittam pudorem in rogando meum) ſi feceris id quod oſtendis, magnam habebo gratiam: ſi nõ feceris, ignoſcam: & alterum timori, alterum mihi te negare non potuiſſe arbitrabor: eſt enim res profectò maxima: quid rectum ſit, apparet: quid expediat, obſcurum eſt: ita tamen, vt ſi nos ij ſumus qui eſſe debemus, id eſt, ſtudio digni, & litteris noſtris, dubitare non poſſimus, quin ea maximè conducant, quæ ſunt rectiſſima. Qua-re tu, ſi ſimul placebit, ſtatim ad me venies: ſin idem placebit, atque eodem, nec continuo pote-ris: omnia tibi vt nota ſint, faciam, quidquid ſtatueris, te mihi amicum: ſin id, quod opto, etiã amiciſſimum iudicabo. Vale.

SI liberam eligendi poteſtatem amico relinquere placuerit.

Principio amicum laudabimus, verecundè & modeſtè extenuantes ea, quæ amicus nobis tribuit. Oſtendemus fauere ex animo nos ſtudijs, accommodis eius qui nos conſulit: pro virili prouehere eadem nos cupere: non tamē agnoſcere prudentiam, doctrinam, vſum rerum atq; experientiam, & id genus alia quæ amicus nobis tribuit: eſſe illum talem, vt noſtro conſilio ſibi non ſit opus. Deinde ad deliberationem aditum faciemus, eamque eſſe difficilem, & arduam affirmabimus, ita vt, quid potiſſimum faciendum ſit, hæſitemus.

Tum argumentorum, quæ vtrimque ſeſe offerunt, comparationem inſtituemus.

Tandem concludemus permiſſione, vt cum nondum nobis conſtet vtrum ſit melius, ipſe ſtatuat amicus, quod ſibi maximè profore exiſtimauerit: aut in conſiliū alios adhibeat: vel petitione, vt nos communicandi gratia conueniat.

Exemplum Reſponſionis ad communicatoriam in medio conſultationem relinquens, obſeruatum in Epiſt. 2. li. 4. ad Fam. qua Sulpitio Cicero reſpondet, qui de inſtituendis rebus ſuis ipſum conſuluerat. Partes illius ſunt quatuor. Exordium ſcribendi occaſione, & laude prudentiæ Sulpitij, & ſui ingenij doctrinæque extenuatione

nuatione conſtat. Propoſitio dubitatione facta eſt. Confirmatio vtilitatis & honeſtatis comparationem continet. Concluſio querela & petitione abſoluitur.

AD III. Kal. Maias cùm eſſem in Cumano, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognoui non ſatis prudenter feciſſe Philotimum: qui, cùm abs te mandata haberet, vt ſcribis, de omnibus rebus, ipſe ad me non veniſſet, litteras tuas miſiſſet: quas intellexi breuiores fuiſſe, quòd eum perlaturum putaſſes, ſed tamen poſtquam litteras tuas legi, Poſthumia tua me conuenit, & Seruius noſter. His placuit, vt tu in Cumanum venires: quod etiã mecum, vt ad te ſcriberem, egerunt. Quòd meum conſilium exquiris: id eſt tale, vt capere facilius ipſe poſſim, quàm alteri dare. quid enim eſt, quod audeam ſuadere tibi homini ſumma auctoritate, ſummaq́ prudentia? ſi, quid rectiſſimũ ſit, quærimus: perſpicuũ eſt, ſi, quid maximè expediat: obſcurum. Sin hi ſumus, qui profectò eſſe debemus, vt nihil arbitremur expedire, niſi quod rectum honeſtumq́ ſit: non poteſt eſſe dubium, quid faciendum nobis ſit. quod exiſtimas meam cauſſam coniunctam eſſe cum tua: certè ſimilis in vtroque noſtrûm, cùm optimè ſentiremus, error fuit: nam omnia vtriuſque conſilia ad concordiam ſpectauerunt. Quæ cùm ipſi Cæſari nihil eſſet vtilius: gratiam quoque nos inire ab eo de defendenda pace, arbitramur. Quan-

tis illius ad quem ſcribimus: vel veniæ deprecatione, atque excuſatione modeſta.

Deinde quæſtio & cõtrouerſia ipſa proponenda eſt.

Pòſt enumeratio diuerſarum opinionũ & rationum, quæ vtrimque adferuntur, & dubios nos reddunt, inſtituenda.

Poſtremum rogandus ille cui ſcribimus, ne ſuam nobis de quæſtione & controuerſia propoſita, explicare ſententiam grauetur: eidemque grati animi memoria deferenda eſt.

In Diſputatorijs illis epiſtolis, quibus aliorum expoſitis opinionibus, quæ noſtra ſit ſententia declaramus, partes præcipuæ ſunt duæ. Narratio, quæ enumeratione diuerſarum opinionum, quæ in propoſita quæſtione reperiuntur conſtat. & Concluſio, quæ noſtri iudicij, ſententiæq́; expoſitione abſoluitur. Nonnunquam Exordium etiam Ciceronis epiſtolis præmittitur, vt in Epiſtola proximè ſequenti videre licet.

Exemplum Diſputatoriæ epiſtolę, obſeruatum in Epiſt. 22. lib. 7. ad Fam. qua Cicero cum Trebatio de actione hæredis contra furtum ante hæreditatem commiſſum, diſceptat. Cuius Exordium à circumſtantijs, & occaſione agitatæ quæſtionis ſumptum eſt: Deinde controuerſia ipſa ponitur. Tum auctores varij recitantur:

tantur: Poſtremò Cicero ſuam ſententiam aperit.

ILluſeras heri inter ſcyphos, quòd dixeram, controuerſiam eſſe, poſſetne hæres, quod furtum antea factum eſſet, rectè furti agere. Itaque, etſi domum benè potus, ſeroq; redieram: tamen id caput, vbi hæc controuerſia eſt, notaui, & deſcriptum tibi miſi: vt ſcires, id, quod tu neminem ſenſiſſe dicebas, Sex. Ælium, M. Manilium M. Brutum ſenſiſſe. Ego tamen Scæuulæ, & Teſtæ aſſentior. Vale.

DISPVTATIONIBVS SERVIENtes formulæ.

SI liberius tecum, quàm naturæ meæ moderatio, vel etiam vſus poſtulat, agere videar, quæſo obteſtorque, ne id conſuetudini meæ potius, quàm huius diſputationis magnitudini attribuere velis. Libenter enim, quæcunq; tribui dignitati, fidei, auctoritati tuæ velis, concedam omnia: neque committam vt tuam ſententiam propter ſingulare meum de animi tui prudentia iudicium, ſpreuiſſe videar, ſed tamen ſuſtinebis me quoque aliqua in parte conformare eam, vel emendare: non quò prudentiam tibi oſtentem meam, ſed vt ex me quid alij ſentiant, cognoſcas.

Quanquam ego non ingrato animo, ſed obſtinatione quadam ſententiæ à tuis diſſen-

diſſentiam conſilijs: malo tamen prudẽtiæ hic, quàm vel amicitiæ vel conſuetudinis noſtræ iacturam aliquam facere.

Tuum mihi omninò, quaſi pro Lapide Lydio iudicium debet eſſe. Nam vt illo purũ dignoſcitur aurũ ab adulterino, ſic apud me de tua facilè ſententia verum videtur poſſe falſumq; diſcerni.

Nec eſt in quo tam benè de proprijs mihi ſtudijs ſpondeam, quàm quod ita diſputare ſoleo de ambiguis, vt plus inuento vero gaudeam, quam victoria. Quanquam autẽ abs te tantę auctoritatis homine prouocatio non eſt, tamen pro tua ſingulari humanitate quæſo benignè audias quid ad iſta reſpondeam.

Cupio & de cæteris quid ſentias audire, tanto maiorem tibi adhibiturus quotidie gratiam, quanto ab erroribus me, vel ſæpiùs, vel liberiùs, vel poſtremò etiam ſeuerius vindicaueris.

Quod Plinium redarguis noſtrum, in hoc ego vt liberè agam & amicè, longè à te diſſentio. Nec autem verebor eius viri patrocinium ſuſcipere audacter, qui fuerit de vita & litteris tam præclarè meritus, præſertim aduerſus te, hoc eſt, aduerſus eminentem philoſophũ, cui nihil veritate ipſa debeat eſſe antiquius. De veſtris enim illa sũt ſcholis: amicus Socrates, amicior veritas & item: amici ambo, plus tamẽ habẽdũ

honoris

DE MANDATORIA Epiſtola.

MAndatoria illa epiſtola appellatur, in qua noſtræ poteſtati ſubiectis mandamus, vt, quæ volumus, primo quoque tempore expediant. Eſt hoc epiſtolarũ genus proprium Magiſtratuum, Parentum, Præceptorum, aut poteſtatem aliquam gerentium. Sed cum illi per alios, vt plurimũ ſcribant, præcepta tradenda. Breuitati hic maximè ſtudendum, ſunt præcidenda & reijcienda hic multa: neque de argumentis multis cogitandum, cum dominorum voluntas locum rationum ſuppleat.

Omnibus qui per litteras aliquid mãdaturi ſunt, ſiue ſuo, ſiue alieno nomine id agant, tria potiſſimum conſideranda ſunt. Quibus imperetur. Quid imperent. Quomodo imperent.

Nam etſi omnibus benignè manſueteq; imperandum eſt, (omnes enim humanitati, quàm ſuperbiæ potius obtemperãt) ingenuis tamen & generoſis animis manſuetius & conſideratius imperandum eſt, ſpõte enim quæ agenda ſunt, agunt.

Retinenda etiã eſt ſemper maieſtas imperantis, ne cui præeſt, ſubeſſe, aut quem cogere poteſt, rogare videatur.

In hoc genere, quod ad collocationem attinet, aut nullo, aut quàm breuiſſimo Exordio vtendum eſt: Id ſi res poſtulabit,

ſumetur vel à ſcribendi occaſione: vel negotijs, quod expediri volumus expoſitione: vel occupatione, qua diffidentiæ ſuſpicioni occurritur.

Deindè ipſum mandatū, aut directò aut obliquè cum præteritione proponendum.

Tum rem, quę imperatur fieri poſſe: imò etiam facilem, aut certè nō difficilē, honeſtam, præterea & vtilem, nō ei qui imperat solùm, ſed ei quoq; qui imperium ſuſtinet, & ſi poterit, etiam neceſſariā oſtendendū. Modus quoq; rei gerendæ, facultaſq; præbenda: & quid ex ea re emolumēti vel laudis ſit vterq; conſecuturus, aperiendum.

Tandem mandatum repetendum, &, vt ſine mora & tergiuerſatione negotium diligenter curetur, monendum eſt.

Hæc ſæpè nihil artificij, pręter ſermonis elegantiam habet.

Prohibendi ratio non ſanè ab imperando multum diſcrepat. Quibus enim rationibus imperamus, iiſdem quoq; prohibeamus neceſſe eſt. Sed prohibemus aſperius, & præmij loco pœnam ignominiamq́; proponimus.

Exemplum Mandatoriæ epiſtolæ, obſeruatum in Epiſt. 29. lib. 14. ad Fam. qua Cicero vxori de parandis ad hoſpites excipiendos neceſſarijs, ſcribit.

In Tuſculanum nos venturos putamus aut Nonis, aut poſtridie, ibi fac vt ſint omnia parata: plu-

ta: plures enim fortaſsè nobiſcum erunt: &, vt arbitror, diutius ibi commorabimur, labrum ſi in balneo non eſt, fac vt ſit: item cætera, quæ ſunt ad victum & ad valetudinem neceſſaria. Vale. V. Kal. Octob. de Venuſino.

Exemplum alterum, obſeruatũ in Epiſt. 10. lib. 14. qua vxori, vt litteras crebrò mittat imperat.

Quid fieri placeret, ſcripſi ad Pomponium ſerius quàm oportuit, cum e ſi locuta eris, intelliges quid fieri velim, a rtius ſcribi, quando ad illum ſcripſeram, ne eſſe non fuit. de ea re & de cæteris rebus quamprimum velim nobis litteras mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. Id. Quint.

Exemplum tertium, obſeruatum in Epiſt. 19. lib. 16. qua Tironi Cicero, vt æs alienum exigat, mandat.

Exſpecto tuas litteras de multis rebus, te ipsũ multo magis. Demetrium redde noſtrũ, & aliud ſi quid poteſt boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: ſcio tibi curæ eſſe: ſed confice. &, ſi ob eam rem moraris, accipio cauſſam: ſi te id nõ tenet, aduola. Litteras tuas valdè exſpecto. Vale.

MANDANDI FORMVLÆ.

PRæſtare hoc ratione officij tui debes.

Non mediocris adhibenda eſt tibi cura, vt, &c.

Mandata mea pro tua fide diligentiaque cures.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Non minimam quidē morā interpones, quin quàm primum iuſſa mea exſequaris.

Rem adminiſtrandam tibi ſine vlla mora, & confeſtim gerendam cenſeo, Vt præſens te multū diuque admonui, caue quidquam meo iniuſſu tentaueris.

Tu fac, vt, quemadmodū ſoles, & æquū eſt, officio tuo fungare: Erit apud me diligentiæ tuæ præmium.

Curabis hæc & diligenter, & quàm primùm.

Quod facto tibi videbitur opus, id perinde ac ſi ego auctor eſſem, exſequere.

Si qua in re ſedulo tuo fūctus es officio, fac hoc in negotio omnem fidem, induſtriam, diligentiam, ingenium expedias.

Etſi ante dies non ita multos pluribus ad te quid fieri velim, ſcripſerim, tamen in præſentia, oblato hoc tabellario, eadē mihi paucis repetenda putaui: Non quod tua apud me diligentia in dubium venerit, ſed quia rei magnitudo me ita anxium ſolicitumque reddit, vt, niſi ea expedita, tranquillo ſedatoq; animo eſſe nequeam.

Totus in eo eris, vt omnibus de rebus me quàmprimum certiorem facias.

Quid agas, & te acturum quid putes, facito me ſtatim certiorem.

Fac ſciam quid agas, quod ſine ſolicitudine ſumma neſcire non poſſum.

Si quid erit quod interſit me ſcire, perſcribe

ſcribe ad me diligentiſſimè.

Quid futurum putes ad me perſcribas.

Quidquid erit in te induſtriæ, operę, diligentiæ, virium, ad hanc rem conferes.

Dabis operam, quantum in te erit. Pro eo quod in te erit, Quantum in te poſitum, Quantum vales, Quoad potes vt mihi primo quoque tempore à Demea ſatisfiat.

Summè conaberis, Omni ſtudio contendes, Omnibus tum animi tum corporis viribus eniteris, Summo conatu adniteris, Nullum ſtudium prætermittes, Toto pectore in hoc incumbes, vt honeſtiſſimę parentum de te exſpectationi aliquando ſatisfacias.

Ages pro viribus, Pro tua virili, Pro virili vt hoc propediem mihi effectum des.

Mandatorium epiſtolarum genus minimùm abeſt à Petitorio. Mandamus enim cum auctoritate. Petimus ab ijs, in quos nullum nobis mandandi ius eſt.

DE IVDICIALIS GENEris Epiſtolis.

IVdiciale cauſſæ genus id Rhetores, dicũt, quod in lite ordinanda poſitum eſt.

Huius partes præcipuæ ſunt duæ, Accuſatio, & Defẽſio, quibus partibus aliæ ſubſunt. Accuſatio enim querelam, minas, &c. Defenſio, quæ ad eaſdem reſponſiones inſtituuntur, comprehendit.

Digitized by Google

DE ACCVSATORIA, SEV EXpoſtulatoria epiſtola.

ACcuſatoria ſeu Expoſtulatoria illa epiſtola dicitur, qua vel cum inimicis de illata iniuria, vel cum amicis de neglecto officio expoſtulamus.

Accuſamus illum, qui, quod promiſerat, non præſtitit: Item accuſamus aliquẽ breuitatis Epiſtolæ, tarditatis, negligentiæ, intermiſſionis litterarum, modeſtè tamen & ingenioſè. Accuſamus illum, qui quod factum oportuit, non recte fecit: Item qui nos vel nobis caros deſeruit.

Cùm alium accuſant docti, de aliove conqueruntur, cauſas addere ſolent, leniſſimis vtentes verbis, cur mirentur, cur expoſtulent, cur illud rectè factum non ſit: illud ſolum agentes, vt illud inpoſterum nolint fieri, magiſq; ſoliciti videantur eſſe de futuro, quàm dolere de præterito.

Ideo aut petunt, aut hortantur, aut rogant, ne poſt hac ea nõ faciat ſolùm, verùm etiam aliqua virtute compenſet.

Interdum nos etiam ipſi excuſamus amicum, cur aliquid prætermiſerit, omiſeritve, vel non credentes illum fuiſſe in cauſa, vel errorem vitiumve aliquo modo extenuantes,

Debet præterea qui alios reprehendit, omni vacare culpa, ne illud fortaſſe occinatur Horatianum.

Cum

Cum tua peruideas oculis malè lippus inunctis,
Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum?

Idcirco Cicero, cum alicuius ſe ſuſpectum eſſe rei arbitratur, dilig͂ēter ſe expurgat, factumque ſuum cum facto illius, quem accuſare paratus eſt, ſi opus eſt, comparat.

Collocatio in huius generis epiſtolis ſic inſtitui poteſt. Nonnunquam à principio abrupto hic Exordiri conuenit: quò ſtatim & noſtrum dolorem, & rei atrocitatem indicemus. Id erit ſi ab exclamatione, aut dubitatione, aut ab alia figura quæ modò eam rem quadret, initium capiemus: poſſumus etiam hic, vt & in alijs epiſtolarum formis, ab occaſionis, & cauſſarum inſtitutæ ſcriptionis expoſitione incipere.

Deinde ipſam rem veriſimili narratione explicabimus.

Mox probabilibus argumentis rem demonſtrabimus: eaque adferemus quæ factum ipſum exaggerent, dignumque expoſtulatione & reprehenſione doceant: Quia ſcilicet pietatem, leges, vel diuinas, vel humanas, mores bonos, conſuetudinem, promiſſa & facta commiſſum: neque aut caſu aut errore, aut neceſſitate, ſed data opera atque ſtudio commiſſum: & hoc tempore modove commiſſum: & commiſſum contra eum qui vir ſit bonus, non de alijs meritus malè, ob

ętatem, doctrinam, prudentiam, auctoritatem colendus: & commiſſum ab eo, qui facere hoc minimè debeat: poſſumus quoque acceptorum & neglectorum officiorũ contentione facta illud ipſum exaggerare.

Poſtremò Epilogum ſubijciemus: factũ aut adhortatione, ne iterum amicus peccet, neve inimicus quàm amicus eſſe malit: aut petitione, vt quod neglectum compenſet, vel quod perperam factum corrigat: aut comminatione: aut accuſationis & expoſtulationis mitigatione, & officij noſtri pollicitatione.

Exemplum Expoſtulationis, obſeruatum in 5. epiſt. lib. 5. ad Fam. qua Antonij ingratitudinem Cicero accuſat. In cuius Exordio, cauſſas Cicero exponit, quibus adductus ad Antonium nunc ſcribat. Propoſitio expoſtulationem continet. In Confirmatione ab Antonio ingratè commiſſa bonorũ virorũ teſtimonijs, & acceptorum neglectorumq; beneficiorum collatione amplificantur. Concluſio comminatione, & adhortatione abſoluitur.

ETSI ſtatueram nullas ad te litteras mittere, niſi commendatitias, (non quòd eas intelligerem, ſatis apud te valere, ſed ne ijs, qui me rogarent, aliquid de noſtra coniunctione imminutum eſſe oſtenderem) tamen cùm T. Põponius, homo omniũ meorum in te ſtudiorum & officiorum maximè conſcius, tui cupidiſſimus, noſtri

noſtri amantiſſimus, ad te proficiſceretur, aliquid mihi ſcribendum putaui, præſertim cùm aliter ipſi Pomponio ſatisfacere non poſſem. Ego ſi abs te ſumma officia deſiderem, mirum nemini videri debeat: omnia enim à me in te profecta ſunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent, pro ijs rebus nullam mihi abs te relatam eſſe gratiam, tu es optimus teſtis. Contrà etiam eſſe aliquid abs te profectum, ex multis audiui: nam comperiſſe me non audeo dicere, ne fortè id ipſum verbum ponam, quod aiunt falsò à me ſolere proferri: ſed ea, quæ ad me delata ſunt, malo te ex Pōponio, cui nō minus moleſta fuerunt, quàm ex meis litteris cognoſcere. Meus in te animus quam ſingulari officio fuerit, & Senatus & populus Rom. teſtis eſt: tu quam gratus erga me fueris, ipſe exiſtimare potes quantum mihi debeas, cæteri exiſtiment. Ego, quæ tua cauſa antea feci, voluntate ſum adductus, vt facerem, poſteaque conſtantia. Sed reliqua mihi crede, multo maius meum ſtudium, maioremq́; grauitatem & laborem deſiderant: quæ ego ſi non profundere ac perdere videbor, omnibus meis viribus ſuſtinebo: ſin ingrata eſſe ſentiam, non committam, vt tibi ipſe inſanire videar. Ea quæ ſint, & cuiuſmodi poteris ex Pomponio cognoſcere, atque ipſum tibi Pomponium ita commendo, vt quanquam ipſius cauſa confido te omnia eſſe facturū:

tamen abs te hoc petam, vt ſi quid reſidet in te amoris erga me. id omne in Pomponij negotio oſtēdas. Hoc mihi gratius facere nihil potes, Vale.

ACCVSANDI ET EXPOSTVLANdi formulæ.

TV punctum temporis nullum vacuum peccato præterire paſſus es.

Huius te ſuſpicionis affinē eſſe aiūt.

Expertus ſum iampridem tuam perfidiā, prodeundi tibi in publicum poteſtas negatur.

Totius familiæ, noſtriq́; nominis famam tuis probris, flagitijſque violaſti. (fuiſti.

Seditionis ſtimulator & concitator tu

Tibi nulla lex eſt, nulla religio, nullus exiſtimationis pudor, nullius apud te grauis auctoritas, nullum egregium exemplū, quod ſequi velles.

Tu in manifeſto maleficio teneris.

Præ cupiditate neque officij tui, neque periculi, neque pietatis, neq; humanitatis rationem habuiſti vnquam.

Quis contumacior, quis inhumanior, ſuperbior, acerbior, crudelior vnquā fuit?

Tu quis ſis, non ſolum vita, ſed etiā corpore atque ore ſignificas.

Immenſa es aliqua vorago, gurges vitiorum turpitudinumq́ue omnium.

Ita cœcus crudelitate & ſceleri ferris, vt cupiditatem tuam nulla vnquam turpitudo retardarit.

Quæ

Quę nota turpitudinis nō inuſta vitę tuę? Quæ libido ob oculis, quod facinus à moribus vnquam tuis, quod flagitium à toto corpore tuo abfuit? incredibili ſcelere hoc ſcelus cumulaſti.

Tu is non es, vt te aut pudor à turpitudine, aut metus à periculo, aut ratio à furore reuocet.

Vsũ vitæ, & mores tuos, omnes reſpuũt.

Homo ineptus es, & loquax: ſed tu tibi videris ita doctus, vt etiam magiſtrum aliorum eſſe te putes.

Verbis locupletem te facis, cùm tamen nihil præter impudentiam habeas.

Diſcipulos tuos dimidio ſtultiores reddis, quàm accepiſti; nihil apud te, niſi litterarum ignorantiam, diſcunt.

Neminem adeò infatuare potuiſti, vt tibi nummum vllum crederet.

Sermo tuus habet quandam volubilem & præcipitem celeritatem.

Prudentiſſimum atq; optimum virum, ſplendidiſſimũ atque ornatiſſimũ ciuitatis ſuę, probris omnibus maledictiſq; vexaſti.

Religionem tu omnẽ omni flagitio polluiſti, dedecore maculaſti, ſcelere obligaſti.

Tu tuis vitâ, quã turpiter egiſti, magnas effudiſti tenebras: vt, etiam ſi fuerint egregij ciues, certè venerint in obliuionem.

Sic ad nos omnes ferè deferũt, nihil cum abſit iracundia, te fieri poſſe iucundius:

ſed cùm te alicuius improbitas peruerſitaſq;ue commouerit, ſic te animo incitari, vt ab omnibus deſideretur humanitas.

Quid aiunt alios ducere, quid ornatiſſimis ſemper verbis de virtutibus loqui prodeſt, ſi te interim ipſe non audias?

Tu eos, quos beneficio proſequi, pietate colere, veneratione ſuſcipere ac obſeruare debebas, inaudita crudelitate perdidiſti.

Tu adoleſcentiam, quam virtutis inſtituere præceptis, ac tueri ſingulari prudentia atque integritate debebas, ad ſummam ſtultitiam nequitiamq; adduxiſti.

Quem officijs tueri ac colere debuiſti, eum negligendo ingratus impiuſque contempſiſti.

Ciconiæ defeſſos ætate, & ſenio languẽtes parentes ex humeris deferunt: cætera quoq; bruta animalia venerationem parẽtum non abijciunt: tu verò patrem, cui vitam, cui fortunas, cui dignitatem omnem debes, illiberaliter atque impiè contemnis: & cuius ſolicitudine tot tantiſq; curis eductus, ab omniq; iniuria fueris conſeruatus eum neceſſitate intermori, cum opẽ auxiliumq; ferre poſſis, ſuſtines.

Nihil turpiùs, quàm eum, cuius plurimis & neceſſarijs vſus officijs ſis, non ſolũ non colere, ſed etiam contemnere.

Exiſtimaueră pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nec abſentẽ

ludibrio

ludibrio læſum iri me, nec Metellum fratrem ob dictũ capite ac fortunis per te oppugnatum iri. Nunc video illum circũuentum, me deſertum, à quibus minimè conueniebat. Te tam mobili in me meoſq; eſſe animo non ſperabam.

Antonij tanta eſt non inſolentia ſed immanitas, non modò vt vocem ſed ne vultũ quidem liberum poſſit ferre cuiuſquam.

Vix adduci poſſum vt credam, quod mihi de te ab auctoribus alioquin minimè vanis adfertur. Eſt enim & à mea de te exiſtimatione, & à tuis moribus priſtinis longè alienum.

Antonius tibi diem dicit, & ſponſorem appellat: Nõ enim præſtas quod receperas.

Ego verò tibi vehementer etiam iraſcerer, qui toties tam accuratè monitus à nobis non auſcultaris: niſi jparum eſſet humanum, iraſci calamitoſo.

Arcanum quod nuper tibi commiſi, vtpotè ei, quem nihil vnquam celare ſolebã, id audio iam prolatum in lucem, quotidiè ad plures ſerpere. Te rumoris huius auctorem eſſe neceſſe eſt, quando ipſe mihi ſum conſcius, cum nemine illud præter te vnum mortalium communicaſſe. Quod ſi falsò eſt mihi obnuntiatum, eſt quod vehementer gaudeam. Malim enim in illis vanitatem accuſare, quàm in te amici fidem deſiderare: ſin verè, haud te dignum feciſti.

Quid

Quid enim tam perfidum, quàm amicorũ arcana prodere? Res eſt non tam expoſtulatione, quàm acri reprehenſione digna. Sed nondum de tua fide diffido. Tu fac hoc ſcrupulo me quàm primum leues.

Carior mihi es, quàm vt tibi poſſim iraſci. Sed tamen vehementer & miror & doleo, quòd contento meo conſilio, & fideli, & ſalutari, in tantum periculum teipſum conieceris.

Tantus in te meus amor, vt nulla exhauriri poſſit iniuria, ſed tamen non commoueri non poſſum.

Abſolui non potes, ne Cicerone quidẽ patrono, in culpa tam manifeſta.

Hæc ad te ſcripſi liberius, fretus conſcientia officij mei, beneuolentiaque, quam à me certo iudicio ſuſceptam, quoad tu voles, conſeruabo.

ACCVSANDI LITTERARVM intermiſſionem formula.

BReues tuę litteræ, breues dico, immò nullæ tribuſve verſiculis his temporibus Brutus ad me? nihil ſcripſiſſẽ potius, & requiris meas: quis vnquam ad te tuorum ſine meis venit? quæ autem epiſtola non pondus habuit?

Omnia enucleatè ad te ſcripſi, ſed me illa cura ſolicitat angitq; vehementer, quod dierum iam amplius decem interuallo nihil à te, nihil à Cæſare, nihil ex iſtis locis, non

non modo litterarum, ſed ne rumoris quidem affluxit.

Nimium rarò nobis abs te litteræ afferuntur, cùm & multo tu facilius reperias qui Romam proficiſcantur, quàm ego, qui Athenas: & certius tibi ſit me eſſe Romæ, quàm mihi te Athenis: itaque propter hãc dubitationem meam breuior hæc epiſtola eſt, quòd cùm incertus eſſem, nolebam illum noſtrum familiarem ſermonẽ in alienas manus deuenire.

Iam pridem nullas abs te accipio litteras: ego verò binas ad te dedi eodem exemplo, de quibus nihil addubito quin alteræ ſaltẽ ſint redditæ, quæ erant bene lõgæ, & multis de rebus, quas ipſe ni fallor, cupiebas cognoſcere.

Etſi magnam mihi putem fieri iniuriam: quòd tot epiſtolis prouocatus, nihil reſpõderis: humanius tamen eſſe duxi peccare officio, quàm ſilentio rependere iniuriam. Audi igitur, optime N. in quo ſtatu res meæ ſint.

Puto te iã ſuppudere, cùm hæc te tertia iã epiſtola antea oppreſſit, quã tu ſchedulam aut litterulas ad me. Sed non vrgeo: longiores enim exſpectabo, vel abs te potius exigam.

Iraſcor, & grauiter iraſcor, quòd à te iam diu litteræ nullæ. Exorare me potes vno modo, ſi nunc ſaltẽ plurimas & longiſſimas miſeris.

miſeris· hæc mihi ſola excuſatio vera, ceteræ falſę videntur.

Demiror te iam diu nihil ſcribere, neq; enim opinor te ſic occupatum. vt non vacarit, neq; tam fortunæ ſucceſſu elatum, vt veteres, congerrones faſtidias.

Exſpectanti mihi abs te quotidiè litterarum aliquid, ſæculum penè præterijt, & multæ ad te ſcribendi occaſiones è manibus elapſæ, dum aliquid ſemper puto recepturum, cui reſponderem.

Tu licet mutus ſis, ego tamen non deſinam frequentibus tibi epiſtolis obſtrepere, & te amabo, ſi me contempſeris etiã.

Quod tam diu nihil ad me ſcribis, mi Bolſtere, non iraſcor tibi: iraſcerer tamẽ ſi fas eſſe crederem.

Doleo tibi chartam deeſſe, ſi eius inopia ad me & rarius ſcribas & breuius.

Sæculum mihi exiſſe videtur humaniſſ. Meyere, quod nihil abs te redditur.

Video te occupatiſſimum eſſe, qui ad quaternas meas litteras non reſponderis.

Nimis diu iam videor mihi à te litteras exſpectare, quòd ſi nihil habes, quod ad me ſcribere neceſſe ſit, ſaltem inter nos mutuam veteremque beneuolentiam taciti conſeruemus. Sin offenſus es proximis meis litteris, quæ tecum liberiores fuerunt, quæſo tu concedas hoc naturæ ac libertati meæ.

Si

Si Cratonem meum non noſſem, ſuſpicarer me illi excidiſſe, quia non ſcribit: Nunc verò de tam cognito atq; explorato amico, tantum metuo, ne quid aliter agat quam velit, quia iam pridẽ nihil audio: eſt enim amor mirè mericuloſus. Tu igitur ſcribe, quo mihi hunc timorem adimas.

Iam pridem nihil abs te accipio, quod non contigit ſine magna mea ſolicitudine, non quod exciderim tibi: nihil enim minus eſt mihi abs te metuendum, ſed ne incommodiore valetudine impediaris: tu ſi me amas, exime mihi hanc curam, ſeu anxietatem verius, ſi non crebris litteris, certè crebra ſalutatione, per eos, qui proficiſcentes huc, te conuenerint.

Reſponſio ad Accuſatoriam ſeu Expoſtulatoriam epiſtolam, ex cuius inſtitutione ratio conſcribendi epiſtolas Excuſatorias ſeu Apologeticas, & Deprecatorias pleniſſimè percipitur.

In Accuſationis], ſeu Expoſtulationis reſponſione quadripartita inſtituenda cõſideratio eſt: Aut enim id cuius cauſſa accuſamur, nos neque dixiſſe, neque feciſſe dicimus: Aut rectè nos feciſſe dixiſſeve rationibus honeſtis comprobamus: Aut rem ipſam extenuamus: aut denique peccatum noſtrum, aliorumve, quorum cauſa ſcribimus, planè aperteque confitemur, idque vt nobis, vel alijs ignoſcatur,

catur, ſupplices petimus.

Cùm id de quo expoſtulatio inſtituitur, negare volumus, ne quidem illud cuius nos cauſſa alij reprehendunt, nobis in mẽtem vt faceremus vel diceremus veniſſe: non potuiſſe nos odiſſe, vel obliuiſci amicum, quia eum nemo odio proſequatur, quia optimè de nobis meritus, quia nemo nos inſtigat vt hoc vel illud maleficium committamus: exiguam vtilitatem, vel nullam potius, imò damni plus quam emolumenti inde nos percepturos fuiſſe, aſſeremus. Nec temporis nos ſatis, nec locum opportunum, nec occaſiones rei gerendæ habuiſſe, oſtendemus: ita vitam hactenus inſtituiſſe, vt nulla improbitatis, inuidiæ, odij, nequitiæ, verum beneuolentiæ, morum probitatis, vitæ integræ, plurima nobis deprehenſa veſtigia fuerint. Nos etiam optimorum virorum teſtimonijs euincere poſſe, tale à nobis dictum factumve eſſe nunquam. Deniq; petemus ne rumoribus, præſertim ſi capite illi auctoreq; caruerint, temerè fidem habeat, memor illius, Quo citò crediderit falletur ſæpè.

Cum verò non negare aliquid, ſed, vt rectè factum defendere placet, oſtendemus, primò honeſtum, iuſtum, æquum eſſe id, quod in nobis reprehenditur: coniunctum etiam cum vtilitate, vel publica, vel priua-

ta

ta illius, qui nobiſcum expoſtulat. Deindè iudicia doctorum ac prudentum proferenda: Sententiæ, auctoritates ſacræ ſcripturæ, Philoſophorum, Poetarum, aliorumve ſcriptorum producendæ: Leges depromendæ: Exemplis denique vtendum: propterea quòd exemplis quæ fiunt, rectè fieri iudicantur: maximè ſi illa hominum probatorum, & præditorum auctoritate exſtiterint. Grauem nobis non fuiſſe illam accuſationem, ſed gratam potius, cum ab amico animo, à prudenti, à fideli venerit.

Quoties autem id quod nobis obijcitur, non ſimpliciter vt rectè factum defendendum, ſed vtcunque excuſandum eſt: demõſtrabimus non conſultò, non odio aliquo, non nocendi ſtudio, nõ alia ſimili de cauſſa rem eſſe commiſſam, verum aut imprudentia; aut caſu, aut neceſſitate, aut fortuna aduerſa. Difficultates quoque & impedimenta colligenda, quæ nobis obſtiterint, quo minus ea, quæ erant facienda præſtaremus: hæc à perſonis, locis, temporibus, inſtrumentis, ignorantia, orationis paupertate, occupationibus, morbis, periculis ſumentur.

Quandoque non crimen, ſed culpam à nobis amouemus, in aliumque hominem, vel in quampiam rem conferimus: Sæpè com-

comparata cauſa dicimus neceſſe fuiſſe alterum facere, & id quod fecerimus, ſatius fuiſſe: è duobus enim malis, cùm fugiendum maius ſit, minus eſt eligendum.

Ingenui tamen hominis eſt, pro loco & tempore rem non modò fateri, ſed petere etiam vt ſibi ignoſcatur, & polliceri ſe negligentiam illam, iacturam temporis, non præſtita beneficia, & reliqua id genus, aſſidua diligentia, multo labore, cura, ſtudio, & amore, vel cum fænore compenſaturum. Perquam feſtiua tamen & venuſta habetur excuſatio, cùm eodem crimine amicum condemnandum eſſe dicimus, quo nos vel condemnat, vel condemnare poſſet.

Huc pertinet cùm vel non accuſati excuſamus nos, rationesque in medium afferimus, cur aut aliquid fecerimus, dixerimuſve, aut amicum hortati ad aliquid fuerimus.

Vt puta, cum ſemel atque iterum, vel ſæpius aliquem eidem commendas, viderisq; illius liberalitati, cui ſcribis, diffidere: tum enim cauſas, quamobrem id facias, explicabis.

Poſtremò, cum ita ſeſe res habet, vt excuſationi locus non ſit, peccatum confitebimur, & vt venia tribuatur, orabimus, quàm vt facilius impetremus, nos lapſos eſſe ætate, imprudentia, errore: nunc primum,

mùm, antehac tale quid nunquam perpetraſſe: nos, ſeu illum pro quo ſcribimus in magno mærore verſari, præ pudore domo pedem non efferre: timere omnia, & non mediocrem ob admiſſam culpam dolorem præſe ferre: polliceri emendationem: ipſum delictum eiuſmodi non videri, vt tam acrem expoſtulationem mereatur. Oſtendemus, æquum & honeſtum eſſe, vt imprudentia lapſis venia detur: maximè, ſi ignoſci ſibi petant, atque meliora deinceps promittant: pœnæ, quod Seneca ait, innocentem eſſe eum, quem peccaſſe pœniteat, labi humanum eſſe: & neminem tam lynceum, quin aliquando offendat. Exempla quoque proferenda eorum, quibus ſimili in cauſſa, aut etiam maiori, data venia fuerit: & ab eiuſdem qui nobiſcum nunc expoſtulat. Vbi maximè Dei exemplum valet, qui grauiſſimè offenſus, miſſo tamen filio hominibus ignouit, & adhuc quotidiè benefacit.

Deniq; eius, quem placere voluerimus, lenitatem clementiamque laudabimus, & ex antecedente probitate hominis qui peccauit, ſpem bonam illi faciemus, vt ipſi ſupplicanti veniam impertiuiſſe non pæniteat.

Collocatio in huiuſmodi reſponſionibus ſic inſtituenda, vt Exordium conſtet aut ſignificatione doloris ex amici excuſatione

ne percepti: aut repræhenſione inſtitutæ expoſtulationis: aut excuſatione ſilentij, & intermiſſionis litterarum: aut occaſione ſcribendi: aut obteſtatione: aut exſecratione.

Pars altera complectetur, aut negationem facti: aut defenſionem abſolutã: aut remotionem & tranſlationem culpæ in alias perſonas: in imprudentiam, in fortunam, in neceſſitatem, in occupationes, in ætatis imbecillitatem.

Pars poſtrema abſoluatur aut teſtificatione amoris & beneuolentiæ: aut eorum, quæ amicus requirere videtur, pollicitatione aut mitigatione & excuſatione acerbitatis in reſpondendo adhibitæ: aut petitione, vt bonam in partem quod factum, amicus interpretetur: ſuſpicionibus depoſitis optima quæque ſibi de nobis polliceatur: non temerè fidem adhibeat ijs, quæ deformandi gratia à maleuolis adferuntur: Sed Ageſilaum, & Alexãdrum imitatus puram & obſtructam quoque aurem abſenti relinquat: nec minus reprehendentium, quàm reprehenſorum vitam & mores conſideret.

Exemplum lenis & modeſtæ Reſponſionis ad accuſationem, ſeu expoſtulationem, obſeruatum in Epiſt. 1. lib. 2. ad Fam. qua Curioni ſe Cicero purgat: à quo ob litterarum raritatem accuſatus fuerat. Cuius

Exor-

Digitized by Google

Exordium ſignificationem doloris ex Curionis accuſatione percepti continet. Pars altera purgatione, partim negatione, partim remotione facta, cõſtat. Poſtrema pars præciſione & reiectione longioris excuſationis, & officij in ſcribendo pollicitatione, conſtat.

QVanquam me nomine negligentiæ ſuſpectum tibi eſſe doleo: tamen non tam mihi moleſtum fuit, accuſari abs te officium meum, quàm iucundum requiri: præſertim cũ, in quo accuſabar, culpa vacarem: in quo autem deſiderare te ſignificabas meas litteras, præ te fers perſpectum mihi quidem illum, ſed tamen dulcem & optatum amorem tuum. Equidem neminem prætermiſi, quem quidem ad te peruenturum putarem, cui litteras non dederim, etenim quis eſt tam in ſcribendo impiger, quàm ego? à te vero bis, terue ad ſummum, & eas perbreueis accepi: quare ſi iniquus es in me iudex: condemnabo eodem ego te crimine. ſin me id facere noles, te mihi æquum præbere debebis. Sed de litteris hactenus: non enim vereor, ne non ſcribendo te expleam: præſertim ſi in eo genere ſtudium meum non aſpernabere. Ego te abfuiſſe tam diu à nobis & doleo, quòd carui fructu iucundiſſimæ conſuetudinis tuæ: & lætor, quòd abſens omnia cum maxima dignitate es conſecutus, quodq; in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna reſpondit. Breue eſt, quod me tibi

præci-

Digitized by Google

præcipere meus incredibilis in te amor cogit. Tanta eſt exſpectatio vel animi vel ingenij tui, vt ego te obſecrare, obteſtarióque non dubitem, ſic ad nos confirmatus reuertare, vt quam exſpectationem tui concitaſti, hanc ſuſtinere ac tueri poſſis. Et quoniam meum tuorum erga me meritorum memoriam nulla vnquam delebit obliuio: te rogo vt memineris, quantæcunque tibi acceſſiones fient & fortunæ & dignitatis, eas te non potuiſſe conſequi, niſi m is puer olim fideliſſimis atque amantiſſimis conſilijs paruiſſes. Quare hoc animo in nos eſſe debebis, vt ætas noſtra iam ingraueſcens, in amore atque in adoleſcentia tua conquieſcat. Vale.

EXemplum acerbioris Reſponſionis ad accuſationem, obſeruatum in Epiſt. 28. lib. 7. Fam. qua ad capita accuſationis Galli cuiuſdam Cicero ita reſpondet, vt ſe extra culpam, illum verò accuſatione dignum demonſtret. Cuius Exordium reprehenſione inſtitutę accuſationis conſtat. Mox obiecta refutantur crimina. Concluſio adhibitæ in reprehendendo acerbitatis cauſam & mitigationem continet.

M*Iror cur me accuſes, cùm tibi id facere non liceat: quod ſi liceret, tamen non debebas* Ego enim te *(inquit)* in consvlatv observaram. *Et ais, fore vt te Cæſar reſtituat. Multa tu quidem dicis*

dicis, ſed tibi nemo credit. Tribunatum plebei dicis de mea cauſſa petiiſſe. Vtinam ſemper eſſes tribunus: interceſſorem nõ quæreres. Negas me audere, quod ſentiã dicere. Quaſi tibi, cùm parum pudenter me rogares, parum fortiter reſponderim. Hæc tibi ſcripſi, vt iſto ipſo in genere, in quo aliquid poſſe vis, te nihil eſſe cognoſceres. Quòd ſi humaniter mecum queſtus eſſes, libenter tibi me, & facilè purgaſſem. Non enim mihi ingrata ſunt, quæ feciſti, ſed, ſcripſiſti moleſta. Me autem, propter quem ceteri liberi ſunt, tibi liberum non viſum demiror: nam ſi falſa fuerunt, quæ tu ad me, vt ais, detuliſti, quid ego tibi debeo? ſin vera: tu es optimus teſtis, quid mihi populus Rom. debeat. Vale.

EXemplum Deprecationis, obſeruatũ apud Plinium in Epiſt. 21. lib. 9. ad Sabinianum. Hæc inſigne, & imitatione dignum Deprecandi, (cuius nullum adeò illuſtre in Ciceronis Epiſtolis ad Fam.) exemplum continet.

Libertus tuus, cui ſuccenſere te dixeras, venit ad me, aduolatuſque pedibus meis tanquam tuis hæſit, fleuit multum, multum rogauit, multum etiam tacuit: in ſumma, fecit mihi fidem pœnitentiæ. Verè credo emendatum, quia deliquiſſe ſe ſentit. Iraſceris ſcio, & iraſceris meritò, id quoque ſcio. Sed tunc præcipua manſuetudinis laus, cùm iræ cauſa iuſtiſſima eſt.

Digitized by Google

Amaſti hominem, & ſpero amabis, interim ſufficit vt exorari te ſinas. Licebit rurſus iraſci, ſi meruerit: quod exoratus excuſatius facies. Remitte aliquid adoleſcentiæ ipſius, remitte lachrymis, remitte indulgentiæ tuæ: ne torſeris illum, ne torſeris etiam te: torqueris enim cùm tam lenis iraſceris. Vereor ne videar non rogare, ſed cogere, ſi precibus eius meas iunxero. Iungam tamen, tanto plenius & effuſiùs, quanto ipſum acrius, ſeueriuſque corripui, diſtrictè minatus, nunquam me poſtea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebit: tibi non idem: nam fortaſsè iterum rogabo, iterum impetrabo: ſit modò tale, vt rogare me, vt præſtare te deceat.

ACCVSATIONI RESPONDENDI formula.

QVòd me ſæpè accuſas, cur hūc meum caſum tam grauiter feram, debes ignoſcere.

Nihil equidem feci, cur me tam grauiter accuſes. Quare velim nihil ſiniſtri de me ſuſpiceris. Non te decet calumniæ fidem habere, & mendaci famæ. Belli enim mater eſt calumnia.

Iam etiam grauius accuſas, quàm patitur tua conſuetudo.

Accuſaſti me per litteras grauioribus verbis, quam tua conſuetudo ferebat.

Leniſ-

Leniſſimis & amantiſſimis verbis vtens, te grauiter accuſas.

Nos aliquando obiurgare deſine.

Tu me, vt facis, opera, conſilio, gratia iuua: conſolari iam deſine, obiurgare verò noli.

Hæc eò ſcripſi, vt potiùs releuares me, quàm vt caſtigatione, aut obiurgatione dignum putares.

Ad omnia accipe, & cognoſce quæſo æquitatem expoſtulationis tuæ.

Quod me ſcribis rationibus tuis obſtare, ſic velim exiſtimes, nihil me vnquam aut contra rem tuam, aut exiſtimationem feciſſe, voluntatemq́ue tuam commodis meis omnibus ante poſuiſſe: ſed tamen in communibus noſtris negotijs conficiendis magis ſecutum fuiſſe, quod fides me, & dignitas publica, vt facerem, coegit, quàm tua, quæ mihi non mala, ſed nimia viſa eſt, cupiditas.

Si ea fuiſſet ſtudij mei ſuffragationisq́ue libertas, qua ante hoc tempus vſus ſemper fui, non deſiderares vllum in te officium meum vel beneuolentiam: nunc verò cùm vnius hominis crudeli ambitione omnia ſint impedita, neque quidquam, quod ad te pertineat, hoc tempore confici poſſit, ignoſces ſolicitudini meæ.

Suſpicio quædam ſignificatur in tuis litteris, & dubitatio tua, de qua alienum tem-

Digitized by Google

pus eſt mihi tecum expoſtulandi, purgandi autem mei neceſſarium. Vbi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? &c.

Scribis ad me te exiſtimaſſe, pro mutuo inter nos animo: & pro reconciliata gratia, nunquam te à me ludibrio læſum iri, &c.

Quòd autem ita ſcribis, pro mutuo inter nos animo: quid tu exiſtimes eſſe in amicitia mutuum, neſcio: equidem hoc arbitror, cùm par voluntas accipitur & redditur.

Quod ſcribis de reconciliata noſtra gratia non intelligo cur reconciliatam eſſe dicas, quæ nunquam immutata eſt, &c.

Quod ſcribis non oportuiſſe Metellum ob dictum à me oppugnari: Primùm hoc velim exiſtimes, animum mihi iſtum tuum vehementer probari, & fraternam plenam humilitatis ac pietatis voluntatem, &c.

Hæc volui per litteras, vt haberes quòd diceres, ſi quando in vituperatores meos incidiſſes.

In quo ſi peccat, magis ineptijs quã improbitate peccat.

Tibi grauiſſimo atque integerrimo viro rationem mei facti probabo.

Qui poſſum ſermones iniquorum effugere?

Præmium dignitatis, quod maioribus meis

meis ſemper detuliſtis, miror cur mihi denegetis. Non ſum beneficij huius obtrectator, aut virtutis hoſtis, aut laudis inuidus.

Me vnum vis ferum, præter cæteros, me aſperum, me humanum exiſtimari? me ſingulari immanitate & crudelitate præditum? cum tamen natura me miſericordem eſſe voluerit.

Me huius criminis nemo vnquam inſimulauit.

Equidem vehementer lætor, eũ eſſe me in quem tu, cum cuperes, nullam contumeliam iacere potueris. Nemo mihi vnquam hoc obiecit, etiam cum multi mihi inuiderent.

Sapientiſſimi homines interdum etiam lapſi ſunt.

Adeòne vobis alienis à ſanitate, adeò oblitus conſtantiæ meæ videor?

Nemini iniuſtè periculum creaui, nemini innocenti calamitatem.

Nihil feci vnquam, quod cõtra illius exiſtimationem eſſe vellem.

Illud quidem ſcio, meos multos & illuſtres labores, & ex ſuperiore, & ex æquo loco ſermones habitos, cum tua ſumma laude; & cum magna ſignificatione noſtræ familiaritatis, ad te verè potuiſſe deferri.

Hoc verò, ex quo ſuſpicio nata eſt, me exquiſiuiſſe aliquid, in quo te offenderem

rem, tranſlatitium eſt.

Quod ſi eſſem ea perfidia, qua ſunt ij, qui in nos hæc conferunt, tamen eâ ſtultitia certè nō fuiſſem, vt aut in obſcuro odio apertas inimicitias, aut in quo tibi nihil nocerem, ſummam oſtenderem voluntatem nocendi.

Si me virum bonum, ſi dignum ijs ſtudijs, eaq; doctrina, cui me à pueritia dedi, ſi ſatis magni animi, non minimi conſilij in maximis rebus perſpectum habes; nihil in me nō modò perfidioſum & inſidioſum & fallax in amicitia, ſed ne humile quidem aut ieiunium debes agnoſcere: ſin autem me aſtutum, & occultū libet fingere, quid eſt quod minus cadere in eiuſmodi naturam poſſit, quàm florentiſſimi hominis aſpernari beneuolentiam?

Nec in te (vt ſcribis) animo fui mobili, ſed ita ſtabili, vt in mea erga te voluntate, etiam deſertus ab officijs tuis, permanerē.

Bis ad te ſcripſi, me purgans diligenter, te leuiter accuſans in eo, quòd de me cito credidiſſes.

Adeone me iniuſtum eſſe exiſtimaſti, vt tibi iraſcerer, quod parum mihi conſtans & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamq; cauſſam me arbitrarere litteras ad te iam diu non miſiſſe?

Mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perſpiciebam, moleſtiam attu-

lit:

lit: neque alia fuit vlla cauſſa intermiſſionis litterarum, niſi quod, vbi eſſes, planè neſciebam.

Conſcius mihi eram, nihil à me commiſſum eſſe, quod boni cuiuſquam offenderet animum.

Amabo te, mi frater, ne ſi vno meo facto & tu & omnes mei corruiſtis, improbitati & ſceleri meo potius, quàm imprudẽtiæ aſſignes: nullum eſt meum peccatum, niſi quod ijs credidi, à quibus nefas putaram eſſe me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar: intimus, proximus, familiariſſimus quiſq; aut ſibi pertimuit, aut mihi inuidit.

Opinionem falſam de me in veſtris mentibus concepiſtis, quam ratio ipſa labefactabit, & veritas extorquebit.

Non conſueui homines aſperius appellare, niſi laceſſitus. Ego à luxuria & leuitate ſum remotiſſimus.

Ego non modò à facto, verum etiam à conſcientiæ ſuſpicione abfui. Iſtius facti non modo non ſuſpicione, ſed ne infamia quidem ſum adſperſus.

Quem bonorum non colui? cuius fortunæ dignitatique non ceſſi? Verſatus in intima familiaritate potentiſſimi hominis, atque præclariſſimi, neminem vnquam aut re, aut verbo, non vultu denique offendi.

Quid dictum à me cum cõtumelia? quid non moderatè? quid non amicè?

Quo auctore iſta proferuntur? vnde iſta erumpunt?

Quod ſi toties ſim tibi literis purgandus quoties illi falsò inſimulabunt, & ego ſcribendo, & tu legendo defatigaberis.

Liber ex vniuerſo hominum cõturbernio in extremas fugere ſolitudines, quoties iſtorum hominum mores in mentem veniunt, qui ad hoc vnum ſe natos arbitrãtur, vt alienam innocentiam, ſua putida mendaciq; lingua contaminent.

Ais te feciſſe amico animo: ſed mea quid refert, vtrum me amicè iugules, an inimicè?

Scio te, quæ facis optimo animo facere. Quid enim mihi exploratius eſſe poteſt, quàm animus tuus erga me? ſed tamen, vt ingenuè dicam quod ſentio, videris mihi quædam facere, non auſim dicere inconſultus, virorum prudentiſſime, non dicam inimicè vir ſynceriſſimæ fidei, ſed tamen parum circumſpectè.

Quid ergo iſtis maledicentiſſimis nebulonibus, qui noſtræ beneuolẽtię inuident, ac ſemper aliqua comminiſcuntur, quo eã vel extinguant, vel diminuant, imprecer, niſi vt penitus obmuteſcant?

Quod mandata tua ita vt tu iuſſeras, & ego receperam, nondum peregi: facultas

mihi

mihi hactenus defuit, non voluntas.

Et ipſe mallem, & tu promeritus es, vt officio potius, quàm purgatione apud te vterer, niſi vtriq; noſtrûm fortuna mea inuideret.

In hoc tibi Iouem lapidem iurare non dubitem, me inſciente facta omnia.

Sancte tibi deiero, vel iuranti crede.

LITTERARVM SILENTIVM EXCVSANdi formula.

DE litterarum intermiſſione ſine cauſa abs te accuſor: nunquam enim ab vllo certior factus ſum, eſſe, cui litteras dare poſſem: Porrò autem neque mihi accidit, vt haberem, qui ad te proficiſceretur.

Quod tam longo temporis interuallo nihil ad te dederim litterarum, excuſationem accipe, non peccati, ſed ſilentij. Pudet quidem me tam diu nihil tibi ſcripſiſſe: ſed profectò ſi ſcias quantis hic diſtineor occupationibus, facilè habeas ſilentio meo veniam.

Quod tanto temporis interuallo nihil ad te dederim litterarum, nec veteris meæ erga te obſeruantiæ beneuolentiæq; memoriam renouarim, non mea negligentia, neque adeò obliuione mutui noſtri amoris, ſed potius pudore quodam accidit.

Puto tibi moleſtum iam eſſe ſilentium meum: at mihi ſilẽtij cauſſa lõge moleſtior:

nam toto ſerè biennio, neque corpori valetudo, nec animo quies contigit: ita qui abſentes amicos litteris ſaltem colere conſueui, iucundiſſimam mihi conſuetudinē intermittere, & in officij curſu languere sū coactus: quòd ſi tibi fidē mea nō facit affirmatio teſtes habeo, &c. Hanc excuſationē probari à te cupio, nec ōninò deſpero.

Etſi pudet me poſt diuturnam ceſſationem nunc ad te ſcribere, tamen non dubito, quin pro tua in amore conſtantia, meæ, ſi qua fuit, negligentiæ benignus interpres ſis futurus, præſertim cū nihil eſſet priuati, quod ſcriberem: Publica verò omnia, copiosè ab alijs ad te perſcribi non ignorarē.

Longum interuallum eſt, cùm litteras ad te dedi nullas, quod accidit non remiſſione obſeruantiæ in te meæ nec obliuione virtutis, humanitatis, & beneuolentiæ erga me tuę, ſed quia multis & moleſtis occupationibus impeditus, alia quoque officia permulta deſerere coactus ſum.

Diu eſt, quod nihil ad te dedi litterarū, non obliuione amicitiæ noſtræ ſed quòd, cùm nihil haberem quod ſcriberem tua lectione dignum, nullas volui potius, quàm inanes eſſe meas litteras. Nunc verò, cùm ſe mihi occaſio, & propè neceſſitas quædam obtulerit ſcribendi ad te, libenter hac oportunitate vſus ſum.

Non obliuione amicitiæ noſtræ, neque

inter-

intermiſſione conſuetudinis meę, ſuperioribus temporibus ad te nullas miſi litteras.

Non ea res me deterruit, quo minus litteras ad te mitterem, quod tu ad me nullas miſeras: ſed quia nec quid tibi pollicerer, nec quid conſolationis afferrem reperiebam. Hæc quanquam nihilo meliora ſunt, tamen inanes eſſe meas litteras, quàm nullas volui.

Quod epiſtolæ tuæ non reſponderim, mi N. non voluntas in cauſſa fuit, quæ eſt erga te, vt potuiſti cognoſcere, profectò ſumma: ſed valetudo aduerſa mea, quæ per ingentes dolores tum corporis, tum animi vires valdè afflixit. Neque nūc ſcriberem, niſi vererer, ne quid tu de immutata mea erga te voluntate ſecus ſuſpicarere quàm res habet, & ego vellem: Cupio enim vt intelligas, me in ratione iſta amicitiæ paria tecum facere, & tantoperè amantem non mediocriter redamare.

Non auſus fui dare ad te antehac quidquam litterarū, quòd, cùm res non eſſet vlla digna, quæ ſcriberetur, inanē ſermonem litterarum tibi iniucundum fore putaui.

Iam diu eſt, cum ego ad te nihil litterarum dedi, quod accidit non obliuione tui mea, neq; pigritia aut negligentia noſtra, ſed quod ipſe meis occupationibus impeditus, dubitās de tuis, veritus ſum, ne mea ſedulitas forſitan tibi moleſta eſſet, ſi te à

grauioribus & ſanctioribus curis, inanium lectione litterarum auocaſſem, etſi inanes epiſtolæ nunquam eſſe ſolent, quę vt aliud nihil afferant, teſtes tamen ſunt amoris & conſeruatæ optimæ voluntatis. Verū hoc teſtimonium, neque, vt ego arbitror, tu à me deſideras, neque ego abs te requiro: ſatis enim noſtra vetus conſtansq; amicitia teſtimonij vtrique noſtrum præbet, eſſe nos inter nos, quales eſſe debemus, amiciſſimo animō videlicet & conſtantiſſima voluntare coniunctos.

Etſi ratio officij mei poſtulabat, vt poſt tuum à nobis diſceſſum crebras ad te litteras darem, quibus & de rebus publicis, & de priuato rerum ſtatu fieres certior, neſcio tamen, quo pacto factum eſſe dicam, vt cùm dies nullus eſſet, quo non id facere cogitarem, omnes tamen re, vt dicam, infecta elaberentur. Cum verò tandem me diuturni ſilentij ſuppuderet, conſtituiſſēque omnino in poſterum eiuſmodi negligentiæ maculam epiſtolarum frequentia delere, repentè redditus eſt mihi à te faſciculus.

LITTERARVM RARITATEM EXCVſandi formula

SI fortè rarius tibi à me, quàm à cæteris litteræ redduntur, peto à te, vt id non negligentiæ meę, ſed ne occupationi quidem tribuas: quæ etſi ſumma eſt, tamen

tamen nulla eſſe tanta poteſt, vt interrumpat iter amoris noſtri & officij mei.

Ego ad te propterea minùs ſcribo ſæpè, quòd certum non habeo, vbi ſis, aut vbi futurus ſis, huic tamē neſcio cui, quòd videbatur is te viſurus eſſe, putaui dandas eſſe litteras.

Puto te exiſtimare, me nunc oblitū conſuetudinis & inſtituti mei rarius ad te ſcribere, quàm ſolebam: ſed cùm loca & itinera tua nihil habere certi viderē, neminem niſi ad te ipſum proficiſcenti dedi litteras: neque enim eæ ſunt epiſtolæ noſtræ, quæ ſi perlatæ non ſint, nihil ea res non offenſura ſit.

Meas litteras quid requiris? impedior inopia rerum, quas nullas habeo litteris dignas, quippè cui, nec quæ accidunt, nec quę aguntur vllo modo probentur.

Nollē te exiſtimare, aut negligentia fieri mea, aut obliuione noſtræ veteris amicitiæ, vt raras ad te dem litteras; non enim ea cauſſa fuit: ſed quod, &c.

Quod nihil litterarum ad te dedi, non id quidem cauſſæ fuit, quod ſcribendi argumento deſtituerer, quo planè abundabam: ſed quod, &c.

Non committam poſthac, vt me accuſare de epiſtolarum negligentia poſſis, tu modò videto, in tanto otio, vt mihi par ſis.

Miraris amice, quod non ſcripſerim, mirari

rari deſine, iam ſcribo: & ſi placet Laconibus, Laconico reſpondebis.

Si quid haberem quod ad te ſcriberem, facerem id, & pluribus verbis, & ſæpius. Nunc quæ ſint negotia vides.

Ad te ideo rariùs ſcripſi, quod nō habebam idoneum cui darem, nec ſatis ſciebam quid ad te ſcriberem.

Nolim me putes obliuione tui rarius ad te ſcribere quàm ſolebam.

Vereor ne litterarum à me officium requiras, quas tibi & iampridem & ſæpè miſiſſem, niſi quotidie lætiora, quæ ad te ſcriberem, exſpectarem.

Iam diu nihil litterarum ad te dedi, quòd cùm non haberem fermè quid ſcriberem (quæcunque enim hic agerentur ad te præſcribi à tuis ſciebam) nolui te inanibus litteris meis obtundere.

Segniorem me facit ad ſcribendum non obliuio tui, ſed quod me deterreant epiſtolarum veſtigia omnia te aduerſum ſpectantia, nulla retrorſum.

Quod raras adhuc miſi ad te litteras, ſcio rationem eſſe habitam à me occupationum tuarum: hac enim ſola impedior verecundia, ne te ſæpius interpellem, quamobrem tu nobis aliquam debes gratiam.

Non obliuione mutuæ beneuolentiæ noſtræ

noſtræ rariùs ad te do litteras, quàm forſitan vſus veteris noſtræ cõiunctionis poſtulet; ſed pudore quodam id fit potius, quod vereor, ne tuis grauioribus curis intempeſtiuius obſtrepam.

Quod priſtinam meã ſcribendi conſuetudinẽ intermiſſam miraris, nihil eſt quod ſuſpiceris mali: neque enim quod ſemper fui, tui amantiſſimus eſſe vel deſino, vel eſſe deſinam, dum memor ipſe mei, dum ſpiritus hos reget artus.

Cùm longo locorum interuallo diſiuncti ſimus, per litteras tecum loqui cuperem: quod ſi rarius fiet, quàm tu exſpectabis: id erit cauſſæ, quod non eius generis meæ ſunt litteræ, vt eas audeam cuiuis temerè committere.

Diu eſt, quod deſtitimus inter nos miſſitare litteras: neque enim inueteratæ amicitiæ tanta coniunctio talem operã vllam aut oblectamentum requirebat: nec fuêre alia, de quibus eſſet opus alterum noſtrûm ab altero certiorem fieri.

Cum me vides præter inſtitutum meum litteras ad te non tam ſæpè quàm ſolebam mittere, nimirum etiam me tacente, quàm ſim occupatus, intelligis. Ternas te dediſſe ſcribis, omnes accepi. Nihil amabilius nihil etiam elegantius.

Ego ad te rariùs ſolito do litteras, quòd non dubitem te & negotijs occupatum, & graui-

grauitate valetudinis, defeſſum, minus libenter ad exercitiũ hoc ſcribendi Epiſtolas venire, ſed nec amicitia noſtra fulcimẽtis illis indiget, quibus vulgares permultę. Rogo te etiam atq; etiam vt poſthac, quoties mihi ſcribes, quemadmodum & corpore & animo ſis affectus, paucis verbis ſignifices.

LITTERARVM TARDITATEM excuſandi formula.

MIraberis, & quidem non iniuria, reſponſum à me litteris tuis multò ſeriùs, quàm tu fortaſsè deſiderabas, & ipſæ litteræ meritò poſtulabant. Id cur ita euenerit, paucis accipe. Iturus erat iſtuc Vulturius noſter, &c.

Non licuit mihi id, quod vehementer optaui, aut celerius aut vberius ad te ſcribere, quod aduerſa valetudine mẽſem amplius afflictatus, in hunc vſq; diem conualeſcere adhuc omnino non potui.

Tuis litteris, menſe Ianuario ex vrbe datis, quod adhuc non reſponderim, iuſta hæc apud te erit excuſatio, quod minus commodè valui.

Litteras tuas accepi, tabellarium, cui dederas, non vidi: ſi ſtatim non reſponderim, omnem in illum culpam refundendam putato.

Decreueram ſcribere ad te, verùm interuenêre neſcio quæ, quæ mihi hoc pro-

propoſitum excuterent.

Diſtuli tuis reſpõdere litteris, quòd exiſtimaui fore, vt præſens præſentem amplecteretur.

Non eſt quòd ſuccẽſeas nobis, ſi aliquãtò tardiores fuerimus in ſcribendo, multa fuêre impedimenta.

Noli mirari, ſi tuis ſanè iucundis mihi & ſuauibus litteris ſeriùs reſpondi, quam æquum fuit.

Epiſtolæ tuæ, quæ mirificam mihi attulit voluptatem, nondum reſpondi, occupatus nihil agendo, & ita aſſuefactus deſidiæ, vt qui olim ad omnia ſolebam mihi otium facere, ipſe nunc negotijs negotia opponam, ficta vtique & opinione animi mei ſimulata, vt vera ac ſeria excludam.

Noli admirari, ſi & mea & tua exſpectatione ſerius haſce dedi ad tuas amiciſſimè atque humaniſſimè ſcriptas litteras: morbo impeditus ſatisfacere officio non potui, quo tamen leuari iam videor. Itaque vt primum facultatem nactus ſum, non commiſi, vt diutius deſiderares à me hoc officium.

Vulgare eſt, vt qui ſeriùs paulò ad amicorum litteras reſpondeant, nimias occupationes ſuas excuſent: ego verò qui minus maturè reſcripſerim non tam culpam confero in occupationes, (quanquam ne ipſæ quidem deſuerunt) quàm in acerbiſſimum

ſimum potius hunc dolorem, quem mihi patrui mei obitus attulit.

Allatæ ſunt mihi tuæ litteræ aliquantò ſerius, quàm dierum ratio poſtulabat: quibus in litteris facilè amorem tuum erga me, & memoriam veteris noſtræ conſuetudinis recognoui: Sed quo minus ad eas celeriter reſponderim, publica negotia, quæ nos hic anxios & ſolicitos habent, aliquãdiu retardarunt.

LITTERARVM BREVITATEM excuſandi formula.

PRæpoſteros habes tabellarios, etſi me quidem non offendunt, tamen cùm à me diſcedunt, flagitant litteras: cùm ad me veniunt nullas offerunt: atque id ipſum facerent commodius, ſi mihi ad ſcribendũ aliquid ſpatij darẽt: ſed petaſati veniunt, comites ad portã exſpectare dicunt.

Pluribus verbis ad te ſcriberem, ſi aut tua humanitas longiorem orationem exſpectaret, aut id fieri noſtra amicitia pateretur, aut res verba deſideraret, ac nõ pro ſe ipſa loqueretur.

Sed ad te breuior in ſcribendo incipio fieri, dubitans Romæne ſis, an iam profectus ſis: quod tamen quoad ignorabo, ſcribam aliquid potius. quàm committam, vt tibi cùm poſſint reddi à me litteræ, non reddantur, nec tamen iam habeo, quid aut mandem tibi aut narrem.

Vereor

Vereor ne putidum ſit ſcribere ad te quã ſim occupatus: ſed tamen ita detinebar, vt vix huic epiſtolæ tempus habuerim, atque id ereptum è ſummis occupationibus.

Tam multum eſt quod ſcribam, vt nec initium inueniam, nec exitum: propter hãc dubitationem meam breuior hęc epiſtola.

Copioſiſſimam ad te ſcribere epiſtolam geſtiebat animus, ni & otiũ deeſſet, & propediem vos ipſe viſere decreuiſſem.

Pluribus tecum verbis nõ licet, ita multis diſtrahor, vnum hoc: Cratonius &c.

Ad litteras tuas, mihi longe gratiſſimas, tribus verbis reſpondebo, velut occupatiſſimus.

Nihil vnquam accidit mihi, mi Frater, tuis litteris mellitius: ad quas, ſi breuiter reſpondeo, facilè tu quidẽ ignoſces, ſi ſcias quantis ſtudiorum laboribus penè confectus ſim, à quibus ſimulatq; dabitur otium, ſcribam epiſtolas alias ſuper alias.

Exſpectanti mihi quotidie à te litteras, Thor noſter ſubitò denuntiauit, vt ad te ſcriberem ſi quid vellem. Ego verò etſi quod ſcriberem, non habebam, inanem autem ſermonem litterarum, tibi iniucundum eſſe ſciebam, breuitatem ſecutus ſum, te magiſtro.

Nimium rarò nobis abs te litteræ referuntur, cùm & multo tu facilius reperias qui Romam proficiſcatur, quàm ego qui

Athenas,

Athenas, & certiùs tibi ſit, me eſſe Romæ, quàm mihi te Athenis. Itaque propter hanc dubitationem meam, breuior hæc epiſtola eſt, quod cùm incertus eſſem, nolebam illum noſtrum familiarem ſermonẽ in alienas manus deuenire.

Quod non perinde ac debeam, tuis eruditiſſimis litteris reſponderim, velim æſtimes nulla id negligentia mea factum eſſe, ſed occupationibus his quibus neceſſariò diſtineor in maximo, vt ſcis, munere perfungendo: quo fit, vt frequenter, &c. eam ob rem ignoſces & cunctationi & breuitati mearum litterarum, quando iiſdem de cauſis, quibus in hanc deueni tarditatem, adhuc impedior, ne longior ſim. Iam verò illud, quod abs te rogatus ſum, faciam ſedulò ac perlibenter.

LITTERARVM BREVITATEM *excuſandi in calce earum formula.*

PRoperantibus tuis tabellarijs, alienis hanc epiſtolam dedi, eo breuiorem etiam quod etiam miſſurus meos.

Breuitas tuarum litterarum me quoque breuiorem in ſcribendo facit, & verè vt dicam, non ſatis occurrit, quid ſcribam.

Longior fuiſſet epiſtola, niſi eo ipſo tẽpore petita eſſet, cùm iam iretur ad te.

Scribam ad te pluribus aliàs cùm plus otijs nactus ero,

Oro,

Oro, obſecro, ignoſce, non poſſum plura ſcribere.

Hæc ſcripſi feſtinans, ſubitò, raptim, raptiſſimè, ex tempore, pluſquam ex tempore.

Cùm plus otij nactus ero, vberiores à me litteras exſpectato.

Breui loquentem iam me tempus ipſum fecit.

Breuitate tẽporis, tam pauca cogor ſcribere.

Habes epiſtolam plenam feſtinationis & pulueris.

Plura ſcriberem, ſi iam putarem te libẽter legere poſſe.

Sum breuior, quod, vt ſpero, coràm quę volumus, breui conferre licebit.

Quid præterea ſcribam non habeo, & eram in ſcribendo conturbatus.

Pluribus ad te ſcriberem, ni mihi dolor facultatem mentis ademiſſet.

Pluribus verbis tecum agerem, niſi pro me res ipſa loqueretur.

Scribentem me hæc, nunc cœna, nunc alia multa interpellant.

Ignoſces breuitati mearum litterarum: nam celeriter vnà futuros nos arbitror.

Plura me ad te de hac re ſcribere pudet, ne videar amicitiæ noſtræ diffidere.

LIT.

Digitized by Google

LITTERARVM LONGITVDINEM excuſandi ſub finem earundem formulæ.

HAbes epiſtolam verboſiorem fortaſſis, quàm velles: quòd tibi ita videri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. Ego, ſi quæ volo, expediero, breui tempore te, vt ſpero videbo.

Longiùs me, prouexit dulcedo quædam tecum loquendi, ſed iam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epiſtola excedam.

Hæc ſcripſi ad te pluribus verbis quàm ſoleo: non otij abundantia, ſed amoris erga te, quò me quadam epiſtola inuitaras.

Velim mihi ignoſcas, quòd tanta harum prolixitate te pænè obtundam: otiabar iam enim, & tuas volebam elicere.

Lõgior fui in his litteris, quàm aut vellem, aut putaui me fore: Sed ſuauitate conſuetudinis tuæ, & ſtudio tecum colloquẽdi euectus ſum longius fortaſſe, quàm debebam.

Hæc amore magis impulſus ſcribenda ad te putaui, quàm quòd arbitrarer te monitis, & præceptis meis egere.

Hæc ad te ſcripſi paulò fuſiùs, quàm par eſt, vt, &c.

Hæc ad te ſcripſi fortaſsè pluribus verbis, quàm neceſſe fuit, beneuolentia magis adductus, quàm quod res ipſa poſtularet.

Sed hæc ſatis multa, vel plura potiùs, quàm

Digitized by Google

quàm neceſsè fuit: facit autem non loquacitas mea, ſed beneuolentia longiores epiſtolas.

Sed iam modum, aut finem potiùs ſcribendi faciam: modum enim epiſtolæ iam diu, multumque exceſſi: Valebis igitur.

Sed prouehor lõgius quàm volebam, & charta me deſerit, vt vides, tecum ſuauiſſimè colloquentem: fac igitur valeas.

Sed iam vltra metas epiſtolam porrigo, dum tui amore mei ipſius oblitus rapior. Vale igitur, & nos vt ſoles, dilige.

Sed de his quoque ſatis. Extremum eſt, vt te orem, vt me tui amantiſſimum diligas abſentem, & cùm opus erit, tuo patrocinio protegas ac tueare. Vale.

DEPRECATIONIS FORMVLÆ.

ABs te peto, vt mihi hoc ignoſcas, & ne exiſtimes humanitate eſſe prohibitum, ne contra amici ſummam exiſtimationem, miſerrimo hoc tempore venirem: cùm is omnia ſua ſtudia & officia in me contuliſſet. Quod ſi voles in me eſſe durior, ambitionem mihi putabis obſtitiſſe. Ego autem arbitror, etiam ſi id ſit, mihi ignoſcẽdum eſſe. θεῖον γὰρ ἀγαθὸν ἡ τιμή, id eſt, diuinum enim bonum honor.

Nunquam putaui fore, vt ſupplex ad te veni-

te venirem ſed herculè facilè patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, ſcis, Amabo te, da mihi & hoc: obliuiſcere mea cauſa, illum aliquando ſuo familiari aduerſario tuo voluiſſe conſultum, cum illius exiſtimatio ageretur: Hoc primum ignoſcere, eſt humanitatis tuæ. Suos enim quiſque debet tueri. Deindè, ſi me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo, quem quanti facias, prę te ſoles ferre. Totum hoc, vt, quod ſemper exiſtimaui, nunc planè intelligam, me à te multum amari.

Orat, confitetur, purgat, pœnitet. Quid quæris? quod factum eſt, infectum fieri non poteſt. Non tam tibi hoc factum diſplicet, quàm ipſi, qui fecit. De reliquo futurum illum emendatum ego in me recipio: meo periculo, pro illo fideiubeo. Si rurſum peccauerit, vel me ipſum ad ſupplicium depoſcito. Vt iure peccanti ſuccenſebas, ita pænitenti æquum eſt ignoſcere, præſertim puero, & aliena malitia ad delictum impulſo. Non quid huius ſtultitia, ſed quid tua clementia poſtulet, tibi conſiderandũ puto. Eia ne nimium durus ſis pater. Nihil ne tu peccas vel ſenex? & puero nihil vis condonare? Vin' tuos continuò ſenes naſci? Adeone excidit, qualis iſta in ætate fueris?

Si quid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui,

peccaui, ignoſce. In me enim ipſum peccaui vehementius.

Erraui, temerè feci, pœnitet: ad clementiam tuam confugio, delicti veniam peto, vt ignoſcas oro.

Tantum mihi dolorem cruciatumq́; attulerunt errata ætatis meæ vt non ſolum animus à factis, ſed aures quoque à commemoratione abhorreant.

Caſtigabat quidam filium ſuum quòd paulò ſumptuoſius equos & canes emeret. Huic ego, iuuene digreſſo, heus tu, nunquam ne feciſti, quod à patre corripi poſſet? Feciſti dico, non interdum facis, quod filius tuus, ſi repente pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? non omnes homines aliquo errore ducuntur? Non hic in illo ſibi, in hoc alius indulget? Hæc tibi, admonitus immodicæ ſeueritatis exēplo, pro amore mutuo ſcripſi, ne quando tu filium tuum acerbiùs, duriuſque tractares. Cogita & illum puerum eſſe, & te fuiſſe: atque ita hoc, quod es pater, vtere, & memineris hominem te eſſe, & hominis patrem. Vale.

Ignoſcas oro, fer opem, qui ſpem dare innocenti, qui dolore iuſto moueri, qui cauſſæ æquitate adduci ſoles, moueat tua te miſericordia, flectat pietas, alliceat, humanitas, in commiſerationem denique abducat cùm ſortis humanæ miſeræ &

ſemper incertæ, tum communis caſus recordatio.

Oro atque obſecro, faue innocentiæ, ſubueni ſolicitudini. Quæſo abs te, vt aliquam dolori meo veniam tribuas, & mecum contra eos pugnes, qui humanitatem opprimunt, virtutem lædunt, induſtriæ ſunt inimici.

Vos imploro atque obteſtor, iudices, vt ſi omnes meæ curæ, vigiliæ, cogitationeſque ad communem ciuium ſalutem, innocentiſſimorumque hominum defenſionem laborauerint: ſi hunc miſerum, afflictum, & infelicem reum cum acerba fortunæ inuidia, tum pertinax certorum hominum odium oppreſſerit: ſi anteactæ vitæ dignitas & præclara in Rempublicam merita ad culpæ deprecationem plurimũ ſemper valuerint, vt quæ mea in hoc defendẽdo fuerit fides, eadem veſtra in hoc abſoluendo miſericordia ſit atque pietas.

Veſtræ erit miſericordiæ ac pietatis, iudices, leuare hunc miſerum afflictum, & in falſa inuidia verſatum reum, iacentem atque iniquis criminationibus oppreſſum, ad ſpem ſalutis erigere atque excitare: fauete voluntati optimorum hominũ, quos hic ſupplices & multis lachrymis huius rei culpam non ſtudio, ſed caſu admiſſam deprecari intelligitis.

RESPON

RESPONSIO AD PVRGATIONEM, SEV *Excuſationem.*

AD Excuſationem reſponſio adeò modeſta erit, vt rem non aliter nos accepiſſe dicamus, quam ipſe vel fecerit, vel dixerit. Ideo ſi quis ſe excuſat, cur vel ſæpé eodem exemplo, vel rarius ſcribat, & huiuſmodi, accipiemus excuſationem qua vſus eſt, ex ea parte quæ ad ſcribentis honorem ſpectat.

Si modeſtiæ cauſa dicat, vel pauperem ſe eſſe orationis, vel indoctum, vel aliquid ſimile, id nunquam concedere, noſtræ etiam eſt modeſtiæ, vel potiùs humanitatis.

Dicemus aliquando iuſtam & idoneam eſſe Excuſationem, id tamen ne ſæpius faciat, rogabimus, rationesque ſubijciemus: Et demum aſſiduitate potiùs litterarum, aut aliqua alia re explendum eſſe officium, quàm Excuſatione, oſtendemus.

Quòd ſi Excuſatio minus probabilis videretur, inueniendæ ſunt rationes, quibus modeſtè oſtendamus, non eſſe accipiendam, admonebimuſque vt maiorem in poſterum, aut vtilitatis, aut honoris ſui, aut commodi aliorum rationem habeat.

Hæc tamen omnia ita ſcribenda ſunt, vt ad virtutes potius, bonoſque mores ami-

Digitized by Google

cus inflammetur, quàm ad vllam prouocetur iram.

In Deprecationibus initio culpæ confeſſionem laudare poterimus, & ea nos maximè impelli dicemus ad ignoſcendum. Cupere nos, quantum in nobis eſt, nemini prorſus iraſci, neminem punire, ſed aliorum delictis à manſuetudine noſtra ad iuſtiſſimam iram aliquando traduci, imò potius trahi.

Nihilominus ſemper apud nos plus valuiſſe illam ad dignoſcendum, quàm iſtam ad puniendum nec nos tam aliorum iniurijs lædi, quàm ſummiſſione placari.

Pollicebimur, ſi ita ſe in poſterum geſſerit, vt promiſerit, nos illum multo cariorem habituros.

Licet interim Deprecationibus parum æquis acerrimè reſpondere.

Exemplum reſponſionis ad Purgationem, obſeruatum in Epiſt. 4. lib. 4. ad Fam. qua Cicero Sulpitio litterarum excuſanti raritatem & ſilentium reſpondet: at ita reſpondet, vt purgationem partim admittat, partim improbet ac reijciat. Deindè illius conditionem præ ſua euehit. Scribit prætereа de benignitate Cæſaris erga Marcellum, & cæteros: vt Seruium à reditu non deterreat, monet: illum & filiũ laudat eius. Miſſa eſt epiſtola.

Accipio

Digitized by Google

ACcipio excuſationẽ tuã qua vſus es, cur ſæpius ad me litteras vno exẽplo dediſſes: ſed accipio ex ea parte quatenus aut neglige̅tia aut improbitate eorum, qui epiſtolas accipiant, fieri ſcribis, ne ad nos perferantur. Illam partem excuſationis, qua te ſcribis orationis paupertate (ſic enim appellas) iiſdem verbis epiſtolas ſæpius mittere, nec agnoſco, nec probo. Et ego ipſe, quem tu per iocum (ſic enim accipio) diuitias orationis habere dicis, me non eſſe verborum admodum inopem agnoſco (εἰρωνεύεσθαι enim non neceſſe eſt) ſed tamen idem (nec hoc εἰρωνευόμενος) facilè cede tuum, quo te vſum ſcribis, hoc Achaicum negotium non recuſauiſſe, cùm ſemper probauiſſem, tum multò magis probaui lectis tuis proximis litteris: omnes enim cauſſæ, quas commemoras, iuſtiſſimæ ſunt, tuaq́; & auctoritate, & prudentia digniſſimæ. Quòd aliter cecidiſſe rem exiſtimas, atque opinatus ſis, id tibi nullo modo aſſentior. ſed quia tanta perturbatio & confuſio eſt rerum; ita perculſa & proſtrata fœdiſſimo bello iacent omnia, vt is cuiq́; locus, vbi ipſe ſit, miſerrimus eſſe videatur: propterea & tui te conſilij pœnitet, & nos, qui domi ſumus, tibi beati videmur. at contrà nobis, nòn tu quidem vacuus moleſtijs, ſed præ nobis beatus. Atque hoc ipſo melior eſt tua quàm noſtra conditio; quòd tu, quid doleas, ſcribere audes: nos, ne id quidem tutè

 poſſumus:

poſſumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius ſed ipſius victoria, quæ ciuilibus bellis ſemper eſt inſolens. uno te vicimus, quod de Marcelli collegæ tui ſalute paulò antè, quàm tu, cognouimus: etiam mehercule, quòd, quemadmodum ea res ageretur, vidimus: nam ſic fac exiſtimes, poſt has miſerias, id eſt, poſtquàm armis diſceptari cœptum eſt de iure publico, nihil eſſe actum aliud cum dignitate: nam & ipſe Cæſar accuſata acerbitate Marcelli (ſic enim appellabat) laudataq́ honorificentiſſimè & æquitate tua prudentia, repentè præter ſpem dixit, ſe ſenatui roganti de Marcello, ne hominis quidem cauſa negaturum. fecerat autem hoc ſenatus, vt cùm à L. Piſone mentio eſſet facta de Marcello, &, cùm C. Marcellus ſe ad Cæſaris pedes abieciſſet, cunctus conſurgeret, & ad Cæſarem ſupplex accederet. Noli quærere, ita mihi pulcher hic dies viſus eſt, vt ſpeciem aliquam viderer videre quaſi reuiuiſcentis reip. Itaque cùm omnes ante me rogati gratias Cæſari egiſſent præter Volcatium (is enim, ſi eo loco eſſet, negauit ſe facturum fuiſſe) ego rogatus mutaui meum conſilium: nam ſtatueram, non mehercule inertia, ſed deſiderio priſtinæ dignitatis, in perpetuum tacere. Fregit hoc meum conſilium & Cæſaris magnitudo animi, & ſenatus officium. Itaque pluribus verbis egi Cæſari gratias: meq́ mutuo ne etiam cæteris rebus honeſto otio priuârim:

quod

quod erat vnicum ſolatium in malis. Sed tamen, quando effugi eius offenſionem, qui fortaſſe arbitraretur, me hanc remp. non putare ſi perpetuo tacerem: modicè hoc faciam, aut etiam intra modum: vt & illius voluntati, & meis ſtudijs ſeruiā: nam etſi à prima ætate me omnis ars & doctrina liberalis, & maximè philoſophia delectauit: tamen hoc ſtudium quotidie ingraueſcit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitijs, vt nulla res alia leuare animum moleſtijs poſſit. à quo ſtudio te abduci negotijs, intelligo ex tuis litteris: ſed tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, vel potius noſter, ſumma me obſeruantia colit: cuius ego cum omni probitate, ſummaq; virtute, tum ſtudijs, doctrinaq; delector. Is mecum ſæpè de tua manſione, aut deceſſione communicat. Adhuc in hac ſum ſententia, nihil vt faciamus, niſi quod maximè Cæſar velle videatur. Res ſunt huiuſmodi, vt, ſi Romæ ſis nihil te præter tuos delectare poſſit. De reliquis nihil melius ipſo eſt, cæteri & cætera eiuſmodi, vt, ſi alterutrum neceſſe ſit, audire ea malis, quàm videre, hoc noſtrum conſilium nobis minimè iucundum eſt, qui te videre cupimus: ſed conſulimus tibi. Vale.

EXemplum reſponſionis ad Deprecationem minus æquam, obſeruatum in Epi. 10. li. 5. ad Fa. qua Seruilij & Cic. deprecationi de Catilio pyrata Vatini⁹ reſpondet,

pondet, quem propter immenſa ſcelera dimittere ſe non poſſe ſcribit. Primum dicit ſe nihil adhuc certi habere de ſeruo fugitiuo Cic. Poſtremò ſupplicationes pro rebus geſtis, vt à Cæſare referantur hortatore Cicerone poſtulat, eidem ſe commendat.

S. *V. B. E. E. Q. V. De Dionyſio tuo adhuc nihil extrico, & eo minus, quòd me frigus Dalmaticum, quod illinc eiecit, etiam hic refrigauit: & tamen non deſiſtam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi dura imperas. De Catilio neſcio quid ad me ſcripſiſti deprecationis diligentiſſimæ. Apage te cum noſtro Sex. Seruilio: nam mehercule ego illum quoque amo, ſed huiuſcemodi vos clienteis, huiuſmodi cauſſas recipitis? Hominem vnum omnium crudeliſſimum, qui tot ingenuos, matresfamilias, ciueis Rom. occidit, abripuit, diſperdidit, tot regiones vaſtauit? Simius, non ſemiſſis homo, contra me arma tulit, & eo bello cepi. ſed tamen, mi Cicero, quid facere poſſum? Omnia mehercule cupio, quæ tu mihi imperas, meã animaduerſionem, & ſupplicium, quo vſurus eram in eum, quem cepiſſem remitto tibi & condono. Quid illis reſpõdere poſſũ, qui ſua bona direpta, naueis expugnatas, fratres, liberos, parenteis occiſos actione expoſtulant? Si mehercule Appij os haberem, in cuius locũ ſuffectus ſũ, tamen hoc ſuſtinere non poſſem. Quid ergo eſt: faciam*

faciam omnia ſedulò, quæ te ſciam velle. Defenditur à Q. Voluſio tuo diſcipulo: ſi fortè ea res poterit aduerſarios fugare, in eo maxima ſpes eſt. Nos, ſi quid erit iſtic opus, defendes. Cæſar adhuc mihi iniuriam facit. De meis ſupplicationibus, & rebus geſtis Dalmaticis adhuc non refert: quaſi verò non iuſtiſſimi triumphi in Dalmatia res geſſerim. nam ſi hoc exſpectandum ſit, dum totum bellum conficiā: viginti oppida ſunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipſi ſibi aſciuerūt amplius ſexaginta. Hæc niſi omnia expugno ſi mihi ſupplicationes non decernuntur, longè alia conditione ego ſum, ac ceteri imperatores. Ego poſt ſupplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus ſum: ſex oppida vi oppugnando cepi: vnum hoc quod erat maximum, quater à me iam captum: quatuor enim turreis, & quatuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me niues, frigora, imbres detruſerunt: indignéq́, mi Cicero, oppidum captum, & bellum iam confectum relinquere ſum coactus. Quare te rogo, ſi opus erit, ad Cæſarem meam cauſam agas, meq́ tibi in omneis parteis defendendum putes: hoc exiſtimans, neminem te tui amatiorem habere. Vale, Nonis Decemb. Narona.

EXCVSATIONEM ACCIPIENDI *formulæ.*

ACcipio tuam de intermiſſione litterarum excuſationem, ſed ea demum lege, vt me tibi eodem nomine purgatum eſſe velis: neque enim vlla negligentia mihi officio defuiſſe videor, qui quod ſcriberem nihil planè haberem. Tum verò vel te, vel à te aliquid, vnde ſcribendi argumentum naſceretur, in dies ſingulos exſpectarem.

Quod te mihi purgas, accipiendam puto excuſationem.

Excuſationem anguſtiarum tui temporis accipio: ſcio enim quàm ſoleas eſſe occupatus.

Etſi litterarum tuarum ſemper incredibili deſiderio teneor, propterea quod mihi ex eruditione fructus, ex elegantia voluptas, ex auctoritate ſummus honos conciliatur, facilè tamen id ego differri nonnunquam vel ne te à ſtudijs auocem potioribus, vel certè vt exemplum mihi tuum ſexcentas iam debenti epiſtolas patrocinetur.

Tu verò adeò nihil mihi debes, aut ſilẽtij aut officij alicuius erga me tui nomine, vt mihi litteræ tuę magno etiã rubori fuerint qui negligentiã meam pro tua deprecaris apud me, cùm vtrumque apud te quacunq; mercede prius à me redimi debuerit.

Accipio

Accipio excuſationem tuam, cur ad nos rarius hoc anno ſcripſeris: ſed accipio ea ex parte quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum qui epiſtolas accipiunt, accidiſſe ſcribis, ne ad nos peruenerint.

EXCVSATIONIS NON NECESſaria formula.

ANtea tibi nonnihil iraſcebar, nunc ſum vehementer iratus: nec iniuría: Hęc tua tam diligens purgatio effecit, vt videaris, aut parum noſſe meum ingenium, aut certè de amiciſſimo homine non amiciſſimé ſentire.

Quod ceſſationem tuam tam religiosè excuſas, facis tu quidem humaniter, ſed nihil ſanè, vt te mihi purgatum velles, opus erat, qui mihi negligentiæ nomine ſuſpectus nunquam fueris.

Quod te de litterarum intermiſſione excuſas, facis tu quidem humaniter, ſed nihil, mihi crede, opus fuit, vt te apud me eo nomine purgares, qui & quãtis occupationibus detineare, noui, neque de tuo in me amore quidquam dubitaui.

Iuſta & idonea quidem vſus es excuſatione: ſed ea nihil opus erat.

Tuam excuſationem non deſiderabam, requirebam, exſpectabam.

Non erat cur te excuſares.

Officiũ te excusãdi ſine cauſſa ſuſcepiſti.

Cauſſam excuſandi nullam habuiſti.

 Minimè

Minimè neceſſaria fuit excuſatio.

Superuacanea fuit apud me tua excuſatio.

EXCVSATIONEM REIICIENDI formulæ.

ETSI iuſta & idonea vſus es excuſatione intermiſſionis litterarum tuarum, tamen id ne ſæpius facias, rogo: nam etſi de Reipub rumoribus, & nuntijs certior fio, & de ſua in me voluntate ſemper ad me perſcribit pater: tamen de quauis minima re ſcripta à te ad me epiſtola ſemper fuit gratiſſima. Quare cùm imprimis tuas litteras deſiderem, noli committere, vt excuſatione potius expleas officium ſcribendi, quàm aſſiduitate litterarum.

Illam partem excuſationis nec agnoſco nec probo.

DE QVERVLA, SEV INDIGNAtoria epiſtola.

QVerula ſeu indignatoria epiſtola dicitur illa, in qua vel de noſtris, vel noſtrorum, vel Reip. miſerijs aduerſaq; fortuna querimur, dolemus, ingemiſcimus: &, aut in noſipſos, aut in aduerſariorum improbitatem, & alia, culpam conferimus.

Gaudet hoc epiſtolarum genus interrogationibus, & exclamationibus, vt & magis illum, ad quem ſcribimus, mouere poſſimus, & noſtrum dolorem ac mœrorem non

Digitized by Google

non mediocrem eſſe ſignificemus. In quibus tamen, vt in alijs omnibus adhibendus eſt modus. Cauendum ne molliter nimis, & indecorè dolcamus, neve in nugis Tragœdias agamus. Hic oſtendendum, meritò nos dolere, queri, lamentari, propterea quòd quid commiſſum ſit cōtra leges, mores, æquum ac bonum, non errore, non caſu, non fortuna aduerſa, non neceſſitate: ſed data opera, conſultò, improbitate, odio, inuidia: vel etiam noſtra bonitate, credulitate.

Hic indicandum damnum, quod noſtris infertur opibus, vitæ, famę, exiſtimationi, quæ vita ipſa carior eſſe debet.

Hic planum faciendum, eos grauiſſimè offendi lædique, quorum ſalus & incolumitas inprimis cara eſſe debebat: & lædi ab ijs, de quibus ſint optimè meriti: & lædi eo potiſſimum tempore, quo varia magnaque impendebant pericula, quo amicorum maximè præſidia requirebantur: & lædi eo loco, quo minimè conueniebat: & lædi non vulgariter, ſed nouo, & raro, & inuiſitato contumeliæ genere.

Collatione quoque facta, & allatis aliorum teſtimonijs, aut rumoribus ſparſis, illud ipſum de quo querela inſtituitur, exaggerandum eſt.

Collocatio ſic inſtitui poteſt. Vt Exordium conſtet querela, vel indignatione, vel

eius

eius laude ad quem ſcribimus, vel excuſatione raritatis, tarditatis, breuitatis litterarum: vel inſtitutæ ſcripſionis occaſione.

Propoſitio vel querelam ipſam, vel adhortationem continet.

Confirmatio inſtitutæ querelæ rationes reddit, quæ quales eſſe debeant, ſuprà dictum.

Concluſio abſoluitur, vel exclamatione in rei indignitatem: vel teſtificatione noſtri amoris, beneuolentiæ, ſtudij: vel repetitione doloris & mæroris noſtri: vel pollicitatione fidei, amoris, vel hortabimur amicum, vt noſtras ob iniurias, æquè atque ſuas doleat, eaſque vlciſcatur: vt valetudinem curet: vt nobis in amore reſpondeat: vt ſæpè nobis ſcribat.

Exemplum quomodo de noſtra calamitate querela inſtituenda ſit, obſeruatum in Epiſt. 3. lib. 14. ad Fam. qua primum à querela orditur Cicero. Deindè calamitates ſuas exaggerat. Tum ad varia Terentiæ vxoris ſuæ capita reſpondet. Poſtremò ad ſcribendum eam, &, valetudinis vt curam habeat, hortatur.

ACcepi ab Ariſtocrito treis epiſtolas, quas ego lacrymis propè deleui: conficior enim mærore, mea Terentia; nec me mea

æ miſeriæ magis excruciant, quam tuæ, eſtræque. Ego autem hoc miſerior ſum, quàm u, quæ es miſerrima, quòd ipſa calamitas ommunis eſt vtriuſque noſtrûm, ſed culpa nea propria eſt. meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia, & opijs reſiſtere, cadere fortiter: hoc miſerius, turpius, dignius nobis nihil fuit. Quare cùm dolore conficior; tum etiam pudore: pudet enim me vxori meæ optimæ, ſuauiſſimis liberis virtutem & diligentiam non præſtitiſſe: nam mihi ante oculos dies noctéiſque verſatur ſquallor veſter, & mœror, & infirmitas valetudinis tuæ: ſpes autem ſalutis pertenuis oſtenditur. inimici ſunt multi, inuidi pœnè omnes: eijcere nos magnum fuit, excludere facilè eſt. Sed tamen quamdiu vos eritis in ſpe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidiſſe videantur. Vt tutò ſim, quòd laboras, id mihi nunc facillimum eſt, quem etiam inimici volunt viuere in his tantis miſerijs. Ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluiſti, egi gratias: & eas litteras Deſippo dedi: meque de eorum officio ſcripſi à te certiorem eſſe factum, Piſonem noſtrum mirifico eſſe ſtudio in nos, & officio, & ego perſpicio, & omnes prædicant. Dij faxint vt tali genero mihi præſenti tecum ſimul, & cum liberis

liberis noſtris frui liceat. Nunc ſpes reliqua eſt nouis tribunis pl. & in primis quidem diebus: nam ſi inueterarit, actum eſt. ea re ad te ſtatim Ariſtocritum miſi, vt ad me continuò initia rerum, & rationem totius negotij poſſes ſcribere: etſi Deſippo quoque ita impetraui, ſtatim vt recurreret: & ad fratrem miſi, vt crebrò tabellarios mitteret: nam ego eo nomine ſum Dyrrachij hoc tempore, vt quàm celerrimè, quid agatur, audiam, & ſim tutò: ciuitas enim hæc ſemper à me defenſa eſt. Cùm inimici noſtri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quòd ſcribis te, ſi velim, ad me venturum: ego vero, cùm ſciam magnam partem iſtius oneri abs re ſuſtineri, te iſtic eſſe volo. ſi perficitis quod agitis, me ad vos venire oportet: ſin autem. Sed nihil eſt opus reliqua ſcribere, ex primis, aut ſummum ſecundis litteris tuis conſtituere peterimus quid nobis faciendum ſit. Tu modò ad me velim omnia diligentiſſimè perſcribas: etſi magis iam rem, quàm litteras, debeo exſpectare. Cura vt valeas, & ita tibi perſuadeas, mihi te carius nihil eſſe, nec vnquam fuiſſe. Vale mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilior lacrymis. Vale. Pridie Kalend. Decembreis, Dyrrachij.

EXemplum, quonam modo de aliorum improbitate queri debeamus, obſeruatum in Epiſtola 12. lib. 11. ad Famil. qua apud Brutum de rei benè contra Anto-

.ntonium gerendæ, neglecta occaſione, onqueritur Cicero: ſed modeſtè, & perſonæ facta commutatione, ne Brutum offendat. Cuius pars prima Exordium, inſtitutæ querelæ cauſſas & occaſiones, continet. Pars altera querela eſt ipſa, tectè admodum facta: ſe enim in Bruto nihil deſiderare, ſed populum de Bruti tarditate & negligentia conqueri, ſcribit. In Concluſione hortatur, vt prouideat, ne qua iuſta querela & reprehenſio eſſe poſſit.

TReis vno die à te accepi epiſtolas: vnam breuem, quam Flacco Volumnio dederas: duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit, alteram ad me miſit Lupus. Ex tuis litteris & ex Graceij oratione non modò non reſtinctum bellum, ſed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem, pro tua ſingulari prudentia quid perſpicias, ſi aliquid firmitatis nactus ſit Antonius, omnia illa tua præclara in rempub. merita, ad nihilum eſſe ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita perſuaſum omnibus cum paucis inermibus, perterritis metu, fracto animo fugiſſe Antonium. Qui ſi ita ſe habet, vt (quemadmodum audiebam de Graceio) confligi cum eo ſine periculo non poſſit: non ille, mihi fugiſſe à Mutina videtur, ſed locum belli gerendi mutaſſe. Itaque homines alij fracti ſunt, nõnulli etiam

etiam queruntur, quòd perſequuti non ſitis: opprimi potuiſſe, ſi celeritas adhibita eſſet, exiſtimant. Omninò EST hoc populi, maximeque noſtri, in eo potiſſimum abuti libertate, per quem eam conſecutus ſit. Sed tamen prouidendum eſt, ne qua iuſta querela eſſe poſſit. Res ſic ſe habet, is bellum confecerit, qui Antonium oppreſſerit, hoc quam habeat vim, te exiſtimare malo, quàm me apertius ſcribere. Vale.

QVERENDI FORMVLÆ.

NOn potiſſimūm tibi, quales vterque volumus, epiſtolas mittere, quum mihi nihil rerum omnium ex ſententia procedat. Sed quid ego, mi Paſmanne, te meis querelis exanimo, niſi quod iuuat apud familiariſſimum amiculum graues animi mei curas deponere. Credo & ſuperos, & inferos in meam perniciem coniuraſſe: ita vbi hoc malum vix effugi, ſuccedit aliud multo acerbius.

Quid vel maximis, vel minimis in rebus à me tentatum eſt, quid tam dextro conſilio inſtitutum, quod non infeliciſſimè euenerit? O me omnium qui ſunt, quiq; fuerunt, infortunatiſſimum: egone vnus ex vniuerſo hominum numero, præpoſterus ille Polycrates exſtiti, cui omnia aduerſarentur, cui nihil vnquam obtigerit optatum? Quantum dolorem acceperim, & quāto fructu ſim priuatus, & forenſi, & domeſtico, Lucij fratris noſtri morte, in primis

pro

pro noſtra conſuetudine tu exiſtimare potes. Nam mihi omnia, quæ iucunda ex humanitate alterius, & moribus, homini accidere poſſunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi quoq; id moleſtum ſit, cùm & meo dolore moueare, & ipſe omni virtute, officioq; ornatiſſimum, tuiq; & ſua ſponte, & meo ſermone amantem affinem amicumq; amiſeris.

Præmor cùm luctu, tū deſiderio omniū rerū, quę mihi me cariores ſemper fuerant.

Ita ſunt res noſtræ, vt in ſecundis, fluxæ: vt in aduerſis, bonæ. In re familiari valdè ſumus, vt ſcis, perturbati.

Amiſimus, mi Pomponi, non omnem modò ſuccum, ac ſanguinem, ſed etiam colorem, & ſpeciem priſtinam ciuitatis.

Qui ſit omnium rerum ſtatus noſter vides. Nihil eſt mali, quod non & ſuſtineam, & exſpectem: Quarum rerum ego grauior, quo culpa maior.

Quid reſtat? niſi vt miſer fiam?

O rem perditam, ô facinus indignum, ô me infelicem: quid hoc ſtatu vel deſperatius, vel fœdius?

O me afflictum.

O ſuperbiā inauditā, alios in facinore gloriari, alijs ne dolere quidem impunè licere.

O miſeram, & breui tam celerem, & tam variam Reip. commutationem.

O magnum atque intolerandum dolorem,

rem. ô grauem acerbamque fortunam.

O tempus illud miſerum, atque acerbum nobis, ô caſum illum multis innocentibus calamitoſum atque funeſtum, ô iſtius nequitiam atque turpitudinem ſingularem.

De prædio per calumniam erepto grauiter angerer, niſi iam animus diuturna deſperatione ad nouum dolorem obduruiſſet.

Ita animus multis malis obſtupuit, vt ſenſu etiam moleſtiæ carere cæperit, quod ipſum eſt omnibus miſerius.

Quid quæris? nihil me infortunatius. Nos tamen in his etiam miſerijs, erecto animo, & minimè perturbato ſumus, honeſtumq; & dignitatem noſtram magna cura tuemur.

Plura ſcribere non poſſum, ita ſum animo perculſo, & deiecto.

Non faciam vt enumerem miſerias omnes, in quas incidi propter ſummam iniuriam & ſcelus, non tam inimicorum meorum, quàm inuidorũ, ne & meum mœrorem exagitem, & te in eundem luctum vocem.

Ego & ſæpiùs ad te, & plura ſcriberem, niſi mihi dolor meus, cùm omnes partes mentis, tum maximè huius generis facultatem ademiſſet.

Itaque cùm meus me mœror quotidianus lacerat & conficit, tú verò hæc addita cura

ura vix mihi vitam' reliquam facit.

Nec tam miſerum quidquam eſt, quod non in fortunam noſtram cadere videatur. Quare quando me afflictum & confectum luctu audies, exiſtimato me ſtultitiæ meæ pœnam ferre grauius, quam euenti, quod ei crediderim, quem eſſe nefarium non putaram.

Quæſo ecquod tantum malum eſt, quod in mea calamitate non ſit? Ecquis vnquam ex tam amplo ſtatu, tam bona cauſſa, tantis facultatibus ingenij, conſilij, gratiæ, tantis præſidijs bonorum omniũ cõcidit? Poſſum obliuiſci qui fuerim, non ſentire qui ſim? Quo caream honore, qua gloria, quibus liberis, quibus fortunis, quo fratre? Quem ego, vt nouum genus calamitatis attendas, quum pluris facerem, quàm me ipſum ſemper feciſſem, vitaui ne viderem, ne aut illius luctum, ſqualoremque aſpicerem: aut ne me, quem ille florentiſſimum reliquerat, perditum illi, afflictumque offerrem. Mitto cætera intolerabilia: etenim fletu impedior.

Dies autem nõ modò non leuat luctum hunc, ſed etiam auget. Nam cæteri dolores mitigantur vetuſtate, hic non poteſt, & ſenſu præſentis miſeriæ, & recordatione præteritæ vitæ, non continuò augeri. Deſidero enim non mea ſolùm, neque meos, ſed meipſum. Quid enim ſum? Sed non faciam,

ciam, vt aut tuum animum angam quærelis, aut meis vulneribus ſæpius manus adferam.

Non medius fidiùs præ lacrymis poſſum reliqua, nec cogitare, nec ſcribere.

Aut quis me non ſolum infelicior, ſed iã etiam turpior?

Si in malum hoc fortunæ iniquitate incidiſſem, honeſtior eſſet plaga: nunc noſtra culpa videmur accerſiſſe, quod commode vitari poterat.

Luget Senatus, mæret equeſter ordo, tota ciuitas ſenio confecta eſt, ſquallent municipia, afflictantur coloniæ, agri denique ipſi tam beneficum, tam ſalutarem, tã manſuetum ciuem deſiderant.

Magno in dolore ſum, vel mærore potius, quẽ ex crudeli & miſerabili morte optimi ciuis, moderatiſſimiq; hominis accepi.

O rem acerbam, ſed hæc ſatis diu multumq; defleta ſunt.

Quis liberos, quis coniugem aſpicere poterat ſine fletu? quis domum? tecta? quis larem familiarem? iam aut fœdiſſimã mortem omnes, aut miſerabilem fugam cogitant.

Perpetuum dolorem, auulſus à meis, ſuſtineo.

Dolebam, & acerbè ferebam, ſi tua ſalus ob eam ipſam cauſſam eſſet infeſtior, quòd meam ſalutem atque vitam tua beneuolentia,

lentia, præſidio, cuſtodiaque texiſſes.

Tuo in periculo non dolorem meum ſignificarem?

Quis tum non gemuit? quis non arſit dolore?

Conſumptis lacrymis tamen infixus animo hæret dolor.

Sed opprimor interdum, & vix reſiſto dolori, quod ea me ſolatia deficiunt, quæ cœteris, quorum mihi exempla propono, non defuerunt ſimili in fortuna.

Doleo, ita communem rem eſſe delapsã, vt ne ſpes quidem melius aliquando fore, relinquatur.

Tullia noſtra venit ad me, cuius ſumma virtute & ſingulari humanitate grauiori etiam dolore ſum affectus, noſtra factum eſſe negligentia, vt longè alia in fortuna eſſet, atque eius pietas ac dignitas poſtulabat.

Sed hæc omittamus, augemus enim dolorem retractando.

RESPONSIO AD QVERVLAM epiſtolam.

EAdem eſt hic ferè, cum de noſtris, noſtrorumve miſerijs querelam inſtituimus, reſpondendi ratio, quæ eſt conſolationum: Cùm verò ſuper aduerſariorum malitia querimur, ſequemur reſpondēdi ad Expoſtulatorias epiſtolas modum: Vel enim ſimpliciter negatur id, quod

quo de nobiſcum amicus conqueritur: vel illud ipſum, vt rectè, iuſtè, honeſteque factum, defenditur: vel culpam in rem aut perſonam aliam transfertur: vel ad confeſſionem, veniæque deprecationem confugitur.

In huius collocatione pars prima conſtabit, aut ſignificatione doloris ex amici quærelis percepti: vel inſtitutæ purgationis cauſa: vel eius ad quem ſcribimus reprehenſione: vel amoris & beneuolentiæ amici laude: vel certè excuſatione breuitatis litterarum.

Pars altera purgationem ipſam complectitur, factam, aut defenſione, aut inficiatione eius quod obijcitur: aut cauſſæ remotione in ignorantiam, in perſonas alias, in ipſum qui de nobis conqueritur, in locum, in tempus, in inſtrumenta.

Poſtrema pars abſoluetur, aut excuſatione libertatis acerbitatiſve in reſpondendo adhibitæ: aut ſtudij, beneuolentiæque noſtræ pollicitatione: aut maleuolorū reprehenſione: aut adhortatione, vt excuſationem noſtram admittat amicus, neve calumniatoribus noſtris fidem habeat.

Exemplum reſponſionis ad Querulā epiſtolam, obſeruatum in Epiſt. 27. lib. 11. ad Fam. qua ſe Matio Cicero purgat quòd non labefactauerit eius famam, ſed dignitatem potiùs atque auctoritatem defenderit. In

rit. In cuius Exordio purgationis inſtitutę occaſio indicatur, beneuolentiæ etiam cōciliandæ ergò, amoris cauſæ plurimæ recenſentur. Exponuntur deinde quærelarū cauſæ, & earundem ſubiungitur purgatio. Abſoluitur adhortatione obliqua, vt excuſationem admittat.

NOndum ſatis conſtitui, moleſtiane plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noſter, homo tum plenus officij, tū vtriuſque noſtrûm amantiſſimus. Nam cùm in Tuſculanum veſperi veniſſem: poſtridie ille ad me, nondum ſatis firmo corpore cùm eſſet, manè venit. Quem cùm obiurgarem, quòd parum valetudini parceret: tum ille, nihil fuiſſe ſibi longius, quàm vt me videret. Nam quidnam, inquam, noui? detulit ad me querelam tuā: de qua prius, quàm respondeo, pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita poſſum, nemo eſt mihi te amicus antiquior. ſed VETVSTAS habet aliquid commune cum multis: amor nō habet. Dilexi te quo die cognoui, meq́ à te diligi iudicaui, tuus deinde diſceſſus, isq́ diuturnus, ambitio noſtra & vitæ diſſimilitudo nō eſt paſſa voluntates noſtras conſuetudine conglutinari. Tuum tamen erga me animum agnoui multis annis ante bellum ciuile, cùm Cæſar eſſet in Gallia: quod enim vehementer mihi vtile eſſe putabas, nec inutile ipſi Cæſari, perfeciſti, vt ille me diligeret, coleret, haberet in ſuis. Multa

L *præ-*

prætereo, quæ temporibus illis inter nos familia-
riſſimè dicta, ſcripta, communicata ſunt: gra-
uiora enim ſunt conſecuta, & initio belli ciuilis
cùm Brundiſium verſus ires ad Cæſarem, veni-
ſti ad me in Formianum: primùm hoc ipſum
quanti, præſertim temporibus illis? Deindè obli-
tum me putas conſilij, ſermonis, humanitatis
tuæ? quibus rebus intereſſe memini Trebatium.
Nec verò oblitus ſum litterarum tuarum, quas
ad me miſiſti, cùm Cæſari obuiam veniſſem in
agro, vt arbitror, Trebulano. Secutum illud tē-
pus eſt, cùm me ad Pompeium proficiſci ſiue pu-
dor meus coegit, ſiue officium, ſiue fortuna. Quod
officium tuum, quod ſtudium, vel in abſentem
me, vel in præſenteis meos defuit? quem porrò
omnes mei, & mihi, & ſibi te amiciorem iudi-
cauerunt? Veni Brundiſium oblitumne me pu-
tas, qua celeritate, vt primùm audieris, ad me
Tarento aduolaris? quæ tua fuerit aſſeſſio, ora-
tio, confirmatio animi mei fracti communium
miſeriarum metu? Tandem aliquando Romæ
eſſe cœpimus. quid defuit noſtræ familiaritati?
in maximis rebus, quonam modo me gererem
aduerſus Cæſarem, vſus tuo conſilio ſum. In re-
liquis officijs cui tu tribuiſti. excepto Cæſare,
præter me vt domum ventitares, horaſq; mul-
tas ſæpè ſuauiſſimo ſermone conſumeres? cum
etiam tum, ſi meminiſti, vt hæc φιλοσο-
φούμενα ſcriberem, tu me impuliſti. Poſt

Cæſaris

Digitized by Google

Cæſaris reditum quid tibi maiori curæ fuit, quã Vt eſſem ego illi quàm familiariſſimus? quod effeceras. Quorſum igitur hæc oratio longior, quàm putarem? quia ſum admiratus, te, qui hæc noſſe deberes, quidquam à me commiſſum, quod eſſet alienum noſtra amicitia, credidiſſe: nam præter hæc, quæ cõmemoraui, quæ teſtata ſunt & illuſtria, habeo multa occultiora, quæ Vix Verbis exſequi poſſum. Omnia me tua delectant, ſed maximè maxima cum fides in amicitia, conſilium, grauitas, conſtantia, tum lepos, humanitas, litteræ. Quapropter redeo nũc ad querelam. Ego te ſuffragium tuliſſe in illa lege, primùm nõ credidi: deinde ſi credidiſsem, nunquã id ſine aliqua iuſta cauſſa exiſtimarem te feciſſe. Dignitas tua facit, Vt animaduertatur quidquid facias: maleuolentia autem hominum, Vt nõnulla durius, quàm à te facta ſint, proferantur. Ea ſi tu non audis, quid dicam neſcio: equidem ſi quãdo audio, tam defendo, quàm me ſcio à te contra inimicos meos ſolere defendi. Defenſio autem eſt duplex, alia ſunt, quæ liquidò negare ſoleam, Vt de iſto ipſo ſuffragio: alia, quæ defendam à te piè fieri & humanè, Vt de curatione ludorum. Sed te hominem doctiſſimum non fugit, ſi Cæſar rex fuerit (quod mihi quidem Videtur) in Vtramque partem de tuo officio diſputari poſſe: Vel in eam, qua ego Vti ſoleo, laudandam eſſe fidem & humanitatem tuam, q i amicum etiam mortuum diligas: Vel in eã, quæ

nonnulli

nonnulli vtuntur, libertatem patriæ vitæ amici anteponendam. Ex his ſermonibus vtinam eſſent delata ad te diſputationes meæ. Illa verò duo, quæ maxima ſunt laudum tuarum, quis aut libentius, quàm ego, commemorat, aut ſæpius; te & non ſuſcipiendi belli ciuilis grauiſſimum auctorem fuiſſe, & moderãdæ victoriæ? in quo, qui mihi non aſſentiretur, inueni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio familiari noſtro, qui mihi dedit cauſſam harum litterarum, quibus niſi credideris, me omnis officij & humanitatis expertem iudicaris. quo nec mihi grauius quidquam poteſt eſſe, nec à te alienius. Vale.

EXemplum reſponſionis ad excuſationem quærularum, obſeruatum in Epiſt. 28. lib. 11. ad Fam. qua Ciceroni Matius reſpondet, & de eius amore atque beneuolentia primùm ſibi gratulatur, eundemque laudat, quòd non temerè fidem habuerit. Deindè ſeſe Cæſaris, vtpotè viri de ſe, & alijs non malè meriti, mortem iure deploraſſe, cum refutatione eorum quæ contra afferri poterant, oſtendit. Poſtremò Trebatio gratias agit, quòd querelam ad Ciceronem detulerit.

MAgnam voluptatem ex tuis litteris cepi, quod, quam ſperâram atque optarâm, habere te de me opinionẽ cognoui. de qua etſi non dubitabam, tamen, quia maximi æſtimabam,

bam, ut incorrupta maneret, laborabam. Conſcius autem mihi eram, nihil à me commiſſum eſſe, quod boni cuiuſquam offenderet animum. eo minus credebam plurimis atque optimis artibus ornato tibi temere quidquam perſuaderi potuiſſe, præſertim in quem mea propenſa & perpetua fuiſſet atque eſſet beneuolentia. Quod quoniam, ut uolui, ſcio eſſe: reſpondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, pro tua ſingulari bonitate & amicitia noſtra ſæpè reſtitiſti: nota enim mihi ſunt, quæ in me poſt Cæſaris mortem contulerit. Vitio mihi dant, quod mortem hominis neceſſarij grauiter fero, atq; eum, quem dilexi, perijſſe indignor: aiunt enim patriam amicitiæ præponendam eſſe: proindè ac ſi iam uicerint, obitum eius reip. fuiſſe utilem. Sed non agam aſtutè, fateor, me ad iſtum gradum ſapientiæ non perueniſſe: neque enim Cæſarem in diſſenſione ciuili ſum ſecutus, ſed amicum, quanquam re offendebar, tamen non deſerui: neque bellum unquam ciuile, aut etiam cauſſam diſſentionis probaui, quam etiam naſcentem exſtingui ſummè ſtudui. Itaque in uictoria hominis neceſſarij, neq; honoris, neque pecuniæ dulcedine ſum captus. quibus præmijs reliqui, minus apud eum quàm ego, cùm poſſent, immoderatè ſunt abuſi. atque etiam res familiaris mea, lege Cæſaris diminuta eſt: cum beneficio plerique, qui Cæſaris morte lætantur, remanſerunt in ciuitate. ciuibus uictis ut parce-

retur, æquè ac pro mea ſalute, laboraui. Poſſum igitur, qui omneis ſoluerim incolumeis, eum, à quo id impetratum eſt, periiſſe non indignari? cùm præſertim iidem homines ibi & inuidiæ & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt, quando factum noſtrum improbare audes. O ſuperbiam inauditam! alios in facinore gloriari, aliis ne dolere quidem impunè licere. At hæc etiam ſeruis ſemper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent ſuo potius, quàm alterius arbitrio. Quæ nunc iſti, ut quidem dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. ſed nihil agunt nullius unquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate deſiſtam. NUNQUAM ENIM HONESTAM mortem fugiendam, ſæpè etiam appetendam putaui. Sed quid mihi ſuccenſent, ſi id opto, ut pœniteat eos ſui facti? cupio enim Cæſaris mortem omnibus eſſe acerbam. At debeo pro ciuili parte remp. uelle ſaluam. Id quidem me cupere, niſi & antè acta uita & reliqua mea ſpes tacente me probat, dicendo uincere non poſtulo. Quare maiorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihiq́ue ſi ſentis expedire rectè fieri credas, nullam communionem cum improbis eſſe poſſe. An, quod adoleſcens præſtiti, cùm etiam errare cum excuſatione poſſem, id nunc ætate præcipitata commutem ac me ipſe retexam? non faciam, neque, quod diſpliceat, committam, preterquam quod hominis mihi cō-

iun-

iunctiſſimi, ac viri ampliſſimi doleo grauem caſum. Quòd ſi aliter eſſem animatus, nunquã, quod facerem, negarem, ne & in peccando improbus, & in diſsimulãdo timidus ac vanus exiſtimarer. At ludos, quos Cæſaris victoriæ Cæſar adoleſcẽs fecit, curaui. At id ad priuatum officiũ, non ad ſtatum reip. pertinebat. Quod tamẽ munus & hominis amiciſsimi memoriæ atque honoribus præſtare etiã mortui debui: & optimæ ſpei adoleſcenti ac digniſsimo Cæſare petenti negare non potui. Veni etiam conſulis Antonij ſæpè domum ſalutandi cauſſa: ad quem qui me parum patriæ amantem eſſe exiſtimant, rogandi quidẽ aliquid, aut auferendi cauſſa frequenteis ventitaſſe reperies. Sed quæ hæc eſt arrogantia, quod Cæſar nunquam interpellauit, quin, quibus vellem, atque etiam, quos ipſe non diligebat: tamen ijs vterer: eos qui mihi amicum eripuerũt, carpendo me, efficere conari, ne quos velim, diligam? Sed non vereor ne aut mea vitæ modeſtia parum valitura ſit in poſterum contra falſos rumores; aut etiam ij, qui me non amant propter meam in Cæſarem conſtantiam, non malint mei, quàm ſui ſimiles amicos habere. Mihi quidem ſi optata contingent: quod reliquum eſt vitæ, in otio Rhodi degam: ſin caſus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, vt rectè fieri ſemper cupiam. Trebatio noſtro magnas gratias ago, quòd tuum erga me animum ſimplicẽ atq; amicum aperuit: & quòd eum, quem ſemper dilexi

lubenter, quo magis iure colere atque obſeruare deberem, fecit. Benè Vale, & me dilige.

DE MINATORIA epiſtola.

MInatoria dicitur illa epiſtola, qua pœnas denuntiamus, & metum inijcimus ijs, qui aut maleficij alicuius rei ſunt, aut, niſi prohibeantur, malum committerent.

In communicatione æquitas & moderatio adhibenda eſt, ne leui & molli brachio cum improbis agatur, neve ira & minæ modum excedant. Sententijs hic opus, quæ animi iuſtam commotionem & iram declarent, & factum ipſum, ob quod minæ inſtituuntur, exaggerent. Rei turpitudo & iniquitas dolorem concitat, atque ad minas compellit: Contumeliæ, maledicta, impeditiones honorum, voluntatum, laborum, ſtudiorum, & id genus alia, amplificantur notatione perſonæ, partim noſtræ, quæ eſt læſa, partim eius, cui ſuccenſemus & minamur: vel modi agendi: vel temporis, aliarumve circumſtantiarum.

In collocationis Prima parte crimen ipſum cum querela & indignatione ponendum.

Parte altera illud exaggerandum.

Poſtrema adhortatione aut reprehen-

ſione & comminatione abſoluitur.

Exemplum Minacis epiſtolæ, obſeruatum in Epiſt. 1. lib. 5. ad Fam. qua Ciceroni Metellus ob fratrem iniuria affectũ minatur, & quidem in Exordio factum ipſum cum indignatione & quærela proponit. Pòſt profert ea, quæ à contumelia atq; iniuria Ciceronem auocare debuiſſent. Poſtremò minatur, & leuitatem eidem atque inconſtantiam obijcit, ſeque etiamſi non deſint cauſſæ, Reip. tamen nequaquam defuturum eſſe ſignificat.

SI Vales, bene eſt. Exiſtimaram pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, neque me abſentem ludibrio læſum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatũ iri. Quem ſi parum pudor ipſius defendebat, debebat vel familia noſtra dignitas, vel meum ſtudium erga vos, remq; pub. ſatis ſubleuare. Nunc video, illum circumuentum, me deſertum à quibus minimè conueniebat. Itaque in luctu & ſqualore ſum, qui prouinciæ, qui exercitui præſum, qui bellum gero, quæ quoniam nec ratione, nec maiorum noſtrorum clementia adminiſtraſtis, non erit mirandum ſi vos pœnitebit. Te tam mobili in me, meosq; eſſe animo, non ſperabam. Me interea nec domeſticus dolor, nec cuiuſquam iniuria à rep. abducet. Vale.

COMMINANDI FORMVLÆ.

SI pergas maledictis me prouocare, cõtumeliarumq; in me aculeos excutere, ita viciſſim mea in te tela conijcientur, in tuis vt pulmonibus & viſceribus adhæreant.

Ferocitatem iſtam tuam comprimam, audaciam frangam, loquacitatem retardabo.

Tibi iſtam ego licentiam fractis cupiditatibus concutiam.

Niſi iſtam tuam maledicendi libidinem profuſamque conſtringas ſcurrilitatem, oſtendam eum me eſſe, qui nec dignitatem, nec nominis ſui exiſtimationem, ludibrio tuo oblatam eſſe patiatur.

Vide ne maiorem viribus tuis hoſtem prouoces, neve quas ſeditiones excitas, in tuum ſanguinem redundent atq; perniciẽ.

Inuitus facio, vt ad tuam impudentiam, nequitiam, furorem, animi mei abijciam moderationem: ſed niſi humanitate potius mecum, quàm iniurijs certare velis, cogar & ipſe & in te violentior eſſe, quàm vel vſus meus, vel natura poſtulat.

Non fugit nos tuum facinus quòd perpetraſti: Multa enim & certa ſigna habemus, etiamſi abneges: maximè autem eos qui tibi conſcij fuerunt, atque ipſius facti ſocij. Nunquam huius culpæ pænam effugies.

Ego

Ego tibi iſtam linguæ laſciuiam præcidam.

Sic tuos furores excitabo, ac frangam inſolentiam, vt, quo te vertas, neſcias.

In eam te fortunarum omnium deſperationem adigam, vt nullam tibi neque laboris, neque miſeriæ, neque periculi perfugium relinquatur.

Obtundam iſtam tibi, quæ ſe nunc proterué ac petulanter effert, maledicendi cupiditatem.

Ex his laqueis ſi te exueris, ac te aliqua vi ac ratione explicaris, in plagas maiores incidendum eſt tibi; mortem acerbam crudelemque tibi proponemus.

Ego vix abs te manus ac tela contineo.

Tibi ego confido impendere fatum aliquod, & pœnas iam diu improbitati, nequitiæ, ſceleri, libidini debitas, aut inſtare iam planè, aut certè iam appropinquare.

Si in ea mente manes, ea quæ mereris, exſpectes.

Ego ſi attulero neruos & induſtriã (mihi crede) excutiam tibi iſtam verborum iactationem, ex que ſomno excitabo, nec patiar me abs te, niſi virtute vincas, ſuperari.

Permitto aliquid iracundiæ tuę, do adoleſcentiæ, credo amicitiæ ſed niſi tibi aliquem modum vitæ conſtitueris, coges oblitum me noſtræ amicitiæ, habere rationem dignitatis meæ.

Noli hac mea noua leuitate abuti, noli aculeos rationis meæ, qui reconditi ſunt, excuſſos eſſe arbitrari, noli id putare omninò omiſſum à me, ſi quid tibi remiſſum atque conceſſum. Erumpet aliquando ex me vera vox, & dicam ſine cunctatione quod ſentio.

EXemplum reſponſionis ad Minaces epiſtolas, obſeruatum in Epiſt. 3. li. 11. ad Fam. qua Brutus & Caſſius Antonio ita reſpondent, vt pluris ſe patriæ libertatem, quàm vel gratiam facere oſtendant. In parte prima repetitio fit argumenti litterarum Antonij. Pars altera refutatio eſt, in qua Brutus & Caſſius Antonij minas iniquas eſſe, & parum à ſe metui indicant. Concluſio adhortatione & voto eſt facta: Antonium enim & hortantur, ne quid contra Remp. tentet: & ſimul Deos rogare ſe affirmant, ne conſilia quæ tractat, vel ſibi ipſi, vel Reipub. pernicioſa ſint.

LItteras tuas legimus ſimillimas edicti tui, contumelioſas, minaceis, minimè dignas, quæ à te nobis mitterentur. Nos, Antoni, te nulla laceſſiuimus iniuria: neque miraturum credidimus, ſi prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto poſtulaſſemus à cõſule. Quòd ſi indignaris, auſos eſſe id facere, concede nobis, vt doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto & Caſſio

Caſſio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecunijs imperatis, exercitibus ſolicitatis, & nuntijs trans mare miſſis, quod te quæſtum eſſe negas: nos tibi quidem credimus, optimo animo te feciſſe: ſed tamen neque agnoſcimus quidquam eorum: & te miramur, cum hæc reticueris, non potuiſſe continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæſaris obijceres. Illud verò quemadmoduus ferendum ſit, tute cogita: non licere prætoribus concordiæ ac libertatis cauſſa, per edictum, de ſuo iure decedere, quin conſul arma minetur. Quarum fiducia nihil eſt quod nos terreas. Neque enim decet, aut conuenit nobis periculo ſubmittere animum noſtrum: neque eſt Antonio poſtulandum, vt ijs imperet, quorum opera liber eſt. Non ſi alia hortarentur, vt bellum ciuile ſuſcitare vellemus, litteræ tuæ nihil proficerent. NVLLA enim minantis auctoritas apud liberos eſt. Sed pulchrè intelligis, non poſſe nos quòquam impelli: & fortaſſis ea re minaciter agis, vt iudicium noſtrum metus videatur. Nos in hac ſententia ſumus, vt te cupiamus etiã in libera rep. magnum atque honeſtum eſſe: vocemus te ad nullas inimicitias, ſed tamen pluris noſtram libertatem, quàm tuam amicitiam æſtimemus. Tu etiam atque etiam vide quid ſuſcipias, quid ſuſtinere poſſis: neque, quamdiu vixerit Cæſar, ſed quàm non diu regnarit, fac cogites. Deos quæſumus, conſilia tua reip. ſalutaria ſint ac tibi: ſin minus, vt ſalua atque honeſta rep.

tibi

tibi quàm minimum noceant optamus. Pridie Non. Sextileis. Appoſitiſſima comminatoriarum epiſtolarum cum reſponſionibus ad eaſdem exẽpla habet ſecundus Laconicarum epiſtolarum liber.

DE DEMONSTRATIVI GEneris epiſtolis.

DEmonſtratiuum cauſſæ genus, Cicero in partitionibus oratorijs Exornationem dixit. Eſt autem genus hoc Exornationis, vt ibidem Cicero aſſirmat, latum & varium, omniaque complectitur quæ à duobus alijs cauſſarum generibus remota dicuntur, vel ſcribuntur ad cognitionem, & ad aurium voluptatem. Itaque ille idem in Oratore Exornationi ſubijcit laudationes, & vituperationes, ſcriptiones, hiſtorias, reliquarumque rerum formã quæ abſunt ab omni contentione.

DE NVNTIATORIA SEV NARratoria epiſtola.

NVntiatoriam Epiſtolam, ſub qua Narratoriam ſeu expoſitoriam cõprehendi certum eſt, Demonſtratiui generis eſſe cõſtat, cùm graue iudicium Ciceronis habeamus, qui in orat. ad Brutum Hiſtoriam ſeu narrationem ad id genus reuocauit.

Hæc enim pertinet ad cognitionem rerum geſtarum, & ad eam voluptatem, quæ capitur ex cognitione: quas nemo

mo negabit eſſe exornationis. Eſt autem epiſtola Nuntiatoria hiſtoriæ quaſi alumna quædam, ſicut epiſtolæ Ciceronis, & præcepta ipſa declarant.

Nuntiatoria enim epiſtola eſt, qua facimus amicum certiorem, ſi quid nouæ rei geſtum ſit apud nos, quod illius referat ſcire, vel quod illi voluptatem ſit allaturum, ſiue priuatum ſit illud, ſiue publicum. Priuatum, vt cùm ſignificamus abſenti, qua valetudine ſimus nos alijve, quid fiat in ſtudijs, quid rure, quid in vrbe, quid in ædificijs, quid in litibus ſucceſſerit, & alia huiuſmodi: Publicum verò, vt de pace, de bello, de regum geſtis, aut fœderibus, de peſtilentia, aut inundationibus, terræ motu, tempeſtatibus, alijsque generis eiuſdem.

Quod ad collationem attinet, cùm epiſtola eſſe debeat expreſſio quædam amoris erga amicum cui ſcribimus, captanda eſt initio Nuntiatoriæ, non ſecus atque in alijs epiſtolarum formis, beneuolentia, vel excuſatione ſilentij, & raritatis litterarum: vel commendatione alicuius facti illius ad quem ſcribitur: vel inſtitutæ ſcriptionis occaſione, vel occupatione & inſinuatione in re aliqua triſti. Exordium tamen, & beneuolentiæ captatio, vt ſuprà annotatum

certis

certis de cauſis omitti poteſt.

Pars altera Narratio eſt, quæ nuntiationem atque expoſitionem continet, factam notatione circumſtantiarum. Loci, Temporis, Perſonarum, Modi, Conſiliorum, Cauſſarum, Factorum, Teſtimoniorum, & ſimilium rerum.

Hanc his virtutibus commendari neceſſe eſt, vt ſit Breuis, Simplex, Dilucida, Elegans, & veritati conſentanea.

In Nárrando, ita rerum ac temporum ſeruabitur ordo, à lætioribus exordiamur, & prius de amici rebus dicamus quàm de noſtris, ſi fortè de noſtris dicere aliquid voluerimus.

Narrationis quoque inſpiciendus eſt finis: Is enim geminus eſſe poteſt. Vel ſola rei cognitio, vel eiuſdem etiam delectatio.

Cùm ſola cognitio quæritur, ita narrabitur, vt, ſi petiuerit ad ſe perſcribi, ſciat nos ipſi diligenter eſſe ſatisfacturos.

Si non petierit, nos ipſum rei noſcendæ cupidum reddemus, vt ſciat nos etiam abſentes, quæ ſcire is velle debet, etiam vltrò adferre: & tum rem ſic narrabimus, vt nihil cognitione dignum omittamus.

Si verò delectationis cauſſa narramus quippiam, admittenda tum erit maior verborum ſententiarumque vrbanitas, ſimul ac varietas, vt ab initio ad iucunditatem ipſam conferantur.

In

In Epiſtola Narratoria, qua partim geſta, partim gerenda, exponentur, danda eſt opera, vt præterita & præſentia ſic exponamus, vt ex ijs futura coniecturis quodãmodo colligi queant.

Et vbi quid in quaq; re aut boni aut mali ſit declarauimus, tũ, quoque paucis aperiendũ eſt, quid illi faciendum arbitremur.

Poſtrema pars concluſio eſt, in qua nos ſimilia ſcripturos pollicebimur, & ab amico vt ipſe quoq; (ſi quid noui acciderit) ad nos perſcribat, petemus: vel eundem animo infracto, & bona de rebus ſpe eſſe iubebimus: vel adhortabimur vt curam valetudinis gerat: vel Deo pro recuperata valetudine gratias agat: nos conueniat, vel aliud quid agat.

Eadem collocatione, quæ hic in Nuntiatoria obſeruanda præcipitur, vtendum in epiſtolis quas Ænigmaticas vocant: quibus aliud ſcribimus, aliud verò intelligimus. Cùm nimirum abſenti amico mentis ſenſa & cogitata, quæ cum periculo coniũcta eſſe videntur, obſcurè ac rectè exponimus. In his adhibendæ ſententiæ quæ varium ſenſum adferunt: aliud verbis indicant, aliud re ipſa complectuntur.

Allegoriæ & tranſlationes adſint oportet crebræ: atque vocabula quæ ambiguam ſignificationem habent. Poetarum quoque fabulæ; aut aliorum acuta & obſcura dicta aſſu-

aſſumenda. Interim opera danda eſt: vt parcè, non continuò ænigmatica adhibeantur: & adhibeantur tum, cùm, vel neceſſitas ob periculum flagitat, vel, propter eruditionem & acumen, vel denique cùm voluptas & delectatio requiritur. Sunt huius generis in epiſtolis Familiaribus li. 10. Epiſt. 28. & lib. 12. epiſt. 4. in quibus obſcurè Cicero conqueritur, quod non cum Cæſare vnàquoque Antonius interfectus ſit. Multæ autem & variæ in iis ſunt, quas ad Atticum Cicero ſcripſit, tempore Reipub. admodum periculoſo, vt lib. 1. epiſt. 15. vbi tectè Cicoro de adulterio agit cuiuſdam Caij cum Luculli vxore, & illum quidem Paridem, hunc Manelaum vocat: & de togula picta Pompeij: & piſcatoribus, Lucullo, Hortenſio, L. Philippo, qui abiecta Reipub. cura, de piſcinis ſuis ſoliciti erant. Præſtant autem cæteris, quæ lib. 7. & 8. exſtant, propterea quòd ſcriptæ illæ ſunt belli ciuilis tempore de Pompeio, Cæſare, & alijs, quos apertè reprehendere minus tutum erat. Sunt & egregiæ lib. 14. epiſtolæ, quas poſt Cæſaris necem de Antonio & eius ſectatoribus Cicero ſcripſit: vbi valdè periculoſum erat apertè illa vituperare, quæ contra maiorum conſuetudinem in Repub. gerebantur.

Exem-

Exemplum Nuntiatoriæ epiſtolæ de quibus inſtitutæ priuatis, non noſtris, ſed alienis, obſeruatum in epiſtola 12. lib. 4. ad Fam. qua Ciceronem Sulpitius de cæde Marcelli certiorem facit. Cuius Principium inſinuatione factum eſt, propter materiam auditu parum iucundam. Pars altera rei expoſitionem, facta circumſtantiarum notatione, temporis, loci, perſonarum, cauſarum, modi, continet. Poſtrema pars commemorationem habet officiorum Marcello demortuo præſtitorum.

ETſi ſcio, non iucundiſſimum nuntium me vobis allaturum tamen quoniam CASVS & natura in nobis dominantur, viſum eſt faciendum quoquo modo res ſe haberet, vos certiores vt facerem. A. d. v. Kal. Iunias cùm ab Epidauro Piræum naui aduectus eſſem, ibi Marcellum collegam noſtrum conuêni eumq; diem ibi conſumpſi, vt cum eo eſſem. Poſtero die cùm ab eo digreſſus eſſem eo conſilio, vt ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque iuriſdictionem abſoluerem: illle, vt aiebat, ὑπὲρ μαλέας. *Italiam verſus nauigaturus erat. Poſtridie eius dici, cũ ab Athenis proficiſci in animo haberem: circiter horã decimam noctis Poſtumus familiaris eius ad me venit, & mihi nuntiauit, M. Marcellum collegã noſtrũ poſt cœnæ tempus à P. Magio Chilone familiari eius*

eius pugione percuſſum eſſe, & duo vulnera acceptiſſe: vnum in ſtomacho, alterum in capite ſecundum aurem: ſperare tamen eum viuere poſſe: Magium ſeipſum interfeciſſe: poſtea ſe à Marcello ad me miſſum eſſe, qui hæc nuntiaret, & rogaret, vti medicos cogerem, coegi, & è veſtigio eò ſum profectus prima luce, cùm à Piræo non longe abeſſem, puer Acidini obuiam mihi venit cum codicillis, in quibus erat ſcriptũ, paullo antè lucem, Marcellum diem ſuum obijſſe: ita vir clariſſimus ab homine teterrimo acerbiſſima morte eſt affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inuentus eſt amicus, qui ei mortem offerret. Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inueni duos libertos, & pauculos ſeruos: reliquos aiebant profugiſſe metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet. Coactus ſum in eadem illa lectica, qua ipſe delatus eram, meiſque lecticarijs in vrbem eum referre: ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei ſatis amplum faciendum curaui ab Athenienſibus, locum ſepulturæ intra vrbem vt darent, impetrare non potui, quòd religione ſe impediri, quod proximum fuit, vti in quo vellemus gymnaſio eum ſepeliremus, nobis permiſerunt. Nos in nobiliſſimo orbis terrarum gymnaſio, eum Academia locum delegimus: ibique eum combuſſimus: poſteaq́ curauimus, vt ijdem Athenienſes in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarẽt: ita,

quæ

quæ noſtra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate & viuo, & mortuo omnia ei præſtitimus. Vale. D. prid. Kalend. Iun. Athenis.

EXemplum Nuntiatoriæ epiſtolæ inſtitutæ de rebus noſtris priuatis, obſeruatum in 21. epiſt. lib. 16. ad Fam. qua Ciceronis filius, ad Tironem de ſtudijs ſuis, pręceptoribus, exercitationibus, amicis, & familiaribus ſcribit: oſtendit etiam in eo totum ſe fore, vt & neglecta prius ſarciat, & Athenis benè tempus collocet. In Exordio ſcribendi occaſionem, & quàm gratæ patris & Tironis ſibi exſtiterint litteræ, indicat. In Narratione primùm vitam ſuam priorem deteſtatur, & emendationem promittit: deinde multa de ſtudijs, atque exercitationibus ſuis ſcribit. In Concluſione à Tirone petit, vt librariũ aliquem Græcum mittat.

CVM vehementer tabellarios expectarem quotidie, aliquando venerunt poſt diem XI. & VI. quàm à vobis diſceſſerant: quorũ mihi fuit aduentus optatiſſimus: nam cùm maximam cepiſſem lætitiam ex humaniſſimi & cariſſimi patris epiſtola: tum verò iucundiſſimæ tuæ litteræ cumulum mihi gaudij attulerunt. Itaque me iam non pœnitebat intercapedinem ſcribendi feciſſe, ſed potius lætabar: fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex ſilentio mearum litterarum. Vehementer igitur gaudeo

gaudeo te meam ſine dubitatione accepiſſe excuſationem. Gratos tibi optatosq́; eſſe, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulciſſime Tiro: præſtaboq́; & enitar, vt in dies magis magiſq́; hæc naſcens de me duplicetur opinio. Quare quod polliceris te buccinatorem fore exiſtimationis meæ, firmo id, conſtantiaq́; animo facias licet: tantum enim mihi dolorem, cruciatumq́; attulerunt errata ætatis meæ, vt non ſolùm animus à factis, ſed aures quoque à commemoratione abhorreant. cuius te ſolicitudinis & doloris participem fuiſſe: notum exploratumq́; eſt mihi: nec id mirum: nam cùm omnia mea cauſſa velles, tum etiam tua: ſocium enim te meorum commodorum ſemper eſſe volui. Quando igitur tum ex me doluiſti, nunc vt duplicetur tuum ex me gaudium, præſtabo. Cratippo me ſcito non vt diſcipulum, ſed vt filium eſſe coniunctiſſimum: nam cùm audio illum libenter, tum etiam eius propriam ſuauitatem vehementer amplector. ſum totos dies cum eo, noctiſq́; ſæpenumero partem: exoro enim, vt mecum quam ſæpiſſimè cenet hac introducta conſuetudine, ſæpè inſcientibus nobis, & cenantibus obrepit: ſublataq́; ſeueritate philoſophiæ, humaniſſimè nobiſcum iocatur. Quare da operam vt hunc talem, tam iucundum, tam excellentem virum videas quamprimùm. Nam quid ego de Brutio dicam? quem nullo tempore à me patior diſcedere: cuius cùm

frugi

frugi ſeueraq; eſt vita, tum etiam iucundiſſima conuictio: non eſt enim ſeiunctus iocus à philologia & quotidiana συζητήσει. *Huic ego locum in proximo conduxi, & vt poſſum, ex meis anguſtijs, illius ſuſtento tenuitatem. Præterea declamitare Græcè apud Caſſium inſtitui: Latinè apud Brutium exerceri volo. Vtor familiaribus & quotidianis conuictoribus, quos ſecum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatiſſimis. Multum etiam mecum eſt Epicrates princeps Athenienſium, & Leonides, & horum ceteri ſimiles,* τὰ μὲν οὖν καθ᾽ ἡμᾶς, τάδε. *De Gorgia autē quod mihi ſcribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione vtilis, ſed omnia poſtpoſui dummodo præceptis patris parerem.* οὐ παῤῥήδην *enim ſcripſerat, vt eum dimitterem ſtatim tergiuerſari nolui ne mea nimia* σπουδὴ *ſuſpicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi ſuccurrebat, graue eſſe, me de iudicio patris iudicare. Tuum tamen ſtudium & conſilium, gratum acceptumq; eſt mihi. Excuſationem anguſtiarum tui temporis accipio: ſcio enim quàm ſoleas eſſe occupatus. Emiſſe te prædium vehementer gaudeo, feliciterq; tibi rem iſtam euenire cupio. hoc loco me tibi gratulari, noli mirari: eodem enim ferè loco tu quoque emiſſe te, feciſti me certiorem. Habes: deponenda tibi ſūt vrbanitates, ruſticus Rom. factus*

es,

es. cum ego mihi nunc ante oculos tuum iucundiſſ. conſpectum propono, videor videre ementem te ruſticas res, cum villico loquentem, in lacinia ſeruantem ex menſa ſecunda ſemina. Sed quod ad rem pertinet, me tum tibi defuiſſe, æquè, ac tu, doleo. Sed noli dubitare, mi Tire, quin te ſubleuaturus ſim, ſi modò fortuna me: præſertim cùm ſciam communem nobis emptum eſſe iſtum fundum. De mandatis, quòd tibi curæ fuerunt, eſt mihi gratum: ſed peto à te vt quàm celerrimè mihi librarius mittatur, maximè quidem Græcus: multum enim mihi eripitur operæ in exſcribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures vt valeas, vt vnà συμφιλολογεῖν *poſſimus. Antherum tibi commendo. Vale.*

EXemplum Nuntiatoriæ epiſtolæ inſtitutæ de rebus publicis, obſeruatum in Epiſt. 5. lib. 2. ad Fam. quo Curionem Cicero de Reipub. ſtatu certiorem facit. In Exordio, quòd tutum ſatis non ſit de publicis rebus ſcribere, reiectione expoſitionis Cicero vtitur. In Narratione tectè & occultè miſerabilem Reipub. ſtatum exponit, ita etiam debilitata omnia, ac exſtincta propè eſſe affirmat, vt dubitet, vtrũ, cùm venerit Curio, habiturus ſit, quod curet. In Concluſione adhortatur, vt ea paret, meditetur, cogitet, quæ ijs neceſſaria, qui miſeris temporibus Reipub. opem ferre cupiunt.

Hæc

Digitized by Google

HÆC negotia quomodo ſe habeant, ne epiſtola quidem audeo narrare tibi, etſi vbicunque es (vt ſcripſi ad te antea) in eadem es naui: tamen quod abes, gratulor: vel quia non vides ea, quæ nos: vel quòd excelſo & illuſtri loco ſit laus tua in plurimorum & ſociorum, & ciuium conſpectu: quæ ad nos: nec obſcuro nec vario ſermone, ſed & clariſſima, & vna omnium voce perfertur. Vnum illud neſcio, gratulerne tibi an timeam, quòd mirabilis eſt exſpectatio reditus tui: non quòd verear, ne tua virtus opinioni hominum non reſpondeat, ſed mehercule, ne, cùm veneris, non habeas iam, quod cures: ita ſunt omnia debilitata iam & propè exſtincta. Sed hæc ipſa neſcio rectène ſint litteris commiſſa, quare cætera cognoſces ex alijs. Tu tamen ſiue habes aliquam ſpem de rep. ſiue deſperas: ea para, meditare, cogita, quæ eſſe in eo ciue ac viro debent, qui ſit remp. afflictam & oppreſſam miſeris temporibus ac perditis moribus in veterem dignitatem, ac libertatem vindicaturus. Vale.

EXemplum Nuntiatoriæ rerum futurarum, obſeruatum in Epiſt. 4. lib. 6. ad fam. qua Torquato Cicero prædicit, bellum ciuile non diuturnum fore. Exordium ſumptum eſt, à ſcribendi occaſione. Narratio veriſimilem denuntiationem & vaticinationem exitus belli continet, à circumſtantijs perſonarum, rerum, cauſarum,

rum, à teſtimonijs & iudicijs hominum. Concluſio adhortatione ad animi magnitudinem, & longioris epiſtolæ excuſatione abſoluitur.

NOui, quod ad te ſcriberem, nihil erat: & tamen ſi quid eſſet, ſciebam te à tuis certiorem fieri ſolere, de futuris autem rebus etſi ſemper difficile eſt dicere, tamen interdum coniectura poſſis propius accedere, cũ res eſt eiuſmodi, cuius exitus prouideri poſſit. Nunc tantum videmur intelligere, non diuturnũ bellum fore; etſi id ipſum nonnullis videatur ſecus. Equidem cùm hæc ſcribebam, aliquid iam actũ putabam: non quòd ego certò ſcirem, ſed quòd non difficilis erat coniectura: nam cùm OMNIS belli Mars communis, & cùm ſemper incerti exitus præliorum ſunt, tum hoc tempore ita magnæ vtrimq; copiæ, ita paratæ ad pugnandum eſſe dicuntur, vt, vtercunq; vicerit, non ſit mirum futurum. Illa in dies ſingulos magis, magiſque opinio hominum confirmatur, etiam ſi inter cauſas armorum aliquantum interſit, tamen inter victorias non multum interfuturum. alteros propemodum iam ſumus experti: de alto nemo eſt quin cogitet, quàm ſit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco ſi videor augere dolorem tuum, quem conſolando leuare debebam, fateor, me communium malorum conſolationem nullam inuenire, præter illam, quæ tamen, ſi poſſis eam ſuſcipere, maxima eſt, quaq;

ego

ego quotidie magis vtor: CONSCIENTIAM *rectæ voluntatis maximam conſolationem eſſe rerum incommodarum: nec eſſe vllum magnum malum præter culpam. à qua quando tantum abſumus, vt etiam optimè ſenſerimus, euentuſq́ magis noſtri conſilij, quam conſilium reprehendatur: & quoniam præſtitimus quod debuimus: moderatè quod euenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non ſumo, vt te conſoler de communibus miſerijs quæ ad conſolandum, maioris ingenij, & ad ferendum ſingularis virtutis indigent. Illud cuius facilè eſt docere, cur præcipuè tu dolere nihil debeas: eius enim, qui tardior in te leuando fuit, quàm fore putaramus, non eſt mihi dubia de tua ſalute ſententia: de alijs autem non arbitror te exſpectare quid ſentiam. Reliquum eſt vt te angat, quòd abſis à tuis tam diu, res moleſta, præſertim ab jis pueris, quibus nihil poteſt eſſe feſtiuius. Sed, vt antea ad te ſcripſi, tempus eſt huiuſmodi, vt ſuam quiſque conditionem miſerrimam putet: &, vbi quiſque ſit, ibi eſſe minimè velit. Equidem, nos quòd Romæ ſumus, miſerrimum eſſe duco: non ſolùm quòd in omnibus malis acerbius eſt videre, quàm audire: ſed etiam quòd ad omneis caſus ſubitorum periculorum magis obiecti ſumus, quàm ſi abeſſemus. etſi me ipſum conſolatorem tuum non tantùm litteræ, quibus ſemper ſtudui, quantum longinquitas temporis mitigauit. Quanto fuerim in dolore, meminiſti in quo*

prima illa conſolatio eſt, vidiſſe me plus, quàm ceteros, cùm cupiebam quamuis iniqua conditione pacem. quod etſi caſu, non diuinatione mea factum eſt: tamen hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod mihi ad conſolationem cõmune tecum eſt, ſi iam vocer ad exitum vitæ, non ab ea rep. auellar, qua carendum eſſe doleã, præſertim cum id ſine vllo ſenſu futurum ſit. Adiuuat etiam ætas, & acta iam vita, quæ cùm curſu ſuo bene confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere, quò nos iam natura ipſa pænè perduxerit. Poſtremo is vir, vel etiam ij viri hoc bello occiderunt, vt impudentia videatur eandem fortunam, ſi res cogat, recuſare. Equidem mihi omnia propono: nec vllum eſt tantum malum, quod non putem impendere: SED CVM plus in metuendo mali ſit, quam in illo ipſo, quod timetur, deſino: præſertim cùm id impendeat in quo non modò dolor nullus, verùm finis etiam doloris futurus ſit. Sed hæc ſatis multa, vel plura potius, quàm neceſſe fuit, facit autem non loquacitas mea, ſed beneuolentia longiores epiſtolas. Seruium diſceſſiſſe Athenis, moleſtè tuli: non enim dubito, quin magnæ tibi leuationi ſolitus ſit eſſe quotidianus congreſſus, & ſermo cùm familiariſſimi hominis, tum optimi & prudentiſſimi viri. Tu velim te, vt debes & ſoles, tua virtute ſuſtentes. Ego, quæ te velle, quæque ad te & ad tuos pertinere arbitrabor, õnia ſtudioſè diligenterq́; curabo. Quæ

cùm

cùm faciam, beneuolentiam tuam erga me imitaber, merita non aſſequar.

NVNTIANDI FORMVLÆ.

QVo in ſtatu hic omnes ſimus, accipe. Quid hic geratur, ſcire poteris ex eo qui litteras attulit.

Mitto librum, quem deſiderabas: ſeriùs tamen quàm & tu voluiſti, & ego debebam. Ita mi Cani diſtringer occupationibus, vt neque reſpirandi ſit locus.

Coràm me tecum eadem hæc agere ſæpè conantem, deterruit pudor quidam pænè ſubruſticus, quæ nunc exponam abſens audacius: epiſtola enim erubeſcit.

Dedi Louanio diſcedens litteras Zachariæ VVidmanno communi amico, quas tibi redderet: quibus epiſtolæ tuæ, paucis vt tum ferebat tempus, & feſtinatio mea patiebatur, reſpondi.

Ornatiſſime vir, nihil erat hoc tempore magnoperè dignum, de quo Celſitudinem tuam interpellarem: ſed ad ſcribendum inuitauit oportunitas tabellarij tum certi, tum huc mox reuerſuri.

Fit plerumque, vt ij, qui boni quid volunt adferre, aſſingant aliquid, quo faciant id quod nuntiant lætius.

Simul ac progredi cæpero, quàm celerrimis potero, & quàm creberrimis litteris faciam, vt tibi nota ſit omnis ratio dierum atque itinerum meorum.

Digitized by Google

Me quotidiè aliud ex alio impedit, ſed ſi me expediero, vt in iſta loca venire poſſim, non committam, vt te ſerò à me certiorem factum putes.

Cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem.

Summa tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua ſingulari virtute iudicium, vt magni mea intereſſe putarem & res eas, quas geſſiſſem, nōtas tibi eſſe, & nō ignorari à te, qua æquitate & continentia tuerer ſocios, prouinciamque adminiſtrarem.

Nunc etſi omnia aut ſcripta eſſe à tuis arbitror, aut etiam nuntijs & rumore perlata: tamen ea inſcribam breui, quæ te puto potiſſimum ex meis litteris velle cognoſcere.

Prioribus tibi declaraui, aduentus noſter qualis fuiſſet, & quis eſſet ſtatus, atque omnes res noſtræ quemadmodum eſſent, vt in ſecundis fluxæ, vt in aduerſis bonæ.

Ex eo de toto ſtatu rerum omnium cognoſces, quæ quales ſint, non facile eſt ſcribere.

Faciam illud quod rogatus ſum, vt eorum quæ temporis huius ſunt, quæ tua eſſe audiero, ne quid ignores.

Quæ gerantur accipies ex Pollione, qui omnibus negotijs non interfuit ſolùm, ſed præfuit.

De

De omnibus rebus quæ ad te pertinent, quid actum, quid conſtitutum ſit, quid Pompeius ſuſceperit, optimè ex Emplatorio cognoſces: qui non ſolùm interfuit his rebus, ſed etiam præfuit, neque vllum officium erga te hominis amantiſſimi, prudentiſsimi, diligentiſsimi, prætermiſit.

Iſti puero, quem ad te iuſsi recurrere, da ponderoſam aliquam epiſtolam, plenam omnium non modo actorum, ſed etiam opinionum tuarum.

Hæc res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco ſit, velim ad me ſcribas, & ita vt inſtituiſti. Nam iſta veritas, etiam ſi iucunda non eſt, mihi tamẽ grata eſt.

Hæc tibi ſcripſi, quia æquum erat te pro amore mutuo, non ſolum omnia mea facta, dictaque, verùm etiam conſilia cognoſcere.

Habes acta mea tridui, quibus cognitis, volui tantum te voluptatis abſentem, & ſtudiorum nomine, & meo capere, quãtum præſens percipere potuiſſes.

Hæc tibi ſcripſi, quia de omnibus quę me vel delectant, vel angunt, non aliter tecum, quàm mecũ loqui ſoleo. Deindè quòd durũ exiſtimabam, amantiſsimum mei fraudare voluptate, quam ipſe capiebam. Neq; enim ſum tam ſapiens, vt nihil mea interſit, an ijs, quæ honeſtè feciſſe me credo, teſtificatio quædam & quaſi præmium accedat.

Inuicem tu ſi quid epiſtola dignum, ne grauare ſcribere. Nam cùm aures hominũ nouitate lætantur, tum ad rationem vitæ exemplis erudimur.

Scriberem ad te pluribus de rebus, ſed vereor, ne vel mea diligentia tibi ſit moleſta, vel veritas acerba.

Scribo ad me, quem noſti curioſum, nõ ſolùm quid geſtum ſit, aut geratur iſthic, verùm etiam quid diuines futurum.

RESPONSIO AD NVNTIATORIAM ſeu narratoriam.

AD expoſitionem reſcribemus nos vel lętitiam & voluptatem, vel dolorem & triſtitiam ex amici litteris percepiſſe, eiuſque in ſcribendo gratum nobis fuiſſe officium oſtendemus. Rogabimus, vt ita facere pergat, & quàm ſæpiſſimè. Gratias etiam poterimus agere, viciſſim, & nos ſcripturos pollicebimur ea, quorum ipſum cognoſcendorum eſſe auidum putamus. Si quid autem ab amico deſideramus, quod prætermiſſum eſſe videatur, modeſtè illis de rebus ipſum admonebimus, ita vt ad laudem noſtra verba ſpectent.

In collocationis Principio gratas vel ingratas nobis amici litteras fuiſſe ſignificabimus: vel earum ſuauitatem & prudentiam laudabimus: vel breuibus, quæ ab amico ſcripta ſunt repetemus: vel gratias

tias eidem ſcriptionis ergò agemus.

Deinde id quod nuntiatur vel laudabimus & approbabimus: vel reprehendemus & improbabimus.

Tertia pars rationes complectetur, ſumptas, à cauſſis, & circumſtantijs temporis, loci, modi, factorum, conſiliorum.

Pars poſtrema abſoluitur, vel pollicitatione officij, auxilij, alteriuſve rei: vel voluntatis noſtrę declaratione: vel petitione, vt poſthac ſi quid acciderit noui, certiores nos amicus reddat.

Exemplum Reſponſionis ad epiſtolam de rebus priuatis inſtitutam, obſeruatum in Epiſt. 15. lib. 7. ad Fam. qua Trebatio Cicero reſpondet, qui de rebus ſuis priuatis eum certiorem fecerat, & inter alia ſcripſerat, libenter nunc ſe cum Cæſare eſſe, in familiaritatem quoque Matij veniſſe. Exordium beneuolentiæ ſignificatione, & litterarum repetitione conſtat. Narratio eius quod nuntiatur approbationem continet. Concluſio adhortatione facta eſt, vt magnorum virorum gratiam & fauorem retinere idem ſtudeat.

QVam ſint moroſi, qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt: moleſtè ferebam antea te inuitum iſtis eſſe: pungit me rurſus, quòd ſcribis te eſſe iſtic libenter: neque enim tum mea commendatione te non delectari facilè patiebar, & nunc angor, quidquam tibi ſine me eſſe iucundum,

Inuicem tu ſi quid epiſtola dignum, ne grauare ſcribere. Nam cùm aures hominũ nouitate lætantur, tum ad rationem vitæ exemplis erudimur.

Scriberem ad te pluribus de rebus, ſed vereor, ne vel mea diligentia tibi ſit moleſta, vel veritas acerba.

Scribo ad me, quem noſti curioſum, nõ ſolùm quid geſtum ſit, aut geratur iſthic, verùm etiam quid diuines futurum.

RESPONSIO AD NVNTIATORIAM ſeu narratoriam.

AD expoſitionem reſcribemus nos vel lętitiam & voluptatem, vel dolorem & triſtitiam ex amici litteris percepiſſe, eiuſque in ſcribendo gratum nobis fuiſſe officium oſtendemus. Rogabimus, vt ita facere pergat, & quàm ſæpiſſimè. Gratias etiam poterimus agere, viciſſim, & nos ſcripturos pollicebimur ea, quorum ipſum cognoſcendorum eſſe auidum putamus. Si quid autem ab amico deſideramus, quod prætermiſſum eſſe videatur, modeſtè illis de rebus ipſum admonebimus, ita vt ad laudem noſtra verba ſpectent.

In collocationis Principio gratas vel ingratas nobis amici litteras fuiſſe ſignificabimus: vel earum ſuauitatem & prudentiam laudabimus: vel breuibus, quæ ab amico ſcripta ſunt repetemus: vel gratias

tias eidem ſcriptionis ergò agemus.

Deinde id quod nuntiatur vel laudabimus & approbabimus: vel reprehendemus & improbabimus.

Tertia pars rationes complectetur, ſumptas, à cauſſis, & circumſtantijs temporis, loci, modi, factorum, conſiliorum.

Pars poſtrema abſoluitur, vel pollicitatione officij, auxilij, alteriuſve rei: vel voluntatis noſtrę declaratione: vel petitione, vt poſthac ſi quid acciderit noui, certiores nos amicus reddat.

Exemplum Reſponſionis ad epiſtolam de rebus priuatis inſtitutam, obſeruatum in Epiſt. 15. lib. 7. ad Fam. qua Trebatio Cicero reſpondet, qui de rebus ſuis priuatis eum certiorem fecerat, & inter alia ſcripſerat, libenter nunc ſe cum Cæſare eſſe, in familiaritatem quoque Matij veniſſe. Exordium beneuolentiæ ſignificatione, & litterarum repetitione conſtat. Narratio eius quod nuntiatur approbationem continet. Concluſio adhortatione facta eſt, vt magnorum virorum gratiam & fauorem retinere idem ſtudeat.

QVam ſint moroſi, qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt: moleſte ferebam antea te inuitum iſtis eſſe: pungit me rurſus, quòd ſcribis te eſſe iſtic libenter: neque enim tum mea commendatione te non delectari facilè patiebar, & nunc angor, quidquam tibi ſine me eſſe iucundum.

cundum. Sed tamen hoc malo nos ferre deſiderium, quã te non ea, qua ſpero, conſequi. Quòd verò in C. Matij, ſuauiſſimi, Doctiſſimiq; hominis familiaritatem veniſti, non dici poteſt, quã valde gaudeã, qui fac, vt te quàm maximè diligat. Mihi crede, nihil ex iſta prouincia poteſt, quod iucundius ſit, deportare. Cura, vt valeas.

EXemplum reſponſionis ad Epiſtolam Nuntiatoriam de rebus publicis inſtitutam, obſeruatum in Epiſt. 4. Bruti, qua ille Ciceronis Nuntiatoriæ Epiſtolæ de victoria ab Antonio reportata reſpondet. Exordium repetitione litterarum, & lætitiæ ex iiſdem perceptæ ſignificatione eſt factum. Propoſitio collaudationem & approbationem habet eius, quod nuntiatur. Poſt Brutus moderatè vtendum victoria, nec nimium tribuendum Auguſto oſtendit: ſimul etiam contra eos ſe defendit, à quibus, vt nimium lenis, reprehendebatur. Concluſio rerum quarundam priuatarum declaratione abſoluitur.

QVanta ſim lætitia affectus cognitis rebus Bruti noſtri, & conſulum, facilius eſt tibi exiſtimare, quàm mihi ſcribere: cùm alia laudo, & gaudeo accidiſſe, tum quod Bruti eruptio non ſolum ipſi ſalutaris fuit, ſed etiam maximo ad victoriam adiumento. Quòd ſcribis, trium Antoniorum vnam atque eandẽ cauſſam eſſe;

eſſe quid ego ſentiam, mei iudicij eſſe: ſtatuo nihil, niſi hoc; ſenatus aut populi Rom. iudicium eſſe de iis ciuibus qui pugnantes non interierũt. At hoc ipſum, inquies, iniquè facis, qui hoſtilis animi in Remp. homines ciues appelles. Immò iuſtiſſimè: quod enim nondum ſenatus cenſuit, ne populus Rom. iuſſit, id arroganter non præiudico, neque reuoco ad arbitrium meum: illud quidem non mutuo, quod ei, quẽ me occidere res non coegit, neq; crudeliter quidquã eripui, neq; diſſolutè quidquam remiſi; habuiq; in mea poteſtate, quoad bellum fuit. multo quidẽ honeſtius iudico, magisq; quod cõcedere poſſit Reſpub. miſerorum fortunam nõ inſectari quã infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem, & arrogantiam incendere poſſint: qua in re, Cicero, vir optime ac fortiſſime mihiq; merito & meo nomine & Reipub. cariſsime, nimis credere videris ſpei tuæ, ſtatimq; vt quiſq; aliquid rectè fecerit, omnia dare, ac permittere: quaſi non liceat traduci ad mala conſilia corruptum largitionibus animum. quæ tua eſt humanitas, æquo animo te moueri patieris præſertim de communi ſalute, facies tamen, quod tibi viſum fuerit: etiam ego, cùm me docueris. nunc Cicero, nunc agendum eſt, ne fruſtra oppreſſum eſſe Antonium grauiſſimus; neu ſemper primi cuiuſq; mali excidendi cauſa ſit, vt aliud renaſcatur illo peius, nihil tam neq; opinantibus, aut patiẽtibus nobis aduerſi euenire poteſt, in quo nõ cum omniũ

culpa, tum præcipuè tua futura ſit, cuius tantam auctoritatem ſenatus ac populus Rom. non ſolùm eſſe patitur, ſed etiam cupit, quanta maxima in libera ciuitate, Vnius eſſe poteſt: quam tu non ſolùm benè ſentiendo, ſed etiam prudenter tueri debes: prudentia porrò, quæ tibi ſupereſt, nulla abs te deſideratur, niſi modus, in tribuendis honoribus. alia omnia ſic adſunt, Vt cũ quolibet antiquorum comparari poſſint tuæ Virtutes. Vnum hoc, grato animo, liberaliq; profectum, cautiorem, ac moderatiorem liberalitatem deſiderat, nihil enim ſenatus cuiquam dare debet, quod malè cogitantibus exemplo, aut præſidio ſit. itaque timeo, de conſulatu, ne Cæſar tuus altius ſe adſcendiſſe putet decretis tuis, quàm inde, ſi conſul factus ſit, deſcenſurum. quod ſi Antonius ab alio relictum regni inſtrumentum occaſionem regnandi habuit: quonam animo fore putas, ſi quis auctore non tyranno interfecto, ſed ipſo ſenatu, putat ſe imperia quælibet concupiſcere poſſe? quare tum & facilitatem, & prouidentiam laudabo tuam, cùm exploratum habere cœpero, Cæſarem honoribus, quos acceperit, extraordinarijs fore contentum. aliena, igitur, inquies, culpæ me reũ facies? prorſus aliena, ſi prouideri potuit, ne exiſteret. quòd Vtinam inſpectare poſſis timorem de illo meum. His litteris ſcriptis, te conſulem factum audiui. mus tum Verò incipiam proponere mihi Rempublicam iuſtam, & iam ſuis nitentẽ Viribus, ſi

iſtuc

iſtuc videro. Filius valet, & in Macedoniã cum equitatu præmiſſus eſt. Idib. Maijs, ex caſtris.

RESPONDENDI AD NVNTIAtorias epiſtolas formulæ.

GRatum mihi eſt, quod me de ijs, quæ in Gallijs publicè priuatimq; geruntur tam accuratè facis certiorem.

Litteras tuas, mi Fabrici, dici non poteſt quàm acceperim cupidè, quibus ad me ſcribis, &c.

Accepi aliquot epiſtolas tuas, ex quibus intellexi, quàm ſuſpenſo, & ſolicito animo ſcire aueres, quid eſſet noui.

Scripta & obſignata iam epiſtola, redditę ſunt mihi litteræ à te, plenæ nouarũ rerũ.

Variè me effecerunt tuæ litteræ: Nam partim læta, partim triſtia continebant. Lęta quod te, &c. Triſte illud, quod, &c.

Accepi perbreues litteras tuas, quibus id quod ſcire cupiebam, cognoſcere non potui: Cognoui autem id quod mihi dubium minime fuit.

Reddita mihi tua eſt epiſtola, quæ vel hoc nomine fuit gratiſſima, quòd me de rerum tuarum ſtatu erudierit.

De rebus vrbanis quod me certiorem feciſti, cùm per ſe mihi gratum fuit, tum quod ſignificaſti tibi omnia mea mandata curæ fore.

Etſi fiebam crebro à meis certior per litteras, tamen maximam lætitiam cæpi ex

tuis

tuis litteris, de ſpe minimè dubia, ſed planè explorata.

Pergratum mihi eſt; quòd crebrò certior per te fio de rebus quę iſthic geruntur, & tuam erga me beneuolentiam facilè perſpicio.

Gratæ mihi tuæ litteræ, quibus accuratè perſcripſiſti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es.

Etſi antè certior factus eram litteris, nūtijs, fama denique ipſa: tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ litteræ: non ſolùm quia planius loquebantur, & vberius quàm vulgi ſermo, ſed etiam, quia magis tibi videbar gratulari, cum de te ex te ipſo audiebam.

Quod ad me quaſi formam communium temporum & totius Reipub. miſiſti expreſſam, prudentia litterarum tuarum valde eſt mihi grata: video enim & pericula leuiora, quàm metuebam & maiora præſidia.

Quæ de me falſis rumoribus, me indignà, ad te delata ſunt, ea te moderate accepiſſe, neq; temerè credendum iudicaſſe ex litteris tuis ſum certior factus: quæ mihi, vt debent, gratiſſima ſunt.

Litteræ tuæ non ſolum quid Romæ, ſed etiam quid in Repub. neq; ſolum quid fieret, verum etiam quid futurum eſſet, indicabant.

DE

DE GRATIARVM ACTIONE.

IN Epiſtola qua gratias agimus, beneficium quod accepimus, modis omnibus (ſi eiuſmodi vt laudem & gratiarum actionem mereatur) amplificandum.

Nam ſæpè gratiam retuliſſe videtur, qui bene gratias egit. Amplificatur autem his fermè rationibus: Si vltrò collatum eſt: Si citò; Bis enim dat, qui citò dat: Si in tempore: Si vberius, quàm alter auſus ſit petere: Si datum cum aliquo periculo, aut offenſione aliorum: Si datum à viro magno, ſummaque auctoritate prædito: Si nihil promerito: Si ne exſpectanti quidem: Si ab eo cui libenter debemus, hoc eſt, ab eo quem amamus ex animo: Si oſtenditur, amicum vel primum, vel ſolum, vel inter non paucos præcipuum exſtitiſſe, qui beneficium contulerit.

Si quis fideli conſilio iuuit, ei dicemus plus deberi, quàm qui pecunia: & qui pecunia, quam qui verbis tantum opem tulit: Neque rarò maius beneficium præſtat, qui obiurgat, quàm qui donat. Deinde citra iactationem promittemus, nos aut parem, aut vberiorem gratiam relaturos. Si nulla referendi facultas erit, certè animum memorem & gratũ pollicebimur, precabimur etiã, vt Deus benè merito referat gratiam, quod nobis ob fortunarum tenuitatẽ non licet. Et Recta quidem gratias agendi

ratio

ratio hoc modo tractanda eſt.

Eſt præter hanc alia quædam quæ obliqua dicitur: in qua non agẽdo gratias, maximè gratias agimus, quum oſtendimus aut beneficium eſſe maius, quàm vt vulgari more agendæ ſint gratiæ: aut amicitiam eſſe maiorem, quàm vt alterum gratias agere oporteat: vel pluribus gratias nos non agere, ne blandi habeamur.

In collocatione primum lætitiam & voluptatem ex amici beneficio & ſtudio perceptam ſignificabimus: aut gratias (maximè ſi pluribus de rebus agendum erit) dicemus, & accuratè prudenterque de rebus noſtris actum eſſe ab amico oſtendemus.

Deindè petemus, vt quod iam fecit amicus, deinceps quoque facere minimè grauetur: vel, (ſi in Exordio factum non ſit) gratiarum actionem inſtituemus.

Poſt beneficium acceptum amplificabimus, illa, qua dictum eſt, ratione.

Poſtremò nos beneficij memores, nec mediocrem nos curam adhibituros, vt viros nos dignos amici muneribus præſtemus, pollicebimur: aut Deum orabimus vt largè exſoluat, quod nos cõpenſare non poſſumus: vel (ſi nondum ſcriptum ſit) petemus, vt quæ oſtendit & fecit amicus, ad exitum augere & cumulare, nos etiam & noſtros benignè complecti velit.

Exem-

Exemplum epiſtolæ Gratias agentis, obſeruatum in Epiſt. 29. lib. 13. ad Fam. qua pro humaniter benignæque tractato Meſcinio Cicero Sulpitio gratias agit. Cuius Exordium gratiarum actione conſtat. Confirmatio beneficiorum Sulpitij commendatione & amplificatione eſt facta. Concluſio petitione, & grati animi pollicitatione abſoluitur. In altera parte epiſtolæ Lacedæmoniorum ciuitatem, cauſasq; eidem commendat.

ETſi libenter petere à te ſoleo, ſi quid opus eſt meorum cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cùm feciſti aliquid commendatione mea, quod ſemper facis: incredibile eſt enim quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter à me tibi commendati, Quæ mihi omnia grata, ſed de L. Meſcinio gratiſſimum: ſic enim eſt mecum locutus, te, vt meas litteras legeris, ſtatim procuratoribus ſuis pollicitum eſſe omnia, multo verò plura & maiora feciſſe. id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum eſſe) velim exiſtimes, mihi te feciſſe gratiſſimum. Quod quidem hoc vehementius lætor, quòd ex ipſo Meſcinio te video magnam capturum voluptatem. eſt enim in eo cùm virtus, & probitas, & ſummum officium, ſummaq; obſeruantia: tum ſtudia illa noſtra, quibus antea delectamur nunc etiam viuimus. Quod reliquum eſt, velim augeas tua in eum beneficia

beneficia, omnibus rebus quæ te erunt digna: ſed duo te nominatim rogo: primùm, vt ſi quid ſatis dandum erit, amplius eo nomine non peti, cures vt ſatis detur fide mea: deinde cùm ferè conſiſtat hæreditas in ijs rebus, quas auertit Oppia quæ vxor Mindij fuit, adiunes: ineasq; rationem quemadmodum ea mulier Romam perducatur, quod ſi putarit illa fore, vt opinio noſtra eſt, negotium conficiemus. hoc vt aſſequamur, te vehementer etiam atq; etiam rogo. Illud, quod ſuprà ſcripſi, id tibi confirmo, in meq́; recipio, te ea, quæ feciſti Meſcinij cauſſa, quæq; feceris ita bene collocaturum, vt ipſe iudices, homini te gratiſſimo, & iucundiſſimo benignè feciſſe: volo enim ad id, quod mea cauſſa feciſti, hoc etiam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipſi ſua, maiorumq́; ſuorũ auctoritate ſatis commendati ſint fidei & iuſtitiæ tuæ: & ego, qui te optimè nouiſſem, nõ dubitaui quin tibi nouiſſima & iura & merita populorũ eſſẽt, Itaque cùm à me peteret Philippus Lacedæmonius, vt tibi ciuitatem commendarẽ: etſi memineram me ei ciuitati omnia debere, tamẽ reſpondi cõmendatione Lacedæmonios apud te nõ egere. Itaq; ſic velim exiſtimes, me õneis Achaiæ ciuitates arbitrari pro horũ temporũ perturbatione felices, quod tu his præſis: eundemq́; me ita iudicare, te, quòd vnus optimè noſſes, nõ noſtra ſolũ, ſed etiã Græciæ monumenta õnia, tua ſponte amicũ Lacedæmonijs & eſſe & fore. Quare tã-

tùm

tùm à te peto, vt cùm ea facies Lacedæmoniorũ cauſſa, quæ tua fides, amplitudo, iuſtitia poſtulat, his, ſi tibi videbitur, ſignifices te moleſtè ferre, quod intelligas, ea, quæ facias, mihi quoq; grata eſſe: pertinet enim ad officium meum, eos exiſtimare, curæ mihi ſuas res eſſe. hoc te vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

GRATIAS AGENDI FORMVLÆ.

GRatum mih fuit tuum munuſculum, gratior epiſtola tam amica, gratiſſimus animus.

Immortales tibi ago gratias, agamq́; dum viuam: nam relaturum me aſſirmare non poſſum. Tantis enim tuis officijs non videor mihi reſpondere poſſe, niſi fortè ita ſenſurus es, vt me referre gratiam putes, cum memoria tenebo.

Miraris, ſcio, quid ſcit, quod cum doctiſſimam epiſtolam, cum magnifico munere ad me dederis, nihil à te ſcripſerim, vt ex noſtris ſaltem litteris cognoſceres, quàm grato ob ea, quæ feciſti, eſſem in te animo. Sed tu quid miraris? defuerunt, ſi neſcis, mihi verba, quibus tibi meritas agerem gratias, atque hodie deſunt. Præſtat tibi animus quod poteſt, gratiam omnium tuorum in me beneficiorum memoriam, vultq́; tibi debere quam maximè.

Iam non ago tibi gratias: cui enim re vix referre poſſum, huic verbis non patitur res ſatis fieri.

Immor-

Immortales ago tibi gratias, agamque dum viuam.

Ago tibi gratias immortales, ſingulares, mirificas, incrediles.

Pro opera tam diligenter nauata, gratiã habeo, vt debeo, maximam.

Quod meum negotium tibi cordi fuerit, & res noſtras tam officiosè curas, deamo te, & gratiam habeo, vt debeo, maximam.

Quibus tibi verbis gratias agam non reperio. Sunt enim in te omnia auguſtiora illuſtrioraq; quam quo conatus mei infirmitas aſpirare poſſit. Ita cum parem beneuolentiam nauare non poſſim, ſtudium tibi meum vel agnoſcendo, vel prędicando beneficio libenter declarabo.

Quanquam libenter tibi & gratiſſimo animo gratias habeo, tuum tamen ſtudium, quod mihi in rebus meis omnibus conſeruandis plurimum detuliſti, non tam mihi nouum atq; iucundum, quàm gratũ & neceſſarium fuit.

Etſi nulla oratione par tuis meritis gratia haberi poteſt, malo tamen tuis me beneficijs victum confiteri quàm eorum, quæ acceperim, diſſimulatione haberi ingratus.

Multis in rebus cognitum mihi eſt, quotidie pro mea dignitate fideliter atq; honorificè à te dici fierique multa, nihil tamen mihi

mihi ex omnibus beneficijs gratius fuit, quam quod, &c.

Si parentes cariſſimos habere debemus, quòd ab ijs nobis vita tradita ſit, debeo tibi quoque plurimum, cuius beneficio in ampliſſimum honoris gradum ſum adductus. Nam neque gratior cuiquam vita, quàm honos eſſe debet, ſine quo omnis ignobilis, obſcura, & ingrata eſt viuendi ratio.

Si putarem ad referendam gratiam, vel prædicandam ſatisfacere me poſſe, multis tibi verbis gratias agerem. Nunc verò cum noſtra amicitia perpetuaque beneuolentia verbis creſcere non poſſit, nolo in prædicanda tua benignitate officioſus videri.

Cùm meritorum tuorum amplitudinem mutuo officio amplecti nequeam, non putaui committendum mihi eſſe, vt agendis gratijs beneficium reponere videar voluiſſe.

Quod meam dignitatem quibus potuiſti verbis ampliſſimis ornaſti, habeo gratiam.

Facere non poſſum, quin in ſingulas res meritaq; tua tibi gratias agam; Sed me hercle facio cum pudore: neque enim tanta neceſſitudo, quantam tu mihi tecum eſſe voluiſti, deſiderare videtur gratiarum actionem, neque ego libenter pro maximis tuis

tuis beneficijs tam vili munere defungor orationis, & malo pręſens obſeruantia, indulgentia, aſſiduitate memorem me tibi probare.

Vtinam illum diem videam, cùm tibi agam gratias,

Ago ingentes tibi gratias, quòd virtute, conſilio, prudentia tua periculis ſum maximis liberatus; & quod tua opera forti fidelíq; ſæpiùs vſus ſum, merito ac iure te laudo. Si pro veſtris beneficijs in me immortalibus parum vobis cumulatè gratias egero, quæſo obteſtorque ne meæ naturæ potius, quàm magnitudini veſtrorum beneficiorum id tribuendum putetis: quæ enim poteſt exiſtere tanta vbertas ingenij, quæ tanta dicendi copia, quod tam diuinum atque incredibile genus orationis, quo quis poſſit veſtra in me promerita, non dicam complecti oratione, ſed percenſere numerando?

Quæ vis ingenij, quæ magnitudo obſeruantiæ tot tantiſque beneficijs reſpondere poterit?

Quibus officijs tua beneficia remunerabo?

Gratias agere tibi ſatis ornatè nullo modo poſſum.

Vereor ne eodem tempore in omnes gratus poſſim videri: etenim cùm omnibus me affectum eſſe virtutibus cupiam: tamē nihil

nihil eſt quòd malim, quàm me & gratum eſſe, & videri: hæc eſt enim vna virtus, nō ſolùm maxima, ſed etiam mater reliquarum virtutum.

Quanquàm tibi gratia tanta referri non poteſt, quanta debetur, habenda tamen eſt, quantam maximam animi noſtri capere poſſunt.

Ita fato neſcio quo contigiſſe arbitror, vt tibi ad me ornandum ſemper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil ſuppetat præter voluntatem.

Cæteris omnibus vinci me patiar, certè beneuolentia mutua non cedam. Nam (vt rectè dixit Plinius) Vinci in amore turpiſſimum eſt.

Quod audio te iſthic pro mea dignitate fortiter digladiari, nihil quidem adfertur noui, ſed tamen hoc audio libentius, quo ſæpius.

Quod referre gratiam, ita vt volebam, non poſſum, fortunæ debes imputare. Hoc quòd mihi reliquum eſt te amabo, te colam, te venerabor. Mea enim mihi fortuna eripere potuit, meipſum non potuit.

Quare ſi mihi vita cōtigerit, omnes gratas amicitias atque pias propinquitates in tua obſeruantia, ſtudio, indulgentia, aſſiduitate vincam.

Hoc

Hoc certè tibi polliceor, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebũt, ſummo ſemper ſtudio ſuſcepturum & defenſurum.

Tibi igitur, quod ſic de me ſis meritus, perſuadeas velim, in tua me voluntate perpetuo futurum, nullamque rem eſſe minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior ſit, quàm meæ res omnes: idq; cum ſentiam ſedulitate mihimet ipſe ſatisfacere poſſum, re quidem ipſa ideo mihi non ſatiſfacio, quod nullam partem tuorum meritorum, non modo referenda, ſed ne cogitanda quidem gratia conſequi poſſum.

In rebus tuis me omnibus pari ſtudio & voluntate, qua fortunas meas auxiſti, futurum cognoſces: nec modò gratiam habiturum, ſed etiam cumulatiſſimè redditurum.

Si quibus te rebus ornare poſſim, mihi ſignificaueris, reddam cumulatè debitum tibi officium, nullaq; mihi tui amplectendi colendiq; voluntas deerit.

Si qua mihi detur occaſio res tuas amplificandi, elaborabo omnes vt intelligant à me habitam eſſe rationem cùm beneficij, tum dignitatis tuæ.

In referenda gratia hoc tibi repromitto, ſemperque præſtabo, mihi neque in rebus tuis augendis diligentiam, neque in periculis

culis propulſandis animum, neque in negotijs induſtriam, neque in amicitia conſtantiam fidemque tibi defuturam meam.

Verbulo duntaxat ſignificato, qua genere officij queam tibi gratum facere: niſi id ſumma cum alacritate protinus aggrediar, nomen meum inter ingratos ſcribito.

Ne leui quidem officio vnquam te demerui, & vtinam eſſet aliquid, in quo declarare poſſim & animum agnoſcentem tua beneficia, & voluntatem reponendæ gratiæ cupidam.

Tuum admirabilem in me fauorem ac ſtudium, multis iam argumẽtis habeo perſpectum & exploratum, quod ſi facultas eſſet par animo, ſentires te tantum beneficiorum haud quaquam penes ingratum collocaſſe.

Suſpecta quædam res eſt, verbis beneficium rependere: tu ſi mei in te animi periculum facere velis, aliquid viciſſim oneris impone: Nullam ſarcinam tam grauem, tam moleſtam inieceris, quæ mihi tua cauſſa non leuiſſima, non etiam iucunda videatur.

Licet profectò ob alia multa in me officia tuæ liberalitati gratias agam: maximè tamen huius rei gratia, qua me impenſius cæteris omnibus adiuuiſti.

Sed vt vnde orſa eſt oratio, eodem terminetur, maximas tibi gratias ago, maiores etiam habeo: Nam relaturum me affirmare non poſſum.

Agere gratias fit verbis. Habere gratiam animo. Referre gratiam & gratias, fit opere.

RESPONSIO AD EPISTOLAM *Gratiarum actricem.*

AGenti gratias reſpondebimus, non mirari nos, ſed vehementer gaudere grata illi eſſe officia noſtra, cùm hominem omnium gratiſſimum cognouerimus, idque nunquam nos deſtitiſſe prædicare; dolere quòd plura pro amico facere nobis non licuerit.

Recipiemus tamen illius dignitatem, in dies maiori nobis curæ futuram, licet adeo eam amplificatam eſſe ſciamus virtutibus ſuis, vt vel nihil, vel parum addi poſſe videatur.

Præterea tantam inter amicos neceſſitudinem, nullam deſiderare gratiarum actionem ſcribemus: nec eam nos vnquam exſpectaſſe: imò ſi mutua fuerunt beneficia (vt maiorem captemus beneuolentiam) illum non gratiam modò nobis habuiſſe, verùm etiam cumulatiſſimè retuliſſe dicemus.

Quæ ille amplificando exaggerauit, nos aut modeſtè verbis extenuabimus,

aut intermitti non potuiſſe, oſtendemus.

Collocatio autem ita inſtituitur, vt principem locum habeat laus teſtificationis amici grati, & ſignificatio lætitiæ voluptatiſq; inde perceptæ.

Hanc ſequatur Propoſitio, officij ac ſtudij noui, & voluntatis promptæ delationem continens.

Eandem excipiant, aut rationes, quibus adducti gratificari amicis volumus aut approbationes illorum, quæ ab ijſdem facta aut dicta.

Concluſio abſoluatur vel cohortatione, vel promiſſionis renouatione.

Exemplum reſponſionis ad epiſtolam Gratiarum actricem, obſeruatum in Epiſt. 19. lib. 10. ad Fam. qua Cicero, quàm ſibi iucunda animi grati atque memoris exſtiterit ſignificatio, oſtendit: &, ne de eadem dubitaſſe videatur, comparatione facta iucundam quidem ſemper, at illuſtriorem nunquam fuiſſe affirmat, quæque ab eo ſcripta ſenatui placuiſſe indicat. Denique adhortatione ad Reipublicæ ſtudium finẽ epiſtolæ imponit.

QVanquam gratiarum actionem à te non deſiderabam, cùm te re ipſa, atque animo ſcirem eſſe gratiſſimum: tamen (fatẽdum eſt enim) fuit ea mihi periucunda: ſic enim

vidi quaſi ea quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, Quid antea? Semper equidem, ſed nunquam illuſtrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratæ ſunt ſenatui cùm rebus ipſis, quæ erant gratiſſimæ & maximæ. fortiſſimi animi, ſummiq́; conſilij: tum etiam grauitate ſententiarum atque verborum Sed, mi Plance, incumbe, vt belli extrema perficiàs, in hoc erit ſumma & gratia & gloria. Cupio omnia reip. cauſſa: ſed mehercule in ea conſeruanda iam defatigatus. non multo plus faueo patriæ, quàm tuæ gloriæ: cuius maximam facultatem tibi dij immortales, vt ſpero dedere: quam complectere obſecro: qui enim Antonium oppreſſerit, is hoc teterrimum bellum, periculoſiſſimumq́; confecerit. Vale.

AD GRATIARVM ACTIONEM reſpondendi formula.

Maior eſt noſtra neceſſitudo, quàm vt vel tu mihi, vel ego tibi pro vllo officio debeam gratias agere.

Non eſt cur mihi gratias agas, ſi pro tot tuis in me officijs, hoc officioli rependi.

Quod grata tibi mea erga te ſtudia ſcribis eſſe, facis tu quidem abundantia quadam amoris, vt etiam grata ſint ea, quæ prætermitti ſine nefario ſcelere non poſſunt.

Officium meum erga Rhodonem; cæteraque

raque mea ſtudia, quæ tibi ac tuis præſtiti, tibi homini gratiſſimo, grata eſſe vehementer gaudeo, mihique ſcito indies maiori curæ eſſe dignitatem tuam, quæ quidem à te ipſo, integritate, & clementia tua ſic amplificata eſt, vt nihil addi poſſe videatur.

DE GRATVLATORIA *Epiſtola.*

GRatulatoria epiſtola illa habetur, qua amico de rerum ſucceſſu proſpero, de rebus benè præclareque geſtis, de honore de dignitate, alijſque, gratulamur: & eidem, vt, quod aſſecutus eſt, felix, fauſtum, diuturnum ſit, præcamur.

Oſtendendum hic, ea, quorum cauſſa amico gratulamur, eſſe præclara: expetita à multis: impetrata à paucis: contigiſſe citò: contigiſſe temporibus difficillimis: & contigiſſe conſentientibus, vel omnibus, vel ſaltem bonis, & prudentibus. Addemus etiam, non dubium nobis fuiſſe, quin illam aſſecuturus eſſet rem, cùm multo etiam maiora eius merita poſtulent. Inſeremus nonnunquam adhortationem, vt & noſtrũ teſtemur in illum amorem, & magis hominem ad virtutes, & res præclariſſimè gerẽdas inflammemus

In Exordio lætitiam ex ſecundis amici rebus perceptam ſignificabimus: aut inſtitutę gratulationis occaſionẽ narrabimus:

aut ſeram gratulationem excuſabimus: aut, cùm miſſa eſt epiſtola, gratulatio erit in principio.

Propoſitio gratulationem, ſi nondum expreſſa ſit, continet: vel votum habet & precationem, vt res feliciſſimè amico eueniat: vel adhortatione fit, vt prudenter amicus omnia moderetur.

Tertia pars confirmatio eſt, quæ gratulationis inſtitutæ rationes complectetur, petitas, vel à cauſſa efficiente rei, qua degratulamur amico: vel à rei ipſius conditione: vel à temporis ratione: vel à perſonæ, cui gratulamur, amicitia, ſanguinis coniunctione, affinitate, ingenio, doctrina, moribus, beneficijs: vel à prudentiſſimorum iudicio.

Concluſio abſoluitur aut noſtræ beneuolentiæ, ſtudij, officij pollicitatione: aut adhortatione ad partorum vel conſeruationem, vel vſum rectum & laudabilem, vel amplificationem: vel petitione, vt nos, alioſve ſibi amicos habeat.

Exemplum Gratulatoriæ epiſtolæ, obſeruatum in Epiſt. 7. lib. 2. ad Fam. qua de Tribunatu Curioni gratulatur Cicero. Cuius epiſtolæ partes ſunt quatuor. Exordium, in quo ſeram gratulationem excuſat, eiuſdemque cauſſam in loci interuallum transfert. Propoſitio, quę gratulationem, cum adhortatione coniunctam continet

tinet

tinet. Cõfirmatio argumẽtis cõſtat, quibus ad diligentiã & conſtantiã Curionẽ Cicero hortatur. Cõcluſio petitione abſoluitur.

SEra gratulatio reprehendi non ſolet, præſertim ſi nulla negligentia prætermiſſa eſt: lõgè enim abſum: audio ſerò. Sed tibi & gratulor: & vt ſempiternæ laudi tibi ſit iſte tribunatus, exopto: teq; hortor, vt omnia gubernes & moderere prudentia tua, ne te auferant aliorũ conſilia. Nemo eſt, qui tibi ſapiẽtius ſuadere poſſit te ipſo, nunquam labêre, ſi te audies. non ſcribo hoc temerè: cui ſcribã, video: noui animũ, noui conſilium tuũ. non vereor ne quid timide nequid ſtultè facias: ſi ea defendes, quæ ipſe recta eſſe sẽties. Quòd in id reip. tẽpus non incideris, ſed veneris (iudicio enim tuo, non caſu in ipſum diſcrimẽ rerum contuliſti tribunatum tuũ) profectò vides, quanta vis in rep. temporũ ſit, quãta varietas rerum, quàm incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates: quid inſidiarũ, quid vanitatis in vita non dubito quin cogites. Sed amabo te, cura & cogita nihil noui: ſed illud idem, quod initio ſcripſi: tecum loquere: te adhibe in conſilium, te audi, tibi obtempera. Alteri qui melius dare conſilium poſſit, quam tu, nõ facile inueniri poteſt: tibi verò ipſi certè nemo melius dabit. Dij immortales: cur ego non adsũ vel ſpectator laudum tuarũ, vel particeps, vel ſocius, vel miniſter cõſiliorũ: tametſi hoc minimè

tibi deeſt: ſed tamen efficeret magnitudo, & vis amoris mei, conſilio te vt poſſem iuuare. Scribã ad te plura aliàs: paucis enim diebus eram miſſurus domeſticos tabellarios: vt, quoniam ſanè feliciter, & ex mea ſententia remp. geſſimus, vnis litteris totius æſtatis res geſtas ad ſenatum perſcriberem. De ſacerdotio tuo quantam curam adhibuerim quamq; difficili in re atque cauſſa, cognoſces ex ijs litteris, quas Thraſoni liberto tuo dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me beneuolentia, meaq; item in te ſingulari, rogo atque oro, ne patiare mihi quidquam ad hanc prouincialem moleſtiam temporis prorogari. præſens tecum egi, cùm te tribunum pleb. iſto anno fore non putarem: itemq; petiui ſæpè per litteras, ſed tum quaſi à ſenatore nobiliſſimo, & adoleſcente gratioſiſſimo, nunc à tribuno pleb. & à Curione trib. non vt decernatur aliquid noui, quod ſolet eſſe difficilius: ſed vt nequid noui decernatur: & vt S. C. & leges defendas: eaq; mihi conditio maneat, qua profectus ſum. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

EXemplum alterum Gratulationis, obſeruatum in Epiſt. 16. lib. 12. ad Fam. qua Trebonius Ciceroni de filij ſtudijs, & virtutibus egregijs gratulatur. Cuius Exordium narratione & inſtitutæ gratulationis occaſione conſtat. Propoſitio gratulationem, & lætitiæ ſignificationem continet.

continet. Confirmatio, eiuſdem aliquot rationes adfert, &, ne quid auribus Ciceronis videatur dare, occupationem præmittit Trebonius. Concluſio gratulationis repetitione, ſtudiorum & officiorum delatione abſoluitur. Quod enim ad ſcriptum quoddam, & ad petitionem Trebonij, vt Cicero ſui in ſcribendo memor ſit, attinet, ab ea gratulatione remotum eſt.

S. *V. B. E. E. Q. V. Athenas veni a. d.* XI *Kalend. Iunias, atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum, deditum optimis ſtudijs, ſummaq; modeſtiæ ſama. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, ſcire potes etiam me tacente: non enim neſcis quanti te faciam, & quàm pro noſtro veterimo, veriſſimoq; amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono gaudeam. Noli putare, mi Cicero me hoc auribus tuis dare nihil adoleſcente tuo, atque adeò noſtro (nihil enim mihi à te poteſt eſſe ſeiunctum) aut amabilius ijs, qui Athenis ſunt, eſt; aut ſtudioſius earum artium, quas tu maximè amas, hoc eſt optimarum: Itaque tibi, quod verè facere poſſum, libenter quoque gratulor: nec minus etiam nobis, quod eum, quem neceſſe erat diligere, qualiſcumque eſſet, talem habemus, vt libenter quoque diligamus. Qui cùm mihi in ſermone inieciſſet ſe velle Aſiam viſere, non modò inuitatus, ſed etiam rogatus eſt à me, vt id potiſsimum nobis obtinentibus*

tibus prouinciam faceret. cui nos & caritate & amore tuum officium præſtaturos non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, vt Cratippus vnà cum eo ſit, ne putes in Aſia feriatum illum ab ijs ſtudijs, in quæ tua cohortatione incitatur, futurũ. Nam illum paratum, vt video, & ingreſſum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quo indies longius diſcendo, exercendoq́ſe, procedat. Vos quid ageretis in rep. cùm has litteras dabam, non ſciebam. audiebam quædam turbulenta, quæ ſcilicet cupio eſſe falſa, vt aliquando otioſa libertate fruamur, quod vel minimè adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus in nauigatione noſtra puſillum laxamenti, concinnaui tibi munuſculum ex inſtituto meo: & dictum, cùm magno noſtro honore à te dictum, concluſi & tibi infrà ſubſcripſi. In quibus verſiculis ſi tibi quibuſdam verbis εὐθυῤῥημονέστερος *videbor: turpitudo perſonæ eius, in quam liberius inuehimur, nos vindicabit, Ignoſces etiam iracundiæ noſtræ, quæ iuſta eſt, in eiuſmodi & homines & ciues. Deindè qui magis hoc Lucillio licuerit aſſumere libertatis, quàm nobis? tum, etiamſi odio pari fuerit in eos, quos læſit, tamen certè non magis dignos habuerit in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, ſicut mihi pollicitus es, adiunges me quamprimùm ad tuos ſermones. Namq́ illud non dubito, quin, ſi quid de interitu Cæſaris ſcribas, non patiaris me minimam*

mam partem & rei & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meoſq́; tibi commendatos habe. D. VIII. Kalend. Iunias, Athenis.

GRATVLANDI FORMVLÆ.

PRimum tibi (vt debeo) gratulor, lætorque tum præſenti, tum etiam ſperata tua dignitate, ſerius, non negligẽtia mea, ſed ignorantia rerum omnium: In his enim ſum locis quò & propter longinquitatem, & propter latrocinia, tardiſſime omnia perferuntur.

Gratulor tibi, mi Balbe, vereq́ue gratulor: nec ſum tam ſtultus, vt te vſura falſi gaudij frui velim, deinde frangi repente, atque ita cadere, vt nulla res te ad æquitatem animi poſtea poſſit extollere.

Gratulor tibi affinitatem viri, medius fidius optimi.

Qua in re gratulor tibi ita vehementer, vt te quoque mihi gratulari, quàm gratias agere malim: alterum non omninò deſidero: alterum verò facere poteris.

Nuntius neque optatior, neque iucundior adferri potuit, quàm qui nuper eſt de noua dignitate tua allatus.

Lucium tibi generum obtigiſſe, maiorẽ in modum gaudeo: ſperoq; & opto, iſtam con-

coniunctionem tibi & voluptati, & ornamento fore.

Gratulator tibi, mi Bodeni, vereque gratulor quod ex Italia ſaluum te ad nos recepiſti.

Ex tuis litteris, quibus te conſulem declaratum ſignificas, tantum cepi voluptatis, quantum te ſemper amaui.

Litteræ tuæ ſuauiſſimæ, quibus te nouis honoribus ornatum nuntias, tanta me lætitia impleuerunt, vt prorſus dubitem cui potiſſimum gratulari debeam: tibine, cui tanta dignitas nec petenti, nec cogitanti contigerit: an patriæ, quæ talem ſit præſulem habitura: an principi, qui talem cõſiliarium: an mihi potius, qui tuis fortunis perinde ac meis delector.

Scio te iſtiuſmodi ornamenta non deſideraſſe, & ita prorſus exiſtimare, onus, non honorem tibi iniectum. At tanto es iſto honore dignior, quò delectaris minus, eoque magis virtuti tuæ gratulor.

Quòd ex itinere difficillimo, & diuturna peregrinatione patriæ ſis redditus incolumis, tuo nomine ex animo gaudeo.

Rem tibi ex ſententia tua eueniſſe, incredibili dictu quantum læter.

Caue putes teipſum ex iſta tua fortuna plus cepiſſe voluptatis, quàm ego ex tuis litteris

litteris ceperim, quæ me de noua dignitate tua certiorem fecerunt.

Hæreditatem ampliſſimã obueniſſe volupe eſt: te tam certis, tam caris amicis orbatum, nonnihil doleo.

Ego abfuiſſe te iam diu à nobis, & doleo, quòd carui fructu iucundiſſimæ conſuetudinis tuæ: & lætor, quod abſens omnia cum maxima dignitate es aſſecutus, quodq; in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna reſpondet.

Omnes iſtam tibi excelſam, & admirabilem rerum geſtarum gloriam gratulantur, perpetuamque tibi fore exoptant.

Cùm in ſuauiſſimi doctiſſimiq; hominis familiaritatem veniſti, non dici poteſt, quàm valdè gaudeam.

Omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono gaudeo.

Emiſſe te prædium, vehementer gaudeo, feliciterque tibi rem iſtam euenire cupio.

Eandem rem tibi volo bene & feliciter euenire.

Migrationem & emptionem feliciter euenire volo.

Eum honorem tibi deos fortunare volo

Vt ſempiternæ laudi ſit iſte tibi tribunatus, exopto.

Deos quęſumus, conſilia tua Reipub. ſalutaria ſint, ac tibi.

RES

RESPONSIO AD GRATVLA-
toriam epiſtolam.

IN reſponſionis ad Gratulatoriam Exordio, gratam tibi fuiſſe gratulationem, nec dubium vllo vnquam tibi tempore fuiſſe, quin omni amicus efficeretur lætitia, de omnibus tuis tum commodis, tum honoribus, ſignificabis: vel paucis gratulationem ab amico inſtitutam repetes.

In Propoſitione gratulationis prædicationem, & gratiarum actionem inſtitues.

In Confirmatione rationes adferes, cur aut gratæ tibi acceptæque ſint amicorum gratulationes, aut cur admitti non poſſint. Hic, ne, quod ſtultorum eſt proprium, tibi ipſi placere videaris, extenuabis & corriges id, quod honorificè nimis de te ab amico eſt perſcriptum.

In Concluſione omnia beneuolentiæ, humanitatis, gratitudinis officia amico deferes, & eundem rogabis vt perpetuò in te benê affectus eſſe velit.

Exemplum reſponſionis ad Gratulatoriam epiſtolam, obſeruatum in epiſt. 6. li. 1. ad Fam. qua Catonis de oblatis honoribus gratulationi Cicero reſpondet. Partes habet quatuor. Exordium lætitiæ, ex gratulatione perceptæ ſignificationem continet. Propoſitio gratulationis prędicationē habet.

bet. Confirmatio rationibus, partim ipsā gratulationem, partim inſtitutum probātibus conſtat. Concluſio petitione cōficitur.

L*Ætus ſum laudari me (inquit Hector, opinor apud Næuium) abs te, pater, laudato viro: ea eſt enim profectò iucunda laus, quæ ab ijs proficiſcitur, qui ipſi in laude vixerunt. Ego verò vel gratulatione litterarū tuarum, vel teſtimonijs ſententiæ dictæ, nihil eſt, quod me non aſſecutum putem, idq́ mihi tum ampliſſimum, tum gratiſſimum eſt, te libenter amicitiæ dediſſe, quod liquidò veritati dares, quòd ſi non modò omnes, verùm etiā multi Catones eſſent in ciuitate noſtra, in qua vnum extitiſſe mirabile eſt, quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum ſenſum, & ad illud ſincerum ac ſubtile iudicium, nihil poteſt eſſe laudabilius, quam ea tua oratio, quæ eſt ad me perſcripta à meis neceſſarijs. Sed cauſſam meæ voluntatis (non enim dicam cupiditatis) expoſui tibi ſuperioribus litteris: quæ etiamſi parum iuſta tibi viſa eſt, hanc tamen habet rationem, non vt nimis concupiſcendus ſit honos, ſed, vt ſi deferatur à ſenatu, minimè aſpernādus eſſe videatur. Spero autem, illum ordinem pro meis ob rempub. ſuſceptis laboribus, me non indignum honore, vſitato præſertim, exiſtimaturum. Quod ſi ita erit, tantùm abs te peto, quod amiciſſimè ſcribis, vt, cùm tuo iudicio, quod ampliſ-*

ampliſſimum eſſe arbitraris, mihi tribueris ſi id, quod maluero, acciderit, gaudeas: ſic enim feciſſe te, & ſenſiſſe, & ſcripſiſſe video: resq́ ipſa declarat, tibi illum honorem noſtrum ſupplicationis fuiſſe iucundum, quòd ſcribendo affuiſti: Hæc enim S. C. non ignoro ab amiciſsimis eius, cuius de honore agitur, ſcribi ſolere. Ego, vt ſpero, te propediem videbo, atque vtinã rep. meliore, quàm timeo. Vale.

AD GRATVLATIONEM RESPONDENdi formulæ.

QVod mihi de filia & de Craſſipide gratularis, agnoſco humanitatem tuam, ſperoque & opto nobis hanc coniunctionem voluptati fore.

Binas à te accepi litteras, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audiſſes me meam priſtinam dignitatem obtinere: alteris dicebas, te velle, quæ egiſſem, bene ac feliciter euenire.

Quod mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita velle, certò ſcio: ſed ego tam miſero tempore nihil noui conſilij cepiſſem, niſi in reditu meo nihilo meliores res domeſticas, quàm Rempub. offendiſſem.

Gratulatio tua etſi mihi probatiſſima, quod ab optimo animo, tamen hoc mihi multo iucundius eſt, & gratius, quod in ſumma propinquorum ac neceſſariorum, qui

qui meritò meæ ſaluti fauerent, frequentia, te cupidiſſimum mei; ſingularemque mihi beneuolentiam præſtitiſſe cognoui.

Precor ſuperos, vt hoc gaudium, quod nobis omnibus largiti ſunt perpetuum eſſe velint.

Quod mihi de noſtro ſtatu gratularis, minimè miramur te tuis, vt egregium artificem, præclaris operibus lætari.

Quod nos in Italiã ſaluos veniſſe gaudes, perpetuo gaudeas velim.

Te gaudere certo ſcio, ſed nimis verecundè mihi gratularis.

Grata mihi eſt & memoria tua noſtræ coniunctionis, & eius etiam augendæ voluntas.

Fuit mihi laudis noſtræ gratulatio tua iucunda, & timoris conſolatio grata.

Gratiſſima mihi tua voluntas eſt, facisq; nihil alienum neceſſitudine noſtra.

DE DEDICATORIA SEV NVNcupatoria epiſtola.

DEdicatoria epiſtola dicitur, qua librum aliquem, quacunque de materia à nobis ſcriptum, emendatum, vel commentarijs explicatum, vel noſtra ſaltem opera typis excuſum, ad aliquem mittimus.

Duo eiuſmodi Nuncupationum apud Ciceronem reperiuntur genera: Vnũ quod ſine

ſine Dedicatione, ſcriptorum expoſitionem continet: Alterum quod certæ eiuſdẽ perſonæ conpellationem, aliaque habet, quæ in Dedicationibus & Nuncupationibus adhibenda ſunt.

Ad primi generis tractationem quod attinet, ea ferè ſic inſtitui poteſt: vt Primum teneat locum cauſarum expoſitio miſſi ad amicum operis: hæ petuntur, vel ab amicorum voluntate, & petitionibus crebris: vel ab otio conceſſo: vel à temporum conditione: vel à materiæ vtilitate.

Sequatur deinde vel methodi ſignificatio, vel occupatio, quæ excuſet aut difficultatem & obſcuritatem in ſcribendo, aut libertatem & acerbitatem, aut tarditatem.

Poſtremò iungatur, vel ad operis lectionem aſſiduam ſimiliaque ſtudia colenda, tractanda, abſoluenda, adhortatio: vel aliorum operum fiat pollicitatio. Studendum hic modeſtiæ, adhibendæ extenuationes: ne noſtra amare, aut arroganter nimis multa polliceri videamur.

Exemplum miſſionis operum, obſeruatum in Epiſt. 8. libr. 9. ad Fam. qua libros ſuos Academicos Varroni Cicero mittit, eundemque monet, vt de Latina lingua inchoatos libros abſoluere, & ad ſe mittere velit. Cuius prima pars cauſſarum expoſitionem

onem continet, cur Academicos ad Varonem libros mittat. Altera methodi inſtitutæ, & perſonarum, quibus ſermo in dialogo tribuitur, rationes complectitur. Tertia partim cohortatione ad excolenda ſtudia, & vel ſimilia vel alia tractanda: partim aliorum ſcriptorum pollicitatione cõſtat. Poſtrema voto abſoluitur, vt ſcilicet bené feliciterque emptio & venditio eueniat.

ETſi munus flagitare quamuis quis oſtenderit, ne populus quidẽ ſolet, niſi concitatus: tamen ego exſpectatione promiſſi tui moueor, vt admoneam te, nõ flagitem. Miſi autẽ ad te quatuor admonitores nõ nimis verecũdos: nôſti enim profecto os huius adoleſcẽtioris Academiæ. Ex ea igitur media excitatos miſi: qui metuo ne fortè flagitent: ego autẽ mandaui, vt rogarent. exſpectabã omninò iamdiu, meq; ſuſtinebam, ne ad te prius ipſe quid ſcriberem, quã aliquid accepiſſem, vt poſsẽ te remunerari quam ſimillimo munere. Sed cùm tu id tardius faceres, id eſt, vt ego interpretor, diligentius: teneri non potui, quin coniunctionem ſtudiorum, amoriſq; noſtri, quo poſſem, litterarum genere, declararem. Feci igitur ſermonem inter nos habitum in Cumano, cùm eſſet vnà Pomponius. tibi dedi parteis Antiochianas, quas à te probari intellexiſſe mihi videbar: mihi ſumpſi Philonis,

puto

puto fore, vt, cùm legeris, mirere, id nos locutos eſſe inter nos, quòd nunquam locuti ſumus: ſed noſti morem dialogorum. Poſthac autem, mi Varro, quamplurima, ſi videbitur, & de nobis, & inter nos: ſerò fortaſſe; ſed ſuperiorum temporum, fortuna reip. cauſſam ſuſtineat. Hæc ipſi præſtare debemus. Atque vtinam quietis temporibus, atque aliquo ſi non bono, at ſaltem certo ſtatu ciuitatis hæc inter nos ſtudia exercere poſſemus. quanquam tum quidem vel aliæ quæpiã rationes, honeſtas nobis & curas & actiones darent. Nunc autem quid eſt, ſine his cur viuere velimus? mihi vero cum his ipſis vix, his autem detractis ne vix quidem. ſed hæc coram, & ſæpius. Migrationem & emptionem tibi feliciter euenire volo, tuumq́ in ea re conſilium probo. Cura vt valeas.

CVm certæ perſonę opus noſtrum inſcribimus, Exordiemur ab aliqua re illuſtri, præclara, delectabili, ſeu à loco communi, paulatimque ad operis argumentum inſtitutumque delabemur.

Interdum à noſtris rebus, occupationibus, negotijs, fortuna, vitæ ſtatu, atq; euẽtis Principium ducemus.

Deinde occaſionem & cauſſas explicabimus, quibus incitati fuerimus ad librum conſcribendum, ne quid inconſultò aggreſſi putemur. Hic de vtilitatibus ex ea lectione, illoq́; ſtudio capiendis licebit diſputare

putare. Hæc ſiquidem vna ſolet exiſtere ratio, qua docti viri ad libros diuulgandos impelluntur.

Dicendum etiam aliquid de modo quẽ in opere noſtro tenuerimus. In tanta librorum, eadem aut quaſi eadem reſcriptorum multitudine obſeruatum eſt vehemẽter neceſſarium, vt ſi minus res nouas, noua tamen commodioreq; via & methodo, diligentius & apertius (quæ ſingula per ſe magna ſunt) tradere nos velle intelligatur.

Poſthæc Patroni noſtri laudabiles actiones, egregia facinora inſigniter prædicabimus, ac, ſi videbitur, ad earundem laudum ampliorem gloriam cohortabimur: qua in parte nihil vetabit eſſe longiores. Quamuis neceſſe non fuerit, Rhetoricum quendam in laudando ordinem perſequi: verùm ſi multa ſunt, præcipua deligenda, verbis exquiſitis in cælum extollenda erunt. Cauendum interim ne adulatoriè eorum laudes perſequatur, ſub quorum nomine in hominum manus noſtra ſcripta venire volumus.

Poſtremò, munus, noſque ipſos offeremus, extenuantes noſtrum ingenium, doctrinam cum libro deprimentes; at paucis, ſuauiter, ac moderatè. Rogabimus item, vt nos in ſuorum numero habere pergat: plura, maiora, elaboratiora, ipſiuſque ſplen-

ſplendore digniora pollicebimur.

Verum enimuerò, hic ordo præceptionum tam anxiè cuſtodiendus non eſt, nam hic quoq; vt alibi, libera eſt Epiſtola.

Qui grauiter, politè, ſapienter præfari concupiſcit, legat principia librorum à Cicerone ad amicos miſſorum: de Natura Deorum, de bonorum & malorum Finibus, de Senectute, de Oratore; de Topicis, de Amicitia, de Diuinatione, de Fato, de Tuſculanis quæſtionibus, de Paradoxis, de Officijs, de Inuentione. Et Dedicatorias doctiſſimorum quorũdam noſtri temporis, Pauli Manutij, Antonij Mureti, Petri victorij, Ioachimi Perionij, Caroli Sigonij, & ſimilium.

Exemplum Nuncupatoriæ epiſtolæ, obſeruatũ in appellatione Herennij, quæ prima eſt lib. Rhet. Partibus hæc tribus abſoluitur: in quarum Prima, cauſſas auctor, tum ſcriptionem impedientes, tum ad eandem impellentes, indicat. Altera commendationem operis continet, comparatione Græcorum, ſed modeſtè inſtitutam. Poſtrema adhortatione ad aſſiduam exercitationem conſtat.

ETſi negotijs familiaribus impediti, vix ſatis otium ſtudio ſuppeditare poſſumus: & id ipſum, quod datur otij, libẽtius in philoſophia conſumere conſueuimus: tamen tua nos C. Herẽni ve-

ni voluntas commonuit, vt de ratione dicẽdi, cõſcriberemus: ne aut tua cauſſa noluiſſe nos, aut fugiſſe laborẽ putares. & eo ſtudioſius hoc negotium ſuſcepimus: quod te non ſine cauſſa velle cognoſcere Rhetoricã intelligebamus: nõ enim parum habet in ſe fructus copia dicendi, & cõmoditas orationis: ſi recta intelligentia, & definita moderatione animi gubernetur. Quas ob res, illa, quæ Græci ſcriptores inanis arrogantiæ cauſſa ſibi aſſumpſerunt, reliquimus: nam illi, ne parũ multa ſciſſe viderẽtur, ea cõquiſiuerunt, quæ nihil attinebant, Vt ars difficilior cognitu putaretur: nos autẽ, quæ videbantur ad rationem dicẽdi pertinere, ſumpſimus: non enim ſpe quæſtus, aut gloria commoti venimus ad ſcribendũ, quẽadmodum cæteri: ſed vt induſtria noſtra tuæ morem geramus voluntati. Nunc, ne nimiũ longa ſumatur oratio, de re dicere incipiemus ſed ſi te vnum illud monuerimus, artem ſine aſſiduitate dicendi non multum iuuare: vt intelligas hanc rationem præceptionis accommodari ad exercitationem oportere.

NVNCVPANDI ET DEDICANDI formulæ, cum epiſtola integra Mureti ad Scipionem Gonzagam Marchionem.

FEcit meum erga te perpetuum ſtudiũ, & animi propenſio quædam eximia, vt, cum haberem clariſſimos viros & multos quibus nuncupationem operis huius

OFfero tibi munus Scipio Gonzaga, ſi aut ex ſua, aut ex tua dignitate ſpectetur, perexiguum: ſi ex viribus meis, mediocre: ſi ex animo, magnum. Orationes quædam ſunt, varijs à me temporibus habitæ: quas, cùm partim diſperſæ atq; errantes vagarentur, partim apud me in aduerſarijs neglectæ iacerent: nunc in vnum corpus collectas ut edi ac diuulgari paterer, amici quidam, & multo mei, hac quidem in parte, quàm par eſt, & quàm ego ipſe vellem, ſtudioſiores, impulerunt. Satis ſuperq́ue fuerat, earum partim in ſcholaſtico puluere, atque in illis eruditorum hominum umbraculis, non tantum recto, ut dicitur, ſtetiße talo, ſed plauſum etiam & ὑπισημασίας tuliſſe: partim in illo conſeſſu, quo nullum habet terrarum orbis auguſtiorem, & ſilentio auditas, & principum virorũ teſtimonio commẽdatas fuiſſe. Superarat fortuna ſpes meas: quam ſæpius ſine cauſſa experiri, negant eſſe ſapientis. Neque neſcius eram, moroſiora ac difficiliora eſſe legentium, quàm audientium, iudicia: ſæpeq́; accidere, ut quæ audientes mirabamur, eadem legentes rideamus. Sed quid facerem? Cupienti mihi iam latere, amici obſtiterunt: quibus parendum fuit: ne, ſi in negando pertinax eſſem, ſuperbiæ denique id potius, quàm modeſtiæ adſcriberetur. Cùm igitur inibi eſſet, ut ederentur, libenter arripui occaſionem diu optatam inſcribendi tibi, ut nunc fit, aliquid depromptum ex ſtudijs

meis, eademq; opera teſtificandi & iudicij de te, & mirifici cuiuſdam amoris erga te mei. Verè enim hoc dicam Scipio: cùm omnes qui te norunt, ita te ament, vt eorum nemo ſit, qui ſe ſtudio atque obſeruantia tui cedere cuiquam putet, ego tamen mihi videor diuturna & accurata notatione & obſeruatione earum rerum, quæ te vſq; eò omnibus amabilē reddūt, ſingulare quiddam præter cæteros πεπονθέναι. Quid eſt enim, quod ad conciliandas ac deuinciendas hominum voluntates valeat, quin id in te omni ex parte perfectum reperiatur? Nihil hic de ſumma atque antiquiſſima gentis veſtræ aut nobilitate aut potentia dicam: nihil de toto illo genere bonorum, quod ita tuum eſt, vt & aliorum ſit. Alios & iſta amatores habent. Ego in te nihil amo, niſi teipſum. Itaque vt ille rex potentiſſimus ex amicis ſuis alium dicebat eſſe φιλοβασιλέα, alium φιλαλέξανδρον; ita tu, alios eſſe, qui & alia in te ament, me planè, & ex animo φιλοσκιπίωνα eſſe tibi perſuadeas licet. Ac teipſum cùm dico, ne illam quidem dico & oris & totius corporis dignitatem, quæ tibi omnium elegantiorum hominum animos primo ſtatim adſpectu conciliat, conſtituens, quoad eius fieri poteſt, ante eorum oculos, & ingenium & mores tuos. Quamuis enim verè dixit neſcio quis poetarum, grauiorem in pulcro corpore eſſe virtutem: ea tamen

eſt

ſt in te veriorum ac ſolidiorum bonorum copia, quæ te his ſecundæ, vt ita dixerim, notæ bonis cenſeri non ſinat. Ingenium excellens, & in quo tanquam in pingui ac feroci ſolo, omnes te dignæ artes ita facilè comprehendant, vt eas non ab alijs accipere, ſed ex te ipſe parere ac proferre videaris. Quo tu vſus ita vt decuit, à Græca Latinaq; linguæ intelligentia, à poëtarum, hiſtoricorum, rhetorum cognitione ad philoſophiam, & ad eam, quam tibi ab ineunte ætate propoſueras, quæque tibi nunc in amoribus ac delicijs eſt, Theologiam ea celeritate properaſti, vt, quæ honoris ac dignitatis præmia confecto ſtudiorum curriculo tribui ac decerni ſolent, ea tu tum meritiſſimò, conſecutus ſis, cùm adhuc maturum videri poterat, de animo ad illas grauiores diſciplinas adijciendo cogitare. Atque vt iſtius generis ingenium nunquam ita eſſe otioſum poteſt, vt omninò nihil agat: quod tibi dabatur à ſeuerioribus ſtudijs excepti ac ſubſecuti temporis, eo tu, quaſi ludibundus, eas artes, in quibus ingenui adoleſcentes exerceri olim Athenis ſolebant, ita omnes didiciſti, itaque te in eis exercuiſti, vt in earum qualibet cum ſummis artificibus comparari facilè poſſis. Quid nunc ego mores illos tuos planè, vt poëtæ loquuntur, aureos laudem? Potuitne quiſquam vnquam bonus tecum biduum viuere, tuæq; ſuauitatis partem aliquam guſtare, quin, vt ſibi totam æta-

O tem

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

tem tecum exigere liceret, optauerit? Ita tu, quod rariſſimi exempli eſt, ſummam integritatem vitæ cum ſumma comitate ac facilitate copulaſti. Sed nolo nunc plura de te: ne ipſi tibi moleſtus ſim. Equidem cum de ſcriptis meis non magnopere laborare ſoleam, tamen hunc librum præcipuè cupio & celebrari nunc, & ad poſteros peruenire: vt exſtet aliquod teſtimonium iudicij de ſingularibus tuis virtutibus mei. In quo ne forte quis eorum, qui te non norunt (nam de ijs, quibus tu notus es, nihil tale metuo) aſſentationi & conſuetudini datum eſſe aliquid ſuſpicetur, Deum immortalem teſtor, nihil vnquam à me verius, magisq; ex animi mei ſententia ſcriptum eſſe, quàm ea, quæ de tuis laudibus ſcripſi. A te peto, vt me ames, quo me ipſi mihi efficias cariorem. Vale. Romæ. Kalend. Maij cIↄ Iↄ LXXI.

MODVS RESPONDENDI.
Dedicatoriæ.

QVod ſi verò ad Dedicatoriam epiſtolam alicui reſpondere nobis placuerit. Primùm narrabimus accepiſſe nos & legiſſe ea, quæ ad nos amicus miſerit. Deinde commendabimus opus inſtitutum: ab argumenti dignitate, vtilitate, neceſſitate: methodi facilitate & perſpicuitate: orationis genere puro, latino, eleganti. Adhæc gratias agemus amico, quòd ſua nobis aut mittere, aut inſcribere opera voluerit:

voluerit: & oſtendemus intereſſe hoc plurimum ad honorem noſtrum: teſtatum facere amorem ſingularem, quo ille nos cõplectatur: grati quoque animi memoriam pollicebimur.

Poſtremò rogabimus amicum, vt & huius generis alia in lucem deinceps emittere, atque ita cùm bonorum adoleſcentum ſtudijs, tum ſuæ famæ atque exiſtimationi conſulere velit.

DE LAVDATORIA
Epiſtola.

LAudatoria epiſtola dicitur, qua nos & noſtra, aut alios & aliena commendamus.

Materiam laudis petimus à triplicibus bonis, Externis, Corporis, aut Animi.

Cùm vel eos ipſos ad quos ſcribimus, vel alios aliena ve laudamus à doctrina, iuſtitia, temperantia, fortitudine, acceptis beneficijs, rebus bene geſtis, alijſque virtutibus, à rerum magnificentia, copia, varietate, pulchritudine, cæteriſque rebus, illud cauendum eſt, ne laudatio in adulationis vitium, aut ſuſpitionem incidat: tũc enim inſuauis ſolet eſſe, cùm illis quibus ſcribimus, tum alijs.

Conſultum igitur foret, ea tantùm laudare, quæ illis tanquam ſtimulus ad virtutem eſſe poſſunt. Solemus etiam nonnunquam alios, alia ve laudare, non tantum

quia ea omnibus digna laudibus iudicamus, verum etiam, vt illum cui ſcribimus ad aliquid faciendum cohortemur.

Cum vel noſmetipſos vel noſtra laudamus, adeò modeſti debemus eſſe, & verecundi, vt nunquam ad eam laudem, niſi coacti, ſed aptè tamen & congruenter veniamus.

Laus ex aliorum lingua illuſtris, vera & ſolida habetur: ex noſtro verò ore ſordeſcit ferè ſemper.

Laudatoriarũ epiſtolarum apud Ciceronem partes præcipuæ tres ſunt.

Quarum prima Exordium, conſtat, vel narratione, quæ ſcriptionis & laudationis inſtitutæ occaſionem continet: vel laude & approbatione facti alicuius: vel gratulatione ſimul & gratiarum actione.

Pars altera Confirmatio eſt, quæ laudationũ rationes cõplectitur, ſumptas: aut à virtutibus ſuprà nominatis: aut ab actionibus coniunctis cum honeſtate, vtilitate, voluptate: aut à circumſtantijs perſonarum, loci, temporis, modi: aut à comparatis & exemplis: aut à teſtimonijs, iudicio, ſermone, approbatione bonorum virorum.

Pars tertia Concluſio, abſoluitur, vel adhortatione, vt pergat amicus, & quam colle-

collectam habet laudem, retineat, atque amplificet: vel gratiarum actione, & gratulatione, ſi nondum poſitæ ſint: vel delatione ſtudij & officij, vel longioris epiſtolæ præciſione & excuſatione.

Exemplum Laudatoriæ epiſtolæ, obſeruatum in Epiſt. 14. lib. 10. qua Planci cõtra hoſtes præclarè feliciterque res geſtas Cicero laudat. Partes epiſtolæ tres ſunt. Exordium laude & approbatione facti conſtat Planci. Confirmatio laudationis rationes continet, ab agendi modo, affectis præclaris ſumptas. Concluſio adhortationem habet, argumento, à commodis cùm publicis tum priuatis ſumpto, munitam.

O Gratam famam biduo ante victoriam de ſubſidio tuo, de ſtudio, de celeritate, de copijs. Atqui, etiam hoſtibus fuſis, ſpes omnis in te eſt: fugiſſe enim ex prælio Mutinẽſi dicuntur notiſſimi latronum duces. EST autem nõ minus gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem exſpectabam iam tuas litteras, idq́ cum multis: ſperabamq́ etiam Lepidum temporibus admonitum, tecum reip. ſatis eſſe facturum. In illam igitur curam incumbe mi Plance, vt ne qua ſcintilla teterrimi belli relinquatur. Quod ſi erit factum, & remp. diuino beneficio affeceris, & ipſe æternam gloriam conſequere. III. Id. Maias Vale.

HÆC laudandi ratio apud Ciceronem in Familiaribus epiſtolis reperitur. Aliarum laudationum artificium ex Rhetoricorum libris commodiſſimè cognoſci poterit.

In ſtudioſorum gratiam libuit hoc loco planè feſtiuam & ornatam Plinij epiſtolam aſſcribere, qua ille Euphratem Philoſophum ab humanitate, ingenio, doctrina, eloquentia, forma & habitu corporis, vitę ſanctitate eximiè celebrauit.

C. PLINIVS ARRIO CLEmenti S.

SI quando vrbs noſtra liberalibus ſtudijs floruit: nunc maximè floret. Multa claraq́ exempla ſunt, ſuffecerit nobis vnum, Euphrates Philoſophus. Hunc ego in Syria, cùm adoleſcentulus militarem penitus, & domi inſpexi, amariq́ ab eo laboraui, etſi non erat laborandum: eſt enim obuius & expoſitus, plenusq́ humanitate quam præcepit: atque vtinam ſic ſpem ipſe, quam tunc ille de me concepit, impleuerim, vt ille multum virtutibus ſuis addidit. At ego nunc illas magis miror, quo magis intelligo, quanquam ne nunc quidem ſatis intelligo. Vt enim de pictore, ſculptore, fictore, niſi artifex iudicare: ita niſi ſapiens non poteſt perſpicere ſapientem: quantum mihi tamen datur cernere, in Euphrate multa ſic eminent & elucent,

elucent, vt mediocriter quoq; doctos aduertant & afficiant. Diſputat ſubtiliter, grauiter, ornatè ac frequenter etiam Platonicam illam ſublimitatem & latitudinem effingit. Sermone copioſus & varius, dulcis inprimis, & qui repugnantes quoque ducat & impellat, ad hæc proceritas corporis, decora facies, demiſſus capillus, ingens & cana barba: quæ licet fortuita & inania putentur, illi tamen plurimum venerationis acquirunt: nullus horror in vultu, nulla triſtitia, multum ſeueritatis. Reuerearis, vt occurſum non reformides: vitæ ſanctitas ſumma, comitas par, inſectatur vitia, non homines: nec caſtigat errantes ſed emendat. Sequaris monẽtem attentus, & pendens, & perſuaderi tibi etiam cum perſuaſerit, cupias: iam verò liberi tres, duo mares, quos diligentiſſimè inſtituit: ſocer Pompeius Iulianus, cùm cætera vita, tum vel hoc vno magnus & clarus, quod ipſe prouinciæ princeps hunc inter altiſſimas cõditiones generum non honoribus principem ſed ſapientia elegit. Quanquam quid ego plura de viro quo mihi frui non licet? nam diſtringor officio, vt maximo, ſic moleſtiſſimo. Sedeo pro tribunali, ſubnoto libellos, conficio tabulas, ſcribo plurimas, ſed illiteratiſſimas litteras. Soleo nonnunquam (nam idipſum quandoque contigit) de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me conſolatur: affirmat etiam eſſe hanc Philoſophiæ & quidem pulcherrimam partem, agere

negotium publicum, cognoſcere, iudicare, promere & exercere iuſtitiam, quæque ipſi doceant, in vſu habere: mihi tamen hoc vnum non perſuadet, ſatius eſſe iſta facere, quàm cum illo dies totos audiendo diſcendoq́; conſumere. Quo magis te, cui vacat, hortor, cùm in vrbem proximè veneris (venias autem ob hoc maturius) illi te expoliendum limandumq́; permittas. Neque enim ego, vt multi, inuideo alijs bonum quo ipſe careo: ſed contrà ſenſum quendam voluptatemq́; percipio, ſi ea quæ mihi denegantur, amicis video ſupereſſe. Vale.

LAVDANDI VIROS formulæ.

CVm ipſum Furnium per ſe vidi libentiſſimè, tum hoc libentius, quòd illum audiens te videbar audire. Nam & in re militari virtutem, & in adminiſtranda prouincia iuſtitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam expoſuit: & præterea mihi non ignotam in conſuetudine & familiaritate ſuauitatem tuam adiunxit: præterea ſummam erga ſe liberalitatem. Quæ omnia mihi iucunda: hoc extremum etiam gratum fuit.

Caue putes, probitate, conſtantia, cura, ſtudio Reipubl. quidquam illi eſſe ſimile, vt eloquentia, qua mirabiliter

excellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur; quanquam in hac ipſa ſapientia plus apparet: ita graui iudicio, multaque arte ſe exercuit in veriſſimo genere dicendi.

Tanta autem induſtria eſt, tantumq; euigilat in ſtudio, vt non maxima ingenio (quod in eo ſummum eſt) gratia habenda videatur. Sed prouehor amore: non enim id propoſitum eſt huic Epiſtolæ, Meſſalam vt laudem, præſertim ad Brutum, cui & virtus illius nō minus quàm mihi nota eſt, & hæc ipſa ſtudia quæ laudo notiora, &c.

Moueor tali amico orbatus, qualis, vt arbitror, nunquam erit, & vt confirmare poſſum, nemo certè fuit. Qui ſummam ſpem ciuium, quam de eo iam puero habuerant, continuò adoleſcens incredibili virtute ſuperauit; qui conſulatum petijt nunquam, factus es conſul bis primum ante tempus, iterum ſibi ſuo tempore, Reipub. pænè ſerò; qui duabus in vrbibus euerſis, inimiciſſimis huic imperio, non modo præſentia, verum etiam futura bella deleuit. Quid dicam de moribus facillimis? de pietate in matrē? liberalitate in ſorores? bonitate in ſuos? iuſtititia in omnes? hæc nota ſunt vobis. Quam autem ciuitati carus fuerit, mœrore funeris iudicatum eſt. Quamobrem vita quidē talis fuit, vel fortuna, vel gloria, vt nihil poſſet accedere.

meis, eademq́ opera teſtificandi & iudicij de te, & mirifici cuiuſdam amoris erga te mei. Verè enim hoc dicam Scipio: cùm omnes qui te norunt, ita te ament, vt eorum nemo ſit, qui ſe ſtudio atque obſeruantia tui cedere cuiquam putet, ego tamen mihi videor diuturna & accurata notatione & obſeruatione earum rerum, quæ te vſq; eò omnibus amabilẽ reddũt, ſingulare quiddam præter cæteros πεπονθέναι. *Quid eſt enim, quod ad conciliandas ac deuinciendas hominum voluntates valeat, quin id in te omni ex parte perfectum reperiatur? Nihil hic de ſumma atque antiquiſſima gentis veſtræ aut nobilitate aut potentia dicam: nihil de toto illo genere bonorum, quod ita tuum eſt, vt & aliorum ſit. Alios & iſta amatores habent. Ego in te nihil amo, niſi teipſum. Itaque vt ille rex potentiſſimus ex amicis ſuis alium dicebat eſſe* φιλοβασιλέα, *alium* φιλαλέξανδρον; *ita tu, alios eſſe, qui & alia in te ament, me planè, & ex animo* φιλοσκιπίωνα *eſſe tibi perſuadeas licet. Ac teipſum cùm dico, ne illam quidem dico & oris & totius corporis dignitatem, quæ tibi omnium elegantiorum hominum animos primo ſtatim adſpectu conciliat, conſtituens, quoad eius fieri poteſt, ante eorum oculos, & ingenium & mores tuos. Quamuis enim verè dixit neſcio quis poetarum, grauiorem in pulcro corpore eſſe virtutem: ea tamen*

eſſe

eſt in te veriorum ac ſolidiorum bonorum copia, quæ te his ſecundæ, vt ita dixerim, notæ bonis cenſeri non ſinat. Ingenium excellens, & in quo tanquam in pingui ac feroci ſolo, omnes te dignæ artes ita facilè comprehendant, vt eas non ab alijs accipere, ſed ex te ipſe parere ac proferre videaris. Quo tu vſus ita vt decuit, à Græca Latinaq́ue lingua intelligentia, à poëtarum, hiſtoricorum, rhetorum cognitione ad philoſophiam, & ad eam, quam tibi ab ineunte ætate propoſueras, quæque tibi nunc in amoribus ac delicijs eſt, Theologiam ea celeritate properaſti, vt, quæ honoris ac dignitatis præmia confecto ſtudiorum curriculo tribui ac decerni ſolent, ea tu tum meritiſſimò, conſecutus ſis, cùm adhuc maturum videri poterat, de animo ad illas grauiores diſciplinas adijciendo cogitare. Atque vt iſtius generis ingenium nunquam ita eſſe otioſum poteſt, vt omninò nihil agat: quod tibi dabatur à ſeuerioribus ſtudijs excepti ac ſubſecuti temporis, eo tu, quaſi ludibundus, eas artes, in quibus ingenui adoleſcentes exerceri olim Athenis ſolebant, ita omnes didiciſti, itaque te in eis exercuiſti, vt in earum qualibet cum ſummis artificibus comparari facilè poſſis. Quid nunc ego mores illos tuos planè, vt poëtæ loquuntur, aureos laudem? Potuitne quiſquam vnquam bonus tecum biduum viuere, tuæq́ue ſuauitatis partem aliquam guſtare, quin, vt ſibi totam ætatem

O 2 tem

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tem tecum exigere liceret, optauerit? Ita tu, quod rariſſimi exempli eſt, ſummam integritatem vitæ cum ſumma comitate ac facilitate copulaſti. Sed nolo nunc plura de te: ne ipſi tibi moleſtus ſim. Equidem cum de ſcriptis meis non magnopere laborare ſoleam, tamen hunc librum præcipuè cupio & celebrari nunc, & ad poſteros peruenire: vt exſtet aliquod teſtimonium iudicij de ſingularibus tuis virtutibus mei. In quo ne forte quis eorum, qui te non norunt (nam de ijs, quibus tu notus es, nihil tale metuo) aſſentationi & conſuetudini datum eſſe aliquid ſuſpicetur, Deum immortalem teſtor, nihil vnquam à me verius, magiſq; ex animi mei ſententia ſcriptum eſſe, quàm ea, quæ de tuis laudibus ſcripſi. A te peto, vt me ames, quo me ipſi mihi efficias cariorem. Vale. Romæ. Kalend. Maij CIↃ IↃ LXXI.

MODVS RESPONDENDI.
Dedicatoriæ.

QVod ſi verò ad Dedicatoriam epiſtolam alicui reſpondere nobis placuerit. Primùm narrabimus accepiſſe nos & legiſſe ea, quæ ad nos amicus miſerit. Deinde commendabimus opus inſtitutum: ab argumenti dignitate, vtilitate, neceſſitate: methodi facilitate & perſpicuitate: orationis genere puro, latino, eleganti. Adhæc gratias agemus amico, quòd ſua nobis aut mittere, aut inſcribere opera

voluerit:

voluerit: & oſtendemus intereſſe hoc plurimum ad honorem noſtrum: teſtatum facere amorem ſingularem, quo ille nos cõplectatur: grati quoque animi memoriam pollicebimur.

Poſtremò rogabimus amicum, vt & huius generis alia in lucem deinceps emittere, atque ita cùm bonorum adoleſcentum ſtudijs, tum ſuæ famæ atque exiſtimationi conſulere velit.

DE LAVDATORIA Epiſtola.

LAudatoria epiſtola dicitur, qua nos & noſtra, aut alios & aliena commendamus.

Materiam laudis petimus à triplicibus bonis, Externis, Corporis, aut Animi.

Cùm vel eos ipſos ad quos ſcribimus, vel alios aliena ve laudamus à doctrina, iuſtitia, temperantia, fortitudine, acceptis beneficijs, rebus bene geſtis, alijſque virtutibus, à rerum magnificentia, copia, varietate, pulchritudine, cæteriſque rebus, illud cauendum eſt, ne laudatio in adulationis vitium, aut ſuſpitionem incidat: tũc enim inſuauis ſolet eſſe, cùm illis quibus ſcribimus, tum alijs.

Conſultum igitur foret, ea tantùm laudare, quæ illis tanquam ſtimulus ad virtutem eſſe poſſunt. Solemus etiam nonnunquam alios, alia ve laudare, non tantum

quia ea omnibus digna laudibus iudicamus, verum etiam, vt illum cui ſcribimus ad aliquid faciendum cohortemur.

Cum vel noſmetipſos vel noſtra laudamus, adeò modeſti debemus eſſe, & verecundi, vt nunquam ad eam laudem, niſi coacti, ſed aptè tamen & congruenter veniamus.

Laus ex aliorum lingua illuſtris, vera & ſolida habetur: ex noſtro verò ore ſordeſcit ferè ſemper.

Laudatoriarũ epiſtolarum apud Ciceronem partes præcipuæ tres ſunt.

Quarum prima Exordium, conſtat, vel narratione, quæ ſcriptionis & laudationis inſtitutæ occaſionem continet: vel laude & approbatione facti alicuius: vel gratulatione ſimul & gratiarum actione.

Pars altera Confirmatio eſt, quæ laudationũ rationes cõplectitur, ſumptas: aut à virtutibus ſuprà nominatis: aut ab actionibus coniunctis cum honeſtate, vtilitate, voluptate: aut à circumſtantijs perſonarum, loci, temporis, modi: aut à comparatis & exemplis: aut à teſtimonijs, iudicio, ſermone, approbatione bonorum virorum.

Pars tertia Concluſio, abſoluitur, vel adhortatione, vt pergat amicus, & quam colle-

collectam habet laudem, retineat, atque amplificet: vel gratiarum actione, & gratulatione, ſi nondum poſitæ ſint: vel delatione ſtudij & officij, vel longioris epiſtolæ præciſione & excuſatione.

Exemplum Laudatoriæ epiſtolæ, obſeruatum in Epiſt. 14. lib. 10. qua Planci cõtra hoſtes præclarè feliciterque res geſtas Cicero laudat. Partes epiſtolæ tres ſunt. Exordium laude & approbatione facti conſtat Planci. Confirmatio laudationis rationes continet, ab agendi modo, affectis præclaris ſumptas. Concluſio adhortationem habet, argumento, à commodis cùm publicis tum priuatis ſumpto, munitam.

O Gratam famam biduo ante victoriam de ſubſidio tuo, de ſtudio, de celeritate, de copijs. Atqui, etiam hoſtibus fuſis, ſpes omnis in te eſt: fugiſſe enim ex prælio Mutinẽſi dicuntur notiſſimi latronum duces. EST autem nõ minus gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem exſpectabam iam tuas litteras, idq́; cum multis: ſperabamq́; etiam Lepidum temporibus admonitum, tecum reip. ſatis eſſe facturum. In illam igitur curam incumbe mi Plance, vt ne qua ſcintilla teterrimi belli relinquatur. Quod ſi erit factum, & remp. diuino beneficio affeceris, & ipſe æternam gloriam conſequere. III. Id. Maias Vale.

HÆC laudandi ratio apud Ciceronem in Familiaribus epiſtolis reperitur. Aliarum laudationum artificium ex Rhetoricorum libris commodiſſimè cognoſci poterit.

In ſtudioſorum gratiam libuit hoc loco planè feſtiuam & ornatam Plinij epiſtolam aſſcribere, qua ille Euphratem Philoſophum ab humanitate, ingenio, doctrina, eloquentia, forma & habitu corporis, vitę ſanctitate eximiè celebrauit.

C. PLINIVS ARRIO CLEmenti S.

SI quando urbs noſtra liberalibus ſtudijs floruit: nunc maximè floret. Multa claraq́; exempla ſunt, ſuffecerit nobis vnum, Euphrates Philoſophus. Hunc ego in Syria, cùm adoleſcentulus militarem penitus, & domi inſpexi, amariq́; ab eo laboraui, etſi non erat laborandum: eſt enim obuius & expoſitus, plenusq́; humanitate quam præcepit: atque vtinam ſic ſpem ipſe, quam tunc ille de me concepit, impleuerim, vt ille multum virtutibus ſuis addidit. At ego nunc illas magis miror, quo magis intelligo, quanquam ne nunc quidem ſatis intelligo. Vt enim de pictore, ſculptore, fictore, niſi artifex iudicare: ita niſi ſapiens non poteſt perſpicere ſapientem: quantum mihi tamen datur cernere, in Euphrate multa ſic eminent & elucent,

elucent,

Digitized by Google

elucent, ut mediocriter quoq; doctos aduertant & afficiant. Diſputat ſubtiliter, grauiter, ornatè ac frequenter etiam Platonicam illam ſublimitatem & latitudinem effingit. Sermone copioſus & varius, dulcis inprimis, & qui repugnantes quoque ducat & impellat, ad hæc proceritas corporis, decora facies, demiſſus capillus, ingens & cana barba: quæ licet fortuita & inania putentur, illi tamen plurimum venerationis acquirunt: nullus horror in vultu, nulla triſtitia, multum ſeueritatis. Reuerearis, ut occurſum non reformides: vitæ ſanctitas ſumma, comitas par, inſectatur vitia, non homines: nec caſtigat errantes ſed emendat. Sequaris monētem attentus, & pendens, & perſuaderi tibi etiam cum perſuaſerit, cupias: iam verò liberi tres, duo mares, quos diligentiſſimè inſtituit: ſocer Pompeius Iulianus, cùm cætera vita, tum vel hoc vno magnus & clarus, quod ipſe prouinciæ princeps hunc inter altiſſimas cōditiones generum non honoribus principem ſed ſapientia elegit. Quanquam quid ego plura de viro quo mihi frui non licet? nam diſtringor offiсio, ut maximo, ſic moleſtiſſimo. Sedeo pro tribunali, ſubnoto libellos, conficio tabulas, ſcribo plurimas, ſed illiteratiſſimas litteras. Soleo nonnunquam (nam idipſum quandoque contigit) de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me conſolatur: affirmat etiam eſſe hanc Philoſophiæ & quidem pulcherrimam partem, agere

excellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur; quanquam in hac ipſa ſapientia plus apparet: ita graui iudicio, multaque arte ſe exercuit in veriſſimo genere dicendi.

Tanta autem induſtria eſt, tantumq; euigilat in ſtudio, vt non maxima ingenio (quod in eo ſummum eſt) gratia habenda videatur. Sed prouchor amore: non enim id propoſitum eſt huic Epiſtolæ, Meſſalam vt laudem, præſertim ad Brutum, cui & virtus illius nō minus quàm mihi nota eſt, & hæc ipſa ſtudia quæ laudo notiora, &c.

Moueor tali amico orbatus, qualis, vt arbitror, nunquam erit, & vt confirmare poſſum, nemo certè fuit. Qui ſummam ſpem ciuium, quam de eo iam puero habuerant, continuò adoleſcens incredibili virtute ſuperauit; qui conſulatum petijt nunquam, factus es conſul bis primum ante tempus, iterum ſibi ſuo tempore, Reipub. pænè ſerò; qui duabus in vrbibus euerſis, inimiciſſimis huic imperio, non modo præſentia, verum etiam futura bella deleuit. Quid dicam de moribus facillimis? de pietate in matrē? liberalitate in ſorores? bonitate in ſuos? iuſtititia in omnes? hæc nota ſunt vobis. Quam autem ciuitati carus fuerit, mœrore funeris iudicatum eſt. Quamobrem vita quidē talis fuit, vel fortuna, vel gloria, vt nihil poſſet accedere.

tis, ad vſum ac diſciplinam peritus, ad conſilia prudens, ad caſus fortunamque felix.

Summa eſt in te dignitas generis, induſtriæ, cæterorumq; ornamentorum.

Omnibus ego te virtutibus continentiæ, grauitatis, fidei, fortitudinis, omni denique honore digniſſimum ſemper iudicaui.

Tu es huius ciuitatis genere, honore, æſtimatione & pecunia facilè princeps.

Nullius eſt tantum flumen ingenij, nulla ſcribendi aut dicendi tanta vis, tantaq; copia, quæ non dicam exornare, ſed enarrare C. Cæſar, res tuas geſtas, poſſit.

Te quibus laudibus efferam? quibus ſtudijs proſequar? qua beneuolentia conſequar?

Audio facillimos eſſe aditus ad te, patêre aures tuas querelis omnium, nullius inopiam ac ſolitudinem, non modo populari acceſſu ac tribunali, ſed ne domo quidem tua & cubiculo excluſam eſſe, tuo toto denique imperio nihil acerbum eſſe, nihil crudele, ſed omnia plena clementiæ, manſuetudinis, humanitatis.

Res à te geſta memorabilis & pænè cęlerepellit omnes reprehenſiones: quippe quæ ne laude quidem ſatis digna & idonea affici poteſt.

Omnes qui iſthinc veniunt, ita de tua virtute,

virtute, integritate, humanitate commemorant, vt in tuis ſummis laudibus excipiant vnam iracundiam.

Vera quidem laude probitatis, diligentiæ, religionis neque me tibi, neque quē-quam antepono: amoris vero erga me, cū à fraterno amore domeſticoq; diſceſſi, tibi primas defero.

Omnia in te ſunt, quæ aut fortuna hominibus, aut natura largitur.

Domus tua plena eſt integritatis, officij, & religionis.

Sanctè grauiterque viuis: tua laus eſt latè longeq; diffuſa.

Quid tuam conſtantiam vitæ commemorem? dignitatem, liberalitatem, moderationem in priuatis rebus, ſplendorem in publicis?

De eius viri virtute quid nos loqui, quid ſentire, quid cogitare, quid iudicare oporteat, dubitandum putatis?

Vagatur nomen tuum longè lateq;, ſedē quidem ſtabilem, & domicilium nō habet.

Tuam laudem obſcuratura nulla vnquā eſt obliuio.

Es quidem tu omnium diſcipulorum pater fautorque, ac in omni virtute, & rerum experientia præſtans.

Homo purus, pudicus, humanus, officioſus

Homo iſte tum ſummè in omnes officioſus, tum maximè præter cæteros ſedatus.

quietus,

quietus, item genere, honore, copijs, exiſtimatione facilè princeps.

Homo ornatiſſimus loco, ordine, nomine, virtute, ingenio & copijs.

Nulla in hoc homine deſidia, luxuria: contrà ſummus labor in publicis priuatiſque rebus, ſumma parcimonia, ſumma diligentia.

Nullum te aut officijs fideliorem, aut copijs locupletiorem, aut auctoritate grauiorem in orbe terrarum eſſe exiſtimo.

Summo es ſplendore, ingenio, gratia prędítus.

Es diſertiſſimus, & omni doctrina & virtute ornatiſſimus.

Talis eſt hic vir, ita de Repub. meritus, vt non vni familiæ, ſed vniuerſæ ciuitati commendatus eſſe debeat, quàm ciuitatem amplam claramque reddit præcipuè æquitate, induſtria, temperantia, defenſione, odio improborum,

Hic non ſolùm eorum hominum, qui nunc ſunt, gloriam: ſed etiam antiquitatis memoriam, virtute ſuperauit.

Homo ſummis ornamẽtis honoris, virtutis, fortunæ, ingenij præditus, & talis eſt vir, vt nulla res talis ſit & tanta, ac tam difficilis, quã ille non & conſilio regere, & integritate tueri, & virtute conficere poſſit.

Homo es grauiſſimus, ciuis egregius, ſenator fortiſſimus.

Erat

Erat in eo ſumma eloquentia, ſumma fides, ſumma integritas; auctoritas tanta, quanta in homine quoquam tenetur.

Nemo te comior, iucundior, cõmodior, moderatior ad omnem rationem: & huius ciuitatis genere, honore, exiſtimatione & pecunia facilè princeps.

Pompeius vir omnium, qui ſunt, fuerũt, erunt, virtute, ſapientia ac gloria princeps.

Hic negotiatoribus comis, mercatoribus iuſtus, municipibus liberalis, ſocijs fidelis, omnibus eſt viſus in omni officio diligentiſſimus.

Quæ eſt ora, quæ ſedes, qui locus, in quo non exſtent huius cùm fortitudinis, tum verò humanitatis, tum conſilij impreſſa veſtigia?

Hic incredibili quadam inaudita grauitate conſtantia & virtute præditus, in omni genere ac varietate artium; etiam illarum quæ ſine ſummo otio non facile diſcuntur, excellit.

Neque monere te audeo præſtanti prudentia virum, nec confirmare maximi animi hominem, virumque fortiſſimum: conſolari verè nullo modo.

Appius Claud. homo ſummo loco natus ſummo ingenio, ſumma virtute, officioſiſſimus, & gratiſſimus.

A. Balbus magni animi ſemper, & ad omnes caſus ferendos conſtanter paratus.

Pomp.

Digitized by Google

Pomp. Atticus eſt omni liberali diſciplina politiſſimus homo, minimè ambitioſus minimè in rogando moleſtus.

M. Varronem & modeſtum hominem cognoſces, & prudentem, & à cupiditate omni remotiſſimum, præterea magni laboris, ſummæque induſtriæ.

L. Caſtronius Pætus lōgè princeps municipij Lucenſis, eſt honeſtus, grauis, plenus officij, bonus planè vir, & tum virtutibus, tum etiam fortuna (ſi quid hoc ad rem pertinet) ornatus.

Deiotarus vir cum beneuolentia, & fide erga pop. Rom. ſingulari, tum pręſtanti magnitudine & animi, & conſilij.

Virum bonum, magnum hominem, & in ſumma magnitudine animi, multa humanitate temperatum perdidimus.

Splendor ordinis, eximium patriæ decus, ornamentum iudiciorum, exemplar antiquæ Religionis.

Vir primarius, grauis, honeſtus, amans æquitatis, alienus ab omni cupiditate, pluribus maximiſque in rebus probatiſſimus, & omnium exiſtimatione ornatiſſimus.

Nulla res tanta eſt, cuius quidem efficiēdæ poteſtas homini conceditur, quam non ille & conſilio regere, modeſtia temperare, integritate tueri, virtute conficere, auctoritate conſeruare poſſit.

Magna

Magna de illius virtute hominum opinio, magna liberalitatis commẽdatio, magna rerum geſtarum memoria. Illud verò omnem humanæ laudis prædicationem excedit, quod ad eximias animi virtutes, doctrinæ laudem atque ingenij gloriam adiecit.

Brutus vindex libertatis, cuſtos ſalutis communis, ſubſidium afflictæ Reipub. cõſeruator patriæ.

Iudex æquiſſimus, in rebus humanis miſericors, in iudicando ſeuerus, in teſtimonio religioſus, in conſolando comis, in deterrendo vehemens.

Eo hic vir animi robore eſt, ea virtutis indole ac continentia, vt omnes voluptates reſpuat, omnẽ vitæ ſuæ curſum in labore corporis, in animi induſtria, in commẽtatione ingenij conficiat.

Incredibilis huic viro impetus animi ad optimarum rerum ſtudia amplectenda, vehemens vincendi cupiditas, oratio elegãs, erudita, laudabilis, &, niſi meum me iudicium propter beneuolentiam fallit, omnibus bonis artibus liberaliter inſtituta, & cura atque vigilijs elaborata.

Magnam huius laudabilis vita, elegans eruditio, & in omnibus diſciplinis mira præſtantia venerationem meretur.

Homo ingenioſus, intelligẽs, & apud omnes, propter virtutẽ, ſplẽdidus & gratioſus.

Multæ

Multæ, & magnæ in hoc viro ſunt virtutes, ſed tamen omnia eius iuſtitia, inaudita animi lenitas quotidiè magis ac magis efflorescit. Sic enim moderatus eſt, ad omnemque humanitatis gratiam factus, nullæ vt cupiditates ab innocentia atque integritate abducere illam queant.

Hunc autem virum quibus ſtudijs proſequemur? qua beneuolentia complectemur? cuius tanta in animi magnitudine lenitas eſt, vt nihil illo modeſtius clementiuſque fingi queat. Hanc animi illius virtutem atq; magnitudinem, quis admirari ſatis poteſt? aut oratione non dicam enumerare, ſed conſequi? quòd cùm ille cæteris omnibus omni honore egregiè, āteccellat ampliorem tamen alijs, quàm ipſe conſecutus ſit, tribuat honorē: & quos honoris amplitudine ſuperat, eoſdē ſibi humanitatis deuinciat gratia atque cōmendatione.

Homo antiqua vitæ Religione prȩditus, & longo multarum rerum vſu exercitatiſſimus: tanta virtute & integritate, nemo vt illo frugalior eſſe poſſit.

Magnus huius labor in negotijs, fortitudo in periculis, fides in amicitia, induſtria in agendo, celeritas in conficiendo.

Non illum auaritia ad rapinas, non libido ad voluptatem, non amœnitas ad delectationem, nō labor ad quietē, non corporis infirmitas ad rei domeſticæ neglectionem

nem impulit, ſed perpetuo naturæ ſtatu ad omnem honeſtatis laudem contendit.

Vir antiqua fide & inſigni animi probitate, exemplum religionis, documentum cæteris hominibus virtutis, probitatis, prudentiæ.

LAVDANDI INGENVOS ET LIBERALES adoleſcentes formulæ.

Eſt iam cò cum ingenio tum ſtudio profectus, vt ſi perrexerit, neque ſe alio flecti ac propelli ſinet, clarum ſit poëtam noſtra ſe ætate præſtiturus, ſuumque nomen atq; memoriam vna cum ſuis ſcriptis, magna cum laude & gloria, immortalitati commendaturus.

Cicero filius ſic mihi ſe probat induſtria, patientia, labore, animi magnitudine, omni denique officio, vt nunquam dimittere videatur cogitationem, cuius ſit filius.

Adoleſcens timidus, virginali verecundia præditus.

Filius ſpes parentis, memoria nominis, ſubſidium generis, hæres familiæ, deſignatus Reip. ciuis.

Te decus patriæ, ornamentnm populi, florem iuuentutis appello.

Adoleſcens illuſtri ingenio, induſtria, & gratia.

Adoleſcens doctiſſimus & humaniſſimus

mus, rectiſſimis, atque optimis ſtudijs præditus.

Puer incredibili ac diuina quadam mente & virtute præditus.

Nemo hoc Adoleſcente nobilitate, nemo multarum rerum peritia, nemo optimarum artium ſtudio, nemo vllo laudis genere illo præſtantior.

Lectiſſimus atque ornatiſſimus Adoleſcens, ingenuarum artium peritiſſimus, domi ſuæ imprimis nobilis, & illuſtri apud omnes gratia.

Iuuenis admirabili fatorum benignitate ad gloriam atque dignitatem natus.

Hunc natura ad omnem laudis atq; nominis nobilitatem magnum atque excelſum produxit, voluntas exercuit, fortuna ſeruauit.

Vehemens in hoc Iuuene ardor mentis, ardens vincendi cupiditas, oratio erudita ac liberalis, & mira quædam ſcriptionis elegantia. Summa in hoc Iuuene ſpes, ſumma naſcentis eruditionis exſpectatio, ſumma ingenij indoles, ſummaque virtus.

Præclara in hoc Iuuene ingenij iudicijque vis apparet.

Ea animi eſt induſtria, vt non ſolùm communium litterarum, ſed & Reip. in eo ſpes magna poſita videatur.

LAV-

Digitized by Google

LAVDANDI FEMINAS formula.

FEmina eximia pulcritudine, ſumma integritate, pudicitiaq; ſingulari.

Femina prudentiſſima lectiſſimaque.

Femina ſpectatiſſima.

Honeſtiſſima matrona, & omnibus præclaris animi dotibus, omni virtutis genere ac vitæ dignitate præſtans.

Præſtantiſſima femina, præclara indole, eximia animi pietate, virtute, gratia, conſtantia admirabili.

Admirabilis in huius puellæ natura elucet virtutis indoles, multa probitatis ac modeſtiæ ſigna vbique apparent.

Mulier præter ætatem prudens, & expectatiſſimæ probitatis: ea denique naturæ cùm moderatione, tum bonitate, vt admirabiles amores excitet.

LAVDANDI VRBES FORMVLÆ.

VRbs omnium gentium orbisque terrarum celeberrima, copioſa, eruditiſſimis hominibus, liberalibusque ſtudijs affluens.

Aſia opima regio eſt, & fertilis vbertate agrorum, varietate fructuum, magnitudine paſtionis.

Ciuitas iſta florẽtiſſimorum hominum, fortiſſimorum virorum, optimorum ciuium,

uium, mihiq; amiciſſimorum multitudine redundat.

Magna eſt huius ciuitatis amplitudo, magna nominis eius dignitatis eſt apud omnes gentes,

Huius ciuitatis diſciplina atque grauitas tanta eſt, vt haud ſciam an cunctis gentibus anteponendam iure dicam: ſic optimatum conſilio gubernatur, vt omnes eius inſtituta laudare facilius poſſint, quàm æmulari.

Lacedæmon ciuitas ſpectata & nobilitata virtute, non ſolùm natura corroborata, verùm etiam doctrina putatur.

Syracuſæ vrbs eſt, cuius hic ſitus atque hæc natura eſſe loci cæliq; dicitur, vt nullus vnquam dies tam magna turbulentaque tempeſtate fuerit, quin aliquo tempore Solem eius diei viderent.

RESPONSIO AD LAVdatoriam.

AD Laudationem, qua ab aliquo affecti ſumus, modicè ac moderatè reſpondendum eſt, noſtras, & noſtrarum rerum extenuando laudes.

Tamen, cùm de noſtris laudibus neque prorſus aſſentiēdū ſit, ne nos ipſi, qua in re minimè debemus; nimiū amare videamur; neq; valde repugnandum, ne quod in nobis eſt honorificū ſtultè reijciamus, gaudebimus

mus nos & noſtros, ſeu noſtra laudari, & eò magis, quo vel meliores, vel doctiores, vel grauiores ſunt, qui aliqua nos laude proſequuntur. Probata enim virtus, à magnis præſertim viris, omnibus fortunis eſt anteponenda.

Poterimus igitur non ſine gratia dicere, lætari nos à laudato laudari viro, quemadmodum Hector ille apud Næuium: Lætus ſum, inquit, laudari me abs te pater, laudato viro. Dicemus, nos, dum noſtras legimus laudes, agnoſcere quodammodo, nō ſine maxima animi noſtri voluptate, ipſius: cùm, qui propriam ingenij & virtutum gloriam aſſequitur, is ſciat quàm optimè alienas deſcribere. Ideoque ad euitandam arrogantiam, referemus huiuſmodi laudes, vel in benignitatem dicentis, qui iiſdem laudibus ornatus ſit, vel in beneuolentiam in nos, qui in noſtra laude nimis ſit liberalis.

Illum tamen fructum te ex ea laudatione conſecutum dicere poteris, quod, cùm virtus laudata creſcat, vimque cohortandi habere videatur, magis ad virtutes, aliasque res laude dignas inflammatus fuiſti.

Itaque te enixurum multò etiam dices quàm antè diligentiùs vt accedas proximè, ſi vlla ratione poteris (quo ille te perueniſſe exiſtimat) vt aliquando veritati iure

quod

quod fortaſſe nunc humanitati magna ex parte largitur.

Sed ſi laudes eſſent iam veræ, tamq; claræ, vt in conſpectu ferè omnium eſſent ſitæ, negariq; minimè poſſent, mentionem illorum faciemus (ſi qui fuerint) honorificam, quorum opera, ſtudio, auctoritate id factum à nobis, fuit.

Verùm à ſola Dei Opt. Maxi. bonitate profectas dicere, & pio & Chriſtiano homine dignum eſſet.

Eadem, vel certè non admodum diuerſa collocandi ratio hic tenenda, qua vtimur in Gratulationum reſponſionibus, inde etiam huc Exemplum transferatur.

AD LAVDATIONEM RESPONdendi formulæ.

QVod proximis litteris tuis me tantoperè laudâris, debeo tibi tantum quātum ab eo abſum vt merito lauder. Id enim debetur cuique, quod gratis dat, non quod perſoluit. Quare & ipſe id totum tibi debeo, quod de me ſcribis, cum in me tale ſit nihil, cum id mihi ipſe nullo pacto deberes, id totum fuit humanitatis, & ſingularis in me beneuolentiæ. De cætero ſi me examinaris, nihil inuenies, niſi tenue, humilē, anguſtum. Nouitij ſumus atque tirunculi, qui ex inſcitiæ tenebris pedem modò mouimus, promouimus ferè nihil. Benignè nobiſcum agitur, ſi inter ſtudio-

ſorum ordines referamur. Habet docti nomen quiddam aliud, quod ſit tibi, & tui ſimilibus peculiare: mihi tam grandia non conueniunt cùm eorum, quæ in litterarũ ſtudijs ſint præcipua, nihil, non ſolum exploratum habeam, ſed nec adhuc etiam niſi per tranſennam viderim. Conabor quidem, id quod nunc ago, talis eſſe aliquando, qualem, nunc me prædicas, & eſſe aut judicas, aut certè velles.

Quas in me laudes confers, quanquam agnoſcere ſalua fronte non auſim, tamen ob id gratiſſimas habui; quoniam cùm nec irriſio in iſtos mores, nec adulatio cadat, neceſſe eſt laudatio hæc, aut ex amore in me nimio, aut ex vero proficiſcatur.

Quorum cùm ſit vtrumq; mihi glorioſum, alterum diu in votis, alterum etiam ſupra vota eſt.

Laudem ego tuam, quamuis audire citra ruborem, gnarus inſcitiæ meæ, non poteram, tamen quòd ab inſigni quadam beneuolentia proficiſcebatur, ite gratanter accepi, vt vix tantundem fuerim voluptatis habiturus, ſi mihi eſſe illa quæ de me pronuntiabas, vera perſuaſiſſem. Nam quamuis teſtimonio conſcientia repugnet, lætor tamen alicui talem me videri poſſe, qualem tua me fingit hoc eſt hominis eruditiſſimi prædicatio. Quare ſtatim dictaui hanc tibi epiſtolam Beroalde, qua dicerem

cerem quantoperè mihi tuum tale laudationis officium blandiatur, ſimulque darem fidem nulli me prorſus occaſioni defuturum, rerumque poſthac & temporum planè omneis articulos excuſſurum, donec tibi pro ſtudio erga me tali, & animo tandem quoquomodo referam gratiam.

Etſi video quæ tu de me ſentias prædiceſque, amicius multo, quàm verius, & ſentire & prædicari, tamen gaudeo ea mihi tribui abs te, quæ ipſe in memet neutiquã agnoſcam.

Laudas me quaſi vnum ex numero eruditiſſimorum, & tui ſimilium. Laudas, inquam, tu me vnus omnium quos viderim, quos audierim longè eruditiſſimus. Ego igitur, & ſi memet haud ignoro, tamen fero æquiſſimè, te aut ipſum decipi amore in nos nimio, aut alios item velle deceptos.

Agerem tibi gratias, quod vbique me laudes, ſed vereor ne laudes ipſæ quibus me afficis, fidem perdant, ſi pro ijs tibi gratias agam, quaſi debeam, quaſique veræ laudes non ſint.

Nam pro veris, hoc eſt, pro ſuis laudibus, nemo cuiquam debet. Quis enim pro ſuo debeat? At ego tibi me debere tamen dicerem niſi mihi nimis magnam faceres in hoc iniuram, quòd es amicus. Ob id enim tibi non creditur, cum me laudas.

Præclare Hector ille apud Næuiũ: Laudari abs te pater cupio, laudato viro poſſum ego nunc idem vſurpare. Video me laudari, à quo viro? à M. Antonio Natta, in quo ſunt ingenij, ſunt animi, ac virtutis ornamenta plurima, ego porrò aliquid, fortaſsè, ſi cum alijs conferar, videri poſſim: cùm verò ad te vnum cogitationem conuerto, vix credas quàm mihi ipſe diſpliceam. Quare permitte mihi, vt eas laudes, quas in me contuliſti, reijciam, aut ipſe maiores in te transferam: nam mihi, vtrũque noſtrum æqua lance pendere, magni negotij non eſt, vt eſt, amo voluntatem tuam. ea mihi eſt, eritq; ſemper, vt debet, antiquiſſima.

Laudes iſtas, quas affatim in me congeris, ſic equidem interpretor, quaſi non me depingere volueris qualis ſum, ſed optimum exemplar præſcribere, qualis eſſe debeam.

Hoc effecit iſta tua tam magnifica laudatio, vt iam mihi minus incipiam placere, qui planè videam, quantum abſim ab iſta perfectæ virtutis imagine.

Dum iſtam imaginem pingeres, non à me, ſed abs te ipſe ſumebas exemplum.

Sentio quid agas, falſis iſtis laudibus noſtram ignauiam extimulare voluiſti.

Ideo ſumma tribuis, non quòd ea ſim aſ-

ſecutus

ſecutus, ſed quod huc me ſummis viribus velis eniti.

Hoc agis laudando, vt aliquando videar laudandus. Ipſe ſummis ac maximis virtutibus abundet oportet, qui in alijs paucas ac mediocres ſic amat.

DE REPREHENSORIA Epiſtola.

APud inferiores; vel ſceleratos atque improbos ſimplice reprehenſione vti licet. Cùm verò eos vituperare neceſſe habemus, quos aliqua ex parte metuimus, aut hactenus benè vixiſſe conſtat, ante omnia opera danda eſt, vt reprehenſio quæ per ſe ingrata, atque odium conciliare ſolet, mitigetur atque leniatur. Id quod his potiſſimum modis fieri poteſt. Si oſtendamus, perquàm inuitos nos, extremaque coactos neceſſitate ad reprehendēdum accedere: Si in alijs eos laudemus, tum enim verè, non ex odio aut maleuolentia reprehendere alios videmur, cùm debitam eis laudem non adimus: Si non nos, ſed alios quoſdam eſſe dicamus, qui hoc vel illud in amico deſideretur: Si perſonæ loco ipſum vitium reprehendamus, & doceamus amicum medico ſimilem eſſe, qui vt ægroto medeatur morbū odiſſe ſolet: non vitia amicorum ijs amanda, qui amicos amant.

Exordimur has epiſtolas, vel à reprehenſione

henſione, vel à querela, vel ab expoſitione cauſſæ & occaſionis inſtitutæ ſcriptionis.

Deinde argumenta reprehenſionis, deſumpta vel à cauſſis, vel à circumſtantijs, vel teſtimonijs & iudicio aliorum, ponimus.

Denique vel hortamur, vel quæ ſcripta ſunt repetimus, vel nos de epiſtolæ longitudine purgamus.

Exemplum Reprehēſionis, obſeruatum in Epiſt. 17. libr. 16. ad Famil. qua Tironem Cicero reprehendit, quod Fideliter impropriè vſus ſit. Exordium illius reprehenſione conſtat. Confirmatio eiuſdem rationes exponit. Concluſio præciſione & adhortatione facta eſt.

VIdeo quid agas: tuas quoque epiſtolas vis referam in volumina. Sed heus tu, qui κανὼν eſſe meorum ſcriptorum ſoles, unde tam illud tam ἄκυρον VALETUDINI fideliter inſeruiendo? Vnde in iſtum locum FIDELITER venit? cui verbo domicilium eſt proprium in officio, migrationes in alienum multæ: nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici poteſt: vt ſit, quomodo Theophraſto placet, verecunda trāſlatio. Sed hæc coram Demetrius venit ad me: quo quidem comitatu ἀμφωμιλητα, ſatis ſcis. Tu eum videlicet

videlicet non potuiſti videre: cras aderit: videbis igitur: nam ego hinc perendie manè cogito. Valetudo tua me valde ſolicitat: ſed ei inſerui, & fac omnia: tum te mecum eſſe, tum mihi cumulatiſſimè ſatisfacere putato. Cuſpio quòd operam dediſti, mihi gratum eſt: valde enim eius cauſſa volo. Vale.

Quomodo in perſonis, rebus, dictis, factis, Reprehenſio atque vituperatio inſtituenda ſit, ex Rhetorum præceptionibus cognoſcitur.

REPREHENDENDI, VITVPERANDIQ́ formula.

QVod eſt ingenium tantum, quæ tanta facultas & copia dicendi, quæ iſtius vitam tot vitijs flagitijsque coniunctam, aliqua ex parte defendere poſſit?

Te tuis maleficijs in inuidiam omnium adduxiſti.

Labes, pernicies, & fæx es noſtræ vrbis.

Nihil aliud ſtudes, niſi vt lutulentus ſus cum quouis volutari.

Hanc teterrimam belluam quis ferre poteſt? quid eſt in eo præter libidinem, crudelitatem, petulantiam, auaritiam, audaciam? ex his totus conglutinatus eſt: nihil apparet in eo ingenuum, nihil moderatum, nihil prudens, nihil pudens, nihil pudicum.

Deſidiæ ac luxuriæ plenus es.

Pudorem cum pudicitia perdidiſti homo, & humanitatis expers, & vitæ communis ignarus.

O fœditatem hominis flagitioſam! ô impudicitiam, nequitiam, libidinem non ferendam!

Te non pudor, non pietas, non macula familiæ, non hominum fama ab hac cupiditate reuocare potuit?

Homo nequam, acerbus, criminoſus, improbus, turpis, multis flagitijs contaminatus.

Catilina conatus eſt vſque à pueritia, non ſolùm intemperantia & ſcelere, ſed etiam conſuetudine & ſtudio in omni flagitio, ſtupro, cæde verſari.

Catilina vini, ſomni, ſtupri plenus, madenti coma, compoſito capillo, grauibus oculis, fluentibus buccis, preſſa voce, temulentaque: homo ſine ſenſu, ſine ſapore, elinguis, tardus, inhumanus, neglectus.

Homo omnium ſcelerum libidinumque maculis notiſſimus.

Omnium ſcelerum flagitiorumque documentum es.

Homo es ſine ſpe, ſine fide, ſine fortunis, ore, lingua, manu, vita omni inquinatus.

Promptus ad vim, paratus ad ſeditionem, audax ad omne facinus: vultus eius plenus.

Digitized by Google

plenus furoris, mens ſcelere obſtricta, lingua maledictis impedita, oculi feritatis, ſermo atrocitatis plenus.

Impurus, impotens, contumelioſus; ſemper cò contendens, quo furor rapit.

Nulla libido ab huius corpore, nulla vis à manibus, nullum flagitium à turpiſſimis ſceleratiſſimiſque eius factis abfuit vnquam.

Homo omnis turpitudinis exemplum, dedecus adoleſcentiæ, probrum iuuentutis, ludibrium ſenectutis, plenus ſtupri, plenus contentionis, plenus inconſideratiſſimæ temeritatis.

Mulier perdita nequitia, effuſa libidine, inſatiabili cupiditate, arte quadam ad voluptates adoleſcentulorum excitandas accommodata.

Nulla turpitudinis eſt nota, quæ non huius pecudis inuſta ſit vitæ: nullum animi vitium, quo non mens eius oppreſſa ſit: nullum flagitij dedecus, quod non infamiæ hæreat.

Homo inops ab omni exiſtimatione, amicorumq; commendatione, in omni dedecore volutatus.

Quæcunque in homine infami, perdito ac damnato vitia reprehendi publicisque legibus damnari poſſunt, ea in hoc vniuerſa redundant: nullum vnquam à pueritia honorem, nulla virtutis ſtudia, nullum bo-

næ exiſtimationis fructum cogitauit: itaq; ex bonorum decoctore, fraudatore publico omnium ciuium factus eſt hoſtis: nulla tamen inſignior, fœdiorq; infamiæ nota inuri illi potuit quam quod in hac ſcelerũ importunitate nemo illum aditu, nemo congreſſione, nemo officio dignum iudicat: omnes illum tanquam nequam, turpẽ improbum, multis flagitijs contaminatum fugiunt.

Nihil in hoc abiectiſſimo pecore virtutis, nihil animi, nihil neruorum: & in tam vaſto corpore tanta iudicij eſt inopia ac rationis egeſtas, vt ne mica quidem ſalis ineſſe videatur.

Nulla huius in conſilijs prudentia, nulla in amicitia fides, nulla in rebus publicis dignitas, ſed omnia ſtupore animi atque amentia ſunt contaminata.

Omnis huius labor, cogitatio, omnes ſenſus in obtrectationem famæ alienæ, dignitatiſque oppreſſionem ſunt conuerſi.

Infamis hic ſcurra & omnium bonorum conſuetudine indigniſſimus, vt ipſe ab omni vitæ atque honoris exiſtimatione alienus ſemper fuit, ſic præcipiti furore & quadam naturæ importunitate in optimi cuiuſque exiſtimationem inuehitur.

Homo plenus factus ſuperbiæ, ac con-

tumeliæ, & eò ignorationis atque inſolētiæ progreſſus, nullius vt virtutem, nullius vt laudis atque doctrinæ famam ferre poſſit, omnia præ ſuo faſtu contemnens, repudians, damnans.

DE IOCOSA EPISTOLA.

IOcoſa ſeu Faceta epiſtola dicitur illa, qua ſuauiter cùm amico iocamur.

Iocosè aliquem capere, & de eo conqueri, quandam affert gratiam: Iocando ſiquidem poſſumus aliorum dicta, ſententias, & facta confutare.

Ad Iocos acre eſt iudicium adhibēdum: nec enim cum omnibus iocandum eſt, ſed inſpicienda eſt perſona, & pro perſonæ qualitate iocandum, vel non iocandum eſt, cùm ſint qui iocum nec dicere ſoleant, nec ferre poſſint.

Rerum quoque quæ iocos & ludos admittunt, habenda eſt ratio: In miſerijs enim & calamitatibus facetiæ non probantur. Adhæc parcè atque moderatè adhibeatur neceſſe eſt.

Poſtremò ſedulò cauendum eſt, ne illiberales, petulantes, flagitioſæ, obſcœnæ, aut ſcurrilitati proximæ ſint facetiæ, neve dum nos ridicula dicere volumus, ridiculo ipſi ſimus,

Iocoſis & facetis epiſtolis ita delectatus eſt Cicero, vt vix vllam iocandi occaſionem

nem præmittere potuerit, ſed tamen in iiſdem hac vtitur cautione, vt non velit, niſi tempeſtiuè iocari.

Sed quid ago, inquit, cùm mihi ſit incertum, tranquillone ſis animo, an vt in bello, in aliqua maiuſcula cura, negotiove verſere. Cùm igitur erit mihi exploratum te libenter riſurum, ſcribam ad te pluribus.

Item Epiſt. 4. li. 2. Iocerne tecum, inquit, per litteras? Ciuem me hercule non puto eſſe, qui temporibus his ridere poſſit.

Aliquando etiam in rebus ſeueriſſimis vtitur iocis.

Aliquando ex ipſo loquendi genere occaſionem arripuit.

Solet autem iocationes ſuas ita claudere.

Sed iam ſatis iocati ſumus.

Sed hæc iocati ſumus, & tuo more, & nonnihil etiam noſtro.

Sed de ioco ſatis eſt.

Plerumque etiam à iocis ad ſeria ſibi tranſitum parat, hoc modo.

Extra iocum, vel, Remoto ioco.

Aliquando iocis ſuis aliquid præfatur.

Sic tu (libet enim mihi iocari) quod diſertum non erit, ne putaris meum.

Alicubi admonet, ea quæ dicit, non eſſe iocantis verba.

Atque

Atque hæc nolo me iocari putes.

Sed hæc, de illis epiſtolis quæ miſtos habent iocos, dicta ſint.

Exordium Facetarum epiſtolarum conſtat apud Ciceronem, vel amoris ſtudijque declaratione: vel lætitiæ voluptatiſque ex amici litteris perceptæ ſignificatione: vel inſtitutæ ſcriptionis occaſione: vel ſilentij excuſatione: vel, amici reprehenſione: vel dicto aliquo communi.

Pars altera ſententias complectitur facetas: petitas, vel ab Etymologia, hoc eſt ab interpretatione & expoſitione vocabuli: vel ambiguitate verbi: vel Ironijs: Allegorijs: vel Circumſtantijs loci, temporis, perſonarum, modi, cauſarum, rerum: vel teſtimonijs, & ſermonibus hominum: vel ſententijs & dictis præclarorum virorum, in quibus ſingularis eſſe voluptas atque delectatio ſolet: vel exemplis & narrationibus, ſiue verę illæ, ſiue fictæ & fabuloſæ exſtiterint.

Concluſio abſoluitur vel adhortatione: vel petitione: vel præciſione: vel excuſatione.

Exemplum Iocoſæ epiſtolæ, obſeruatum in 20. epiſt. lib. 9. ad Fam. qua Pæto, ſe Epicureum factum eſſe, ſignificat, nec vt antè, cœnis mediocribus contentum eſſe: Hortatur itaq; vt probè culinam inſtruat. In Exordio epiſtolæ lætitiam & volupta-

tem

tem ex Pæti litteris perceptam indicat. Deindè vitæ ſuæ rationem facetè admodum narrat. Poſtremò Pætum ne ſumptibus parcat, hortatur.

DVpliciter delectatus ſum tuis litteris: & quòd ipſe riſi, & quod te intellexi iam poſſe videre; me autem à te, vt ſcurram velitem, malis oneratum eſſe, non modeſtè tuli. Illud doleo, in iſta loca venire me, vt conſtitueram, non potuiſſe: habuiſſes enim non hoſpitem, ſed contubernalem. at quem virum? non eum, quem tu ſolitus es promulſide conficere. integram famem ad ouum offero: itaque ad aſſum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ ſolebas antea laudare, O hominem facilem, ô hoſpitem non grauem, abierunt: nam omnem noſtram de rep. curam, cogitationem de dicenda in ſenatu ſententia, commentationem cauſſarum abieciemus. in Epicuri nos aduerſarij noſtri caſtra coniecimus: nec tamen ad hanc inſolentiã, ſed ad illam tuam lautitiam, veterem dico, cum in ſumptus habebas: etſi nunquam plura prædia habuiſti. Proinde te para: cum homine edaci tibi res eſt, & qui iam aliquid intelligat. ὀψιμαθεῖς autem homines ſcis quam inſolentes ſint. dediſcendæ tibi ſunt ſportellæ & artolagani tui. Nos iam ex areis tantùm habemus, vt Verrium tuum & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare ſæpius audeamus. Sed vide audaciam: etiam Hirtio

cenam

cenam dedi ſine pauone: tamen in ea cena cocus præter ius feruens nihil potuit imitari. Hæc igitur eſt nunc vita noſtra: manè ſalutamus domi & bonos viros multos, ſed triſteis: & hos lætos victores, qui me quidem perofficiosè & peramanter obſeruant. Vbi ſalutatio defluxit, litteris me inuoluo & aut ſcribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiant quaſi doctum hominem: quia paullò ſum, quàm ipſi, doctior. Inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi iam & grauius, & diutius, quàm vlla mater vnicum filium. Sed cura, ſi me amas, vt valeas: ne ego te iacente bona tua comedam: ſtatui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Vale.

EXemplum Iocoſæ laudationis, obſeruatum in Epiſtol. 16. libr. 7. ad Fam. Cuius Exordium fecit à Prouerbio. Deinde ob ſapientiam in belli periculis fugiendis, & acquirendis opibus falſiſſimè Trebatium Cicero laudat.

IN equo Troiano ſcis eſſe in extremo, SERO *ſapiunt. Tu tamen, mi Vetule, non ſerò. Primum quod illos rabioſulas ſat fatuas dediſti: deinde, quod in Britannia non magis* φιλοθέωρον *te præbuiſti, planè nõ reprehẽdo. Nunc verò in hibernis vinctus mihi videris. itaque te commouere non curas, vſquequaq; ſapere oportet. id erit telũ acerrimũ Ego ſi foris cænitarem, C. Octauio familiari tuo defuiſſẽ. cui tamen dixi, cũ me aliquoties inuitaret, Oro te, quis tu es? Sed mehercule, extra iocum, homo bellus*

eſt: vellem eum tecum abduxiſſes. Quid agatis, ecquid in Italiam venturi ſitis hac hieme, fac planè ſciam. Balbus mihi confirmauit, te diuitem futurum, id vtrùm Romano more locutus ſit, benè nummatum te futurum: an, quomodo Stoici dicunt, OMNEIS eſſe diuites, qui cælo & terra frui poſſunt, poſtea videro. Qui iſtinc veniunt ſuperbiam tuam accuſant, quòd negent te percunctantibus reſpondere. Sed tamen eſt quòd gaudeas: conſtat enim inter omneis, neminem te vno Samarobrinæ iuris peritiorem eſſe. Vale.

IOCANDI FORMVLÆ.

SIc viuitur, quotidiè aliquid legitur, aut ſcribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur vnà. Quare nihil eſt, quod aduentum noſtrum extimeſcas: non multi cibi hoſpitem acccipies, ſed multi ioci.

Vellem me ad cœnam inuitaſſes, reliquiarum nihil fuiſſet. Nunc me reliquiæ veſtræ exercent.

Sed quãdo, vt video, æſtimationes tuas non vendere potes, neque ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandum eſt. Satius eſt hic cruditate, quàm iſtic fame. video te bona perdidiſſe: ſpero idem iſtuc familiares tuos, actum igitur de te eſt, niſi prouides: potes mulo iſto, quem tibi reliquum dicis eſſe, quando cautherium commediſti, Romam peruehi: ſella tibi

erit

erit in ludo, tanquam hypodidaſcalo, proxima: eam puluinus ſequetur.

De te, quæ ſcire velim, hæc ſunt, quo modo te redeuntem amici illi tui, libri ſcilicet, acceperint, num eo ipſo die ad eorũ conſuetudinem te dederis, an potiùs, dum hæ bachationes deferueſcant, in hortis cum Epicuro, quàm in gymnaſio cum Ariſtotele, velis viuere. Et cum hæc ſcripſeris, adde verbum, ſi me amas de pugiunculo illo tuo: quo ego te impeditum, & alligatum enſe cùm vidi diſcedere, non tenui riſum: ac volui pungere te dicto: ſed veritus ſum, ne tu ruſticè me gladio. Epiſtolam habes iocationis plenam, qua te eſſe delectatum cognouero, ſi miſeris ipſe pleniorem.

Etſi tu edentulus mi Scala, tua tamen fuerat dentata epiſtola, ſenſi equidem. Nã penè morſu me fregit, & pepercit illa tamẽ non nihil: atque ita mecum luſit, vt vrſa interdum cum catello ſolet. Stultus ego qui non ſtatim veterano, toties coronato, ceſſi videlicet tirũculus adhuc, enſe leuis nudo, parmaque inglorius alba. Tu tamen magnificè hoc, ſicut alia, qui ne dignum quidem me putes ira. Nam quod Hercules abs te vocor, non mihi ob id placeo. Sic enim pigris canibus (vt inquit ille) nomen erit, Tigris, Pardus, Leo. Vincere autem non magis te potui, quàm Herculem ridiculi

culi apud Philoſtratum Pygmæi, quos ille omneis correptos, leonis pelle inuoluit.

Vincebar abs te prius doctrina, vincebar ingenio, ſed vinci tamen lætabar, atq; adeo lætor, quoniam te diligo: quin ob hoc ipſum diligo, quòd his vincor. At nunc & humanitate me vincis. Hoc equidem ferre nequeo, quoniam turpe, ſed iam fero. Nihil enim turpe mihi quod honeſtum tibi.

Doles quod amicus in diſputatione te vicerim, dolere non debes. Nam ſi ſunt amicorum communia omnia, non magis quàm tu victor ego: nec minus ego quàm tu victus. Sed hoc tu fortaſſe doles, quod hac amicorum lege, nec ego planè ſum victor, qui te vici.

RESPONSIO AD IOCOSAM SEV FAcetam Epiſtolam.

AD Epiſtolam Iocoſam, iocosè quoq;, modo ne quis offendatur, reſpondebitur.

Ad graues viros, & maiores habita omni ratione grauitatis, dignitatis, & ætatis, modeſtè eſt reſpondendum.

Non tamen eodem modo reſcribendum ad omnes.

In pares ſiquidem & inferiores licebit vti iocis: In alios verò vel non vtendum, vel vtendum modicè, aut etiam intra modum.

Digitized by Google

Exordiri hic à breui acceptarum litterarum repetitione poſſumus.

Deinde vel laudabimus aliorum vrbanitatem ex locis paulò ante in Iocoſis epiſtolis annotatis: vel contrà improbabimus & reprehendemus iocos & facetias, propterea quod in ijs nihil, vel Etymologia, vel ambiguitate, vel allegoria, vel aliàs elegans ac venuſtum, nihil etiam aptum ac decorũ deprehendatur.

Concludemus petitione, vel adhortatione aliqua ſeria.

Exemplum reſponſionis ad Facetam epiſtolam, obſeruatũ in Epiſt. 33. lib. 7. Cuius Exordium ab occaſione ſcribendarum litterarum ſumptum eſt. Narratio altera pars eſt, in qua primum Volumnij vrbanitatem Cicero laudat, pòſt quibus notis dicta nõnulla inepta quæ illius nomine circumferebantur à ſuis diſtingui debeant, oſtendit: In extremis hortatur, vt crebrò ſcribat, & Dolabellam confirmet.

QVòd ſine prænomine familiariter, vt debebas, ad me epiſtolam miſiſti, primùm addubitaui, num à Volumnio ſenatore eſſet, quocũ mihi eſt magnus vſus: deinde εὐτραπελία litterarũ fecit, vt intelligerem, tuas eſſe: quibus in litteris õnia mihi periucunda fuerũt, præter illud, quod parũ diligẽter poſ-

ſeſſio

ſeſſio ſalinarum mearum à te procuratore defenditur: ais enim, vt ego diſceſſerim, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri quid? tu id pateris non defendis, non reſiſtis? equidem ſperabam ita notata me reliquiſſe genera dictorum meorum, vt cognoſci ſua ſponte poſſent. Sed quando tanta fæx eſt, in vrbe vt nihil ſit tam ἄκυρον, *quod non alicui venuſtum eſſe videatur: pugna, ſi me amas, niſi acuta* ἀμφιβολία *niſi elegans* ὑπερβολὴ, *niſi* παράγραμμα *bellum, niſi ridiculum* παρὰ προσδοκίαν *niſi cætera, quæ ſunt à me in ſecundo libro de Oratore per Antonij perſonam diſputata de ridiculis,* ἔντεχνα *& arguta apparebunt, vt ſacramento contendas mea non eſſe. Nam de iudicijs quòd quêreris, multo laboro minus, trahantur per me licet pedibus omnes rei. ſit vel Selius tam eloquens, vt poſſit probare ſe eſſe liberum: non laboro. Vrbanitatis poſſeſſionem amabo, quibuſuis interdictis defendamus: in qua te vnum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas? nunc demum intelligo te ſapere. Sed mehercule extra iocum, valde mihi tuæ litteræ facetæ, elegantesq́ue viſæ ſunt, illa quamuis ridicula eſſent, ſicut erant, mihi tamen riſum non mouerunt: cupio enim noſtrum illum amicum in tribunatu quàm plurimùm habere grauitatis, idq́ue cùm ipſius cauſſa (eſt enim mihi, vt ſcis, in amoribus) tum mehercule*

hercule etiam reip. quam quidem, quamuis in me ingrata ſit, tamen amare non deſinam. Tu mi Volumni quando & inſtituiſti, & mihi vides eſſe gratum, ſcribe ad me quàm ſæpiſſimè de rebus vrbanis, de repub. Iucundus eſt mihi ſermo litterarum tuarum. Præterea Dolabellum, quem ego perſpicio, & iudico cupidiſſimum eſſe, atque amantiſſimum mei, cohortare & confirma, & redde planè meum. Non mehercule quod quidquam deſit, ſed quia, valde cupio, non videor nimiùm laborare. Vale.

DE MISTA SEV COMPOSI-ta epiſtola.

MIſtam vocare poſſumus Epiſtolam, cuius ſcriptor pari ratione modoque diuerſos ſibi fines propoſitos habuerit.

Quæ verò ex diuerſis quidem Epiſtolarum formis conflata, vnum habet præcipuè ſcriptoris finem, non Miſta ſeu compoſita dicetur Epiſtola, ſed ſimplex, illius videlicet generis, ad quod finis ille ſpectat præcipuus.

Non igitur omnis epiſtola Miſta dici poteſt, cuius partes ad diuerſa ſpectant Epiſtolarum genera, ſi modò partes illæ ad vnum eundemque finem præcipuum referuntur.

De miſtis ſeu Cõfuſaneis Epiſtolis, quæ res varias complectũtur, illud ſolũ admo-

nuerim

nuerim, in ijs non parum lucis afferri lectoribus, ſi ſeorſum publica, ſeorſum priuata, ſeorſum geſta, ſeorſum gerenda deſcribantur.

Eaque aptis Connectendi particulis & Tranſitiunculis inter ſe connectantur, ne velut ſcopæ diſſolutæ turpiter diffluant.

Epiſtolæ Miſtæ apud Ciceronem admodum frequentes inueniuntur: in quibus plures ex ſuperioribus litterarum formis concurrant. Exempla habes ſuprà: Accipio excuſationem tuam. De Dionyſio tuo adhuc. Etſi libenter petere à te ſoleo. Athenas veni ad, &c.

TRANSITIONVM FORMVLÆ.

TRanſitiones voco, cùm oſtendimus breuiter quid dictũ ſit, ac deinde paucis indicamus quid ſimus dicturi.

Habes de Vatinio, cognoſce de Craſſo.

Vni epiſtolæ reſpondi, venio ad alterã.

Hactenus exiſtimo noſtram conſolationem rectè adhibitam fuiſſe: Reliqua ſunt in teipſo, neque mihi ignota, nec minima ſolatia.

De domeſticis rebus hactenus.

De publicis mihi omnia certa.

Mea in illum officia tenes, iam quam ille gratiam retulerit, cognoſce.

Sed hæc adhuc puer, iam quæ adoleſcẽs deſignarit, referam.

Verum

Verum hæc tibi cum multis communia, illud tuæ propriæ laudis.

Sed hoc leue, illud non tolerandum.

Adhuc vetera diximus, illud nouum & inauditum.

Sed hactenus iocati ſumus, veniamus ad ſeria.

Sed triſtia mittamus, reuertamur ad lætiora.

Vulnus aperui, nunc remedium oſtendã.

Sed hoc nihil ad nos, illud vehementer mea refert.

Ad primas tuas habes, nunc reliquis reſpondebo.

Minuſculæ tuæ epiſtolę reſpondi, venio ad maiorem.

Priori tuæ epiſtolæ ſatisfactum eſt, ad alteram accingimur.

Quæ hic gerantur audiſti, nunc ad litteras tuas ordine.

Sed hæc me magnoperè delectant, illud malè habet.

Quid doleam, habes: nunc quid metuã, accipe.

Quantam rem ſuſceperis, oſtendi: qua ratione perficias, diſce.

Tuis de negotijs habes, noſtræ verò res ſic habent.

Prioribus tuis (opinor) reſpondimus, nunc ad poſteriores accingar.

Habes forẽſia, nũc domeſticas res accipe.

De

De tuis habes, de meis nunc viciſſim accipe.

Sed iam ſatis diu de Repub. ad domeſtica veniam.

Sed hæc rumore tantùm cognouimus, illa vidimus ipſi.

Sed hæc corrigi poſſunt, illud ne leniri quidem vlla arte poteſt.

Turpia audiſti, audi turpiora.

Omnibus ferè de rebus habes, nunc vnū addam.

Conſilij mei rationem habes, nunc quid te facere velim aperiam.

Sed iam nimis multa de externis, de noſtris pauca modò memorabo.

De dignitate noua voluptatem nuntias maximam, ſed de Ioanne *Adelphæo* vita defuncto, acerbum profectò nuntium mittis.

Perſolui prioribus tuis litteris: Nunc ad poſteriores.

Perſolui primæ epiſtolæ, venio ad ſecundam.

Hactenus ad tuas litteras: Nunc de me paucis accipe.

Venio nunc ad id quod neſcio an primum eſſe debuerit.

Sed hæc hactenus: Addam etiam illud.

Sed hæc priuatim: Nunc quæ publicè.

Hæc leuiora ſunt: Quæ ſequuntur grauiora.

Sed

Sed triſtia mittamus: Reuertamur ad lætiora.

Reſcripſi epiſtolæ maximæ, audi nunc de minuſcula.

CONNECTENDI FORMVLÆ.

RElìquum eſt. Accedit eodem. Hoc accedit.

Núc audi quod pluris eſt, quã omnia

Sed ad propoſitum redeamus.

Redeamus illuc, vnde diuertimus.

Vt ad rem redeam.

Redeo ad id quod primò omiſeram.

Redeo ad id, quod initio ſcripſi.

Redeo ad prima.

Quid præterea? nihil niſi vt incolumis ad nos primo quoque tempore reuertare.

Sunt & particulę connectendi, Primùm, Deinde, Præterea, Poſthæc, Adhæc, His adde, Huc pertinet, Quinetiã, Quid quod, Denique, Poſtremo, Porrò autem, Iam vero, Cæterum, &c.

LONGIOREM NARRATIOnem, vel Epiſtolam præcidendi formulæ.

IN ſumma. Ad ſummam.

Vt vno verbo, vt accruatim dicam.

Vt rem paucis complectar, perſtringam, comprehendam.

Vt in pauca multa conferam.

Vt paucis concludam.

Quid

Quid verbis opus eſt?
Quid quæris?
Ne te multis morer.
Quid multis moror?
Quid multa? Quid multis? Ne multa, vel multis.
Quid plura? Quid pluribus?
Vt breuitate vtar.
Ne longus ſim.
Ne longum ſit.
Vt Laconica vtar breuitate.
Ne diutius te teneam.
Non tenebo te pluribus, ponam in extremo quod ſentio.
Sed hac ſuper re plura quàm volebam.
Sed plura, quàm ſtatueram, redeo ergo ad, &c.
Sed quid ago? labor longius, Longiùs progredior.
Sed de his ſatis, metuoque ne tu nimiū putes.
Verùm quò prouehimur? ſed quo delati ſumus? vela contrahamus.
Sed hac ſuper re nimis multa præſertim ad te.
Sed hæc pluribus fortaſſe verbis, quàm ſit neceſſe.
Sed iam longior ſum, quàm me fore putaui.
Sed hæc ſatis multa, & plura potius, quàm neceſſe fuit.

Sed

Sed iam ſentio me eſſe longiùs prouectum, quam propoſita ratio poſtularet.

Sed de his ſatis ſuperque: Iam ad te, ô & præſidium, & dulce decus meum.

Sed quid ago? dum tecum ſuauiſſimè loquor, nulla certè re propoſita, paginam, verbis vndique ſua ſponte confluentibus, impleui.

Sed quid ago? Epiſtolam inſtitueram ſcribere, ea autem creſcit in volumen.

Vide, *Theſaurum noſtrum Synonymorum*,

EPISTOLAM ESSE LIBERAM, nec certis perpetuiſq; legibus adſtringi.

NOlim adoleſcentes ingenui, quiſquam veſtrûm, omnia hæc, quæ ſuprà de Epiſtolarum partibus, & earundem tractatione, firmiſſimam legem eſſe, nec vnquam aliter fieri poſſe, ſibi perſuaſum habeat: Nam cùm Epiſtola à certa ferè lege libera ſit, veſtrum erit, vt magis Generi, de quo agitur, conuenire videbitur, & addere, & immutare multa.

Hic ſolùm ea poſita ſunt, quæ apud Ciceronem obſeruata leguntur, neque id in vna, verùm in pluribus eiuſdem Generis epiſtolis: In ſingulis enim ſingula præcepta quæ hic de vnoquoque Genere traduntur, non facile erit inuenire, vel certè difficile erit cognoſcere, niſi ab exer-

Digitized by Google

citatis. Iuuabit itaque plures eiuſdem Generis conferre, & quod vni deeſt, ex altera ſupplere.

PARTES EPISTOLARVM DVPLIcis eſſe generis.

EPiſtolarum partes quædam ſunt Propriæ, & omnibus ex æquo epiſtolis neceſſariæ: vt, Salutatio, Valedictio, Inſcriptio. Aliæ verò Communes, quæ vt orationibus maximè conueniunt, ex ſchōlis Rhetorum huc transferuntur, & in Epiſtolis non ſemper neceſſariæ ſunt, ſed interdum earum plures, interdum pauciores, interdum etiam ſingulæ adhibentur: vt, Exordium, Narratio, Propoſitio, Confirmatio, Confutatio, & Concluſio. Has nonnulli quinque Propoſitionem à Narratione non ſeparantes: alij quatuor partibus, Confirmationem & confutationem ſub vna Contentione conſtituentes, compræhendunt.

Hæ partes in Epiſtolis hoc diſponuntur ordine: Salutatio, Exordium, Narratio, Propoſitio, Confirmatio, Concluſio, Valedictio, Inſcriptio. De quibus ſeparatim deinceps aliquid dicendum.

DE SALVTATIONE.

SAlutatio eſt epiſtolæ initium, quo in primo quaſi congreſſu abſenti ſalutem nuntiamus. Hæc duabus potiſſimum de cauſſis præmittitur: vel, quòd homines in

in primo congreſſu ſe mutuò ſalutent, & hominum mores Epiſtola debeat imitari (quæ, vt ſuprà dictum, abſentium mutuus ſermo eſt) vel quòd hac quiſque ratione ſuam erga amicum declaret voluntatem, illiusq; inire gratiam nitatur.

In ſalutatione ſemper veteres præpoſuere ſcribentis nomen nomini eius, ad quem ſcribebatur, quamuis hic ſuperior, ille inferior eſſet. Recentiores nonnulli, cùm ad magnos & illuſtres viros ſcribunt, nomen ſuum poſteriore loco collocant. Quam ſcribendi rationem nec Lipſius improbare videtur. Miſera, inquiens, oſtentatio ſcientiæ, quæ riſum aut offenſam debet; vtique in epiſtola, quæ tum demùm rectè ſcripta, cùm videtur illi cui ſcripta.

Nomina in tertia ponebant perſona: Qui ſcribebat ſuum caſu recto, eius ad quem ſcribebatur caſu datiuo: Deinde iungebantur hæ litteræ: S. P. D. quæ ſignificant ſalutem plurimam dicit, hoc modo.

M. T. Cicero, M. Terentio Varroni S. P. D.

Vel ſic:

M. T. Cicero S. D. M. Terentio Varroni.

Cùm verò ſcribebam ad perfamiliarem, vel ad eundem ſæpius, ſatis erat vtrobique

que nomen ponere cum littera S.

Cicero Attico S.

Cùm ad vxores, liberos, propinquos, aut valdè dilectos ſcribebant, adijciebant frequenter pronomen, Suus, hoc modo.

M.T. Cic. { Terentiæ ſuæ.S.
Tulliæ ſuæ S.
Tironi ſuo S.
Terentiæ, Tulliæ, Ciceroni ſuis S. }

Quintiliani & Plinij temporibus mos cæpit recipi, vt omnibus ferè, niſi aperti eſſent inimici, adderetur Suus.

Vnde Martialis ſic ſcribit de charta epiſtolari:

Seu leuiter noto, ſeu caro miſſa ſodali,
Omnes iſta ſuos charta vocare ſolet.

Inuenies nonnunquam adiuncta etiam alia adiectiua.

Cicero pater ſuauiſſimæ filiæ Tulliolæ S. D.

Tullius Tironi humaniſſimo & optimo S. D.

Cicero filio Tironi ſuo dulciſſimo S. P. D.

Cicero matri optimæ, & ſuauiſſ. ſorori S. P. D.

Horum exemplo ſic ſcribere licebit:

Nic. Clenardus cariſſimo Latomo S. P. D.

Corne-

Cornelius Valerius M. Antonio Mureto vnicè ſibi colendo S.

Eius ad quem ſcribitur Dignitatis, & Profeſſionis titulus in Salutatione omitti non debet.

M. T. Cicero C. Cæſari Imperatori S. D.

M. T. Cicero D. Bruto Coſ. Deſ. S. D.

Recentiores.

Paulus Manutius Andreæ Alciato Iuriſconſulto S. D.

Ioachimus Perionius Carolo Lotharingo Cardinali S. D.

Immò nec noſtræ dignitatis aut officij titulus omitti ſolet, cùm ad pares, vel minores ſcribimus: vt;

M. T. Cic. Imper. S. D. Cælio Ædili Curuli.

Ineptæ Salutationes habentur hæ.

Quot cælum ſtellas; quot habet mare guttas, tot tibi mitto ſalutes.

Midæ diuitias loco ſalutis.

Humillimam recommendationem loco ſalutis.

Promptam cum debita veneratione ſeruitutem loco ſalutis.

Craro Hutteno dimidio animæ ſuæ.

Ignatius Matthiſio alteri ipſi

NOVÆ SALVTANDI FORMVLÆ nec omnino damnandæ.

SAlue mi Chriſtophore. Salue multum. Salue plurimum. Salue Pater optime. Salue Mater ſuauiſſima. Salue Cõgerro lepidiſſime. Salue etiam atque etiam. Salue multum in Chriſto Ieſu. Salue plurimum obſeruande Patrue. S. P. amicorum optime & integerrime. A Lipſio tuo ſalue. Opto multam, plurimam, perennem tibi ſalutem. Multam ex animo precor felicitatem.

GRÆCORVM SALVTATIO hæc eſt.

Πλάτων Δίωνι εὖ πράττειν; hoc eſt, Plato Dioni bene agere; Ισοκράτης Φιλίππῳ χαίρειν, id eſt, Iſocrates Philippo gaudere: Δημοσθένης τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν, hoc eſt, Demoſthenes Senatui populoq; Athenienſi gaudere. Vtrumque ſalutandi modum vno verſu complexus eſt Horatius libr. 1. epiſt. 8.

Celſo gaudere, & bene rem gere Albinouano.

Muſa rogata refer comiti, ſcribæq; Neronis.

Κέλσῳ τῷ Ἀλβινοβανῷ χαίρειν, καὶ εὖ πράττειν.

Budæus etiam tertiũ genus addit, quod eſt

eſt ὑγιαίνειν, id eſt, Valere, quod primum eſt in rebus humanis, eſt tamen ambiguum, & ad ſanitatem mentis etiam pertinet.

Epicurus aliam quandam ſalutationem vſurpauit εὖ διάγειν. Precabatur id, in quo felicitatem ſummam eſſe ſtatuebat, vitam nempè ſuauem & iucundam, moleſtiarumque expertem. Intelligendum eſt autem cũ huiuſmodi verbis infinitis, vocabulũ εὔχεται, id eſt, precatur, optat.

Sunt apud Ouidium genera quædam Salutationum feſtiua & arguta.

Phædra Hyppolyto.

Qua, niſi tu dederis, caritura eſt ipſa ſalutem.
Mittit Amazonio Creſſa puella viro.

Lib. 1. de Pont. eleg. 9.

A tibi dilecto miſſam Naſone ſalutem,
Accipe pars animæ magna Seuere meæ.

Eodem eleg. 2.

Naſo ſuo profugus mittit tibi Flacce ſalutem,
Mittere rem ſiquis qua caret ipſe, poteſt.

Lib. 2. eleg. 7.

Eſſe ſalutatum te vult mea littera primum,
A malè pacatis Attice miſſa Getis.

Hebræi vulgato gentis ſuæ more pacem optãt, ſalutãtes. Cuius cõſuetudinis D. Paulus memor, hac ſalutandi ratione vti ſolet.

Digitized by Google

Gratia vobis, & pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.

Quæ quidem ſalutatio maximè Chriſtianis eſt accommodata.

Hæbræi ergo ſalutantes, Pacem; Græci, tum Felicitatem, tum Gaudium, aliquando etiam valetudinem; Latini ſalutem precantur & incolumitatem.

DE EPISTOLARVM Exordio.

EXordium eſt prima Epiſtolæ pars, quę ſalutationem ſequitur, qua eius ad quem ſcribitur, præparatur animus ad amicè, attentè, & intelligenter ea, quæ ſcribuntur, aduertendum.

Exordium id commendatur maximè, Primùm quod ita ſubiectæ ſeruit materiæ, & cauſæ præſenti, vt ex ea veluti natum videatur.

Deindè, quod nec longius, nec breuius fuerit, quàm res ipſa, & materia poſtulat.

Poſtremò, quod non eſt nimis apparatum, ſed modeſtum & verecundum, vt nihil tædij vel ſuſpicionis lectori adferat.

Fuit olim mos vetus, quem Seneca vſque ad ſuam ætatem ſeruatum ſcribit, epiſtolas his verbis Exordiri:

Si vales valeo.

Si vales, bene eſt, valeo.

Si

Si vales, bene eſt, ego belliſſimè valeo.

Si vales, bene eſt, ego perbellè valeo, & indies bellius.

Si vales, bene eſt, ego valeo, vt ſoleo, paulò etiam deterius quàm ſoleo.

Si vales, gaudeo, equidem valeo, & Tullia noſtra rectè valet, & Cicero. Terentia noſtra minus belle habuit, ſed certò ſcio iam conualuiſſe eam.

Plinius. Olim nullas mihi epiſtolas mittis: nihil eſt, inquis, quod ſcribam: at hoc ipſum ſcribe, nihil eſſe quod ſcribas: vel ſolum illud, vnde incipere priores ſolebant, Si vales, bene eſt ego valeo.

Interim non adijciebant quidquam de ſe, quum non rectè valere volebant ſignificare, animo præſertim: aut ſibi eſſe curæ illorum ſalutem, ſuum non item illis: vt; Metellus Ciceroni: Si vales bene eſt. Cicero Metello: Si tu exercituſque tuus valetis, bene eſt.

Qui ſalutandi mos veterum, nunc in vſu eſſe deſijt, ſed non ita, quin addi poſſit, & aliquando deceat, ornetque epiſtolam.

Veterum imitatione nobis Chriſtianis exordiri hoc modo epiſtolam licebit.

Si vales, bene eſt, ego, Dei gratia, ſic viuo, ac valeo, vt nunquam pænè in vita ſuauius.

Si rectè vales, cariſſime Pater, vna cum ſuauiſſima Matre, benè eſt, nos hic, Dei dono, perbellè valemus.

Si rectè vales, vnicè mihi dilecte Patrue, eſt quod plurimùm gaudeam, equidem hic, beneficio Dei, valeo rectiſſime.

Si tu, tuaque ſuauiſſima coniux, reliquaque familia valetis, eſt cur maximoperè gaudeamus, nos, Dei munere, valemus ex ſententia.

DE RELIQVIS EPISTOLAM Exordiendi formis.

EA eſt epiſtolarum libertas, vt in eis vndelibet Initium ſumere liceat: modò id ſit eiuſmodi, quod lectorem ad id, quod par eſt præparet.

Triplex autem eſt epiſtolam Exordiendi ratio: aut enim Obliquè in epiſtolam ingrediamur, aut Rectè, aut Abruptè.

1. In orationibus Inſinuatione non niſi tribus temporibus Rhetores vtendum putant: ſcilicet, quum aut negotij turpitudo, iudicem à nobis vehementer abalienauit: aut qui àntè dixit, admodum perſuaſit: aut oratione nimis longa, auditoris animum defatigauit. At in epiſtola quoties videbitur, Obliquè ingredi licebit, & quamlibet longè repetere, & quamlibet alienum aſſumere Principium, dum quacunq; via tamen ad rem conferat.

2. Re-

2. Rectum verò Exordium his omninò conſtituitur, quas tradiderunt ij qui de arte Rhetorica conſcripſerunt. Sed oportebit eadem præcepta, ad proprietatem epiſtolarum deflectere. Quod qua ratione fieri conueniat, paucis oſtendemus.

Hoc ergo Exordium ducetur, aut ex Perſonis, aut ipſis ex Rebus: è quibus beneuolentiæ conciliandæ rationes petemus.

A perſonis beneuolentiam colligemus, ſi de amicitia loquemur, & mutuis officijs, quæ inter maiores & parentes noſtros, nec non illius ad quem ſcribimus, exſtitere: quod neceſſitudinis vinculum nunquam à nobis neglectum, ſed nutritum potius & confirmatum aſſeuerabimus. Aut ſi nulla inter auitos fuit amicitia, dicemus eam à nobis natam & educatam, propter ſimilitudinem ſtudiorum, conuictum mutuum, mutua officia. Hic quibus in locis, quonam modo, quibus in ſtudijs pueritiam aut adoleſcentiam tranſegerimus, commemoratione iucunda renouabimus. Præterea ſiqua affinitas intercedat, ab hac contrahēda beneuolentia erit: ſi nulla ab aliquo genere virtutis: quæ quo affinitate nobilior & diuturnior, hoc amicitia, quæ ab ea proficiſcitur, ſtabilior & laudabilior eſſe ſolet. Maximè tamen liberalitate, officio, iuſtitia, fide, ducere beneuolentiam eiuſmodi

conue-

cōueniet. Id verò fiet his virtutibus vel in eo, vel in nobis ſine arrogãtia laudãdis. Licebit etiam illius in nos merita cum grati animi ſignificatione quadam, vehementer exaggerare: noſtra viciſſim, in illum multa cum verecundia ſignificare : qui noſtri de illo ſermones : quantoperè illius litteris delectemur : quòd commodis illius & gloria non minus quàm noſtra gaudeamus : incommoda verò non minus acerbè, quàm propria feramus: quantam pro illius dignitate, fortuniſque tuendis curam ſuſceperimus. Adhæc ſi eruditionem aliquam in eo laudabimus, & noſtram, ſi qua erit laude digna verecundè commemorabimus. Poſtremò ſi noſtrum incommodum, inopiam, & calamitatem, aut eorum, quos commendamus, flebiliter exponemus. Sed videndum vt hæc omnia ad eam ipſam rem, de qua agitur ſint accommodata.

A rebus ipſis beneuolentiam contrahemus, ſi negabimus, ad nos pertinere id, de quo ſcripturi ſimus, ad illum magnoperè: ſed nos commodis illius commoueri æquè ac noſtris. Prætereà ſi rei magnitudine, periculo, nouitate, antiquitate, vtilitate, iucunditate, neceſſitate, aut huiuſmodi quapiam commendatione excitabimus. Quanquam hæc ad attentionem, ac docilitatem magis pertinent. Quod ſi res

ipſa

ipſa durior videbitur, præmunitione opus erit, qua antè ipſa molliatur, quàm illi tractanda proponatur. Neque omninò ea Exordiendi forma repudianda eſt, quæ quibuſdam huius ætatis hominibus placet, vt à peruetuſta quapiam ſententia, factove memorabili epiſtolam ordiamur.

Sicut abruptus ſermo atque abrupta oratio dicitur, quæ caret Exordio: ſic Abrupta epiſtola, quæ. Inſinuationem, vel Proœmium non habet. Itaque initium eiuſmodi, quòd abruptè fiat, Abruptum nominatur.

Quod quamuis cum venuſtate & gratia nihil vetet vbiuis vſurpari: eius tamen vſus ſæpius perſpicitur in Patheticis Epiſtolis, in quibus ſcilicet vehementiores animi affectus deſcribuntur.

Vt cùm propter rei alicuius indignitatem, & atrocitatem animus ira, dolore, vel admiratione perturbatur.

Quemadmodum videre eſt in Epiſtolis accuſatorijs, vel ſimilibus, in quibus in ipſo primo litterarum aditu adhibetur interdum Querela aliqua, Exclamatio, Dubitatio, aut vehemens aliqua Interrogatio.

Poſtremò huius etiam vſus incidit non rarò in Epiſtolis Iocoſis, quibus id aſſequimur, vt mutuam non Epiſtolam Epiſtolæ,

ſed

Digitized by Google

ſed viuo ſermoni viuum item ſermonem referre videamur.

EXEMPLA ALIQVOT EXORdiorum ex Abrupto.

DEum immortalem, quid ego audio? Sic eſt, inquam, vti ſcribis.

Siccine igitur veterem amiculum negligis?

Ergo mutabimus ſententiam, quando tu quidem hoc tantoperè cenſes.

Quin ego igitur tibi gratulor.

Quin tu igitur huc reuolas, ſi ita vt ſcribis, res ſeſe habet?

Hui quis te tam eſſe virum crediďiſſet?

Eho, quid ais obſecro?

Ringitur Zoilus?

Næ tu mihi album adportas nuntium.

Nunc te obiurgare patere.

O caſum mirificum ſanè hodiè.

Næ tu, mi Latome, es homo lepidus.

Vin' ridere? en tibi argumentum.

Quid ego audio, mi Xylander, tunc adeptus es?

Vide, num aptum munus miſeris, crumenam non habenti pecuniam.

Quid? hoccine mandaram abeunti tibi vt ad me nihil perſcriberes aliud quam, &cæt.

O factum bene & noſtro Curtinio, incredibile eſt quantum me ea res voluptate affecerit.

Dignum

Dignum eſt obſeruatione, Epiſtolas quæ Principium capiunt ab his duabus vocibus. *Ego verò; Mihi verò; Tu verò*; ex illis eſſe, quibus alicui reſpondetur ad id, de quo ille ſcripſerit, vel de quo per quempiam à ſe miſſum interrogarit.

Hæc, Ain' tu? Ain' tandem? ſunt etiam Principia Epiſtolæ alicui reſpondentis.

Principium epiſtolæ nomen eius ad quem ſcribimus his de cauſſis haberi poteſt: Vel, vt exprimamus aliquem affectum animi.

Cic. Ego verò, Serui, vellem, vt ſcribis, in meo grauiſſimo caſu adfuiſſes.

Vel, vt in re admodum graui attentiorē habeamus auditorem.

Cic. Ego me, Lentule, initio rerum atq; actionum tuarum non ſolum meis, ſed etiam Reip. reſtitutum putabam.

Vel, cùm quid vehementer exprimere volumus, quod etiam in tota fit epiſtola.

Cic. Vrbem, mi Ruſe, cole, & in iſta luce viue.

A Seneca ferè ſemper exprimitur: A Plinio nunquam: A Cicerone ob cauſſas iam expoſitas.

Quanquam Ciceronianæ, in qualibet epiſtolæ forma, Exordiendi rationes paulò ante annotatæ ſunt, nihil tamen à Studio

dioſorum vtilitate alienum me facturum puto, ſi præter illius etiam aliorum puerilibus ſcriptionibus appoſitiſſimos Exordiendi epiſtolam modos aliquot hic incorruptè & integrè ſubiecero.

EXORDIENDI, BENEVOLENTIAMQVE captandi formula.

A PERSONA NOSTRA.

MEum erga te animum multis ſæpè nominibus tibi cognitum eſſe non dubito: ſcis opinor, quàm patrem tuum multis ſæpè rebus ornauerim, non te latet quàm toti familiæ tuæ ſemper prodeſſe ſtuduerim, &c.

Si vnquam de te bene meritus ſum (me autem bene meritum eſſe, negare non potes) fac vt, &c.

Neſcio quibus tibi verbis, amice integerrime, infelicitatem meam ſatis deplorẽ.

Tanta me ſimul diuerſarum rerum oppreſſit calamitas, vt, &c.

Horreo, ſic me Deus amet, dicere quàm malè mihi ceſſerit mea profectio. O, quàm non ibi calamitatem vidi. O quàm nõ inopiam expertus ſum!

Meum ſtudium honori tuo non defuiſſet pro neceſſitudine noſtra, ſi aut tutò in Senatum, aut honeſtè venire potuiſſem.

Officium meum, quod ab optimo in te animo

animo profectum eſt, iucundum fuiſſe vementer gaudeo.

Officij mei ſæpè me admonet officiorũ tuorum recordatio: officium autem quod abſens abſenti præſtare poſſũ, litteræ ſunt: quas miſiſſem, &c.

A. PERSONA EIVS CVI ſcribitur.

DIci non poteſt, quanta tum me, tum omnes tuos voluptate affecerit pulcerrimus rumor, núper hic de rebus fortiter abs te geſtis, exortus.

Etſi alij multi ſunt, quos meis neceſſitatibus non defuturos ſperem, tu tamen in primis omnium fortunarum mearum prora & puppis, vt aiunt, ades.

Studium tuum in exhauriendis mandatis meis, celeritas in reſcribendo, quorum ego á te alterum pro noſtra coniunctione exſpectabam, alterum autem pro tuis occupationibus poſtulare, vix audebam, magnam habent ſignificationem amoris in me tui.

Ex omnibus officijs quæ in me plurima contuliſti, nullum ſcito mihi pluris eſſe, quàm quod operam dederis, &c.

Etſi mihi nunquam dubium fuit, quin ibi eſſem cariſſimus: tamen quotidie magis id perſpicio.

Nihil ex omni rerum genere potuit mihi nuntiari iucundius, quàm te ijs moribus

bus agere, qui & te ipſo, & tuo genere digni ſunt.

Facis vt meritò te amem & collaudem, qui non vt vulgus ſeruorum ſolet, abſentis domini negotia impedias, ſed omni cura, vigilantia, opera coneris expedire.

A PERSONA VTRIVSQVE.

CVM & mihi conſcius eſſem, quanti te facerem, & tuam erga me beneuolentiam expertus eſſem, non dubitaui à te petere quod mihi petendum eſſet.

Expertus non raró benignitatem tuam, plurimum mihi amande Pater, mea quoq; erga te pietate, & bonis in litteris tibi non ingrata diligentia fretus, pauca abs te petiturus accedo, quæ pro tuo in me paterno affectu, te mihi non negaturum confido.

Quanquam ipſe citra controuerſiam abundè per te ſapis, ſodalium iucundiſſime, non poſſum tamen (ſi veteri noſtræ amicitiæ ſatisfacere, ſummiſque in me tuis officijs reſpondere velim) quin ea, quæ ad tuam, cùm dignitatem, tum ſalutem attinent, tibi liberè ſignificem.

Et tu occaſiones obligandi me auidiſſimè amplecteris, & ego libentius nemini debeo. Duabus ergo de cauſſis, à te potiſſimum petere conſtitui, quod impetratum maximè cupio.

Quàm

Quàm acerbum vulnus ex filioli obitu acceperis, equidem ex meo ipſius dolore facile coniecturam facio. Quare vehementer ſim inhumanus, ſi parentem in tam triſti caſu lugere vetem, quum alienus ipſe nõ queam non lugere.

Quanquam pro tua ſingulari ſapientia ipſe abundè per te ſapis, affinis iucundiſſime, nec alienis eges conſilijs: tamen hoc vel veteri noſtræ amicitiæ, quæ ab ipſis propè incunabulis vnà cum ætate nobis accreuit, vel tuis ſummis in me officijs, vel arctiſſimæ denique affinitati debere me putaui, ſi is eſſe vellem quem tu me ſemper exiſtimaſti virum & amicum, vt id, quod ad tuam tuorumque ſalutem & dignitatem plurimum intereſſe iudicaſſem, te libenter ac liberè admonerem.

Improbum fortaſſe alijs videbitur, vir clariſſime, cum, à quo tantum beneficiorum acceperim, quantum ne ſperare quidem vnquã ſum auſus, rurſum nouis precibus ſolicitare: At ego ingenui, minimeq; ingrati animi exiſtimo, cui multũ debeas, ei plurimum velle debere.

A PERSONA ILLIVS PRO QVO ſcribimus.

HViuſmodi Exordijs in Epiſtolis Cõmendatitijs vti ſolemus.

Quanquam mihi Pallantij mei fortunæ maiori propemodum, quàm meæ ipſius

ſuis curæ ſunt, vir clariſſime, idque non ſolum propter vetuſtiſſimam arctiſſimamque, quæ mihi cum eius familia fuit, neceſſitudinem, verum etiam propter admirabilem hominis & modeſtiam & probitatem: tamen eum tibi pluribus verbis commendandum non putaui, ne vel noſtra de amicitia, vel hominis virtute parum fiſus viderer.

Cum ij, quorum res agitur, magni ſua intereſſe arbitrentur, me etiam per litteras declarare tibi, qua eſſem erga ipſos voluntate, non dubitaui hæc ad te ſcribere.

A RE IPSA.

MIram ſanè rem, & tibi, vt opinor, auditu iucundiſſimam, non potui non ad te perſcribere cũ ſciam te rerum nouarum percupidum eſſe: en rem, vt nouam, ita miram.

Mira auditu nuper ad te perſcripſi, ſed audi θαυμασιώτερα.

Quanquam ipſa conſolatio litterarum tuarum mihi gratiſſima eſt: declarat enim; vide ſuprà.

A VOTO.

QVàm vellem mihi dari vberrimam de te bene merendi occaſionem. Si quid votis proficeretur, optarem vt Crœſus alter eſſes.

Tametſi nihil mihi fuit optatius, quàm vt

vt primùm abs te ipſo deinde à ceteris omnibus quàm gratiſſimus erga te eſſe cognoſcerer: tamen afficior ſummo dolore, eiuſmodi tempora poſt tuam profectionē conſecuta eſſe, vt & meam & ceterorum erga te fidem, & beneuolentiam abſens experirer.

A TEMPORE.

ECquod vnquam commodius de te benè merendi tempus oblatum eſt? Semper occaſionem te mihi arctiore amicitiæ fædere adſtringendi quæſiui, en iam reperi.

Si vnquam alias, hoc certè tēpore Deus Opt. Max. precandus eſt, vt tandem orbis funeſtis illis diſſidijs defungatur.

Perſæpè mihi cogitanti de communibus miſerijs, in quibus tot annos verſamur, & (vt video) verſabimus, ſolet in mentē venire illius tēporis, quo proximè fuimus vnà

A LOCO.

ETſi ea perturbatio eſt omnium rerum, vt ſuæ quemque fortunæ maximè pœniteat, nemoque ſit, quin vbiuis, quā ibi, vbi eſt, eſſe malit: tamen mihi dubium non eſt, quin hoc tempore, bono viro Romæ eſſe, miſerrimum ſit: nam & ſi quocunque in loco quiſque eſt, idem eſt ei ſenſus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & ſuarum; tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ cæteri audiūt, intueri

intueri coguntur, nec auertere à miſerijs cogitationem ſinunt.

A CONSVETVDINE.

POſteaquam veteri conſuetudine receptum, vt in anni auſpicio amicus cum amico xenijs certet, nec potui nec volui quin, &c.

A CAVSSA.

ETſi ſtatueram nullas ad te litteras mittere niſi commendatitias, &c. Vide ſuprà.

Etſi eo te adhuc conſilio vſum intelligo, vt id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipſe diſſentiam, ſed quod ea te ſapiẽtia eſſe iudicem, vt meum conſilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ noſtræ vetuſtas, & tua ſumma erga me beneuolẽtia, quę mihi iam à pueritia tua cognita eſt, me hortata eſt, vt ea ſcriberem ad te, quæ & ſaluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena eſſe ducerem à dignitate.

Etſi perpaucis ante diebus dederam Q. Mutio litteras ad te pluribus verbis ſcriptas, quibus declarauerã, quo te animo cenſerem eſſe oportere, & quid tibi faciẽdum arbitrarer: tamen cum Theophylus libertus tuus proficiſceretur, cuius ego fidem erga te, beneuolentiamque perſpexeram; ſine meis litteris eum ad te venire nolui.

Ingenij mei pudorem non ignoras, vir eximie.

nie. Sed quo non adigit mortales, verè
um telum neceſsitas.

A SENTENTIIS.

Cio non temerè ſcriptum eſſe à Placco.

Quem cui commendes, etiam atque etiam
aſpice ne mox.
cutiant aliena tibi peccata pudorem.
:c ignoro iudicium tuum exactum, quo non
·rè quiuis probatur. Sed tamen tot modis
)ratum habeo huius iuuenis ingenium, vt il-
non dubitem tibi vel meo periculo commen-
).

A FACTO MEMORABILI.

HErcules olim aduerſus hydram Lerenam
& cancrum congreſſurus, coactus eſt alie-
nam opem implorare, qui ſolet opitulari ce-
Ego vnus cum tot monſtris dimicans, ijſque
de nouis exorientibus, quid faciam?

RDIA EPISTOLÆ, QVA AD ſcribendum prouocamus.

MAiorem in modum te rogo obſecroq́; vt
poſthac tantillum otij ſtudijs negotijſq́ue
tuis ſuffurere, quò me nonnunquam lit-
uis compelles.
ſecro te, mi cariſſime Mathuſalem, quoniam
li eſſe non poſſumus, vt pennarum benefi-
nueniamus, vt litteris ſubinde colloqua-

n quòd quidquam habeam te dignum, ad te
: ſed idcirco tantum, vt reſcribas: alioquin
iec cauſſa ſcribendi eſt vlla, nec argumen-

velim ad me frequenter ſcribas, etiam ſi ni-
agnoperè ſit quod ſcribas. Quanquam hæc
odi ſunt tempora, vt epiſtolæ argumentum
non poſsit.

Dolui vehemẽter ac ſæpè, Sit tarde doctiſsime, binas meas ad te litteras proximo ſcriptas biennio, perijſſe: perijſſe enim duco, quibus nihil adhuc reſponderis.

Doleo intermiſſam eſſe tam diu inter nos conſuetudinem dandi litteras, quæ mihi erat multò iucundiſsima: Rogo te, quod quidem vtriuſque noſtrûm fiat commodo, vt ad eam reuertamur.

Nimium iam diu eſt, ex quo nihil ad te litterarum dedi, cùm neque libentius faciam quidquam, quàm loquar tecum per litteras, vbi coram nõ datur. Et tu in intimis ſenſibus ſis infixus: ſed indicabo tibi, quę me ratio deterruerit.

Etſi ſtatueram nihil ad te litterarum dare, niſi tu mihi epiſtolæ argumentum ipſe præbuiſſes: tamen cùm ad Fabricium hominem vtriuſq; noſtrûm ſtudioſiſſimum ſcriberem, putaui aliquid etiam ad te litterarum eſſe dandum.

Non dubito quin tibi odioſæ ſint epiſtolæ quotidianæ, cùm præſertim nulla noua de re certiorem te faciam: ſed tamẽ euntibus ad te noſtris domeſticis, vt nihil ad te dem litterarum, facere non poſſum.

Etſi nihil habeam hoc tempore ſcriptione dignum, ad te præſertim, cui publicis curis negotijſque occupato, nõ eſt temerè ſcribendum quidquid in buccam venerit: ſingularis tamen amor in me tuus effecit, vt quiduis potius loquerer, quàm omnino facerem.

Pridie quàm has ſcriberem, iam alium quendam litteris ad te datis oneraueram: verum certius exiſtimaui, ſi quid fortè fortuna accidiſſet, alteras per hunc addere, nõ iiſdem quidem verbis, ſed eodem pænè argumento.

Etſi nihil erat opus epiſtola, proficiſcente iſtuc Maſio noſtro, qui res meas non minus nouit, quàm ego ipſe; non potui tamen quin te ſaltem Epiſtola ſaluta-

ſalutarem.

Etſi noſtratia omnia nuntijs aut rumore ad vos perferuntur, tamen ea inſcribam breui, quæ potiſſimum te puto ex meis litteris velle cognoſcere.

Quærenti mihi iam diu, quid tibi potiſsimũ ſcriberem, non modo certa res nulla, ſed ne genus quidem litterarum vſitatum veniebat in mentem.

Optabam iam pridem, vir omnium integerrime, te meis litteris compellare, vt tuas elicerem.

Ego etſi nihil habeo, quòd ad te ſcribam, ſcribo, tamen, vt tuas eliciam.

Etſi quid ſcriberem non habebam, tamen amico ad te eunti, non potui nihil litterarum dare.

Iam diu ignoro quid agas: nihil enim ſcribis, neque ego ad te his duobus menſibus ſcripſeram.

Scire cupio, quid agas, & quàm longum iſtũ tuum diſceſſum à nobis futurum putes.

Certior per te fieri cupio, num iã aduenerit Dux veſter aut quàm mox expectetur adfuturus.

Epiſtolæ argumentum ad te nullum prorſus erat, niſi id mihi Oreſtes ſuis ad me litteris præbuiſſet.

Expectamus omnino non epiſtolam à te, ſed ingentem litterarum ſarcinam, quę vel grauet tabellarium.

Tu velim ad me quàm ſæpiſsimè, & de tuis rebus & de meis, & de omni Reip. ſtatu, de quo ſum ſolicitus ſcribas.

Cariſsime Falcoburge, ſi valentibus ſalutem dicimus in capite litterarum, multò magis conuenit ægrotanti tibi optare ſalutem.

Noui quod ad te ſcribam, mi Crommi, nihil eſt & ſi quid eſſet, ſciebam te à tuis quotidie certiorem fieri ſolere.

Nihil erat noui, quod ad te ſcriberem, niſi quod mihi decretum eſt, neminem noſtris ad te litteris inanem hinc dimittere.

Et ſi nihil noui, quod ad te ſcriberem, habebam,

tamen cum Mettelenæus noſter ad te proficiſcere-tur, non potui ei nihil litterarum dare.

Copioſiſſimam ad te epiſtolã ſcribere geſtiebat animus, ni & otium deeſſet, & propediem vos ipſe videre decreuiſſem.

Non potui, quin ſciſcitarer ex te per litteras, quid ageres rerum, ac qui valeres: quod tamen æquius fuerat me cognoſcere ex tuis literis tuæque in illis erga me beneuolentiæ habere teſtimonium: nec tamen puto me tibi ex animo effluxiſſe.

Reuocarem te ad intermiſſam noſtram ſcribendi cõſuetudinem, ni metuerem, ni impudenter viderer facere, qui tibi homini publicis functionibus occupato, negotium adderem, itaque non poſtulo, vt tam crebro mecũ per litteras colloquare, quàm aliquando es ſolitus: Interdum tamen, rogo te, ne graueris aliquid ad me literarum dare.

Quid eſt mi Theodore, quod cùm iam plus minus denas ad te dederim litteras, tu vix vnis reſponderis? Adeòne refrixit tua erga me vetus amicitia, vt ne quidem me ſalutatione digneris.

Centenas iam ad te literas dedi: tu ne vnas quidem reddidiſti: quid coniectem? quid diuinem? Viuere te an ſepultum eſſe?

Etſi conſtitueram nihil ad te dare litterarum, niſi me ipſe vel ſcripto aliquo prouocaſſes, vel hic certè aliquid epiſtola dignũ occurriſſet, tamen non iſtuc Mercurius noſter proficiſceretur, homo noſtri ita ſtudioſus, vt ſe ſine meis litteris hinc diſceſſurum eſſe negaret, ſcripſi has.

Vide plura in Hortandi ad mittendum litteras formulis.

EXORDIA EPISTOLÆ QVA *alicui reſpondemus.*

ACcepi litteras tuas, quibus erat ſcriptum.

Accepi à te aliquot litteras vno tempore, quas tu diuerſis temporibus dederas, in quibus

quibus, & cæt.

Binas à te accepi litteras eodem exemplo, quod ipſum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ: Intellexi enim te laborare, vt ad me mihi expectatiſſimæ litteræ perferantur.

Accepi litteras tuas binas, ad quas his vnicis reſpondebo.

Accepi litteras tuas plenas humanitatis & æquitatis.

Magno dolore affecerunt me tuæ litteræ, quibus ad me ſcribis.

Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuũ erga me amorem recognoui, &c.

Libentiſſimè legi tuas litteras, in quibus iucundiſſimum fuit, quod cognoui, &c.

Petis, Crato candidiſſime, vt tecum animi mei conſilium communicem, Hoc vnum habe.

Quod tribus Epiſtolis tuis poſtremis, cariſſime Ignati, vnica reſpondeam, hoc eſt, de vna fidelia plures dealbem parietes, faciunt temporis mei anguſtiæ.

Vt primum otium & tempus ſcribẽdi nactus ſum, duxi eſſe ſcribendum eis litteris, quas ego abs te ſuperioribus diebus accepi binas.

Mihi vno die tres ſunt litteræ redditæ eodem, vt videbatur, abs te datæ tempore. Vna pluribus verbis, in qua, &c.

Etſi multarum rerum curis atque oneribus ita præmor, optime Boſſinanne, vt reſpirare vix poſſim: tamen, vt litteris tuis amantiſsimè ſcriptis aliquid reſponderem, abieci omnia & officium, quod tibi à me debetur, habui antiquiſſimum.

Animi tui dotes, adoleſcens cariſsime, velut in ſpeculo tua repreſentauit epiſtola: quæ ſi tuo vnius Marte confecta fuit: ſicuti fuiſſe nihil addubito auſim tum mihi, tum ſæculo magnum quiddam de te polliceri.

. Binas abs te accepi litteras Coloniæ datas, quarum alteris mihi gratulabare, quod audiſſes me meam priſtinam dignitatem obtinere. Alteris dicebas te velle, quæ egiſſem bene & feliciter euenire.

Sęculum exiſſe ſcribis, quod ne littera quidem à nobis adfertur, quanquam impudens ὑπερβολὴ, nam ſæculum iſtud vix trimeſtre: tamen vt me ſine culpa incuſari doleo; ita tuo noſtri deſiderio maiorem in modum delector.

Accepi tuas litteras, quas Steinhuſius ad me attulit, è quo cum percunctatus eſſem de te quæ volebam, atque is mihi omnia lęta reſpondiſſet, alacriore animo conuerſus ſum ad lectionem litterarum; in quibus recognoui animum tuum priſtinū erga me, & plenam beneuolentiæ atque humanitatis voluntatem, qua mihi nihil accidere potuit optatius.

EXORDIA, QVIBVS RESPONDEMVS ad Epiſtolam nobis gratam.

GRatæ mihi tuę litterę fuerūt, ex quibus intellexi, quod etiā ſine litteris arbitrabar, te ſūma cupiditate affectum eſſe videndi mei.

Amice candidiſsime, multò gratiſſimæ mihi fuerunt litteræ tuæ, quibus etſi ſerius quàm debeam reſcribo, amo tamen effuſiſſimè meum Helmium.

Epiſtolam tuam accepi, quæ mihi tū ob recordationem veteris notitię fuit iucundiſsima, tum quod abs te, cuius ingenij dexteritati ex animo faueo.

Epiſtola tua ſuauiter & amanter imprimis, eademque elegantiſsimè conſcripta, memoriam mihi noſtræ conſuetudinis, tuæque virtutis, & humanitatis vehementer auxit.

Accepi litteras tuas datas Florentię extremo

menſis

menſis Iunij, ad me Septembri ineunte perlatas, ex quibus cognoui, quod mihi fuit iucundiſsimũ, te rectè valere.

Grata eſt mihi vehementer memoria noſtri tua, quam ſignificaſti litteris, quam vt conſerues, non quòd dubitem de tua conſtantia, ſed quia mos eſt ita rogandi, rogo.

Bis nos exhilaras, Gormanne candidiſſime, dum muneri gratiſsimo litteras addis multo ſuauiores, quare duplici nomine tibi gratias ago.

Gratiſſima mihi tua fuit epiſtola, quæ teſtabatur veterem illum tuũ in me animum: meus verò cur mutatus eſſet, nulla eſt cauſſa.

Accepi litteras tuas & ſuaues profectò, & eruditas, quibus non aliter ſum oblectatus, atque olim tua conſuetudine, cum eſſem apud te.

Variè ſum affectus tuis litteris doctiſsime & humaniſsime Steinhuſi: valde priore pagina perturbatus, paululum altera recreatus.

Gratæ mihi tuæ litteræ fuerunt, immò verò & exoptatę, quæ mei apud te memoriam reſidere, mihi indicarunt.

Quo magis pręter ſpem acciderunt, hoc gratiores fuerunt tuę litteræ mihi, non ſemel votis ardẽtiſsimis exoptatę.

Gratum erat tuum munuſculum, gratior epiſtola tam amica, gratiſsimus animus.

Accepi litteras tuas, immò meros amores: quid enim aliud ſonant? quid aliud ſpirant?

Tua epiſtola tantò mihi iucundior fuit, quantò longior, pręſertim cùm, &c.

Quò minus expectatę venerunt tuæ litteræ, hoc mihi plus voluptatis attulerunt.

Iam dies octauus agitur, aut plus eo, cùm optatiſsimas abs te accepi litteras.

Accepi epiſtolas tuas aliam alia iucundiorem.

Multa me in epiſtola tua delectarunt: Sed nihil magis, quàm quod, &c.

Quas ad me his proximis ſuperioribus diebus litteras dediſti, mi Murete, incredibili me affecerunt voluptate: quod enim plerique ſolent ægrè ferre, id mihi planè iucundiſſimum fuit, nempè, vt me obiurgares.

Litterę tuæ perbreues, ſed amoris humaniterque pleniſsmæ, hoc mihi etiam fuerunt iucundiores, quod manu tua ſcriptæ.

Epiſtola tua, Præceptor humaniſsime, qua mecum de non miſſis ad te litteris expoſtulas, mirũ in modum me delectauit: gaudeo profectò mihi datam, quod aiunt, anſam crebrioribus, quam hactenus, te litteris ſalutandi.

Magna me voluptate affecerunt tuæ litteræ, ex quibus perſpexi, vigere apud te & memoriam amicitiæ noſtrę, & ſtudium propenſę erga me voluntatis, quam ego habui sẽper cariſsimam, ab eo vſque tempore, quo, &c.

Tanti ſunt mihi tuæ litterę, mi Stephane, vt nullo pacto credam poſſe me in illis reſcribẽdo ſatisfacere: Tanta rurſus tua eſt humanitas, vt te boni conſulturũ, quidquid à nobis proficiſcetur, exiſtimem.

Non facilè dixerim, quantum voluptatis, ex epiſtola tua acceperim: eſt enim mihi gratiſsimũ, cùm & me à te amari, & te amore in te meo delectari perſpicio: ex quo fit, vt litteras tuas beneuolentia pleniſſimas & officijs, iucundiſſimè legam.

Redditæ mihi ſunt abs te litterę, gratiſſimæ illæ quidem & optatæ, vtpotè amore illo tuo verè fraterno pleniſſimæ: ſed tamen quæ mihi voluptatem illam, quam ex tuis litteris capere ſoleo, magna ex parte imminutam attulerunt: ſignificabant enim, &c.

Iucundiſſimæ mihi litterę tuæ, nec iucundiſſimæ ſo-

mæ ſolum, imò etiam ſalutares: Quòd enim te ſaluum mihi & ſoſpitem nuntiarunt, per id quoque mihi incolumitas eſt reſtituta. De qua re & tibi gratulor & mihi gaudeo Deumque ſupplex oro, vt in optimo ſtatu diutiſſimè valere iubeat.

Iucundiſsimæ mihi fuerunt tuæ litteræ, idq; ipſum ſanè multis de cauſſis. Primùm quod tuæ, hoc eſt, &c. Deinde, quòd mirificam quandam tuæ erga me voluntatis ſignificationem habebant. Adde etiam quod perbelle ſcriptæ ſpem mihi attulerunt non dubiam, talem te aliquando fore, qualem ego te, vel ingenio vel diligentia tua fretus, multis futurum prædicaſſem.

Maxima ſum ex tuis litteris affectus voluptate, non eo ſolum, quod ſuauiſsimè ſcriptæ, magnam tuæ erga me obſeruantiæ ſignificationem haberent (quanquã idipſum mihi pro eo ſanè ac debuit, fuit gratiſſimum) ſed quòd ea verborum puritate atque elegantia eſſent contextæ, vt meam de ſtudiorum tuorum curſu opinionem planè confirmarent, atque haud ſcio an etiam vincerent.

Ex litteris tuis, quæ me de tua valetudine reliquiſque tuis rebus erudierunt, magnam cœpi voluptatem. Latinè, ſed etiam politè ſcriptę, & tuam erga me beneuolentiam, quam ego ſemper feci plurimi, magnoperè præ ſe ferunt. Itaque nihil mihi potuit optatius accidere.

Gratiſsimæ mihi fuerunt litteræ tuæ, quæ & veteris noſtrę amicitiæ memoriam mihi renouarunt, & declararunt in te non parum adhuc amoris erga me ipſum reſidere: quo mihi nil optatius, neq; iucundius accidere potuit: tibiq; hoc de me eſſe perſuaſum volo, ſi quem mihi aliquaudo locum tibi gratificandi dederis, magno me abs te affectum beneficio eſſe arbitraturum: Tu vt valeas, & me diligas, magnopere abs te peto.

Ego nullius litteris æquè delector ac tuis, ex quibus

EXEMPLVM HOC LOco ſit tale.

NARRATIO.

NArrauit mihi nudius tertius non ſine dolore frater tuus, quod poſthabitis bonarum litterarum diſciplinis te ad ſtudiũ illiberale adiungere decreueris, & nullo vel parẽtum monitu, vel amicorum rogatu, nullaq; vtilitatis, vel priorum impenſarum habita ratione deduci poſſe à ſententia.

PROPOSITIO.

TV tamen, mi Lentule, vel me auctore, mentem iſtam mutabis, & ſordidis opificum laboribus relictis, liberalium artium ſtudijs, nunquam ſatis laudatis, & poſt virtutem rebus omnibus anteferendis, vt cœpiſti, inhærebis.

CONFIRMATIO.

AD quod te non modò parentũ tuorum, quibus ex diuino pręcepto non parũ debes, imperium: aut amicorum & neceſſariorum, quos temerè auerſari non decet, preces & ſuaſiones, verùm multò maximè ipſa bonitatis, & æquitatis ratio inducet, qua tibi nihil honeſtius, nihil vtilius, nihil iucundius fore ingenuis artibus oſtẽſurus ſum.

AB HONESTO.

NAm ſi honeſti te ratio mouet, quæ profectò omnem probum adoleſcentẽ mouere debet, quid quæſo, bonis litteris honeſtius, quę diuinæ cuiuſdam originis multis retro ſæculis ſẽper omnibus prudentibus in precio fuerunt? Quid ijs honeſtius, quę te à ſtupidis, & (ſi dici liceat) brutis hominibus fecerunt, ſine quibus inter hominẽ & pecudẽ vix vllũ diſcrimen eſt? Quid ijs honeſtius, quæ te ad veri Dei contemplationem, cęleſtium rerum cognitionem, & verarum virtutum ducũt amplexum; ſine quibus haud ſecus ac porcus

CONFVTATIO.

NAm dicturus es fortaſſis hominē ab exordio ſuę cōditionis à Deo optimo maximo labori deſtinatū, in ſudore (ſiquidē dicit) vultus tui veſceris pane tuo. Sit ita ſanè. An tamen putem te iam puerili ingenio, vt ſolis corporis ſudoribus hominem deſtinatum intelligas.

An non habet immenſos labores, (quāquam citra tædium) hęc ipſa, priuſquam apprehēdas, ſcholaſtica eruditio? Neque tum quoque quum apprehenderis vllus ſocordię locus erit. Aut enim viam veritatis populum ignarum è ſuggeſtu docebis, aut rudem pueritiam & informem adoleſcentiam in ſchola erudies & formabis, aut in rebus dubijs anxios iuris prudentia & conſilio iuuabis, aut ægrorum corporibus ipſe ſanus medeberis.

CONCLVSIO.

ITaque, mi Lentule, quò tādem epiſtolam concludam, prudenſque corporis tui teneritatem qua vel ad mediocrē laborem ineptus es, prętercam, quū nihil ſit quod vel æquè honeſtet, vel ęquè delectet, vel ęquè cōmodet, ac bonę litteræ & bonarū artiū eruditio, debes profectò nō tam meo conſilio, quam veritatis impulſu, ab inconſulto & inſulto tuo propoſito reſilire, & per bonas litteras pro ingenij tui dexteritate, qua quidquid etiā voles facillimè apprehendes, ad reliquas pergere artes & diſciplinas. Moueat te patris deſiderium, matris lachrymæ, proximorum, affinium, & omnium amicorum affectuum pleniſſima deprecatio. Certè non potes pro ingenita tibi probitare, nobis omnibus neglectis, tergiuerſari. Vale, & nos vt ſoles ama.

CONCLVDENDI EPISTOLAM *formula.*

EPiſtolam ita concludam. Epiſtolæ, ita finem faciam. Ita finem imponam. Hæc ferè ſunt, quæ in præ-

Eximios viros Cholinum & Gualtherium etiam atque etiam ex me ſaluere iube.

D. Ioannem Cellarium præſtanti eruditione & integritate virum, iubebis à me ſaluere plurimum.

Fabricium noſtrum eximia ſpe, ſummæque virtutis adoleſcentem ſaluta meis verbis officioſè.

Amicos omnes, ſed in primis noſtrum Gormannum iubebis à me ſaluere plurimum.

Ad Henricum Stephanium ſi quid dederis litterarum, adſcribes à me illi ſalutem plurimam.

In ſalutandis amicis, quoniam non vacat nunc pluribus ſcribere, Buchleri tui vices obeas velim.

Onerabo te nō graui ſarcina, vt Herbipolim proficiſcens meo nomine ſalutem perferas ad ampliſſimum vrbis illius Antiſtitem.

Saluebit à me Helmius & reliqui, quos iſtic me noſſe putes.

Contubernalem noſtrum Iuſtum Kerckhouium quando videris, voles, ac vacabit, paucis verbis, ſuo ipſius more, à me iube ſaluere plurimum.

Ioanni Retzero, ſi quando opportunum fuerit, ſalutem à me dicito, quam proprijs illi litteris nūtiare voluiſſem, ſi vbi locorum ageret, compertum habuiſſem.

Adoleſcenti multis animi fortunęque dotibus ornatiſsimo Ioanni VVilhelmo à Blitterſtorff precaberis à me ſalutem plurimam, & felicem ſtudiorum ſucceſſum.

Amicis meis verbis ſalutem nuntiato, nominatim verò humaniſsimis & integerrimis viris Cornerio & Mettelenæo, quorum, cum iſtic agerē, ſuauiſsima conſuetudine valde oblectabar, ſalutem ex me impertire plurimam.

Matthiæ Lepperio meis verbis ſalutem impertias velim, quæque à me proficiſci poſſunt, omnia pollicearis ac deferas.

Digitized by Google

Totam familiam tuam per te meis verbis ſalutatam volo.

Quæſo vt ſodalitatem totam mihi ſalutes accuratè.

Salutandi verbum interdum, vt ſubſequentia exempla docent, intelligitur.

Cicero: Terentia tibi ſalutem.

Idem: Cæciliæ belliſsimæ ſalutem.

Idem: Dionyſio plurimam ſalutem.

P. Manutius: Vale: & Duditio meo ſalutem.

P. Bembus: Patri tuo multam ſalutem.

Idem: Patri tuo & matri multam ſalutem.

Idem: Doctoribus tuis multam ſalutem.

Eſt verò Elipſis huiuſmodi Bembo frequentiſſima, nec eadem infrequens apud nonnullos alios.

FORMVLÆ SALVTANDI QVEMpiam alterius nomine.

NAnceius officioſè te iubet ſalutari.

Iubet te ſaluere plurimum.

Iuſſit tibi multam adſcribi ſalutem.

Plurimam tibi impertit ſalutem.

Impertiri te iuſsit plurima ſalute.

Annuntiat tibi ac tuis ſalutem.

Iuſſit me tibi ſalutem ſcribere.

Vel ſic.

Precatur tibi ac tuis omnia feliciſsima.

Precatur tibi omnia euenire proſperrimè.

Nihil non optat tibi fauſtum ac lætum.

Vel pluribus verbis

Saluebis à Lomanno noſtro, adoleſcente mihi ſummè dilecto: & noſtri obſeruantiſsimo. Iam Epiſtolam complicaueram, cùm adiret me fortè Antonius Celſus noſter, qui te plurimum iuſsit meis ſaluere verbis.

Cicero: Valebis, & valere filiam & Cęciliam noſtram iubebis: ſaluebis à meo Cicerone.

RESA-

RESALVTANDI FORMVLÆ.

FRatres Rolshauſij,per me tuis verbis ſalutati, viciſſim te meis officioſè reſalutant.

Keſſelio & Gervvenio abs te ſalutem dixi, qui lætiſſimi audierunt, remittuntque ſalutem ingenti fœnore cumulatam.

Mniſterus quam tuis verbis ſalutem dixi,libenter accepit, teque viciſsim his litteris officioſè ſaluere iuſſit.

Burgardij noſtri,per me diligenter ſalutati, dederūt hoc mihi negotij, vt te viciſsim iuberem ſuo nomine ſaluere plurimum.

RATIO EXCVSANDI EPISTOLAM *neglectius ſcriptam.*

EPiſtolæ character neglectior, teſtis eſt ſummæ noſtrę feſtinationis.

Hæc exaraui multis diſtractus negotijs,animoque curis valde impedito.

Hæc ſcripſi ex tempore, pluſquam occupatiſſimus,ſcripturus aliàs accuratiùs,

Ex tempore ſcripſi hęc,& incogitantius:alioqui nec meditatus ſatis probus ſcribendi artifex.

Hæc ſcripſi raptim, & pluſquā ex tempore fortè oblato tabellario ſcribam aliàs accuratius.

Hæc ſubitò, cū incidiſſem caſu in tabellarium itineri iam accinctum.

Hæc ſcripſi feſtinanter,feſtinans,properans,animo alia cogitante,quod velim,ignoſcas.

Hæc in ſumma vacui temporis inopia ſcripſi.

Dictaui hanc ad te Epiſtolam, non ſcripſi, quòd iam eſſem ſcribendis litteris defatigatus. Rectè vale.

Hęc ſcripſi præproperè,& perturbatè quod ex litteris ipſis, & ſenſu facilè conijcies, quæſo feſtinationi meæ,& breuitati litterarum des veniam.

DE VA-

DE VALEDICTIONE.

VAledictio eſt, qua poſt epiſtolæ Concluſionem, precamur alteri proſperam valetudinem.

Quemadmodum ex congreſſu ac ſermone hominum Salutatio, ſic etiam Valedictio ad epiſtolam tranſlata fuit: & quomodo congredientem ante omnia, ita diſcedentem quoque poſt omnia ſalutem precari, cuiuſdam humanitatis fauſtique ominis iudicabatur. Ergo illa quidem ordiri Epiſtolam, hac eandem exaratam atque confectam claudere couſueuimus, idque ſecunda perſona ſemper vtentes: Nemo enim ſic ſcribit: Cicero Terentiam ſuam bene valere iubet.

VALEDICENDI RATIO.

VAle. Valeto. Valebis.

Vel adiuncto aduerbio.

Bene vale. Rectè vale, Vale feliciter. Vale rectiſsimè. Vale etiam atque etiam.

Vel pluribus verbis.

Fac valeas. Fac vt valeas. Da operam vt valeas.
Maximè da operam vt valeas.
Cura, vt quàm rectiſſimè valeas.
Cura, vt valeas etiam atque etiam.
Valetudinem tuam fac cures diligenter.
Tu velim tuam & Tulliæ valetudinem cures.
Fac vt tuam, & Tulliæ valetudinem cures.
Te oro etiam atque etiam, mi frater, vt valeas.

Quantam diligentiam in valetudinem tuã contuleris, tanti me à te fieri iudicabo.

Quantum me diligis tantum fac vt valeas, vel quantum te à me ſcis diligi.

Indulge

Indulge valetudini tuæ.

Valetudini omni ratione cura vt inſeruias.

Valetudini tuæ, ſi me & omnes tuos valere vis diligentiſsime ſeruias.

Bene valere te cum omnibus tuis precor.

Vale felix & fauſtus vir omnium humaniſsime.

Incolumē te nobis diu ſeruet Chriſtus Op. Ma.

Adijcimus interdum aliquid poſt verbum Vale, quod eius, cui ſcribimus, animo velimus tenacius inherere,

Vale, & ſtude. Vale, & reſcribe. Vale, & Deū time. Vale, & me, vt ſoles, dilige. Vale, & tui amantem redama. Fac valeas, meque mutuo diligas. Fac valeas, meque ames,

Vale, & me ſolito amore fac proſequare.

Vale, & ſi me amas, labores ama, & ſtudia.

Vale, & huc ad nos quàm primum aduola.

Vale, & ſcribe ad me quàm frequentiſsimè.

Vale, & me tui amantiſſimum viciſſim ama.

Vale, & litterarum ſtudijs incumbe diligenter.

Vale, & nos ſæpius tuis litteris, ſi eſt otium, ſaluta.

Cura vt valeas, & me vt amas, ama.

Cura vt valeas, meque ames amore illo tuo ſingulari.

Vale, & nos ama, ſi par pari referre velis, amore omnino non vulgari.

Bene valeat R. T, C. cui omnibus me modis, & ex animo commendo.

Vale & ſi me amas, ad nos, vt facis de rebus omnibus frequenter ſcribe.

Vale, mi ſuauiſsime Tundi, & tibi perſuade te à me non vulgariter amari.

Vale plura ad te ſcribam, cum, quas auidè expecto, tuas aliquando accepero.

Bene vale, doctiſsime Præceptor, cui me totum quan-

quantus ſum, dico conſecroque.

Cicero ad vxorem & liberos: Valete, inquit, mea deſideria, valete.

Vale, & cōmenda me precibus Domini, mutuū orationis beneficium impenſurus.

Bene vale in Chriſto Ieſu, & me ex animo tibi fauentem redamare perge.

Bene vale noſtri memor, præſertim in precibus tuis.

Vale, & boni conſulas has litteras plus quàm extemporarias.

Vale, & tumultuariam hanc reſponſionem æqui boni conſulas.

Vale, & ſi quid liberius & imprudentius effutiui, da veniam homini non aliter inſtituto.

Vale, & nos dilige: quod te facere ita nō dubito, vt nihil habeam tuo in me amore nec certius, nec iucundius.

Valebis ipſe, & humaniſsimum virum Matthiam Bolſterum cum vniuerſa familia bene valere iubebis.

Fac vt diligentiſsimè teipſum cuſtodias.

Vide *Theſaurum noſtrum Synonymorum*,

FORMVLÆ SVBIICIENDI ALI- *quid poſt Vale, quod prius in mentem nō venit.*

VAle, ſed percommodè hoc mihi nūc in mētem venit.

Vale, ſed heus tu, fermè præterierā quod in primis dictum oportuit.

Vale, ſed heus, mane pauliſper, ſuccurrit nunc quod non oportuit prætermiſſum.

Vale, ſed heus tu, mane pauliſper, omiſi quod non minus libenter leges, quàm cætera.

Vale: ſed ô me obliuioſum, nunc demum occurrit animo quod primo loco dictum oportuit.

Vale: ſed obſignaturo epiſtolam illud percommodè venit in mentem, quod omiſſum dolerem.

Vale

Vale iam obſignaram epiſtolam, cũ alteras tuas ad me litteras reddit veredarius, itaque reſignaui, & eadem opera binis tuis reſpondeo, ac primum de, &c.

Vale. Iam parabam obſignare litteras, ſed quia præter ſpem otij nonnihil obtigit, libet etiam diutius garrire tecum.

Poſt huiuſmodi verò reuocationem ſolemus ferè addere.

Rurſum vale, Iterum vale. Vale iterum atque iterum.

Iterum, & ſæpius vale, mi Pater.

SIC ET CICERO VALEDICTIONEM iterat.

FAc planè vt valeas, nos ad ſummum. Vale. Idem nonnunquam poſt Vale ſubiecit Salue.

Ad Tironem, Epi. 9. Vale, ſalue, Et epiſt. 6. Vale mi Tiro, vale, vale, & ſalue. Plautus: Quando ita tibi libet, Vale, atque ſalue.

Sed veteres ea tum potiſsimum iũgebant, quando ab ijs diſcedebãt, quos ſe nunquam iterum viſuros ſperabant.

Χαῖρε quoque Græcis in principio & fine orationis ponitur, ἔρρωσο verò, id eſt, Vale, & ἔρρωσθε, id eſt, Valete, fini ſolùm conueniunt. Dicunt quoque εὐτύχει, j. eſto felix, & εὐτυχεῖτε, id eſt, eſtote felices.

Poſt Vale continenter Locum & Tempus adſcribunt veteres.

LOCVS

LOCVS ADSCRIBITVR hoc modo.

DAta: vel Datæ: vel Datum: vel omiſſo Participio, Coloniæ. Louanij, Carthagine. Pariſijs.

Nonnulli vtuntur interdum ablatiuo. Roma, Patauio.

Sed tunc, auctore Terentio Scauro, Participium Datum, eſt omittendum, quod in loco, non è loco ſignificat.

Præpoſitio additur Barbaris: vt; Ex Gladbach: & Appellatiuus: vt; Ex muſco noſtro

TEMPVS ADSCRIBITVR hac ratione.

ANno Domini Milleſimo, ſexcenteſimo quarto. Anno reſtitutę per Chriſtum ſalutis ſeſquimilleſimo centeſimo quarto.

Anno Chriſti nati ſupra bis octingenteſimum quarto.

Anno à natali Ieſu Chriſti poſt milleſimū ſexcenteſimum quarto.

Vel ſic.

Anno à Chriſti natali: à Chriſti natiuitate poſt Chriſtum natum CIƆ, IƆC. IV.

Vel ſic.

Anno humanæ ſalutis: partæ ſalutis: aſſertæ ſalutis M. D C. IV.

Vel ſic.

Anno à partu Virginis: à partu virgineo: partus

partus ſalutiferi. 1604.

DIES MENSIS ADSCRIBI-bitur hoc modo.

Primo die menſis Ianuarij, Decimo Iulij.

Vel imitatione Veterum ſic.

Ipſis Kalendis, Nonis, Idibus Ianuarij, vel Ianuarijs.

Quarto Kalēdas, Nonas, Idus Iulij, vel Iulias, Decēbris vel Decembres: in quibus Ante prępoſitio per Ellipſin ſubauditur, quaſi dicas, Quarto die ante Kalendas, hoc eſt, eum diem qui dicitur, Kalendæ.

Idem prorſus eſt III. Kalendas, & ad III. Kalendas: ſicut non differunt, ad diē conſtitutam venire, & die conſtituta. Quare non audiendi ſunt Grammatici, qui ita ad III. Kalēd. & III. Kalen. diſtinguunt, vt per hoc definitus atque certus dies ſignificetur, qui eſt tertius, per illud verò, nō intelligamus ipsū tertium diē à Kalendis, nec aliquē tertiū diem, ſed diem aliquem illi propinquum: & perinde ſit dicere, ad tertium Kalēdas, ac ſi diceremus circiter tertium Kalendas. Tullius & cæteri ſcriptores optimi hæc Grammaticorū ſomnia & commenta refutant. Et vt nihil differunt, III. Kalend. & ad III. Kalend. ſic nullo modo diſcrepant, ad Kalend. Quintiles, vel Kalend. Quintilibus.

Ante diem 5. Kalend. Maias, id eſt, eo ipſo die 5. Kalend Maij. 27. videlicet Aprilis.

In ante diem 15. Kalen. Nouemb. id eſt, in

diem illum ipſum, qui eſt 15. ante Kalen. Nouemb. nimirum 18 Octobr. annumerato ipſo Kalendarum die, quod in his loquendi generibus notandum eſt, Ex ante diem Non. Iunij, id eſt, eo ipſo die Nonarum Iunij, ex 5, die menſis Iunij. Huiuſmodi locutiones pro eo ipſo die, non præcedente illum numerum qui exprimitur, accipi debent.

Quot autem dies quiſque menſis, quot Kalendas, Nonas, & Idus complectatur, his verſibus clare docetur.

Ter denos September habet totidemq; Nouember.
Iunius, Aprilis, reliquis ſuperadditur vnus.
Sit niſi biſſextus, vicenos Februus octo.
Prima dies menſis cuiuſq; eſt dicta Kalendæ.
Sex Maius, Nonas, October, Iulius, & Mars:
Quatuor at reliqui. Tenet Idus quilibet octo
Inde dies alios omnes dic eſſe Kalendas.
Quas retro numerās dices à mēſe ſequenti.

Non abſurdum eſt quod nōnulli noſtris feſtis indicant diem.

Natalibus Chriſti Seruatoris. Pridie omnium Sanctorum. Die feſto Paſchæ. Ferijs Paſchalibus, Eccleſiaſticæ Dedicationis ferijs. Regalibus, vel Epiphaniorum die. Martinalibus. Hilaribus. Cineralibus.

QVIN

QVIN ETIAM DIEI ET NOCTIS horam adſcribere licet.

Prima luce. Summo manè. Diluculo. Crepuſculo matutino, vel veſpertino. Sub cœnam. Inter cœnam. Mox à cœna, Nocte vel Noctu. Aucntante iam nocte. Multa vel alta nocte. Si quis recentium ſecutus conſuetudinem, nomen ſuum in capite litterarum non expreſſerit; in calce illud omittere non poteſt. Idque nunc ſolum, nunc adiuncto Epithero ponet, hoc modo.

Tuus, Tuus totus. Tuus toto animo. Tuus toto pectore. Tuus toto corpore & animo. Tuus, vt ſcis. Tuus, vt noſti. Tuus idem qui ſemper.

Tui amantiſſimus. Tui ſtudioſiſſimus. Tui cupidiſſimus. Tui obſeruantiſſimus.

Tibi deditiſsimus. Tibi deuinctiſſimus. Tibi addictiſſimus.

Tibi obediens. Tibi obſequens. Tibi dicto audiens. Tibi morigerans. Tibi morem gerens.

Filius,

Ioannes Myrbach.

AD SVMMÆ DIGNITATIS VIROS HOC nunc modo plerumq; ſcribitur.

Tuæ Clementiæ }
Tuæ Celſitudini } deditiſſimus
Tuę Amplitudini } clientulus
N N.

AD MINVS NOBILES MINVSq; præſtantes ſic.

Nobilitati tuæ } addictiſſimus
Dignitati tuæ } cliens
Reuerentiæ tuæ } N. N.

VEL BINIS LITTERIS

T.C. } deuinctiſſ.
T.A. } ſubiectus
T.N. } N.N.

VEL TERNIS LITTERIS.

R.T.A, } loco } Reuerẽdæ tuæ amplitudini
R.T.D } loco } Reuerendæ tuæ Dignitati.
R.T.C. } loco } Reuerẽdæ tuæ Celſitudini.

Nouam hanc ſcribendi conſuetudinem licet doctiſsimorum quidam (qui ſolo vtuntur Nomine, vel Nomine & Cognomine tantum) contemnant, ſi tamen his & ſimilibus ſubſtãtiuis modicè, & in loco vtamur, & grauiorem amplificando reddemus Epiſtolam, & ſermonem grata varietate nouabimus, verbi gratia.

Succurre mihi inopi vir ditiſſime; Noſtram inopiam tua ſuſtineat copia; vel, Noſtram tenuitatem tua foueat liberalitas.

Vir prudentiſſime mihi ſtulto ſis præſidio: ſtultitiæ meæ tua prudentia ſit præſidio.

Obſecro te pater pijſſime; Obſecro tuã pietatem pater.

Gratulor

Gratulor tibi vir fortiſſime; Gratulor tuæ virtuti.

Condona mihi hunc errorem vir manſuetiſſime; Condonet mihi hunc errorem tua manſuetudo.

Non eſt hominis imperiti, viro prudentiſſimo conſilium dare; Non eſt meæ imperitiæ, tuæ prudentiæ conſilium dare.

Te, inquam, appello vir impudentiſſime; Tuam, inquam, appello impudentiam.

Vulgo ſcriptorum in huiuſmodi neque modus eſt vllus, neque tempeſtiuitatis ratio. Sic enim paſſim: Dominationis tuæ litteras accepimus: & Reuerendiſſima tua præſtantia mihi litteris ſignificauit: &, Nobilitas tua meo nomine ſalutabit vxorem ſuam: &, Caritati tuæ breuiter reſpondeo: &, Noſtra paruitas digniſſimæ paternitati tuæ gratias agit: Stultum eſt ita vitare perſonam, quaſi fas non ſit ea vti.

DE INSCRIPTIONE litterarum.

INnſcriptio (Græcis ἐπιγραφὴ vulgo ſuperſcriptio) eſt, quę in ſummo epiſtolæ iam obſignatæ ponitur.

De inſcriptione nihil habemus ãtiquorum, amice lector, quod poſſumus affirmare;

re, atque cum hoc tempore neceſſaria ſit, aduertendum primùm, qua ratione hæc nunc à doctis conſcribatur. Deinde quid in ea decorum ſit, quidve indecorum.

Hæc incipit plerumq; ab vno aut altero Epitheto, ſeu Adiectiuo.

Sequitur deinde Nomen & Cognomen illius, cui reddetur Epiſtola.

Tertio iam loco apponitur Magiſtratus, Dignitatis aut officij nomen, eaque exprimuntur caſu Datiuo, per huiuſmodi vocum Ellipſin ſeu reticentiam: Reddetur hæc epiſtola, vel, Dentur hæ litteræ, quæ verba non ſolent exprimi. Vtrum autem ſcribas meo an ſuo, parui refert.

Poſtremò iam loco verſus dexteram, adſcribitur nomen Loci, idque ferè in genitiuo, ſubaudiendo Participium, agenti, habitanti, aut ſimili.

Manutius, & alij vtuntur hic Accuſandi caſu.

INSCRIPTIONEM QVÆ ORNENT, aut Vituperent.

1. HOc accuratè in ea eſt obſeruandum, vt apposito & congruenti vtamur Epitheto, non abſurdo, non otioſo, non mendaci, quod oneret perſonam, non honeſtet.

Aliud enim accommodabitur Pontifici maximo, Cardinali, Epiſcopo, Abbati, Paſtori, vel Theologo.

Aliud

Aliud Imperatori, Regi, Duci, Comiti, Baroni, vel alteri viro nobili & generoſo.

Aliud Magiſtratum decet, aliud hominem priuatum: aliud ſenem, aliud adoleſcentem: & doctum aliud, aliud indoctum.

Debet igitur Epitheton ipſius perſonæ qualitati, hoc eſt, dignitati, conditioni, & officio congruenter & aptè reſpondere.

Vt, verbi cauſſa; indoctum aliquem Iuriſperitum, grauem potius dixeris, quàm eruditum.

Et negligentem ac ſupinum Paſtorem, quiduis potius quàm vigilantem. Etenim ſibi quiſq; conſcius, hæc in contumeliam rapit: non aliter quàm ſi deformem ſenem, formoſum puellum appelles: aut pumilionem, egregium heroa.

2 Huc ſpectat vt abſtineamus ab Epithetis, quæ vel riſum moueant, vel faſtidium. Quo pertinent huiuſmodi geminationes: Domino D. Domino & M. Item amico ſuo Pylado, & alia id genus.

3 Remouendi ſunt etiam ab huiuſmodi inſcriptionibus elegantiarum floſculi; Hæ aduolent litteræ ad manus proprias, & cæt.

4 Poſtremò ne tam multis hoc loco vtamur verbis nihil omninò neceſſarijs, vt totum epiſtolæ tergum reſarciant.

INSCRIPTIONVM ALIQVOT Exempla.

AD SACERDOTEM.

Integerrimo, venerandoque Chriſti Sacerdoti Iacobo Roggenio, Fratrum Cruciferorum Ponti cœli præfecto vigilantiſſimo.

Brugis.

AD PARENTES.

Franciſco Manquardo, amantiſſimo parenti, & Eneſtæ ſuauiſſimæ matri, ſuis.

Gladbecæ.

AD PATREM.

Optimo, & integerrimo viro Franciſco Helmic, parenti plurimum ſibi obſeruando, ad ſignum galeæ OEnopolæ.

Gladbecam.

AD FRATREM.

Othoni Reinardo à Rolshauſen optimis artibus dedito adoleſcenti, fratri ſuo cariſſimo.

VVicradij.

AD PRÆCEPTOREM.

Præſtanti eruditione, & integritate viro Nicolao Taxo à Bree, Præceptori meo ſummè venerando.

VVicradium.

AD LITTERARVM Studioſum.

Ingenuo, & optimæ ſpei adoleſcenti Ioanni VVilhelmo Sintzich à Gertzen, inge-

ingenuarum artium in Schola VVicradiana ſtudioſo.

AD VIRVM HONOrarium.

Optimo, & præſtantiſſimo viro Brunoni Heyſter, amico ſuo apprimè honorando.

Daleni.

SELECTIORA ALIQVOT CVIVSuis ſtatus, ætatis, ſexus, conditionis Epitheta, quorum in contexendis epiſtolis, & maximè in Superſcriptionibus eſt vſus: Prudentia, quæ cum ætate creſcit, & diligens præſtantium ſcriptorum lectio, non modò copiam maiorem ſuppeditabunt, verumetiam delectum & proprietatem eorundem docebunt.

PONTIFEX MAXIMVS.

Pontifex ſummus. Sanctiſſ. Beatiſſimus. B. Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſor. Ieſu Chriſti Vicarius.

CARDINALIS

Ampliſſimus. Illuſtriſsimus.

EPISCOPVS.

Reuerendiſsimus. Præſul ſanctiſſimus. Antiſtes religioſiſsimus.

SACERDOS.

Reuerendus. Colēdus. Venerādus. Honorandus. Religioſus. Religioſiſſ. Honeſtus.

Probatus. Egregius. Eximius. Excellens. Præſtans. Vigilantiſſimus. Integerrimus. Chriſti venerandus ſacerdos. Religione & pietate conſpicuus.

IMPERATOR.

Auguſtus. Inuictiſſimus. Potentiſſimus. Apud veteres Diuus, quod ex adulatione videtur natum.

REX.

Gallorum Chriſtianiſſimus. Hiſpanorum Catholicus. Britannorum Sereniſſ. Clemẽtiſſimus, Potentiſſimus, quæ duo, vt etiam Sereniſſimus communia ſunt Regibus & Archiducibus.

DVX, SEV PRINCEPS.

Illuſtriſſimus. Clariſſimus. Excellentiſſimus.

COMES, MARCHIO.

Illuſtriſſ. Inclytus.

BARO.

Generoſus Nobilitate generis clarus. Generis nobilitate illuſtris. Antiqua nobilitate ſplendidus. Antiquæ nobilitatis vir.

CONSVL.

Clariſſimus. Grauiſſimus. Optimus & præſtantiſſ. Vigilantiſsimus. Diligentiſsimus.

PRÆTOR IVDEX.

Iuſtiſſ. Integerrimus. Incorruptiſsimus. Iuſtitiæ patronus.

THEO-

Digitized by Google

THEOLOGVS.

Eruditiſsimus. Doctiſsimus Sacrarum, vel, diuinarum rerum ſcientia præſtantiſſ. Sacrarum ſcripturarum interpres. Sincerus S. Theol. profeſſor. Eximius. Egregius.

IVRECONSVLTVS.

Celeberrimus. Eximius, Legum peritiſſimus. Iuris vtriuſque iuxta doctus. V. I. conſultiſsimus. Cùm ſapientiſsimus, tum integerrimus

MEDICVS.

Clariſsimus, fideliſsimus. Multo vſu excellentiſsimus. Medicinæ Doctor præſtantiſsimus. Artis Medicæ experientiſsimus & diligentiſsimus. Vndequaque doctiſſimus.

VIR PRÆCLARVS.

Vir primarius. Omni laude digniſſ. Vita & moribus ornatiſ. Clariſsimus & laudatiſſ. Probitate, & humanitate conſpicuus. Optimè de Rep. meritus. Prudentia & auctoritate nobilis. Pietate & eruditione inſignis. Excellenti doctrina egregius.

PATER.

Cariſsimus. Optimus. Plurimum obſeruandus. Perpetuo amore venerandus.

MATER.

Suauiſſ. atque optima. Cariſſ. & dulciſsima. Plurimum obſeruanda.

VXOR.

Optima. Cariſsima. Fideliſſ. Suauiſsima. Fideliſſ. atque optima.

FRATER.

Optimus. Suauiſſ. Cariſſ. Dilectiſsimus. Optatiſsimus Optimus & dulciſsimus.

SOROR.

Suauiſſ. Cariſsima. Vnicè cara, dilecta. Dilectiſſ. Dulciſsima.

FILIVS.

Cariſsimus. Dilectiſſ. Suauiſſ, Dulciſſ. Mellitiſsimus.

PATRVVS PRÆCEPTOR.

Multum, plurimum obſeruandus. Summè, valdè venerandus. Vnicè, præcipuè colendus. Apprimè, In primis, Admodum, Cùm primis, Maiorem in modum, & cæt.

OPIFEX.

Induſtrius, Sollers. Peritus. Perſpicax. Eximius. Egregius. Spectatus. Circumſpectus. Exquiſitus. Accuratus. Prudens Diligens.

AMICVS.

Primus. & fideliſſ. Sincerus. Integerrimus. Noſtri perſtudioſus. Incomparabilis. Cariſſ. Percarus. Summè, vnicè, in primis, cum primis carus, dilectus.

SODALIS.

Amiciſsimus. Iucundiſsimus. Lepidiſsimus. Mellitiſsimus.

ADOLESCENS.

Ingenuus. Bene moratus. Ornatiſſ. Doctiſſ. Liberali ingenio, indole. Eximiæ indolis. Optimę, Summæ ſpei. Præſtantiſſ. ingenio. Optimus, & humaniſſimus. Optimis ſtudijs deditiſſimus. Summæ eruditionis, ſummæque virtutis. Spectatæ probitatis. Litterarum ſtudioſiſſ. Ingenuarum artium candidatus. Optimarum artium ſtudijs eruditus. Summa modeſtia, & ſingulari probitate. Summo ingenio, ſummaque doctrina. Summo ingenio & virtute. Præclaræ, generoſę indolis.

MATRONA.

Proba. Modeſta. Integra. Honeſtiſſima. Pudiciſſima. Eximia pietate, & virtute. Primaria femina. Feminarum præſtantiſſima. Prudentiſſima. Lectiſſ. Generoſa. Nobilis.

PVELLA.

Caſta. Verecunda. Pudiciſſima. Bene morata. Lepida. Bella. Honeſtatis exemplar. Amabilis. Iucunda.

INSCRIPTIONVM ALIQVOT formulæ.

Eximiæ tum indolis, tum etiam virtutis adoleſcēti Petro Olorio Radæo.

Liberali indole, & eximia ſpe adoleſcenti Henrico Aſſuerio Geldrienſi.

Claris orto natalibus adoleſcenti Ioanni

Gebhardo à Blitterſtorpff.

Ingenuo, & optime ſpei puero Nicolao à Brandenberg.

Optimo, litterarumque candidato adoleſcenti Petro Bolſtero.

Ingenioſo, ſummæque diligentiæ adoleſcenti Thomæ Buchlero.

Generoſę indolis adoleſcentulo Salomoni à Furdt.

Summæ integritatis viro Petro VVeyeno, Oenopolæ in VVicraht.

Ornato, & ſplendido viro VVinando Ohmen. Reipub. Dalenſis Conſuli vigilantiſsimo.

Ornatiſsimo, & integerrimo viro Abeli Papeler, Senatori, Conſulique Dalenſium.

Excellenti eruditione & prudentia Aduocato M. Gerardo Goelen Dalenati.

Prudentia, multoque rerum vſu excellentiſsimo viro Ioanni Sybrich, Prętori in Erklens.

Eximiæ pietatis viro, D. Gotfrido Lit Venlonati.

Singularis doctrinæ viro.

Circumſpecto, prudẽtique viro Franciſco Vogelio, Iudici Erklenſi.

Eruditione; & ſingulari vitæ integritate prestanti viro Henrico Stammio, ciui Gladbachcenſi.

Generoſo, & ãtiqua nobilitate illuſtri viro.

Præ-

Præſtanti eruditione, multaque experientia clariſſ. Medico.

Eximio, & religioſo Patri, D. Frederico Placopœo, Eccleſiæ Dulcanæ Paſtori.

Viro vndecunque doctiſſimo.

Erudito pariter ac probo viro Ioanni Fabricio, Ludimagiſtro apud Gladbachcenſes.

Venerabili, & circumſpecto viro D. Theodoro ab Hulſis, Eccleſiæ Dalenſis, & Sacrarum ibidem virginum Præfecto.

Singulari vitæ integritate viro.

Multis nominibus ornatiſſimo viro Henrico Meyero curiæ Erklenſis Scribæ.

Probitate, & prudentia conſpicuo viro Ioanni Knor, ciui Erklenſi.

Doctiſſ. & integerrimo viro.

Ornatiſſ. præſtantiſſimoque viro Matthiæ Schreiber Dalenſium Præfecto.

Ampliſſ. grauiſſimoque Domino.

Nobilitate, & virtute egregio viro.

Virtute, & integritate præſtanti viro Huberto Retzer, liberæ iuriſdictionis in VVicraht Scribæ.

Clariſſimo pariter & humaniſſimo viro.

Præſtanti eruditione, & integritate viro Ioanni Sittardo Scholiarchæ Dalenſi.

Eruditione, & eloquentia V. I. præſtantiſſimo Doctori.

Auctoritate, & prudentia ornatiſſimo viro Ioãni Breuvver Gladbachcẽſib⁹ Præfecto

Viro

Viro omni virtute, integritateque præſtanti.

Vtriuſque litteraturæ callentiſſimo viro.

Summa virtute, & ſingulari humanitate viro Theodoro Stehen, fori iudiciarij in Gladbach Scribæ.

Inſigni eruditione, & integritate clariſſimo S. litterarum Doctori.

Optimo, venerandoque Chriſti ſacerdoti VVilhelmo Mettelenæo.

Reuerendo in Chriſto Patri, cùm generis nobilitate, tum virtutis laude clariſſ. Abbati.

Reuerendo pietateque & doctrina præſtãti viro, D. Gaſpari Cornerio Cœnobiarchæ, & Eccleſiaſtæ in monte Antonino.

Inſigni pietate, & eruditione præſtanti viro.

Vita, morumque integritate præſtante celebrique viro.

Ingenio, doctrina, & eloquentia excellentiſſimo viro.

Priſcę, & veræ nobilitatis, inſigniſque prudentiæ viro.

Nobilitate, prudentia, & eruditione clariſſimo Senatori.

Viro omni virtute, doctrina, & eloquentia ornatiſſimo.

Egregio fideliſſimoq; viro Ioanni Sutrath, Dalenſium Reipub. cauſarũ Aduocato.

Eximio viro Iacobo Krickelmanno, optimarum

Digitized by Google

timarum diſciplinarum, ac Iuriſprudentiæ callentiſſimo.

Nobili ampliſſimo, & prudentiſſimo viro.

Clariſſimo eloquentia, integritate, rerumque vſu prȩſtantiſſ. viro.

Ingenio, doctrina, virtuteque præſtanti viro Cōrado Schinckio, Venlonēſis ſcholæ moderatori.

Spectato, & induſtrio ciui Henrico à Thor Ercklenſi.

Clariſsimo, & V. I. conſultiſsimo licentiato Reinero Meusfelt, Abbatiæ Gladbachcenſis Syndico, ſumme ſibi colendo amico

Viro clariſsimo & celeberrimo, amico ſuo ſemper colendo Stephano Boſchman, præfecto in VVicraht.

Reuerendo Patri, & pietate atque varia eruditione clariſsimo viro, Domino Hermanno Haſio Ordinis fratrum Cruciferorum Magiſtro Generali, amico plurimùm obſeruando.

Venerando viro pietate, eruditione virtute, & dignitate clariſsimo Domino Rutgero Muſero, Cænobiarchȩ in Hōbuſz, amico ſuo omni obſeruantia colendo.

Viris ornatiſsimis, pietate, prudentia, virtute & ſapientia, conſulibus & Senatoribus Reipub. Gladbacenſis, ſuis Dominis & amicis ſtudioſè honorandis.

Inclytæ ſtirpis fama, ingentiſque animi vigore

vigore nobiliſsimo Bertramo Quado.

Mira animi, generis, & corporis nobilitate ornatiſsimo Lothario Quado.

Generis nobilitate, manu conſilioque optimo, aſperis & ſecundis rebus æquè probato equitum Signifero Frederico Quado.

Generoſo ſtemmate, rerum experientia, omnique adeo virtutum genere, & priuatis, & Principi ſuo probatiſsimo aulico Stephano Quado.

Nobiliſsimi generis ſplendore, & bellicæ virtutis gloria ſtrēuiſsimo equitum cataphractorum, & hæreditario Ducatus Geldrici Magiſtro Theodoro Quado.

Maiorum natalibus claro, virtute clariore, vitæ integritate clariſsimo Heroi VVilhelmo Quado.

Antiqua nobilitate, ſingulari prudentia & comitate Dynaſtæ Ioanni Quado, Domino in VVicraht, Berg, & Schvvanenberg.

Generoſo Baroni ac Domino, D. Florentio Hattardo, Baroni in Aſperē & Langerach, Domino in Odenkirchen.

INDEX

Digitized by Google

INDEX EORVM, DE QVIBVS IN HOC LIBRO AGITVR.

QVid ſit Epiſtola, & unde dicta, deq; alijs eiuſdem nominibus. 7
Cur inuenta ſit Epiſtola, & quid ſit eius proprium. 7
De epiſtolarum Decoro. 8
De rebus Epiſtolographo neceſſarijs. 8
De Inuentione. 8
De Diſpoſitione. 9
De Elocutione. 9
De Arte. 10
De Imitatione. 10
De Exercitatione. 11
De Epiſtolarum Generibus. 13
Tria eſſe epiſtolarum Genera, ad quæ cætera reuocentur. 14
De Deliberatiui Generis Epiſtolis. 15
De Suaſoria epiſtola. 15
Suadendi forma. 18
De Diſſuaſoria epiſtola. 23
Diſſuadendi forma. 25
Ratio reſpondendi litteris Suaſorijs & Diſſuaſorijs. 26
De Hortatoria, & Dehortatoria epiſtola. 30
De lenienda exhortatione. 33
Collocatio partium in hortatoria epiſtola. 35

Hortandi

Digitized by Google

Hortandi formula. 40
Hortandi ad mittendum litteras formula. 45
Notio de epiſtola Dehortatoria. 47
Dehortandi formula. 49
Reſponſio ad Hortatoriam & Dehortatoriam epiſtolam. 51
De Conſolatoria epiſtola. 55
Conſolandi formula. 61
Ad Conſolatoriam reſponſio. 71
Ad Conſolationem reſpondendi formula. 76
De Petitoria epiſtola. 79
Petendi formula. 87
Ad Petitoriam reſponſio. 95
Ad Petitionem reſpondendi formula. 100
De Commendatitia epiſtola. 101
Commendandi alios formula. 107
Commendandi ſeipſum formula. 119
Ad Commendatitiam reſponſio. 121
Ad Commendationem reſpondendi formula. 126
De epiſtola Conciliatoria. 127
Conciliatoria epiſtola Exordia. 130
Offerendi ſeipſum formulæ, quarum creberrimus in Conciliatorijs epiſtolis vſus eſt. 133
De epiſtola Officioſa. 136
Deferendi alicui ſuum Officium formula 141
Reſponſio ad Officioſam epiſtolam. 147
Ad Officioſam reſpondendi formula. 150
De Communicatoria epiſtola. 151
Reſponſio ad communicatoriam epiſtolam. 159

Commu-

Digitized by Google

Communicatorijs Epiſtolis ſeruientes formulæ. 166
De Diſputatoria epiſtola. 164
Diſputationibus ſeruientes formulæ. 166
De Mandatoria epiſtola. 169
Mandandi formulæ. 171
De Iudicialis Generis epiſtolis. 173
De accuſatoria ſeu Expoſtulatoria epiſtola. 174
Accuſandi & Expoſtulandi formulæ. 178
Accuſandi litterarum intermiſſionem formulæ. 182
Reſponſio ad Accuſatoriam, ſeu Expoſtulatoriam epiſtolam, ex cuius inſtitutione ratio conſcribendi epiſtolas Excuſatorias ſeu Apologeticas, & Deprecatorias pleniſſimè percipitur. 192
Accuſationi reſpondendi formulæ. 194
Litterarum ſilentium Excuſandi formulæ. 201
Litterarum raritatem Excuſandi formulæ. 204
Litterarum tarditatem Excusãdi formulæ. 208
Litterarum breuitatẽ Excuſandi formulæ. 210
Litterarum breuitatem Excuſandi in calce earum formulæ. 212
Litterarum longitudinem Excuſandi ſub finem earundem formulæ. 214
Deprecationis formulæ. 215
Reſponſio ad Purgationem, ſeu Excuſationem. 219
Excuſationem accipiendi formulæ. 226
Excuſationis non neceſſariæ formulæ. 227

Excuſa-

Digitized by Google

Excuſationem reijciendi formulæ. 228
De Querula, ſeu Indignatoria epiſtola. 228
Querendi formula. 234
Reſponſio ad Querulam epiſtolam. 239
De Minatoria epiſtola. 248
Comminandi formulæ. 250
De Demonſtratiui generis epiſtolis 254
De Nuntiatoria ſeu Narratoria Epiſtola. 254
De Ænigmatica epiſtola. 257
Nuntiandi formula. 269
Reſponſio ad Nuntiatoriam ſeu Narratoriam 272.
Reſpondendi ad Nuntiatorias epiſtolas formula. 277
De gratiarum actione. 279
Gratias agendi formula. 283
Reſponſio ad epiſtolam Gratiarum actricem. 290.
Ad Gratiarum actionem reſpondendi formula. 292
De Gratulatoria epiſtola. 293
Gratulandi formula. 299
Reſponſio ad Gratulatoriam epiſtolam. 302
Ad gratulationem reſpondendi formula. 304
De Dedicatoria ſeu Nuncupatoria epiſtola. 305
Nuncupandi & Dedicandi formulæ, cum epiſtola integra Mureti ad Scipionem Gonzagam Marchionem. 311
Modus Reſpondendi dedicatoria 316
De Laudatoria epiſtola. 317

Laudandi

Laudandi viros formula. 332
Laudandi ingenuos & liberales adoleſcentes formula. 332
Laudandi Feminas formula. 334
Laudandi Vrbes formula. 334
Reſponſio ad Laudatoriam. 335
Ad laudationem reſpondendi formula. 337
De Reprehenſoria epiſtola. 341
Reprehendendi, Vituperandiq; formula. 343
De Iocoſa epiſtola. 347
Iocandi formula. 352
Reſponſio ad Iocoſam ſeu Facetam epiſtolam. 354
De Miſta ſeu Compoſita epiſtola. 357
Tranſitionum formula. 358.
Connectendi formula. 361
Longiorem Narrationem, vel Epiſtolam præcidendi formula. 361
Epiſtolam eſſe liberam, nec certis perpetuisq; legibus adſtringi. 363
Partes epiſtolarum duplicis eſſe generis 364
De Salutatione. 364
Noua Salutandi formula, nec omnino damnanda. 368
Græcorum Salutatio. 368
Ouidij Salutandi formula. 369
Hebræorum Salutatio. 369
De epiſtolarum Exordio. 370
De reliquis epiſtolam Exordiendi formis. 372
Exempla aliquot Exordiorum ex Abrupto 376.
Exor-

Digitized by Google

Exordiendi, beneuolentiamq́; captandi formula, A perſona noſtra. 378
A perſona eius cui ſcribitur. 379
A perſona vtriuſq́;. 380
A perſona illius pro quo ſcribimus, 381
A re ipſa. 382
A voto. 382
A tempore. 383
A loco. 383
A conſuetudine. 384
A cauſſa. ibid.
A ſententijs. 385
A facto memorabili. ibid.
Exordia Epiſtolæ, qua ad ſcribendum prouocamus. ibid.
Exordia Epiſtolæ, qua alicui reſpondemus. 388
Exordia quibus reſpondemus ad Epiſtolam nobis gratam. 390
De Narratione, & Propoſitione, Confirmatione, Confutatione, & Concluſione epiſtolarum coniunctim, cum adiuncto Exemplo. 394
Concludendi Epiſtolam formula. 397
Formulæ amicos in extremis litterarum Salutandi. 398
Formulæ Salutandi quempiam alterius nomine. 400
Reſalutandi formulæ. 401
Ratio excuſandi Epiſtolam neglectius ſcriptam. ibid.
De Valedictione. 402

Valedi-

Valedicendi ratio. ibid.
Formulæ ſubijciendi aliquid poſt Vale, quod prius in mentem non venit. 404
Locus quî adſcribi debeat. 406
Tempus qua ratione adſcribendum ſit. ibid.
Dies menſis quonam modo adſcribatur. 407
In fine epiſtolæ diei & noctis adſcriptio. 419
Qui nomen in calce litterarum ſcribendum ſit ibid.
De Inſcriptione litterarum. 411
Inſcriptionem quæ ornent aut vituperent. 412
Inſcriptionum aliquot Exempla. 414
Selectiora aliquod cuiuſuis ſtatus, ætatis, ſexus, conditionis Epitheta, quorum in contexendis epiſtolis, & maximè in Superſcriptionibus eſt vſus. 415
Inſcriptionum aliquot formulæ. 419

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

oogle